

T.C.

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

AHMET ULUÇAY'IN ESERLERİNDE HALK BİLİMİ
UNSURLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sezen AYDOĞMUŞ

OSMANIYE / 2021

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

AHMET ULUÇAY'IN ESERLERİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI ÜZERİNE
BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi ALİ DOĞANER

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Cengiz GÖKŞEN

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ

Sezen AYDOĞMUŞ

OSMANİYE / 2021

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Ali DOĞANER
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Cengiz GÖKŞEN

Üye: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.
.../.../2021

Prof. Dr. Müjdat AVCI

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

.... /.... /2021

Sezen AYDOĞMUŞ

ÖZET

AHMET ULUÇAY'IN ESERLERİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Sezen AYDOĞMUŞ

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali DOĞANER

Ocak, 2021, 170 sayfa

Sinemanın hakikatle kurduğu ilişkiyi eserlerine yansıtan Ahmet Uluçay yerli kültür hazinemizden en doğal haliyle yararlanabilen bir yönetmen olarak ortaya çıkmıştır. Doğal unsurlarla doğa ötesini anlattığı eserlerinde yaşadığı köyde bütün imkânsızlıklar içinde sinema yapma ya da Uluçay'ca söylersek “filmleri gımıldatma” sevdasına düşmüştür.

Ahmet Uluçay kullandığı dil ve üslup ile yerli ve milli kültürden beslenir. Bunda Ahmet Uluçay'ın ömrünü geçirdiği çevrenin; duru, sade, gösterişten uzak, bozulmamış bir dil, kültür ve folklorla sahip olmasının da büyük önemi vardır. Ahmet Uluçay'ın ortaya koyduğu eserler millî folklor ve Anadolu inanç sistemlerinin olağanüstü sadelik ve doğallıkla ele alındığı bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluçay; yerel kültür ve folkloru, evrensel değerlerle ortaya koyduğu sanatla bütünleştirmiştir. Eserlerinde gerçeğe bağını koparmayan Uluçay, kendi toplumsal değerlerimizden beslenerek taşra atmosferindeki insan ilişkilerini ele almıştır. Uluçay sineması bu bağlamda kendi ifadesiyle hayatın görsel, yeniden ifadelendirilişi ve bunun yine sinemasal bir dille yazımıdır.

Ahmet Uluçay bütün eserleriyle, hayatı boyunca karşılaştığı tüm güçlüklerle rağmen bir sanat dalı olarak sinemanın olanaklarını kullanarak trajediye düşmeden derdini anlatmak için mücadele etmiştir.

Bu çalışmada Uluçay'ın eserleri halk bilimi unsurları açısından incelenmiştir. Sinema ve halk kültürü ilişkisi göz önünde bulundurularak Ahmet Uluçay'ın eserindeki halk bilimi unsurlarını ortaya koyma amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Uluçay, sinema, halk bilimi, halk edebiyatı.

ABSTRACT**AN ANALYSIS ON THE ELEMENTS OF FOLKLORE IN
AHMET ULUÇAY'S WORKS****Sezen AYDOĞMUŞ****Master Thesis, Turkish Language and Literature Department****Supervisor: Asst. Prof. Dr. Ali DOĞANER****October, 2021, 170 pages**

Reflecting the relationship between cinema and truth in his works, Ahmet Uluçay emerged as a director who could benefit from our local cultural treasure in its most natural form. He fell in love with shooting films in the village where he lived with all of the impossibilities, and as in his terms he had a love of “wiggling the films” in his works that tell about the metaphysics with natural elements.

Ahmet Uluçay feeds on local and national culture with the language and style he uses. The environment where Ahmet Uluçay spent his life, a clear, plain, unspoilt, intact language, culture and folklore had a great role in this. The works of Ahmet Uluçay appear as a place where national folklore and Anatolian belief systems are handled with extraordinary simplicity and naturalness.

Uluçay integrated local culture and folklore with the art that he presented with universal values. Uluçay, who did not lose touch with reality in his works, dealt with human relations in the rural atmosphere by depending on our own social values. Uluçay cinema, in this context, in his own terms, is a visual restatement of life and its writing in a cinematic language.

Ahmet Uluçay, throughout his career, struggled to explain himself without falling into tragedy by using the possibilities of cinema as an art branch, despite all the difficulties he faced throughout his life.

In this study, we examined Uluçay's works in terms of folkloric elements. Considering the relationship between cinema and folk culture, we aimed to present the folkloric elements in Ahmet Uluçay's works.

Keywords: Ahmet Uluçay, cinema, folklore, folk literature.

ÖN SÖZ

Tarihin en eski devirlerinden bu yana insan, dünyadaki tüm faaliyetlerini sosyal bir varlık olması hasebiyle iletişim kurarak gerçekleştirmiştir. Yeryüzünde iletişimin sağlanmasıyla birlikte insanlık gelişmesini sürdürebilmiş insanın önce kendini inşa etmesi sonrasında da dünyayı güzelleştirmesi iletişimin sağlanmasıyla mümkün olmuştur.

İnsanlar arasında iletişimin niteliğini belirleyen dil olmuştur. Dilin ifade gücü ne kadar kudretliyse o toplumun uygarlık tarihinde var oluşu da köklü olmuştur. Dilin ifade gücü de edebi zenginliğine bağlıdır. Edebiyat duygu ve düşüncelerin etkileyici bir şekilde ve bir düzen içerisinde anlatılmasıdır. Edebiyatta o toplumun sevinçleri, acıları, yiğitlikleri, özlemleri, alışkanlıkları diğer birçok duyguyla yoğrularak asıl manasını bulmaktadır.

Halk edebiyatı, halk kültürü ile birlikte bir milletin doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş dönemleriyle birlikte, mimariyi, sosyal hayatı ve olayları, yer adlarını vb. içine alan geniş bir araştırma konusu olarak incelenmektedir.

Modernleşme ve gelişen teknoloji ile birlikte halk edebiyatı ve halk kültürü de kendini ifade edecek alternatif mecralar bulmaya başlamıştır. Sinema, televizyon, sosyal medya ve interaktif iletişim sistemleri bu mecraların önemli unsurları olmuştur.

Bir edebi eseri veya sanat eserini üreten kişi beslendiği kaynakları da eserlerinde yoğun olarak kullanmaktadır. Bu beslendiği kaynakların başında da halk edebiyatı ve halk kültürü gelmektedir. Bu durum teknolojinin getirdiği küreselleşmenin yanında, farklı kültürlerin de geniş kesimlerce tanınmasını sağlamakta ve hızlandırmaktadır.

Önemli bir sinema insanı olan Ahmet Uluçay Kütahya Tavşanlı Tepecik'te sanatını icra ederken Anadolu kültürünün ülkede ve dünyada tanınmasına katkı sağlamış kişiliklerden biridir. Eserlerinde Anadolu'yu büyük bir zarafetle temsil etmiştir.

Çalışmamızda Ahmet Uluçay'ın eserleri incelenmiştir. Halk edebiyatı ve halk bilimi unsurları tanımları akademik kitaplar, tezler, makaleler vs. bilimsel çalışmalardan faydalanarak yapılmış ardından Ahmet Uluçay'ın eserlerindeki ilgili örnekler titizlikle seçilmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sinema tarihi, Türk sinemasının tarihi evrimi Ahmet Uluçay'ın hayatı ve eserleri bulunmaktadır. Üçüncü

bölümde Ahmet Uluçay'ın eserleri halk edebiyatı bakımından incelenmiştir. Bu başlık altında manzum ve mensur türler örneklendirilmiştir.

Halk bilimi unsurlarının incelendiği dördüncü bölümde ise geçiş dönemleri (doğum, evlenme, ölüm), halk bilgisi (halk hekimliği, yer adları, ölçüler), giyim-kuşam, halk sanatları, meslekler, gündelik eşyalar, halk mimarisi, halk mutfağı, oyun ve halk bilimine ait diğer unsurlar incelenmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde Ahmet Uluçay'ın yukarıda belirtilen halk bilimi ve halk edebiyatı unsurlarına eserlerinde ne kadar yer verdiği hakkında bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Kaynakça bölümünde alıntı yapılarak yararlanılan kitap, tez, dergi ve çeşitli bilimsel yazılara yer verilmiştir.

Tez çalışmam esnasında desteğini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali DOĞANER'e, ders aşamasındaki katkılarından dolayı değerli hocam Prof. Dr. Cengiz GÖKŞEN'e ve kıymetli eşim Abdullah AYDOĞMUŞ'a teşekkür ederim.

Sezen AYDOĞMUŞ

Osmaniye / 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konusu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı	1
1.3.Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	1
1.4.Araştırmanın Yöntemi	2

BÖLÜM II

2.1.Sinema Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	3
2.2.Türk Sinemasının Tarihsel Evrimi	5
2.3.Ahmet Uluçay'ın Hayatı.....	8
2.3.1. Ahmet Uluçay'ın Sinema Anlayışını Etkileyen Eserler ve Şahsiyetler.....	9
2.3.2. Ahmet Uluçay Hakkında Görüşler	11
2.4.Ahmet Uluçay'ın Eserleri	14
2.4.1. Kısa Filmleri.....	14
2.4.1.1.Optik Düşler	14
2.4.1.2.Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak	17
2.4.1.3.Minyatür Cosmosda Rüya	19
2.4.1.4.İnci Deniz Dibinde	20
2.4.1.5.Epileptic Film.....	22
2.4.1.6.Uzun Metrajın Resmi	23
2.4.1.7.Exorcise	25

	ix
2.5.Uzun Metrajlı Filmleri.....	26
2.5.1. Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak.....	26
2.6. Ahmet Uluçay'ın Şiirleri	26
2.6.1. Uyumsuzluk	27
2.6.2. Giden Ramazan'ın Ardından.....	27
2.6.3.Çoban Masalı.....	28
2.6.4.Leyla'ya Mektup (1).....	30
2.6.5.Leyla'ya Mektup (2).....	32
2.6.6.Hasta Çocukların Duası	34
2.6.7.Davet.....	35
2.6.8.Rimayelerde Kaybolduk	37
2.6.9.Cevizden Çanta.....	37

BÖLÜM III

AHMET ULUÇAY'IN ESERLERİNDE HALK EDEBİYATI UNSURLARI

3.1.Türküler	39
3.2.Tekerlemeler	42
3.3.Deyimler	43
3.4.Atasözleri.....	52
3.5.Efsaneler	54
3.6.Dualar ve Beddualar (Alkışlar ve Kargışlar)	57
3.6.1. Dualar (Alkışlar).....	57
3.6.2. Beddualar (Kargışlar)	62
3.7.Halk Ağzı.....	63
3.8.Argo Sözler	65
3.9.Selamlaşma	68
3.10.Yeminler	69
3.11.Hitaplar	70
3.12.Nasihatler	73
3.13.Kıssalar	74
3.14.İlk Görüşte Aşk Motifi	76

BÖLÜM IV**AHMET ULUÇAY'IN ESERLERİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI**

4.1.Halk Biliminin Tanımı ve Konusu	78
4.2.Halk Botaniği	79
4.3.Halk Zoolojisi	81
4.4.Meslek Folkloru	84
4.4.1.Usta-Çırak İlişkisi.....	86
4.4.2.Esnaf-Müşteri İlişkisi.....	88
4.5.Halk Ölçüleri.....	88
4.6.Halk Eşyaları.....	90
4.7.Halk Mimarisi	93
4.8.Halk Giyim Kuşamı.....	96
4.9.Halk Mutfağı.....	99
4.10.Ulaşım Araçları	101
4.11.Halk Hekimliği.....	102
4.12.İsimler ve Lakaplar.....	104
4.13.Yer Adları	106
4.14.Benzetmeler	109
4.15.Çocuk Oyunları	112
4.16.Aile İlişkileri ve Sosyal İlişkiler	114
4.16.1. Baba-Oğul İlişkisi.....	115
4.16.2. Karı-Koca İlişkisi.....	116
4.16.3. Ata –Erkil Toplum Anlayışı.....	116
4.16.4. Komşuluk	117
4.17.Mitolojik Unsurlar	118
4.17.1. Ağaç Kültü	118
4.17.2. Su Kültü	119
4.17.3. Ateş Kültü	120
4.17.4. Boynuzlu Hayvan Başı	121
4.17.5. Güneş, Ay ve Gökyüzü.....	121
4.17.6. Kırk Sayısı.....	123
4.18.Renkler.....	123

4.19.Geçiş Dönemleri.....	xi 127
4.19.1. Doğum/ Çocuğa Ad Verme.....	127
4.19.2. Sünnet	127
4.19.3. Evlenme	128
4.19.4.Ölüm	129
4.20.Dini Günler, Bayram ve Kutlamalar	130
4.20.1. Hıdrellez.....	132
4.21.Gelenekler	132
4.21.1. Uğurlama.....	133
4.22. Halk İnanışı Unsurları	133
4.22.1. Yatırırlarla İlgili İnanışlar	136
4.22.2. Batıl İnanışlar	137
4.22.3. Albastı/ Cinlerle İlgili İnanışlar	138
4.23. Köy Yaşamı.....	140
4.23.1. Köy Odası.....	140
4.23.2. Kahvehane.....	140
4.23.3. Kaplıca	141
4.23.4. Tarım.....	142
4.24.Sosyal Olaylar	142
4.24.1.27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi	143
4.24.2.12 Eylül 1980 Askeri Darbesi	144
4.24.3.Kore Savaşı 1950-1953.....	145

BÖLÜM V

SONUÇ	146
KAYNAKÇA	148
EKLER	154
ÖZ GEÇMİŞ.....	170

KISALTMALAR

- AKMBY : Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı Yayınları
İFSAK : İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği
KK : Kùller ve Kemikler
KKGY : Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak
SBAD : Sinema İçin Bunca Acıya Değer Mi?
SİYAD : Sinema Yazarları Derneği
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

İnsanoğlunun farklı alanlardaki gelişimini bütüncül olarak inceleyebilmek için disiplinler arası yöntemler günümüzde çok önemli hâle gelmiştir. Özellikle modernleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni kuram ve değerlendirmeler bu süreci hızlandırmıştır. Halk biliminin inceleme sahasını oluşturan halk bilgisi ürünleri sinemanın beslendiği kaynaklardan birini oluşturmaktadır.

Halk Biliminin alt başlıklarının yoğun olarak Ahmet Uluçay sinemasında yer aldığını görmekteyiz. Toplum değerlerinin ve folklorik unsurların büyük bir samimiyet ve doğallıkla Ahmet Uluçay'ın eserlerinde yer aldığını görüyoruz.

İnsanoğlunun maddi ve manevi tüm değerlerinin toplamı olan kültür ile her toplumun hayata bakışının izdüşümlerinin barındırıldığı edebiyat araştırmamızın ana başlıklarını oluşturmaktadır. Türk kültürü ve Türk edebiyatı ile bunların folklorik sınıflandırmalardan doğan alt başlıkları tespite çalışılmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Ahmet Uluçay Türk sinemasının son dönem önemli yönetmenlerindedir. Ayrıca yazarlık yönü de olan Ahmet Uluçay'ın eserlerinde halk kültürü ve halk edebiyatı öğelerini tespit etmek çalışmanın amacıdır. Kütahya Tavşanlı'ya bağlı bir köyden sinemada evrensel değerler üretmiş ve ulusal ve uluslararası platformlarda yıllarca adından söz ettirmeyi başarmış bir sanat adamının yaşadığı sosyal çevre ile bütünleşerek ortaya koyduğu eserlerde yer alan halk bilimi unsurları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Ahmet Uluçay'ın uzun metrajlı filminin senaryo kitabı, kısa filmleri, otobiyografik eseri, günlüğü ve şiirlerinin incelenmesiyle oluşmuştur. İncelenen kitaplara internet üzerinden satış yapan kitap sitelerinden, kısa filmlere ise Youtube internet sitesinden ulaşılmıştır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın kapsamı belirlendikten sonra, yazarın kitapları incelenmiş, çalışmaya örnek teşkil etmesi bakımından, modern yazarlar üzerinde yapılan halk biliminin kadrolarını tespit çalışmaları da göz önünde bulundurulmuştur.

Eserlerin dikkatle okunmasının ardından halk bilimi ve halk edebiyatı öğeleri fişlenerek tasnife tabi tutulmuştur. Ardından kaynak kitaplar yardımıyla değerlendirmeler yapıp akabinde alıntılar sıralanmıştır.

Ahmet Uluçay'ın yaşadığı Kütahya Tavşanlı Tepecik Mahallesi ziyaret edilerek ailesi ile görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca yaşadığı sosyal çevre gözlemlenmiş, eserlerini ortaya koyduğu muhite ve yaşadığı eve çalışmada yer verilmiştir.

BÖLÜM II

2.1. Sinema Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Adını Lumière Kardeşler'in icadı Sinematograf'tan (Cinématographe) alan sinema, görsel dilinin yarattığı evrensellelikle, geride bıraktığımız ve içinde bulunduğumuz, yüzyılın en etkili ve en popüler kitle sanatı oldu. Ancak sinemanın teknolojik bir buluş olarak gerçekte kimin tarafından icat edildiği ise yıllar boyunca tartışıldı. Kaydedilmiş ya da çizilmiş durağan görüntülerden hareket yanılsaması elde etme fikri yüzyıllar boyunca birçok mucidi ve bilim insanını meşgul etti. Özellikle de 1684'te Alman din adamı Athanasius Kircher'ın Sihirli Fener'i (Magia Cystera) icadıyla bu alanda önemli bir adım atılmış oldu. 1830'da ise Belçikalı J. Antoine Plateau, Peter Mark Roget'in "Hareketli Nesnelere Açısından Görüntünün Sürekliliği" kuramından hareketle Phenakistoscope'u icat etti. Avusturyalı bir topçu subayı olan Baron Franz von Uchatius, 1853'te Plateau'nun Phenakistoscope'unu Magia Cystera ile birleştirerek resimleri ilk kez perdeye yansıtabilmeyi başardı. 1877'de ise Fransız Emile Reynaud Praxinoscope'u icat etti. Sinematografiye giden yolda "hareket" in anlarını inceleyen İngiliz fotoğrafçı Eadweard Muybridge'in çalışmaları önemli bir merhale oldu (Özuyar, 2017, s. 15).

Yirmi yaşında İngiltere'den Amerika'ya göç eden Muybridge (asıl adı E. James Muggeridge), fotoğrafçılık yaparak ünlendi. Central Pacific demiryolunun yapımının fotoğraflarını çekerken, demiryolu şirketinin sahibi Leland Stanford'la tanıştı. Yarış atları besleyen, Kaliforniya valiliği (kimi kaynaklara göre de senatörlüğü) de yapmış olan Leland Stanford, o yıllarda bilim adamlarının zihnini kurcalayan bir sorunu çözmek istiyordu. Sorun, koşmakta olan bir atın ayaklarının dördünün de bir ara yerden kesilip kesilmediğiydi. Stanford'un, Pala Alto'daki (Kaliforniya) çiftliğinde, Muybridge 1872 yılında bu amaçla bir deney yaptı. Tahta bir barakanın içine, yan yana, eşit aralıklarla on iki fotoğraf makinesi yerleştirildi. Barakanın önündeki yolun tabanına, enlemesine ipler gerildi. Her ipin ucu bir fotoğraf makinesinin düğmesine bağlıydı. Yol boyunca bir at koşturuldu. At koşarken her ipe bastıkça, fotoğrafının çekilmesini sağladı. Telgrafı, gramofonu, elektrik ampulünü bulan Thomas Alva Edison (1847-1931), hareketin çözümlendikten sonra birleştirilmesi konusuyla ilgilendi. Sesi saptamayı başardığı gramofonun, optik alanda bir benzerini üretmeyi tasarladı. 1888

yılında tanıştığı Muybridge'le böyle bir olasılığın çözüm yollarını tartıştı (Tekinsoy, 2005, s. 22).

Uzun yıllardır süren çalışmalar 1888'de neredeyse sonuçlanmak üzereydi. Amerikalı ünlü mucit Thomas Alva Edison ve William K.L. Dickson'ın ortak çalışmaları, sinemanın ilk kamerası olan Kinetograf (Kinetograph) ile sonuçlandı. Ancak süreç daha tamamlanmış değildi. Çekilen filmler hâlihazırda bir projeksiyon ile gösterilemiyordu. Edison-Dickson'ın bu alandaki çalışmaları 1891'de Kinetoskop'u (Kinetoscope) icat etmeleriyle sonuçlandı. Kinetoskop her ne kadar hareket yanılsaması sağlasa da bunu perdeye aksettiremiyordu. Dolayısıyla da bu izleme aygıtının bir yansıtma aygıtına dönüştürülmesi gerekiyordu. Bunu gerçekleştirenler ise Fransız Louis ve Auguste Lumière Kardeşler oldu. Çekirdekten yetişme fotoğrafçılar olan Louis ve Auguste Lumière Kardeşler, Lyon'da her türlü fotoğraf malzemesinin üretiminin yapıldığı bir fabrikaya sahiptiler. Baba Antoine Lumière, hareketli görüntülerin ticari geleceğini görmüştü. Piyasada tekel oluşturmaya çalışan Edison'un bu bağlamda Kinetoskop'un patentini Avrupa için genişletmemesinden rahatsızlık duyuyordu. Oğlu Louis'ten Kinetoskop'a benzer bir aygıt icat etmesini istedi. Anschütz, Reynaud, Edison ve diğerlerinin çalışmalarını tetkik eden kardeşlerin altı ay süren çalışmaları 13 Şubat 1895'te Sinematograf (Cinématographe) adını verdikleri müthiş bir icat ile sonuçlandı. İcadın müthişliği kamera ve projeksiyonu birleştirmesinden kaynaklanıyordu. Dolayısıyla da hareketli görüntüler bakaç üzerinden değil yüzlerce kişi tarafından beyaz perde üzerinde izlenebilecekti. Lumière Kardeşler, icatlarını ilk kez 22 Mart 1895'te Paris'teki Societed' Encouragement pour l'Industrie National'e sundular (Özuyar, 2017, s. 16, 17).

Sinema, kendisinden önce var olan, edebiyat, resim, müzik, tiyatro, heykel, dans gibi sanat dallarının hepsiyle iletişim içindedir. Ancak "Yedinci Sanat", en güçlü bağımlı edebiyatla kurmuştur. Edebiyat eski çağlardan beri, insanlar arasında sözlü veya yazılı iletişim sağlayan araçlardan biridir. Sinemanın da bir kitle iletişim aracı olması, temelde bir ortaklık oluşturur. Bu iki iletişim aracı da kültürün gelişmesine katkıda bulunurken; insanları bilgilendirir, eğlendirir, olup bitenden haberdar eder, onların estetik zevkine hitap eder, bakış açılarını geliştirir ve zamanla da onları tartışmaya sevk eder (Kale, 2010, s. 266).

Herhangi bir sanat yapıtının onu çevreleyen tarihsel, toplumsal ve ekonomik koşullardan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceği, o sanat yapıtının biricikliğinin tam

da var olduğu o koşullar ile bağlantılı olduğu geniş kabul goren bir dűřünce dir. “Sinema ilkel d2nemlerin b2y2 ve rit2ellerinin, t2m sanatların y2zlerce yıllık birikimlerinin, pek 2ok farklı bilimsel araştırmanın 2zerine inřa edilmiş bir teknolojinin 2r2n2d2r” (Onaran, 1995, s. 11).

Bir sanat dalı olarak sinema, “herhangi bir dűř2nceyi, duyguyu, olayı, gerektiğinde sesle de desteklenen hareketli resimlerle anlatım yoludur. Sinema sanat2ısı bu 2alışmayı yaparken 2er2eveleme, g2r2nt2 d2zenlemesi, aydınlatma, ışık- g2lge oyunları, kurguyla sağlanan tartım, alıcı hareketlerinin sağladığı canlılık, g2r2nt2n2n ortaya koyduğu kavramla yaratılan etkilerden yararlanır” (2z2n, 1972, s. 10).

B2t2n 2teki sanatlar gibi sinemanın da kendine 2zg2 bir şiirselliği, adanmışlığı, boyun borcu, kendi yazgısı vardır: Sinema, hayatın 2ok 2zel bir kesitini, k2inatın bug2ne dek anlamı kavranamamış ve t2m 2teki sanat dallarınca dillendirilememiş bir kesitini ifade etmek 2zere doğmuştur. Her sanat dalı her zaman ruhsal bir ihtiya2ın sonucu olarak ortaya 2ıkar ve 2ağının derin sorunlarının ortaya konmasında 2zel bir rol oynar (Tarkovski, 2017, s. 77).

Sinema, bir k2lt2r aktarıcısı olmasının yanında, k2lt2re dair farkındalık oluşturan ve k2lt2r2 g2ndemde tutan bir sanat dalıdır. G2rselin yazının 2n2ne ge2tiği bug2n2n d2nyasında k2lt2r2n kuşaklara aktarımında, 2ok sesli bir yapıya ve geniş kitlelere kısa bir s2rede ulaşabilme yetisine sahip olan sinemadan farklı alanlarda etkin bir şekilde yararlanılabileceğinin 2ok 2abuk farkına varılır. Bu nedenle icat edilmesinin 2zerinden fazla bir zaman ge2meden end2strileşen sinema, kapitalist sistemin işlevsel bir par2ası h2line gelir. Beslendiği kaynaklar arasında s2zli ve yazılı k2lt2r de olduğu i2in aynı zamanda k2lt2r end2strisinin de bir kolu olan sinema, bu k2lt2rel 2retim 2arkının en g22l2 dişlileri arasında kendine yer edinir. 22nk2 dinamik ve 2ok sesli yapısı gereği, b2nyesinde k2lt2r2n, sanatın ve ideolojinin b2t2n kadrolarını barındırmaktadır (G2ven2, 2020, s. 17).

2.2. T2rk Sinemasının Tarihsel Evrimi

T2rk sinemasının tarihi seyri konusunda Onaran (1995, s. 21) 1923-1939 arasındaki d2nemi “Tiyatrocular D2nemi”, 1939-1952 arasındaki d2nemi “Ge2iş D2nemi”, 1952-1963 arasındaki d2nemi “Sinemacılar D2nemi” ve daha sonraki s2reci “Yeni T2rk Sineması” olarak sınıflamaktadır.

2z2n, 1914-1923 arasındaki d2nemi “İlk D2nem”, 1923-1939 arasındaki d2nemi “Tiyatrocular D2nemi”, 1939-1950 arasındaki d2nemi “Ge2iş D2nemi”, 1950- 1970

arasındaki dönemi “Sinemacılar Dönemi” olarak ele almakta, 1970 ve sonrasındaki dönemi ise “Genç/Yeni Sinemacılar Dönemi” olarak nitelendirmektedir (1985, s. 337, 338, 1995, s. 18).

Coşkun ise (2009, s. 17, 91) başlangıç olarak aldığı ilk yılların ardından 1922-1940 arasını “Tiyatrocular Dönemi”, 1940-1948 arasını “Geçiş Dönemi”, 1948’de yerli filmlerin lehine olarak Belediye Eğlence Resmi adındaki verginin bu yıl indirime girmesi başlattığı ve 1960'lara kadar süren döneme “Sinemacılar Dönemi”, 1960 sonrasındaki dönemi de süreç içerisinde meydana gelen siyasal, sosyal, ekonomik değişim/gelişimlere göre “Toplumsal Gerçeklik, Halk Sineması, Ulusal Sinema Düşüncesi, 70’ler ve Karşıt Düşüncelerin Konumlanması (Milli Sinema Anlayışı, Genç Sinema Hareketi)” başlıkları ile akımlara göre bir tasnif yapmaktadır.

Kuyucak Esen ise çalışmasında (2010, s. 1) Özön’ün yöntemini benimsediğini ifade ederek onun dönemlendirmesine uygun bir tasnif yapmakta, Türk toplumunu ilgilendiren ve sinemayı da önemli ölçüde etkileyen toplumsal olayları dönüm noktası olarak değerlendireceğini belirterek 1914-1922 yılları arasındaki dönemi “Türk Sinemasının İlk Yılları”, 1922-1939 yılları arasındaki dönemi “Tiyatrocular Dönemi”, 1939-1950 arasını “Geçiş Dönemi”, 1950-1970 arasını “Sinemacılar Dönemi”, 1970-1980 arasını “1970’ler: Karşıtlıklar Dönemi”, 1980 sonrasını ise (1980-2010) “1980 Sonrası Darbe Dönemi” olarak adlandırmıştır.

Tansuğ ise diğer sinema tarihçilerinden farklı olarak, dönemlendirmesini sinema anlatımındaki değişimlere göre yaparak ilk döneme, “Tiyatrovari Anlatım Dönemi”, ikinci döneme “Sinemasal Anlatıma Doğru Yarı Tiyatrovari Dönem” ve son bölüme de “Sinemasal Anlatım Dönemi” isimlerini vermiş, tarihsel seyirden çok sinema anlatım tarzındaki gelişimlere göre bir dönemsel tasnifte bulunmuştur (1982, s. 257).

Tüm bu örneklerde açıkça görülebilecek farklı dönem tasnifinin yanı sıra; Türk sineması ile ilgili olarak sinema tarihçilerinin (Scognamillo, Özön, Onaran vd.) üzerinde anlaştıkları dönemlendirme şudur: “İlk Sinemacılar, Tiyatrocular Dönemi ve Sinemacılar Kuşağı, Yeşilçam Sineması ve Yeni Türk Sineması” (Özçınar, 2010, s. 77).

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra ideolojik kavramlar konuşulmaya başlanmıştır. İdeolojik temalar barındıran ya da sosyolojik olaylarla ilgili filmler de bu dönemde kendini gösterdi. Ömer Lütfi Akad, Atıf Yılmaz, Metin Erksan, Memduh Ün, Duygu Sağıroğlu, Ertem Göreç, Halit Refiğ gibi yönetmenlerin çıktıkları sosyal içerikli filmler

ses getirmeye başlayınca, bazı sinemacılar halk sineması kavramı üzerinde durmaya başladılar. Kemal Tahir'in fikir babası olduğu ve Halit Refiğ'in öncülük ettiği ulusal sinema akımı da bu dönemde ortaya çıktı. 1990'lar ise Milli sinemanın yükselişe geçtiği dönemlerdir. Halk bu filmlere yoğun ilgi göstermiş, hatta heyecanla karşılamışlardır. Yücel Çakmaklı, milli sinemayı "Milli sinema, milli kültürün sinema diliyle anlatılmasıdır." sözleriyle tarif ederken 2000'lerin yarısından sonra çekilen filmler arasında, fevkalade başarılı bulduğu Ahmet Uluçay'ın Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak, Yavuz Turgul'un Gönül Yarası, Çağan Irmak'ın Babam ve Oğlum filmlerini milli sinema için iyi birer örnek saymaktadır. Sebebini de bu filmlerin yabancı taklitçiliğinden ve hayranlığından uzak olup, içerik olarak halkın değerlerine dayanan yapımlar olmasıyla açıklar (Şen, 2010, s. 108, 115, 116).

Senaryo Yazarı Ayşe Şasa'ya (1997, s. 136, 137) göre Türk sineması, kaynağını masallardan, halk hikâyelerinden alan yerli hayat görüşü ile Batı sineması ve Batılı yaşam tarzı ile kendi ana eksenini bozmadan, kendine özgü bir sinema anlayışı oluşturmuştur. Bu anlayış, zaman, mekân, olaylar zinciri, tipler, kurgu mantığı, müzik/efekt kullanımı ve diyaloglarla bazen geleneksel halk hikayesi veya meddah ve bazense masal ve söylence niteliklerini taşımaktadır. Anlatılarda birey yoktur, kişiler, masaldaki olumlu-olumsuz değerlerin simgeleştirildiği tiplere benzer. Bir başka deyişle bu anlatılar, yerli halk masalı ile Batılı dramın garip bir karışımı olarak var olmaktadır.

Teknolojik burjuva uygarlığının ürünü olan sinema, ülkemizde kültürel çözülme sürecine denk düşen bir dönemde ilk ürünlerini vermeye başladı. Geleneksel kültürümüzde daemonic unsurun müdahil bir konumda bulunmadığı ve bu yüzden Müslümanların dramaya yabancı olduğu gözardı edilmediği zaman sinemanın edebiyata koşut bir biçimde geleneksel dramatik kalıpları öykünmeci bir tutumla Batı'dan aktardığı, bununsa gele gele melodramatik bir çerçeve doğurduğu daha kolay kavranabilir sanıyorum. Çözük kültürlerde gelenek bilincinden kopuk bir sanat anlayışının uç verdiğini biliyoruz. Tanzimat'la birlikte gelenekte beliren çatlak, batı tarzı dramın bu çatlakla birlikte oluşturulmaya başlanması çelişkinin kökenine inmemiz açısından önemli bir veri sunabilir sunabilir bize. Karagöz, kukla, ortaoyunu, tuluat gibi gösteri sanatlarının yer aldığı geleneksel çerçeve kırılmış fakat bugüne değin uzanan bir uygulama alanı içerisinde karagöz ve kuklavari bir söylem batılı dramatik kalıplara yerleştirilmeye çalışılmıştır (Yalsızuçanlar, 1997, s. 164).

2.3. Ahmet Uluçay'ın Hayatı

2 Aralık 1954 tarihinde Kütahya'nın Tavşanlı ilçesine bağlı Tepecik köyünde doğdu. İlkokulu bitirdikten sonra uzun süre çobanlık yaptı. İnşaat işçiliği, kamyon şoförlüğü ve tavukçuluk gibi çeşitli işlerde çalıştı. İlkokuldayken köye gelen gezici film gösterim ekibi sayesinde sinemayı tanıdı. 12 yaşındayken arkadaşı İsmail Mutlu ile sinema makinesi yapmaya karar verdi. Üç yılın ardından topladıkları film parçalarını birleştirerek köy halkına küçük gösterimler düzenledi. Arkadaşları İsmail Mutlu ve Şerif Akarsu ile birlikte "Tepecik Köyü Arkadaş Sinema Grubu"nu kurdu. Ardından Almanya'da yaşayan bir gurbetçiden aldıkları hayli eski bir betamax video kamerayla ilk filmini çekti. Film çekmeye dair hemen her şeyi el yordamıyla ortaya koydu. Çok kullanılmış bir video kamerayla yaptığı filmler, estetik yapısı, müzikleri, edebi anlatımı, barındırdığı folklorik içerikle sinema duygusuna saygıyla yaklaşan çevreleri etkilemeyi başardı (Pay, 2011, s. 148).

Ahmet Uluçay, 1970'lerden itibaren birçok yerel- ulusal dergide, gazetede yazılar yazmış, öykü ve şiirler yayımlamıştır.

Tepecik köyündeki mütevazı/ zorlu yaşantısını, parasızlığını, imkânsızlıklarını, yoksulluğunu ve kapalı/ içe dönük bir toplumsal yapı içerisinde deli damgası yemek pahasına sahip çıktığı sinema tutkusunu çalışmalarına yansıtmıştır. Sinema aşkını kalbine düşüren önemli kırılma noktalarından biri olarak, Metin Erksan'ın 'Mülkiyet Üçlemesinin' son halkası olan 1968 yapımı 'Kuyu' (insan mülkiyeti) filmini her zaman sitayişle anan Ahmet Uluçay, sinemaya bu filminden etkilenecek başladığının altını çizerek, kuyu imgesi üzerinden şu cümleleri kurmuştu: "Her anlamda kuyudan çıktım ben. Düşlerden, karabasanlardan, yoksunluklardan, gölge oyunlarından başlayan sinema aşkımin, dünya sinemasına ürün kazandıracak düzeye gelmesinde Metin Erksan'a ve onun 'Kuyu'suna duyduğum hayranlığım rolü büyüktür."

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak filmi, gerçek bir başarı hikâyesidir. Ahmet Uluçay, kendi çocukluk rüyasını filme alarak ödüllü 'gerçek' bir yönetmen olmuştur (Adıgüzel, 2017, s. 16, 17).

Filmleriyle ulusal ve uluslararası festivallerde birçok ödüle sahip Ahmet Uluçay beyin tümörü rahatsızlığından dolayı İstanbul Çapa Tıp Fakültesi'nde tedavi görürken zatürreye yakalanarak 30 Kasım 2009'da vefat etmiştir.

Mezarı Kütahya'nın Tavşanlı ilçesi Tepecik Mahallesi'ndedir. bkz. (Fotoğraf 15).

2.3.1. Ahmet Uluçay'ın Sinema Anlayışını Etkileyen Eserler ve Şahsiyetler

Bütün sanat disiplinleri içerisinde sinema, en çok edebiyattan etkilenmiştir. Özellikle yaşam biçimlerinin, olay ve durumlar karşısında insan tepkilerinin, insan karakter ve davranışlarının, mekânların ve hatta zamanın birbirine bu kadar benzeştiği günümüz gerçekliğinde edebiyat sinema etkileşimi daha da önem kazanmaktadır.

Edebiyat, olayları, yazarın yeniden üretmek istediği iç ya da dış dünyayı, sözcükler aracılığıyla tasvir eder. Sinema uzamda kendiliklerinden yer alan, bizim de içlerinde yaşadığımız, çevremizde sürekli gözlemlediğimiz doğanın doğrudan verdiği malzemelerden yararlanır. Yazarın zihninde önce dünyaya dair bazı imgeler doğar, daha sonra yazar bunları sözcükler aracılığıyla kâğıda döker. Bir film şeridiyse kameranın görüş açısı içine giren, daha sonra bütün bir filme dönüştürülecek olan mutlak dünyadan görüntüleri mekanik bir şekilde tespit eder (Tarkovski, 2017, s. 183).

İyi bir senaryo yazabilmek için büyük yazarların romanları ve oyunlarını okumak gerekir. Neden büyük olduklarını düşünmemiz yararlı olacaktır. Okurken duygularınız yoğunlaştığında bunun sebebini incelemelisiniz. Olayları ve karakterleri anlatırken yazarın ne derecede bir tutkuyla olaya yaklaştığını ya da titizlik göstermek durumunda olduğunu anlayabilmelisiniz. Bu incelikleri kavrayana kadar tekrar okumalısınız. İsim yapmış filmleri izlemeniz yararlı olacaktır. Büyük senaryoları okuyup büyük yönetmenlerin teorilerine kulak vermелisiniz. Eğer amacınız bir film yönetmeni olmaks, önce senaryo konusunda uzman olmalısınız (Kurosawa, 2006, s. 204).

Özgün bir eser, özgün bir karakter özgün bir mekân yaratmak isteyen sinema, çoğunlukla yüzünü eski dönemlere, eski dönemlerde yazılmış edebiyat eserlerine çevirmek zorunda kalmıştır. Önemli bir sinema insanı ve edebiyatçı olarak da Ahmet Uluçay eserlerini ortaya çıkarırken yerli ve yabancı pek çok edebiyatçıdan etkilenmiştir. Uluçay verimli bir okuma hayatından sonra oluşturduğu bu bilgi ve birikimi sinemaya yansıtmıştır. Edebi eserlerdeki ayrıntıları, resim sanatına duyduğu ilgi ve merakla da birleştirerek film karelerini oluşturmuştur.

Uluçay'ın etkilendiği eserler ve sanatçılar, kitap haline getirilen “Sinema için Bunca Acıya Değer mi?” adlı günlüğünde şöyle sıralanmaktadır:

“Atın can çekişmesi, Picasso'nun Guernica'sındaki at figürüne benziyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 10).

“İnsan hastalığını bedeninde değil, ruhunda aramalı, diyor Peyami Safa.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 32).

“Yalnızız’ın sonuna yaklaşıyorum. Nicedir böylesine yoğun kitap okumamıştım. Peyami Safa gerçekten büyük romancı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 33, 34).

“Sessiz, kapanık odalarda geçen günler.” Rilke’ninmiş. Bu da Çehov’dan: Boğucu akşamlar geçireceğiz.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 35).

“Peyami Safa’nın bir başka romanını okuyorum: Mahşer. Oldukça acemi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 37).

“Kumarbazı yarım bırakıp Alphonse Daudet’in Değirmenimden Mektuplar’ındaki bazı hikâyeleri yeniden ve kim bilir kaçınıcı kez okumaya başladım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 43).

“R.M. Rilke’nin Malte Laurids Brigge’nin Notları’nı ne zamandır arıyordum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 52).

“Bugünlerde birkaç kitabı birden okuyorum. Hiç de sevmediğim bir şey bu. Kitapların biri John Berger’in Yedinci Adam’ı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 53).

“Lagerlöf’ün Nils Holgersson’undan Kayıp Şehir bölümünü bir daha okumak gereğini duydum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 58).

“Kurbağa Yağı Satıcısı’ndaki aynalı kutunun içine konmuş kurbağa gibiyim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 78).

“Dali’nin peyzajlarına benzer geniş, uçsuz bucaksız bir mekânda uçuyorum, bir anda ufkun tepesindeyim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 91).

“Matmazel Noraliya’nın Koltuğu’nu bitirdim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 94).

“Suç ve Ceza’yı yeniden okumakta karar kıldım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 96).

“Charles Ferdinand Ramuz’un yazdığı bir İsviçre dağ masalı okuyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 100).

“Dağdaki Büyük Korku’yu bitirdim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 104).

“Dıranas’ın Olvido’su dolandı sabah sabah dilime.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 104).

“Tarkovski’nin dediği ne kadar doğru.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 113).

“Gece geç vakte kadar Jane Eyre’i okudum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 120).

“Çehov’un oyunlarını okuyorum. Tek zevkim şimdilik bu. Vişne Bahçesi, Vanya Dayı kadar sarmadı beni.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 125).

“Aziz Nesin’in Maçınli Kız İçin Ev’ini okuyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 126).

“Kemal Tahir’in Kör Duman’ına başladım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 126).

“Camus’un Veba’sı. Ona başladım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 128).

“Bergman’ın Büyülü Fener’i harika.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 155).

“Akşam yemeklerinde Van Gogh’un Patates Yiyenler’i gibi bir gaz lambasının çevresinde otururlardı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 156).

“Alain Fournier’in Adsız Ülke’sinin sayfalarına dalacağım geceler boyu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 168).

“Kediler doğanın baş yapıtlarıdır, diyor Leonardo da Vinci.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 182).

“Adsız Ülke dün bir daha bitti. Belki beşinci kez okudum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 187).

“Tarkovski’nin Mühürlenmiş Zaman’ını geçiyorum şöyle bir.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 196).

“Bilemedik ana baba kıymeti
Ardımızda bir karlıca dağ imiş
Gurbet elde padişahlık sürmeden
Vatanında züğürt gezmek yeğ imiş (Karacaoğlan)”
(Uluçay, 2018, SBAD, s. 196).

2.3.2. Ahmet Uluçay Hakkında Görüşler

Filmlerini zor şartlar altında çeken Ahmet Uluçay, sanat camiasının takdirini kazanmış önemli bir yönetmendir. Alanında (gazeteci, yönetmen, senarist, yazar, sinema eleştirmeni) otorite kabul edilen önemli şahsiyetler Ahmet Uluçay’ın sanatçı kimliği ve sanatı hakkında değişik görüşler dile getirmişlerdir.

Ahmet Uluçay, belki de dünyanın en yetenekli sinemacılarından biriydi. Tepecik köyünde yaşayan Uluçay, el yapımı malzemelerle bir sinema yaratarak dünya çapında bir yönetmen hâline geldi. Ömrümde onun kadar dirençli, azimli sinemayı bu kadar seven bir insan tanımadım. Alin Taşçıyan (Sinema Eleştirmeni) (Saydam, 2016, s. 195).

Çok geç başladığı sinemada sağlık durumunun elverişsizliğine rağmen bir kuyruklu yıldız gibi parlamayı geçti. Karpuz kabuğundan Gemiler Yapmak’la bütün dünya sinemasına çocukluk üzerine yapılmış en güzel filmlerden birini armağan etti. Atilla Dorsay (Sinema Eleştirmeni) (Saydam, 2016, s. 195).

Kendi çevresine yaslanarak sinema yapmak isteyen insanların çoğunlukla başladığı ve durduğu nokta Yeni Gerçekçi gelenektir. Ahmet'te de buradan izler görünse de o farklı bir estetikle ve gelenekle bağlantı kurmaya çalışarak film yapıyordu. Yeni Gerçekçi gelenek içerisinde kalmayıp bunu zenginleştirmeye çalışması Ahmet'in ayırt edici taraflarından biriydi. Derviş Zaim (Yönetmen) (Saydam, 2016, s. 195).

Belki biraz garip gelecek ama ben Ahmet'i Türkiye'deki modern sinemanın en önemli önderlerinden biri olarak görüyorum. Çok ilginç bir kazanımı oldu Türk sinemasının, Ahmet sayesinde. Kısa filmleri biraz daha dikkatle incelendiğinde en azından Türkiye'de hiç denenmemiş araçların ve duyguların bir araya geldiğini görüyoruz. Ezel Akay (Yönetmen) (Saydam, 2016, s. 196).

O günlerden bugünlere yürürken biz şehir çocukları hep şikâyet ettik. Ahmet ise Kütahya'nın bir köyünde hiç şikâyetsiz, çok değerli eserler bırakarak geçti gitti. Uluçay, Film Yönetmenleri Derneği'mizin onur üyesiydi. Mustafa Altıoklar (Yönetmen) (Saydam, 2016, s. 197).

Bizim Köyde Bayram Sabahı filminin çekimlerini izliyorduk Ahmet'le. Bir camiden yavaş yavaş çıkan adamlar, kar altında düzenli bir sırayla birbiriyle tokalaşıp selamlaşıyorlardı tek tek. "Elleri, elleri." dedi Ahmet, "Bütün olay ellerde." Doğruydü. Yıl boyunca birbirini görmeyen, belki de birbiri ile konuşmayan kişiler böylece elleriyle temas kuruyordu. O anda, yanımda sade ve derin bir usta olduğunu anladım. Mustafa Preşava (Kurgu Yönetmeni) (Saydam, 2016, s. 197).

Türk sineması 2000'lerde Anadolu'yu keşfe çıkmışsa bunda Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak'ın etkisi büyüktür. Ahmet Uluçay bir çığır açtı. Nihal Bengisu Karaca (Gazeteci) (Saydam, 2016, s. 198).

Her filmin bitişinden sonra seyirciler görmek ister yönetmeni. Ameliyat geçirmişti. Oğlunun kolunda sahneye geldi. Uzun süre sorulara yanıt verdi. Hali kalmayınca kadar devam etti. Ona bu filmin tüm müziğini, niçin herkesin bildiği anonim türküden (Beyaz giyme söz olur) yaptığını sordum. Ameliyat sonrası ilk kez koridora çıkma izni verildiğinde oğlunun kolunda yürürken bu türküyü duymuş. Ve filmde kullanmaya karar vermiş. Devamlı kalacak bir insandır. Bahsedilen köyünde şiirle, edebiyatla ama en çok da sinemayla uğraşan; geçimini sağlamak için eninde sonunda iflas ettiği kamyon şoförlüğü, tavukçuluk, inşaat işçiliği gibi işler de yapan bir adamdı. Kümesinden dünyaya sinema yapabilen bir adamdı. Safa Önal (Senarist) (Saydam, 2016, s.198).

Bana çok gülerdi, ben de ona çok gülerdim. Kısa filmcilik yıllarımdan beri bende hep kompleks yarattı Ahmet, yeteneği ve birikimiyle. 1994'te eşim Tepecik köyünde hükümet tabibiydi. Ahmet bir şekilde öğrenmiş, doktorun eşinin sinemacı olduğunu. Sabah 10'da gelir eşimin yanına, sürekli proje anlatırdı. Araya bir hasta alınır, sonra o devam ederdi proje anlatmaya. Ahmet, hikâye ormanı gibidir. Her gün sabahlardık, dört sene sinema okumuşum, master'ımı yapıyorum. Adamın birikimi bende kompleks yapıyor. Bari dur edebiyattan vurayım diyorum, adam ne Tolstoy ne Dostoyevski bırakmış! Ankara Film Festivali'nde de birinci olmuştu ben ikinci olmuşum. Köyde de itibar yaptı, doktorun kocasını da geçmiş diye. Yüksel Aksu (Yönetmen) (Saydam, 2016, s. 200).

Uluçay yalnızca köyden gelip film çeken biri değildi. Onun bir köylünün yanı sıra entelektüel arayıştaki bir insanın görsel dünyasını yansıtan sineması, yalnızca naif özellikleri ile değil aynı zamanda içtenliği ve çocukluğun dünyasına dair derin gözlemleriyle ayrıksı ve gözlemci bir karaktere de sahipti. İnanılmaz olanaksızlıklar içinde yaptığı sineması ile sinema tarihimizde çok farklı bir yere sahipti. Zahit Atam (Yazar) (Saydam, 2016, s. 200).

Dünya sinema tarihinde, sinema ile şekillenirken sinemayı şekillendiren yönetmen sayısı çok azdır, bizim sinema tarihimizde ise yoktur. Ahmet Uluçay bir istisnaydı. O sinemanın yapısını çözmüş ve sinemayla sahici bir ilişki geliştirebilmişti. Son dönemde öne çıkan sinemacılarımız üzerindeki etkisi, geleceğin sinemacılarında daha bariz bir şekilde görülecektir. Kâmil Koç (Yönetmen) (Saydam, 2016, s. 197).

Medya hoş bir renk olarak algılıyordu bu sıra dışı yönetmeni. Oysa bir derdi vardı. Kendi köyünde “deli” demişti çoğu köylü ona ama esas film çekemese delirecekti; karpuz kabuğundan Nuh'un gemisini yapabilecek kadar büyük bir azmi vardı. Entelektüel olmak gibi bir derdi yoktu ama en münevver izleyiciyi bile imgelem manyağı yapabilecek kadar güçlüydü hisleri. Nedim Hazar (Yönetmen, sinema eleştirmeni) (Saydam, 2016, s. 198).

Ahmet bütün yaptıklarıyla sineması en açık olan, belki de düş gücü en güçlü olan sinemacılarımızdan biriydi. Köyünden çıkmadı hiçbir zaman. Ama kendini geliştirmişti inanılmaz bir şekilde. Kendi düş gücüdür, kendi çocukluğudur bütün filmlerinde anlattığı. Yeşim Ustaoglu (Senarist, yönetmen) (Saydam, 2016, s. 167).

Ahmet hakikaten sanatçı olarak doğmuş. Çünkü hem resim yapmış hem roman yazmış hem şiir yazmış. Ama asıl mahareti yönetmenlik; bir yönetmenlik kumaşıyla

gelmiş. Ahmet oturduğu yerden (köyünde) kurgu nasıl yapılır, bir filmde bu trükler, bu geçişler nasıl yapılır, bütün bunları bir şekilde keşfetmiş. Bu işin okulunda okuyan insanlar büyük ihtimalle bunları fark etmeden okuldan mezun oluyor. Salih Pulcu (Yazar) (Saydam, 2016, s. 168).

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak filmi için oğluyla beraber New York’a gidecekti, o sabah Tünel’de otel lobisinde konuşuyorduk, gördüğü rüyaları anlatıyordu. Kırgınlıklarını, borçlarını, tutkularını, sonraki filminin hikâyesini. Uzun uzun konuştuk o gece. Döndüğünde maceralarını telefonda gülererek konuşmuştuk. Şunu unutamam o telefon konuşmasında: “Bu filmi yapmak için üç ay Beyoğlu’nda çay simitle Tünel’den Taksim’e yürüdüm. Kimseler yüzüme bile bakmadı. New York’a indiğimde Robert De Niro ve Martin Scorsese’nin düzenlediği festival bana limuzin göndermiş. Üstelik bir de ödül verdiler” Kahkahalar atmıştı telefonda. Sonra ben filmi çekerken telefonla aramıştım geçen yaz, “Yalnız kalacaksın bunu hiç unutma” dedi. “Ama yazdığımız hikâyelere değer” dediğimde, “Manyak mısın, değer tabii” deyip ruhumu rahatlatmışlığı da vardır. Ertekin Akpınar (Yönetmen) (Adıgüzel, 2017, s. 11)

2.4. Ahmet Uluçay’ın Eserleri

2.4.1. Kısa Filmleri¹

2.4.1.1. Optik Düşler

Uluçay ilk kısa filmi olan “Optik Düşler”i 1993 yılında çekti. Film Ankara Uluslararası Film Festivalinde (1994) Üniversite Sinema Kulüpleri Birliği Özel Ödülünü kazanmıştır (Pay, 2011, s. 149).

Film 30 dakika 15 saniyedir. Filmde diyaloglara az yer verilmiştir. Film otobiyografik unsurlar barındırır. Film Kütahya’nın Pınarları türküsü ile başlar. Dolunay önünde yalnız bir ağaç ve çıkrık/ serenli kuyu görüntüsü vardır. Kuyu, yazarın iç âlemini yansıtır. Kuyuda düşleri, sırları, çocukluğu her şeyi saklıdır. Köyün minyatür görünümü ile bir başka âleme dalarız. Bir evin duvarına yansıyan siyah beyaz film görüntüleri ile hikâye yeniden başlar ve pencere ardında iki çocuk ortaya çıkar. Çocuklar gaz lambası ışığında film makinesi ile uğraşırlar. Bir adam daktilo ile yazı yazar. Tekrar çocukluğa geçiş yapılır. Gece iki çocuk dışarıda dolaşırken saatçi dükkânının önünden geçerler. Çocuklar tik tak sesleri eşliğinde pencereden saatçinin

¹ Ahmet Uluçay’ın kısa filmlerine <https://www.youtube.com/> adresinden 20.07.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

saati tamir edişini izlerler. Saatçi fark edip onlara bakar. Tekrar daktilo başındaki adam (yazar) ortaya çıkar. Çocuğun birinin elinde kalem bir şeyler çizer. Çocuğun önünde sinema ile ilgili bir kitap vardır. Çocuklar film şeridini hızlıca elleriyle hareket ettirip, resimleri kımıldatırlar.

Yazar şiir okur:

“Karlı kış geceleri pencereden gözlediğim o nine
Nereden gelip nereye gider
Masallardan çıkıp gelirdi sanki
Düşlerimde uzun yolculuklara çıkardı
Ben sihirli lambasını kaybetmiş Alaeddin’im ah
Bin bir gecelerde şaşkınlım, ürkek, korkulu.”

Karlı bir kış gecesi elinde gaz lambası ile sokaktan bir nine geçer. Çocuk pencereden nineyi izler.

Çocuk eliyle gölge oyunu oynar. Önce köpek daha sonra tavşan yapar. Şahmaran işlemeli bir yastık görünür. Duvarda değişik görüntüler oluşur, gaz lambasının ışığı titrer. Her yerde şahmaran örtüleri vardır. Çocuk korku duyar, gaz lambasını alır.

Daktilolu adam (yazar) tekrardan ortaya çıkar, adamın arkasında Amedeus film afişi vardır. Sonra tekrar çocuk görünür (yazarın çocukluğu). Çocuk yatırım olduğu odaya gelir. Yatırım etrafında mumlar vardır. Çocuk; diz çöker, dua eder, lambayı alır ve çıkar.

İki çocuk film makinesi yapma çabasıdadır. “Çocuklar oturun birazdan film başlayacak!” derler. Beyaz perdede Charlie Chaplin görünür. Çocuklar filmi izlerler. Dedenin biri bastonuyla kalkar perdedeki görüntüye dokunarak görüntüyü engeller. Çocuklar Ali dedenin çocukça hareketine gülerler. Çocuklar “Otur, Ali dede!” derler.

Gaz lambası elinde, uzun geceliği ile çocuk merdivenlerden çıkar, bir odaya yönelir. Kapıyı açar. Karanlık bir odanın içinde ölünün başında ağıt yakan bir kadın vardır. Ölünün üzerinde bir bıçak vardır. Çocuk yaklaşır, oturur ve öylece kalakalır. Çocuk babasını yitirmiştir. Ama annesi oğluna sarılmak yerine kocasına ağıtlar yakar. Daha sonra çocuğu, uykusunda sayıklarken görürüz. Dolunaylı bir gece gökyüzü mavi, kıvılcıklı renktedir. Çocuk bir mezarlıktadır. Kurumuş ağaçlar vardır. Çocuğun gözleri puslu görür, gözlerini ovuşturur. Yazar, evin dış kapısının önünde oturur. Bir çocuk belirir, saçını düzeltir. Yazar çocuğa gülümser, ayağa kalkar, sigara yakar. Başka bir çocuk bisiklet sürmeye çalışır. Yazar, içeri girer. “Çölde Çay” film afişi. Yazar, plakla oynar.

(Genç yaşında öldü felek şarkısı çalar.) film şeridini taş plağa dokundurunca şarkıcı kadının sesi anlaşılmaz, bozuk çıkar.

İki çocuktan biri:

-Recep!

-Ne var.

-Bu sene okula gidiyor musun?

-Bilmem gitmeyeceğim her halde. Gidecek olsaydım iki yıl önce başlardım.

-Ben ortaokula başladım.

-Ben recisör olacağım, recisör olacağım.

Şiddetli yağmur sesi duyulur. Yazar ortaya çıkar, şiir okur:

“Kara bir kefen gibi çekilirdi köylerin üstüne karanlıklar

Usuldan bir akşam başlardı bozkırda

Bir sayfa daha açılırdı kitabı mukaddeste

Küçük bir çoban çocuğum bakmayın

Kıyametin filmini çekerdim devlerin oynadığı.”

Çocuk elini kadraj görüntüsü yaparak gökyüzüne tutar.

Babası çocuğa seslenir:

-Recep!

-Ey!

Çocuk çizgi roman okur. Babası öfkeyle kulağını çeker. Baba:

-Ne o ne bunnar. Gene mi sinema. Ne demek hayatta en hakiki mürşit ilim, toprak toprak.

Hayvanlar ağılda dursun sen burda film kilim. Bunlar yancek. Topla, topla getir bunlar yancek. (Film şeritlerini işaret eder)

Yazar daktilonun başından kalkar, şiir okur:

“Uzun kışlar o köyler, geceler uyur

Mistik ve fantastik bir sinema olan duvarlarında gölgelerin oynadığı o köyler yok artık

Her akşam penceremin önünden geçiyor esrarlı yolculuklara çıkan o nine

Yüreğimin derinliklerindeki stüdyolarda kaldı

Mumlar söndü kandiller söndü, projeksiyonlar söndü

Yabancı ışıkların aydınlattığı dünyada eşyanın katı yüzünde yaşamak zor

Karanlık odama başka ışık yakmasınlar

Optik düşler dokuyorum filmlerim yalnız.”

Yetim çocuk düş ortaklığı kurduğu dostuyla film makinesini çalıştırdıklarında artık yetişkindir. Kimse yoktur etraflarında. Kan bağından öte birliktelik kuran iki arkadaş film izlerler. Artık düşleri gerçekleşmiştir.

2.4.1.2. Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak

1994 yılında çektiği “Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak” filmi Ankara Uluslararası Film Festivalinde ikincilik ödülü (1995), İFSAK Kısa Film Festivalinde özel ödül (1995) almıştır (Pay, 2011, s. 149).

Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak kısa filmi 19 dakika 9 saniyedir. Filmde doktorun konuşması dışında diyaloglara yer verilmemiştir. Film; bacağından yaralanmış yatağında acı çeken, çaresiz ve yalnız bir çocuğu anlatır.

Filmin özeti şu şekildedir: Göle yansıyan ağaçların ters görüntüsü, sisli bir hava vardır. Göldeki görüntü su dalgaları ile bozulur. Arkada tik tak saat sesleri gittikçe artar. Önce koltuk değneklerini görürüz. Daha sonra loş bir odanın pencere kenarındaki yatağında elleri yanağının altında masumca uyuyan bir erkek çocuğunu görürüz. Sol bacağı sarılıdır. Yastığının arkasında yılan motifli işlemeli bir örtü vardır. Tik tak sesleri, yerini oluktan akan su seslerine bırakır. Odada bir masa üzerinde testi, gaz lambası, etrafında ilaç şişeleri vardır. Çocuk iniltiyle uyanır. Tik tak saat sesleri, tık tık baston sesleri birbirine karışır. Çocuğun uyanması ile sol bacağı dizinden kesilmiş koltuk değneği ile yürüyen bir adamın arkadan görüntüsü belirir. Çocuk tekrar uykuya dalar. Yine dalgalı su görüntüsü ve ağaçların suya aksi ortaya çıkar. Bu kez ağaçların sudaki yansıması ters değil düzdür. Tık tık baston sesleri duyulur. Yataktaki çocuk uyur. Ardından gün doğar. Gökyüzünde renk cümbüşü yaşanır: kızıl, mor, sarı. Bir ağaç ve bastonu ile yürüyen bir adam görünür. Bu kez gökyüzünün suya aksine şahidiz. Ve yine su dalgalarını görürüz.

Odanın ahşap kapısı açılır. Bir adam içeri girer. Takım elbiseli kravatlı, elinde siyah bir çanta var. (Saten yorgan, nakışlı yastıklar) Hasta çocuğun başında sırtlarında ceket ve başlarında kasketiyle iki çocuk bekler. Yüzlerinde acı ve korku dolu ifadeler vardır. Yatağın başından geriye çekilirler. Doktor, yere yatağın yanına oturur ve çantasından malzemelerini çıkarır. “Nasıl bugün diz?” der. Doktorun canı sıkın olduğu yüzünden anlaşılır. Çocuğun dizine pansuman yapar. Çocuk acı çeker, inler, iki eliyle bacağına kavrar ve sıkar. Doktor dudağını ısırarak başını iki yana sallar. Çocuğa ümit vermez. Tekrar tık tık baston sesleri ile adam belirir. Gün doğar. Çocuk uyur. Adeta

beyaz bir perdede adamın gölgesi oluşur, aksayarak yürür. Ağaçlar, gri mavimsi gökyüzü ve yine su dalgaları görünür.

Oda karanlıktır, dışarıyı aydınlık. Çocuk yatağından doğrularak perdeyi açar, pencereye yaklaşır. Duvarın dibinde bir kilim serilidir. Pazen elbisesi, örgü yeleş ve başındaki yazması ile bir kız çocuğu ve yün örgü çorabı, başındaki takkesi ile bir erkek çocuğu oyun oynar. Kız çocuğu bez bebekle, erkek çocuğu araba ile oynar. Hasta çocuk pencereden çocuklara gülümseyerek bakar.

Çocuk elindeki kâğıda kalemle bir şeyler çizer. Yatağına uzanır. Tren sesi gelir. Çocuğun kâğıda çizdiği tren resmidir. Tekrar doğrulur. Birkaç kez pencereye tıklar, el sallar ama küçük çocuklar bakmazlar. Ellerinde şeker var, erkek çocuğu kız çocuğunu öper. Kız yerinden kalkar. Hasta çocuk keyifsiz yatağına uzanır. Tekrar oluktan akan su görüntüsüyle oluğa taş atılır, taş sıçrar.

Çocuk uykusundan uyanır, kalkar. Tekrar pencereden bakar. Camı tıklar, el sallar. Onu fark eden yoktur, üzgündür. Yalvarışlı bir bakışı vardır, tebessüm eder. Bu kez oğlan çocuğu ona karşılık verir. O da el sallar. İki küçük çocuk da penceredeki hasta çocuğa bakarlar. Hasta çocuk hüznüldür. Küçük oğlan çocuğu başını öne sallar, şapkasını yüzüne düşürür, komiklik yapar. Çocuk pencere buğusunu koluyla siler. Kız çocuğun elinde bez bebek. Hasta çocuk, oğlan çocuğuna seni seni gibi parmak sallar. Gökyüzüne bakar gridir. Tekrar cama tıklar. Seni seni yapar. Kalem eline alır. Parmağına insan suratı çizer mendili ile eşarp yapar. Kukla gibi parmağını oynatır. Çocuklara gösterir. Ama o sırada bacağına şiddetli ağrılar başlar. Bağırarak kıvrınır. Çocuklar bebeği tekmeler, bacağından tutup fırlatırlar. Çocukların bebeği tekmelemesi ile hasta çocuğun acısı artar sanki. Hasta çocuk acıyla bacağına tutar. Sancılar içinde uykuya dalar. Yerdeki bez bebeğin görüntüsü ile tekrar ağacın suya aksi ardından ay suya yansır. Saatin tik tak sesleri duyulur.

Sehpanın üzerinde titreyen alevleri ile üç tane mum, gaz lambası ve etrafındaki ilaç şişeleri durur. Çocuk uyumaktadır. Oluğa düşen taşla suda büyük dalga oluşur. Gong sesi ile uyanır. Dışarıda gök gürültüsü, şimşek ve yağmur vardır. Bez bebek yağmur altındadır. Çocuk yatağından kalkmaya çalışır. Çocuk koltuk değneğini eline alır. Ayağa kalkar, pencereden dışarı bakar. Camiyi görür. Üzerinde şimşekten yansıyan ışıklar nuranî bir görüntü oluşturur. Tekrardan yatağına döner. Koltuk değneklerini bırakır, yatağına uzanır. Gök gürültüsü ardından şiddetli yağmur başlar. Ağlayarak

parmağına çizdiği kuklayı siler. Bez bebeğin sol bacağı kopmuştur. Tıpkı hasta çocuğunki gibi. Tren rayları belirir.

Elinde bastonla bir çocuk tren rayları üzerinde tek çizgide yürümeye çalışır.

Çocuk, artık acısı ve yalnızlığı ile baş başa kalmıştır.

“Aydınlık sabahları muştulayan ak horozlar ötecek
Yankılanacak geniş avlularda kuyuların çığırık sesleri
Yiğitler sağlam ayaklar getirecekler bana
Haritada bir yolun peşine düşüp
Çekip gideceğim, çekip gideceğim, çekip gideceğim
Şimdilik ağrılar uyusun, sancılar uyusun, söğütler uyusun suda.”

Ahmet Uluçay’ın şiiri ile çocuk yürümeye devam eder, hava kararır. Suda ağaçların ters görüntüsü dalgalanır. Tıpkı hayatında ters giden şeyler gibi.

2.4.1.3. Minyatür Cosmosda Rüya

1995 yılında “Minyatür Cosmosda Rüya” adlı kısa filmiyle Karadeniz Film Festivali Özel Ödülü (1996), Cine 5 Kısa Film Yarışması Jüri Özel Ödülü (1999), Ankara Film Festivali Jüri özel ödülü (1995) almıştır (Pay, 2011, s. 149).

Çatlak yumurtalardan çıkan göz bebekleri, yumurtaların içine yansıyan çiçekler, bulutlar ve kendi düşlerinin sesinden rahatsız olan bir erkek çocuğunun hikâyesi.

Beş dakika dokuz saniyelik bir filmidir. Filmde diyaloglara rastlanmaz. Filmin özeti şu şekildedir: Bir erkek çocuğu ayna parçasını yüzünün yarısına tutar. Çocuğun yüzünün diğer yarısı aynaya yansiyarak bütünlük oluşturur. Ancak çocuğun yüzü gerçeğinden farklı şekilde görünür. Bunu aynayı yüzünden çekince anlarız. Çocuk gaz lambasının ışığında film şeritlerini inceler. Kırık dökük nesnelere hayal dünyasını oluşturur. Görüntüde olmayan bir adam şiir okur:

“Bir kulaçlık peliküldü tek oynucağım
Kendi resimlerimi koyardım onun üzerine
Sinemalarım vardı kimselerin sahip olmadığı...”

Sepet içinde kuluçkada bir tavuk görünür. Sonra küçük bir oğlan çocuğu gelir. Çocuğun kocaman gölgesi duvara yansır. Çocuk yalnızdır ancak mutlu görünür. Kuluçkadaki tavuk sepette kalkar. Çocuk sepete yaklaşır. Sepetteki yumurtaları inceler. Yumurtalarda bir delik vardır. Delikten dış âleme bakan hareketli gözler belirir. Yumurtalar devinim halindedir.

Gökyüzü mavi, ay kırmızı dolunay şeklinde, yapraklarını dökmüş bir ağaç ve korkuluk vardır. Çocuk yumurtaları doğaya çıkarır. Yumurtalar gezintidedir.

Çocuk tel örgülerin ardında görünür. Samanlar içindeki yumurtalar dış gıcırıtısına benzer bir ses çıkararak gözlerini hareket ettirirler. Yumurtalar üzerinde ışık yansımaları vardır. Yanıp sönen bir ışık görünür. Kırık bir yumurtanın içinde değişik görüntüler oluşur. Gül, beyaz çiçekler, farklı çiçekler. Gökyüzü, bulutlar ve yumurtadan çıkmak isteyen hareketli gözler. Ve yine bir şeyler anlatma telaşında garip sesler.

Birden kırık yumurtanın içinde kedi görüntüsü ortaya çıkar. İki yumurtanın içindeki gözler birbirine bakar. Kedi miyavlar. Bütün yumurtalar sanki çığlık atarcasına seslerini yükseltirler, hareketlikleri artar. Kırık yumurtada bu kez bir çocuk yüzü belirir. Kız çocuğu görünür. Kız çocuğu yumurtaları ayaklarıyla ezer. Erkek çocuğu gözlerini ve elleriyle de kulaklarını kapatır. Yumurtalardan, çok anlaşılmayan “Baba baba yardım edin!” gibi sesler gelir. Çocuğun küçük, mütevazı hayal dünyasındaki mutluluğu kız çocuğunun yumurtaları ezmesiyle sona erer. Kırık yumurtadaki kedi görüntüsü acımasız kız çocuğunu çağırıştırır. Kız çocuğu ise Uluçay’ın sinema ile ilgili kurduğu düşlere uzak kalan insanları sembolize eder.

2.4.1.4. İnci Deniz Dibinde

1996 yılında “İnci Deniz Dibinde” adlı kısa filmiyle Antalya Uluslararası Film Festivali Uluslararası Jüri Özel Ödülü (1996), İFSAK Kısa Film ve Belgesel Yarışması Üçüncülük Ödülü (1996), İstanbul Uluslararası Kısa film Günleri Üçüncülük Ödülü (2001) almıştır (Pay, 2011, s.149,150).

15 dakika 23 saniyelik kısa filmidir. Filmde diyaloglar çok azdır. İki kardeş dışında oyuncu yoktur. Film anne ve babasını yitirmiş genç bir kız ve erkek kardeşinin yaşamına, iç dünyasına uzanan bir yolculuğu anlatır. Filmin özeti şu şekildedir: Beyaz bulutlar vardır ve bulutlar hareketlenerek semazen şekline dönüşür.

Yarı aydınlık loş bir oda görünür. Bir akşam vakti örgü yelekli, başındaki halayık şeklindeki yazmasıyla bir genç kız gaz lambası ışığında gergefte işleme yapar. Sözsüz bir şeyler mırıldanır. Gaz lambasının zayıf ışığında işlediği şey şahmarandır. Yerde yatakta bir çocuk uyur. Çocuğun rüyasında ortasında mum olan metal bir mum tablası hızlı hızlı dönerek hareket eder.

Abla uyuyan kardeşine bakar. Daha sonra tık tık sesler duyulur. Genç kız ahşap pencereden bakar ve beyaz bir gölge şeklinde minik bir varlık görür. Tebessüm edip işlemeye devam eder. Beyaz minik varlığa ellerini kulaklarına götürerek dil çıkarır, seni

seni dercesine parmak sallar. Yine tık tık sesleri duyulur. Minik varlık elinde sopası teneke gibi bir şeyi ayağıyla iteleyerek ses çıkarır, oyunlar yapar. Çocuk uyur. Mum tablasının hızlı dönüşü ile kenar süsleri farklı bir görüntü, cin biçiminde, ortaya çıkar. Arkadan “çarşambadır, çarşamba” sesleri duyulur.

Beş tane derviş önünde kitaplar ve yanan mumlar ile sağa sola başlarını yatırarak zikir halinde görünürler. Onlara tasavvuf müziği eşlik eder. Dervişlerle birlikte mumların alevleri de bir sağa bir sola hareket eder. Sonra aynı şekilde sağa sola hareket eden bir saat sarkacı görürüz. Tekrar abla görünür. Nakışlı beyaz yastık üzerinde minik varlık ortaya çıkar. Aslında bu varlık ölen anne babalarının ruhu mu yoksa düşlerinin parçası olan bir imge mi bilinmez. Beyaz varlık çocuğa yaklaşır. Saçını çeker. Çocuk uyurken canı yanar, yüzünü ekşitir, kaşlarını çatar.

Minik varlık çocuğun saçlarını çekmeye devam eder. Bütün gücüyle saçını çeker, minik varlık yere düşer. Kalkar çocuğu uyandırır. Hızlıca kaçır. Çocuk korkuyla uyanır. “Abla!” der. Abla: “Korkma, korkma. Korkacak bir şey yok. Sen görmedin ama anamız babamız öldüğünden beri şu dolapta yaşamakta. Biz uyurken geceleyin çıkıp böyle yaramazlıklar yapıyor ara sıra. Hadi uyu artık! Biraz şakacı ama zararsız varlıktır o. Bak uslu uslu oturmakta. Biraz sonra o da uyur.”

Abla yerinden kalkar: “Bir şey yemek ister misin?” der. Kalkıp çocuğa yiyecek getirir. Minik varlık elinde sopası gaz lambası ışığında duvara yansiyarak hareketler yapar. Çocuk ablasının verdiği paketteki leblebiyi metal kâseye boşaltır. Leblebinin ambalajını dikkatli bir şekilde açar, eliyle kâğıdı düzeltir. Ünlü Ressam Salvador Dali ve resimleri görünür. Leblebiden yer ve Dali’ye bakar. Kafasını çalar saate çevirir. Saat 22.00. Dali’nin meşhur eseri *Belleğin Azmi* eriyen saatleri görür. Saatin içinde minik bir böcek görünür. Daha sonra meşhur uzun bıyıklarıyla Dali’yi görür. Dali’nin gözleri oynar. Çocuk Dali’nin sürreel resmiyle uykuya dalar.

Mavi gökyüzü âdeta toprakla birleşmiştir. Toprak değil kum taneleri olsa gerek. Üzerinde deniz kabukları var. Gökyüzü de denizi çağırıştırır. Kumdaki gözlükler, yumurtadaki gözler tekrar görünür. Bir tele bağlı mercek yumurtadaki gözün önünde sallanır ve göz bir sağa bir sola hareket eder.

Çıkrık kuyu görüntüsü vardır. Burada kuyu farklı âlemlere geçiş unsuru olarak karşımıza çıkar. Gökyüzü boz bulanık. Gökyüzünde boynuzlu bir hayvan başı vardır. Sonra bir mavilik âdeta deniz görüntüsü gibi. Yanan mumlar, bir bir erir. Deniz kabukları vardır ve kapanan istiridyelerin içindeki mumlar söner. Çocuk uyumaktadır.

Abla tekrar minik varlığı görür. Pencere üzerindeki duvara yansır varlığın görüntüsü, beyaz gölge şeklindedir. Minik varlık tık tık sesler çıkarır. Teneke çalar gibi. Abla güler. Yine mum tabyasındaki figürlü şekiller adeta farklı bir varlığa bürünerek arka arkaya sıralanıp hızlıca hareket eder. “Çarşambadır çarşamba” sesleriyle zikir halindeki dervişler görünür yine. Mumlar zikir yapan dervişlere eşlik eder, aynı hareketleri yapar.

Bir çocuk da dervişler gibi giyinmiş bir mum karşısında ilâhî müzikle zikreder. Üç derviş gözlerini kapatmış, elleriyle dirseklerini kavramış, kolları göğsüne bağlı tefekkür halinde sabit durur. Üç mum erir. Saat çarkları, saatin mekanizması hareket eder. Eriyen mum damlaları çarkların üzerine düşer. Çalar saatin üzeri mum damlaları ile kaplanır. Bir sürü saat vardır üst üste, mum damlaları ve etrafında yanan başka mumlar vardır. Minyatür deve kervanı mum damlalarıyla kaplıdır. Beş tane derviş tekrar görünür. Önlerinde kitaplar, gözleri kapalı, kolları göğüslerinde bağlı sağa eğilmişler sabit dururlar.

Mum alevleri de sağa dönük, mumlar iyice erir. Halka halinde birçok yanan mum görünür. Minik varlık elinde sopa dans eder gibi hareketler yapar. Saat sarkacı dervişlerle birlikte sağa sola hareket eder. Dervişler yere oturmuş, elleri dizlerinde kafalarını sağa sola çevirerek zikir ederler.

Çocuk da yatakta uyurken kafasını hafifçe bir sağa bir sola çevirir. Minik varlık elindeki sopayla gaz lambasına vurur, ses çıkarır. Abla nakış işler. Koyu mavi gökyüzü, kuru bir ağaç, çıkrık kuyusu. Çocuk elinde gaz lambası pencere önünde oturur. Genç kız göğü inceler. Gökyüzü birden gökkuşağı renklerine bürünür. Abla ayağa kalkar, nakışı bırakır, gaz lambasını üfler söndürür. Gökyüzü açık mavidir, beyaz bulutlar görünür. Filmin başındaki gerilimli müzik yerini rahatlatıcı bir müziğe bırakır.

2.4.1.5. Epileptic Film

1998 yılında “Epileptic Film” adlı kısa filmiyle Ankara Uluslararası Kısa Film Festivali Birincilik Ödülü’nü (1998) almıştır (Pay, 2011, s. 150).

Bu kısa film bir epilepsi hastasının gözünden yaşamı algılayışını anlatır. Epileptic filmi 3 dakika 10 saniyedir. Filmde diyalog yoktur. Filmin özeti şu şekildedir. Filmin jeneriği su dalgaları ile başlar. Tıpkı beyin dalgaları gibi. Film adından da anlaşılacağı gibi nöbet geçiren bir epilepsi hastasının olayları farklı bir gözle algılamasını anlatır. Daha sonra kamera başak tarlasına çevrilir. Olgunlaşmış, altın sarısı başaklar rüzgârın etkisiyle sallanır. Derken kuru otların üzerinde bir el belirir. Buruşuk, kuru, toprağı kavrayan cansız bir eldir. Üzerinde karıncalar gezinir. Başak tarlası ve

yaşlı bir el tekrar görüntüdedir. Yakın plânda kamera tarlanın etrafında dikenli teller üzerinde hareket eder. Dikenli teller epilepsi nöbetinin sancısını anlatır. Derken kesilen aynalı yeşil kavak ağacının düşüşünü görürüz. Balta sesleri müziğe karışmıştır. Tekrar dikenli teller ve ardından tren sesi ile birlikte rayları görürüz.

Ağaçlar hafifçe dalgalanır, tren ortaya çıkar sonra birden kaybolur ve sonra tekrar ortaya çıkar. Bu sahne tekrarlanır. Elektrik direği dalgalanır, hızlıca dönmeye başlar. Çıkan sesler mr cihazının seslerine benzer. Direğin yıkılışı ile trenin ortaya çıkışı aynı anda gerçekleşir. Tren hızlıca bir ileri bir geri gider. Ardından şuarsuzca, çılginca raylar üzerinde koşan bir adam belirir, arkasından tren gelir. Bu kez adam trenin aksi istikametinde koşar. Tren yine adamın ardından gelir. Adam yine trenin geliş yönünün tersi istikametinde koşar ve rayların üzerine düşer. Bu kez tren adamın üzerinden geçer. Tren bir ileri bir geri aynı yerden hızlıca geçer.

Daha sonra yaralı bir kuşun ölüm anını görürüz. Kuşun ayakları titreyerek canı çekilir. Kuş sesleri ve gözün açılıp kapanması gibi kamera hareketinin ardından beş tane çocuk görünür. Çocuklar dikkatlice yere bakarlar. Taze, yemyeşil otların üzerinde bir çocuk eli ve üzerinde bir uğur böceği vardır. Filmin başında gördüğümüz buruşuk, yaşlı el hayat dolu, canlı körpecik bir ele dönüşür. Herhangi bir bitişin bir başlangıcı olduğu vurgusunu görürüz.

2.4.1.6. Uzun Metrajın Resmi

1999 yılında Uzun Metrajın Resmi adlı kısa filmiyle Cine 5 Kısa film Yarışması Üçüncülük Ödülü (1999) almıştır (Pay, 2011, s. 150).

Film 10 dakika 18 saniyeden oluşur. Filmin özeti şu şekildedir: Mobilyaların olmadığı yalnızca yer minderi ile döşenmiş mütevazı bir odada bir erkek çocuğu yerde oturur ve elindeki kâğıtta yazan Hıdrellez ile ilgili bilgiyi okur: “Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştukları gün 6 Mayıs gününe Hıdrellez denir. Bu buluşmayla ilgili her yıl bayram yapılır.

İnanışa göre ölümsüzlüğe erişmiş iki peygamber olan Hızır ve İlyas her yıl buluşup görüşürler. Ele göre bu buluşmayı baharın gelişini kutlamak için eğlenceler düzenlenir, bayram yapılır. Hızır baharın müjdecisidir. Türlü renkli çiçeklerden örülmüş cübbesi vardır. Al yemeni giyer. Bastığı yerlerde renk renk çiçekler açar. Bülbüller ötmeye başlar. Hıdrellez sanki bir renk bayramıdır. Hıdrellez günü, gün doğmadan uyanır Allah’tan istediğin şeyin resmi bir kâğıt üzerine çizilip bir ağacın dalına bağlarsak dileğin o yıl içinde gerçekleşeceğine inanılır.”

Çocuğun annesi namaz kılar. Baba önünde daktilosu bir dizini kırıp oturur. Filmin başkahramanı Ahmet Uluçay (baba) önündeki çay bardağına ayağı ile dokunarak ses çıkarır. Kafasının karışık olduğu bellidir. Senaryo yazmakla meşgul olan baba, birden çocuğuna bağırır. “Kes lan şurdan ne lan bu sabahtan beri anan bi taraftan sen bi taraftan dın dın dın.” Namaz kılan anne selam verip namazını tamamlar.

Eşinin oğluna kızmasına annenin gönlü razı olmaz. Eşine: “Bugün Hıdırellez herkes namazlar kılıyo, dilekler diliyo. Sinemadan kafanın kaktığı yok senin de. Ağır mübârek gün çocuğun galbini bari gırma. Galk iki rekât namaz kıl, bi dua et. Belki nasip ediverir de Allah çekersin uzun metraj mı ne bileyim neyse. (Eşi dua etmeye başlar) Allah’ım n’olur bu mübarek gecenin hürmetine bize bir ev ver. Kira evlerinde oturmaktan bıktık Allah’ım. Elin gahrı mı çekiliyo. Oğlumuzun da zekâsı açık olsun. Goca şehirlerde üniversitelerde okusun. Bubası gibi filmci milmci olmasın. Ahmet de uzun metraj mı ne çekecekse çeksın de emekleri boşa gitmesin, âmin.”

Gökyüzünde ay bir büyür, bir küçülür; devinim halindedir. Baykuş, kuş sesleri birbirine karışır. Baba, çocuk uyur. Çocuğun üzerinde altı mayısı gösteren takvim yaprağı vardır. Kadın kâğıda bir şeyler çizer. “Gözlerini aç len bugün Hıdrellez. Resim yapıp dilek dileycez.” Ahmet: “he” Karısı: “Uzun metracın resmi nasıl oluyo ki?”

(Ahmet uyku sersemi) “Ne uzun metrajı?”

-Bak sana da uzun metrac dileği verem diyom. Resimler çizip, ağaca bağlıycez, gün doğmadan bağlıycez. Gün doğarsa hiç gıymeti yok.

“Ne diyon sen gız sabah sabah resmi mi olur uzun metracın?”

“Geber hadi. Neyine gerek senin uzun metrac gısa film çeke çeke gısal git. Gözlüğü çıkar bari gırcen. Sakızı da çıkar ağzından garı gibi sabahtan beri cak cak.”

Eşi merdivende oturup düşünürken “Nasıl oluyo ki uzun metrac?” diye kendi kendine söylenir.

Aşağıdaki odadan film makinesinden film şeritlerini toplar. Kuş sesleri, köpek havlaması, gökyüzündeki beyazlığın ardından horoz sesleri, cırcır böcekleri ardından gün doğar. Ahmet evinin penceresini açar. Görüntü bulanıktır, gözlerini ovuşturur iyice bakar ve ağaçlarda asılı film şeritlerini görür. Diğer dileklerle rüzgârda sallanır. Kapının önünde bir süre görüntüyü izler. Yüzünde tebessüm film şeritleri arasında dolaşır. Bilezik, tam otomatik çamaşır makinesi, ailemizin birliği, düzenliği bozulmasın dilekleri resimleri ile beraber yer alır. Karısı Ahmet’i pencereden izler. Dilekler arasında sevgiyi sembolize eden iki kumru resmi de vardır.

2.4.1.7. Exorcise

2000 yılında “Exorcise” adlı kısa filmiyle Cine 5 Kısa film Yarışması En İyi film Ödülü’nü (2000) ve Ankara Uluslararası Film Festivali Seçiciler Kurulu Özel Ödülü’nü (2001) almıştır (Pay, 2011, s. 150).

Exorcise (Şeytan çıkarma) genç bir kıza musallat olan cinleri kovmayı konu edinen bir filmdir. Film 4 dakika 24 saniyedir. Filmde diyaloglara yer verilmemiştir.

Filmin özeti şu şekildedir: Bir Hoca cinlerin etkisinde olan bir genç kızın kurtarmak için dua okumaya başlar. Duanın ardından uzunca huuuuuu diyerek kızın yüzüne üfler. Kızın yüzünde şekiller belirir. Hoca hu derken üflemeyle eğilen ağaç görüntüsü ortaya çıkar. Kapılar açılır, alevler görülür, kızın yüzünde şekiller yine belirir, Arapça sayılar vardır şekillerle birlikte. Hızlıca kapılar açılır, kapanır, arkadan sesler gelir. Birbirine bağlı bir çift ayakkabı, eriyen mumlar, sallanan anahtarlar görünür. Ardından çığlıklar, kahkahalar korku oluşturan sesler duyulur.

Metruk bir binada alevler, hareket eden sandalyeler görünür. Kapılar açılıp kapanır. Karanlık bir odada asılmış sallanan bir süpürge, yine çığlıklar duyulur. Yağmur çapraz şekilde yağar, kızın yüzündeki şekiller gibi.

Yanan mumların etrafında şerit halinde dua kâğıdı hareket eder. Mum tablasındaki şekiller değişik varlık- cin- görüntüsüne, bürünür. Hoca dua kâğıdını üçgen şeklinde katlar. Başka bir üçgen şeklindeki dua kâğıdını da onun üzerine koyar. Davut yıldızı şeklini oluşturur. Aynı şekilde Davut yıldızı şeklinde sıralanmış yanan mumlar görülür.

Gökyüzü karanlıktır, şimşekler çakar. Çığlık sesleriyle bağcıkları birbirine bağlı bir çift ayakkabının yürür gibi hareket ettiğini görürüz. Anahtarlar sallanır, ahşap bir sandalye devrilir. Ayakkabının teki yüksek bir yerden yere düşer, sallanır vaziyette. Darağacında asılı bir adam gölgesi ortaya çıkar. Ayakkabının teki sallanır. Alevler ayakkabıya sıçrar, ayakkabı yanar, ayakkabının teki yere düşer. Yumurtalar yere düşüp kırılır. Sonra yerde bir pantolon, bir gömlek yanmaya başlar. Bir bez bebek yanar. Büyüsel ritüellerle kız nihayetinde cinlerin esaretinden kurtulur, yüzünde beliren şekiller kaybolur.

2.5. Uzun Metrajlı Filmleri

2.5.1. Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak

Ahmet Uluçay 2002 yılında çektiği tek uzun metrajlı bu filmi ile Ankara Uluslararası Film Festivali En İyi Film, En İyi Kurgu ve Umut veren yeni erkek oyuncu ödülü (2005), İstanbul Uluslararası Film Festivali (2004) En İyi Film Ödülü, Karadeniz Film Festivali (2005) En İyi Yönetmen En İyi İlk Film Ödülü, Montpellier Akdeniz Filmleri Festivali (2004) En İyi film Ödülü, San Sebastian Uluslararası Film Festivali (2004) Jüri Özel Ödülü, Selanik Film Festivali (2004) Özel Mansiyon Ödülü, Sinema Yazarları Derneği (SİYAD) Türk Sineması Ödülleri (2004) En İyi Film, En İyi Yönetmen, En İyi Senaryo ödülünü almıştır (Saydam, 2016, s. 208).

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak filmi senaryosu 2015 yılında Küre Yayınları tarafından kitap olarak da yayınlanmıştır. Otobiyografik bir eserdir.

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak filmi, 1960'lı yıllarda Kütahya'nın Tepecik köyünde yaşamakta olan iki çocuğun sinema projeksiyon makinesi yapmaya çalışmalarını konu edinmektedir. Recep ve Mehmet, yazları köylerinin yakınındaki Tavşanlı kasabasında çıraklık yapan iki köylü çocuğudur. Recep bir karpuzcunun, Mehmet ise bir berberin yanında çalışmaktadır.

Bu iki genç, işten kalan zamanlarında köye bir sinema kurmak için uğraşmaktadır. Projeksiyon makinelerinin pahalı olmasından dolayı kendileri bir makine yapmaya karar verirler. Köyün delisi Deli Ömer'in de yardımıyla geceleri makine yapmak için uğraşmaya başlarlar.

Diğer yandan Recep kasabada iki kızıyla birlikte yaşayan ve ineklerine yedirmek için ham karpuzları toplamaya gelen Nezihe ile tanışır. Karpuzları götürmek için sık sık onun evine giden Recep, yaşça kendinden büyük olan Nezihe'nin büyük kızı Nihal'e ilgi duymaya başlar. Ancak Nihal her fırsatta Recep'i terslemektedir. Bunun üzerine Recep Mehmet ile birlikte sinemacı olmak ve Nihal'in gözüne girmek için makine yapma çalışmalarına hızla devam eder. Zaman içerisinde sinema bu iki genç için bir tutku haline alır. Filmin süresi 1 saat 37 dakikadır. Ahmet Uluçay'ın çocukluğunu, yaşamını anlatan filmde Berber Kâmil rolünü Ahmet Uluçay üstlenmiştir.

2.6. Ahmet Uluçay'ın Şiirleri

Ahmet Uluçay, 1970'lerden itibaren birçok yerel-ulusal dergide, gazetede yazılar yazmış, öykü ve şiirler yayımlamıştır. Ayrıca şiirlerini Kütahya'da yayın yapan yerel bir

radıoda okumuştur. Ahmet Uluçay'ın şiirleri Dolunay, İkinci Yazıları, Türk Edebiyatı dergilerinde yayımlanmıştır.

Ahmet Uluçay'ın çok sayıda şiiri olmasına rağmen bütün şiirlerinin bulunduğu yazılı bir kaynak yoktur.

2.6.1. Uyumsuzluk

Bir sonbahar akşamı odamda
Karanlık ormanlarda dökülen yaprakları düşünüyorum
Yapraklar bir zaman yeşildi, öyle ya
Yeşildi; rüya değil
Biliyorum.

Bir sonbahar akşamı odamda
Ağustos-eylül arası yüzyılları düşünüyorum
Kuşların neşesine ortak oldum yüzyıllar önce
Tenim ağustos güneşlerinde karardı öyle ya
Karardı, rüya değil
Biliyorum.

Bir sonbahar akşamı odamda
Uzak dağları ıslatan yağmurları düşünüyorum
Sonbahar geldi ben niye göçmedim kuşlarla
Niye duruyorum, öyle ya
Duruyorum; rüya değil
Biliyorum (Adıgüzel, 2017, s. 27).

2.6.2. Giden Ramazan'ın Ardından

Sen, minarelerde mahya
Sen, gönüllerde şenlik
Camilerde Kur'an sesi
Akşamları kulaklarda
Ezan sesi
On bir aydır işitmedik
Gittin, bir hüzün çöktü akşam soframıza

Ekme bu kadar mı tatlıydı
Aş bu kadar mı tatlı

Su bu kadar mı aziz
 Gelmeseydin bilemezdik
 Gittin, bir hüznün çöktü akşam soframıza

Sen bereket, birlik, beraberlik
 Al yanaklı gül reçeli
 Zeytin tanesi, susam tanesi
 On bir ayın bir tanesi
 Kıymetini bilemedik
 Gittin, bir hüznün çöktü akşam soframıza

Sen uzun bir gurbettesin
 Biz zulmette, gaflette
 Bayram ettiğimize bakma
 Seni şimdiden özledik
 Gittin, bir hüznün çöktü akşam soframıza (Adıgüzel, 2017, s. 28).

2.6.3. Çoban Masalı

Ben “Gazete atın! Gazete atın!” diye koşup bağırmadım
 Trenler geçmezdi buralardan
 Damı delik okullarda yağmur, defterime damlardı
 Dünyanın ucu çevre dağların bittiği yerde sanırdım
 Ne umutlarım ne uzak düşlerim vardı

Oysa sen: yüksek sıcak apartmanlarda
 Koltuğuna uzanıp dersine çalışırdın
 Alis’ler Haydi’ler, Kibritçi Kız’lar dostlarındı senin
 Düşlerinde onlarla sarmaş dolaş
 Uyuyakalırdın

Büyüdün, gitti çizgi kahramanlar
 Yerlerini bir çoban çocuğu aldı
 Bilmediğin bir dünyaydı o uzak dünya
 Ve onun seni saran, seni büyüleyen hikâyesi

Ne şiiirlerde ne romanlarda vardı
 Düşlerinde, çok uzaklarda, bir vadiye
 Biteviye
 Kar yağardı
 Kurt ulumaları yankılanırdı gecenin içinden
 Çıngıraklar susmuş, kaval ses vermez
 Gece uzun sabaha çok köy uzak

O küçük çoban ülkesinde
 Korkusundan ağlardı
 Yalnız, uzak mı uzak, mavi gözlü bir kentte
 Sıcak odasında uyanan kız
 Düşlerinde avuçlarına lapı çobanın üşümüşt ellerini
 Isınsın diye hohladı
 Ah onun seni saran, seni büyüleyen hikâyesi
 Ne şiiirlerde ne romanlarda vardı

O küçük kız, ah o küçük kız
 O küçük yüreğiyle karları eriten kız
 Deniz kıyısı bir kentte, sıcak odasına
 Karlı dağları, çoban ateşleri getiren kız
 O güzel rüyayı sürdürmek için
 Yüreğine vatan olan dağları görmek için
 Her sabah pencerelere koşardı

Bir gemi kalkardı limandan
 Bir tren, bir uçak kalkardı
 Kıtalar kapı komşuydu ses hızıyla
 İnsanlık, uzayın kapılarını zorlardı
 Bir küçük kız vardı, bir büyük kentte
 O uzak, o masal köylere uçsun diye
 Yüreğine kanat takardı

Uçamaz, düşerdi yürek
 Bütün bunlar gerçek
 Çoban masaldı (Adıgüzel, 2017, s. 36, 37).

2.6.4. Leyla'ya Mektup (1)

Leyla, biz böyle nasıl çocuklarız
 Hep ateşler oynarız, ateşle oynarız
 Gurbet, hasret, uzaklar
 Kızgın çöller, kum fırtınaları
 Ateştedir oyuncaklarımız
 Leyla, biz böyle nasıl çocuklarız

Su akar, kuş uçar, yılan sürünür
 Mecnun, yanar!
 Mecnun yanar, diye
 Leyla'da mı yanar
 Leyla, biz nasıl çocuklarız

Ezelde verilmiş hükmümüz
 Büküldü boynumuz, kıldan incedir
 Leyla, uzun ve karanlık bir gecedir
 İçinde yana yana kül olduğumuz
 Kaybolduğumuz

Hadi ben neyse Leyla
 Mecnun'a yanmak yaraşır
 Sen terk edip haymelerin, hurmalar gölgesini
 Girdin kor yüreğime, ateş mekânındır
 Yandın, yakınmadın
 Bir 'ah'ını duymadım yıllar yılı
 Cehennem olsa utanır bir günahsız yakmaktan
 Desem, "usandım seni içimde taşımaktan"
 Leyla kırılır, Leyla darılır

Yüzyıllar oldu görüşmeyeli
 Saçlarıma aklar doldu bir görsen
 Ama, hâlâ o bildiğin çocuğum Leyla
 Ateşler oynucağım
 Seni sorduğum çöller
 Tutuştu ardımda alev alev
 Ateşten yollar oldu ayak izlerim
 Hiç kimse benzemez Leyla'ya
 Leyla'ya bir ben benzerim

Ceylanların gözlerinde aradığım yalandır gözlerini
 Yalandır boynunu kuğulara benzettiğim
 İki baş bir yastıkta düşlediğim yalandır
 Haya ederim, haya ederim
 Bilirim, varılmaz Leyla'ya, gidilir
 Ben Leyla'ya giderim

Bak asırlardır yanlış anlatılmış 'Leyla ile Mecnun'
 Yanlış yorumlanmış hikâyemiz
 Kar leke götürmez
 Tekzip ederiz
 Otlar, dikenler her toprakta büyür Leyla
 Nice kurak iklimlerde, nice çiçekler büyüttük biz
 Nice saraylar kurduk çöller ortasında
 Baksana çamur içinde ellerimiz
 Leyla, sevmeyi
 En iyi biz biliriz

Sevda bizim lügatimizde buldu asıl anlamını
 Fırak yanmaktır bizde, vuslat kül olmak
 Kimseler okumasın, anlamasın zararı yok
 Bize nasip oldu ya, yazmak aşk kitabını

Kara dağlar taht kurmuş gönlümüze
 Onların gözleri korkar ve derler
 Beşiğin ardı gurbettir!
 Bizim ise aramızda ışıktan atlara binsen
 Aşılmaz mesafeler
 Leyla benim içimdedir (Adıgüzel, 2017, s. 29, 30, 31).

2.6.5. Leyla'ya Mektup (2)

Leyla, beni gönderdiler
 Bizi ayırmaya çöller kifayet etmedi de sanki
 Yollar kifayet etmedi de
 Yüzyıllar ötesine
 İki bin yılının eşiğine sürdüler
 Mekân kifayet etmedi de sanki
 Zamanı da günahkâr ettiler

Eskiden çöller vardı aramızda, yollar vardı
 Şimdi nice, nice yıllar
 Eskiden mekândı düşmanın, şimdi zaman
 Gurbetin böylesi dile gelmez
 Anlatamam, anlatamam
 Adını söylesem, dönüp geliyor sesim
 Kulaklarını bile çınlatamam
 Emir bala'dan geldi
 Bitmedi çilen! Kıyam et dediler
 Yer yarıldı
 Mezar taşları devrildi yüreğimin depreminden
 Bir garip dünya ortasında
 Dedim: "Leyla'yı var mı gören"
 Âlem bir boş bakar yüzüme
 Beni bilemediler
 Leyla, Leyla söyle ben kimim
 Ne yazar nüfus kâğıdında
 Beni analar mı doğurdu ah

Feryadımın aksi kayıp karşı dağlarda
Leyla, Leyla neredesin

Hangi başına koşsam, öte dağlar beni çağırır
Ne sökülmüş çadırlardan bir eser
Ne sönmüş ateşlerden
Hangi çöle uğrasam
Ayak izlerimi silmiş, süpürmüş yıllar
Hırsımı mekândan alıyorum
Ayaklarımın altında
Değişiyor coğrafyalar
Nil, benim gözlerimden doğdu
Nice Dicle'de gözyaşlarımdır akan
Nice dağ, nice taş tabanlarımda un ufak oldu
İşte bu ateş, işte bu çöl, işte bu kum
Tanımadın mı?
İşte ben, baştan ayağa sevda
Tepeden tırnağa Mecnun'um
Yoksun, düşüncemden gayrı hiçbir yerde
Ne mekân aşına gözüme ne de zaman
Sıla yok ruhuma, sıla yok
Adım, adınla anılacak
Levh-i Mahfuz'a böyle yazmış yazan
Yüreğim esir kuşlar gibi
Çırpınır göğüs kafesimde
İşim güneşler söndürmek artık
Ömür tüketmek kaygım
İşim ufuklar eritmek gözbebeklerimde
Eğilmekten, ah eğilmekten kamburum çıktı
Gökler mezar tahtası üzerimde
Oturmuş, mektuplar yazarım Leyla'ya
Ne postalar götürür
Ne sesimi rüzgârlar

Sınırlar zorluyorum
 Ayak basılmamış sınırlar
 Sınırların ötesinde Leylistan
 Sınırların ötesinde Leyla var (Adıgüzel, 2017, s. 32, 33).

2.6.6. Hasta Çocukların Duası

Benim gökyüzümde kuşlar
 Kanat çırpıyor artık
 Lacivert gecelerim
 Suya düşen kıvılcımlar gibi
 Söndü yıldızlarımız
 Siz, ulaşılmayan gene de benim olan
 Uzak dağ başları
 Pencereyi sislere açılıyor hep
 Nerede kaldınız

Aydınlık sabahları muştulayan ak horozlar
 Dönün rüyalarımın
 Geniş avlular, kuyuların çığırık sesleri
 Dağ yolları, şen çingiraklar
 Dönün rüyalarımın

Yaz geceleri
 Ak çarşaf, sabun kokulu, serin uykular
 Özledi sizi yorgun bedenim
 Komşumun küçük kızı
 Nerde o yaz geceleri, kiraz bahçelerinden
 Odama dolan türkülerin

Dağlar ardında, uzak bir köyde
 Küçük bir çocuktum, kışlar uzundu
 Ambarlarımız dolu, ocak başlarımız sıcak büyüdü
 Gece yarısını başlardı hayatı
 Masalların, efsanelerin

Şeytan bilinmez, hangi kötülüğe koşardı dışarıda
 Sabahları yaralı kanatlarını sarardım
 Düşmüş meleklerin

Kırlangıç sesleriyle uyandığım sabahlar
 Dönün rüyalarırna
 Tozlu yollar, kağı sesleri, kaval sesleri
 Kırbaç şaklaması ve nal sesleri
 Dönün rüyalarırna

Ben hasta bir çocuğum
 Sancım büyüktür değmeyin
 Yitirdiğim bir düştür, bin bir gece uykulara sığmayan
 Dokunsan uyanır
 Tutmak istersen, kül olur kanatları
 Avuçlarında bir kelebeğin

Sancılar hep geceleri başlar
 Hasta çocuklar uyumaz hiç
 Yanar sabaha kadar pencereleri
 Ey dünyanın her dilden ninni söyleyen anneleri
 Dönün rüyalarırna (Adıgüzel, 2017, s. 34, 35).

2.6.7. Davet

Beni sen çağırdın
 Dedin:
 Ben çiçekleri saksılarda okşadım hep
 Karlı dağları tablolarıda
 Var olduğuna inanmak ellerimle
 Ellerinden tutmak isterim senin
 Beni sen çağırdın
 Dedin:
 Gel al, götür beni
 Bu İstanbul'da büyük aşklar yaşanmaz

Yalanın, sahteliğin şehri burası,
 Naylon ekmekler yenir burda
 Naylon tebessümler, naylon selamlar
 Naylon kalplerle sevilir burda
 Beni sen çağırdın
 Dedin:
 Ben yerimi buldum artık
 Kuru ekmeğine hasretmişim yıllardır
 Sahte güneşlerle aydınlanmıyor içim
 Gel, al götür beni, gel al, götür
 Mühr-ü Süleyman'ı tanıdım ben
 Umrumda değil, Belkıs'ın sabâsı
 Beni sen çağırdın
 Sen, İstanbullu kız, padişahın kızı
 Ben Anadolu'da bir çoban, ta uzak köylerden
 Ateşle su hikâyesi yani
 Yani bizimki masal, bizimki efsane çok eski tarihlerden
 Uyanıverdi hülya, öpünce kirpiklerinden
 Beni sen çağırdın
 Bir kahramanı çağırır gibi tarih sayfalarından
 Topraklardan silkindim, mumyalardan çözüldüm
 Lahitleri devirip attım üstümden
 Çıkıp geldim elimde asa, ayağымda çarık
 Çıkıp geldim Kenan çobanları gibi Kitab-ı Mukaddes'ten
 Farz et ben Musa, sen bana inanmış
 Ardımızda Firavun' un zulmü, önümüzde deniz
 Yanımda sen, eteğini tutmuş doğmayan çocuklarımla ben-i İsrail
 Hani benimle gelecektiniz
 Gelmediniz, gelmediniz
 Beni sen çağırdın
 Öyle içtendi bu davet, öyle yürekten
 Ve öylesine susamış, öylesine tertemiz
 Sana sevgi, sana selam, sana kurtuluş getiriyordum Asrı Saadet'ten

Farz et ben Ashâb-ı Kehf'ten biri
 Üç yüz yıllık uykunun mağaralarından çıkıp geldim
 Geçmedi elimizdeki akçelerimiz (Adıgüzel, 2017, s.38, 39).

2.6.8. Rimayelerde Kaybolduk

Suçlayamazdık birbirimizi kum taneleri arasında,
 Kavrulan güneşler ardında bakamazdık uçurlara,
 Savurdu rüzgarlar bizi, karıştık kumlara,
 Rimayeler arasında kaybolduk, hayattan kopuyormuşçasına...

Gölgelerde saklandık, güneşten korktuk,
 Aştan kaçtık, adımlarımızı yavaşlattık,
 Kimsesiz kaldık, yorgun düştük,
 Evet, gölgelerde saklandık, gözyaşlarımızı sakladık.

Her fırtınada savrulduk acımasızca, her baharda tohumlara döndük, yeşerdik,
 Kum tanelerinde kaybolurken sürüklendik sonsuzluğa,
 Bir kış gecesi gibi soğuk dahi olsa yalnızlık;
 Biz uçurumdan savrulduk, uçamadık kum tanelerine.

İşte bugün, rimayelerde kaybolduk sevgilim,
 Bir gün kavuşmanın verdiği umutla savrulduk, kaybolduk,
 Evet uçuyoruz, her gün, her saat, her dakika ve her saniye...
 Her gece düşünüyorum, rimayelerde kayboluyorum.

2.6.9. Cevizden Çanta

Parmağıyla ilkokul çantama tık tık diye vurur
 Cevizdendir, İnegöl işidir kıymetini bil, derdi babam
 Küçük bir askerdim ben de
 Siyah önlüğümün içinde, bembeyaz bir yürek
 Dökülürdüm yollara, hava soğuktu, okulum uzak
 Bir avucumda közde pişmiş sıcacık bir patates
 Hem beslenmeliyim hem üşümesin diye elim...
 Değiştirirdim ara sıra çantamla patatesi
 Dikkat ederek çantama...

Cevizdendir, İnegöl işidir kıymetini bil derdi babam.

Babamın bilmediği bir şey vardı
Her sabah çantamın içine bir gün doğar,
Ortasından ekvator geçer
Ve masmavi gökyüzünde çantamın
Güneyden kuzeye göçmen kuşlar uçardı
Gülün bakalım bıyık altından şimdi siz
Söylesem inanmayacaksınız
Siz uyurken çantamın içinde Atatürk Samsun'a çıkardı
Ve bilirdi altı kere yedinin kırk iki olduğunu
Bilmeseydi eğer, Bandırma vapuru
Sinop Burnu'na çarpardı
Ben bir türlü bilemedim, aram hiç iyi olmadı hesapla
Kitapla
Nohut ve fasulyeden bir abaküsüm vardı
Hesabını hala verebilmiş değilim hayata
İyi şiir okurdum ama iyi de resim yapardım
Eyvah dediler bu çocuk adam olmaz
Yazık oldu çantaya
Cevizdendi İnegöl işiydi (Adıgüzel, 2017, s. 40, 41).

BÖLÜM III

AHMET ULUÇAY'IN ESERLERİNDE HALK EDEBİYATI UNSURLARI

3.1.Türküler

Türkü; Türkçe Sözlük'te hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume (TDK, 1998, s. 2267), Müzik Sözlüğü'nde halk müziğimizde geniş bir yaratma alanını temsil eden, en tanınmış, köklü, diri yaygın biçim (Say, 2002, s. 545), şeklinde tanımlanmıştır.

Edebiyat Lügati'nde "Çoğu 11 hece ile nazmedilmiş ve umumiyetle Anadolu'da bestelenip söylenilmeye başlanmış olan milli nağmeli şarkılar", Ansiklopedik Halkbilimi/ Halk Edebiyatı Sözlüğü'nde "Anonim Türk halk edebiyatında ezgiyle söylenen bir nazım biçimi ve nazım türü" (Artun, 2014, s. 468), şeklinde açıklanmaktadır.

Köprülü'ye göre türkü Türklere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkılarıdır ve etnik menşe anlamı içeren bir halk mahsulüdür. Halk şiirleri mâni, koşma, türkü gibi nevilerin arasındaki fark kısmen şekillerine ve daha ziyâde musiki mahiyetlerine yani bestelerine aittir. Bunlardan mesela türkü Türklerin hususi besteleriyle söylenen parçalardır yoksa bütün bunların edebi şekil olarak dörtlüklerden yani mâni dediğimiz dört mısralık parçaların birbirlerine eklenmesinden vücuda geldiği pek açıktır (Köprülü, 1976, s. 246).

Türk halk kültürü içinde günlük yaşamın bir parçası olan ve yaratım ve aktarım, şekil ve yapı, içerik ve de işlev özelliklerinden dolayı diğer türlere göre daha sık kullanılan türkü bir kavram olarak; 'Türklere has, ezgiyle ve Türkçe söylenmiş şiir' anlamında bir türü karşılamaktadır. Türk adıyla hayat bulan bu ezgili şiirlerimiz, Türk boylarının genelinde büyük bir geleneğin ürünüdür. 'Türkü yakma' adıyla bilinen bu gelenek çerçevesinde yaratılan eserler; zorlu günlerimizde derdimizi, ayrılığımızı, hasretimizi ve feryadımızı dile getirirken; mutlu günlerimizde de sevinç ve neşemizi, heyecan ve coşkumuzun sözü ve ezgisi olmuştur (Ekici, 2013, s. 43).

Türküler geleneksel yapıyı içinde barındıran toplumun kültürünü bünyesinde taşıyan bir özelliğe sahiptir. Bu açıdan bakıldığında türküler için toplumun aynasıdır denilebilir (Erdal, 2011, s. 43).

Türk kültürü; Türk milletinin dil, edebiyat, tarih, sanat, mimari, inanç, inanış, giyim-kuşam, yeme-içme gibi maddi ve manevi değerlerini, çeşitli gelenek ve göreneklerini içeren çok yönlü ve karmaşık bir yapıdır. Söz konusu kültürel öğelerin hepsinde yine bir kültür ögesi olan türküyü bulmak elbette mümkün değildir. Ancak türküde, diğer kültür öğelerinin hemen hepsinden izler bulunmaktadır. Bu bakımdan türkü, kucaklayıcı ve kapsayıcı bir kültür ögesi olma özelliğine sahiptir. Bu durum da türkünün önem ve değerini bir kat daha artırmaktadır (Çevik, 2013, s. 15).

Türkülerimiz gerek ezgileri gerekse sözleriyle millî kültürümüzün özünü teşkil eden halk kültürümüzün (folklorumuz) en zengin, sanat yönünden de en seviyeli ürünleridir. Milletimiz, acılarını, sevinçlerini, sevgisini-nefretini, kahramanlığını hoşgörüsünü türkülere dökmüştür. Türkülerle ağlamış, türkülerle gülmüştür. Savaş meydanlarında çöğür şairlerinin, saz şairlerinin, deyişleriyle coşmuş, bir bozlakta gurbet acısını yaşamış, pınarın başında su dolduran sevgiliye mâni atarak aşkını ifade etmiştir. Türkülerde milletimizin tarihini, kültürünü bütün yönleriyle bulmak mümkündür. Vatan sevgisi, millet-ordu sevgisi, anne-baba-evlat sevgisi türkülerimiz vasıtasıyla gönlümüze dolar, vücudumuzu damarlarımızdaki kanın sıcaklığıyla sarar (İspirli, 2011, s. 91, 92).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde yalnızca kendi yöresine ait değil farklı yörelere ait türkülerini de görürüz. Bu da bizi türkülerin önemli bir işlevi olan milletlerin ortak ruhu olma gerçekliğine götürmektedir. Ahmet Uluçay'ın eserlerinde türküler, Anadolu insanının kimi zaman elinden yitirdiklerine / elde edemediklerine yaktığı bir ağıt; kimi zaman da aşkı, özlemi, umudu en derinden dile getirdiği bir yakarıştır.

Uluçay; beyaz giyme toz olur, türküsüyle aşk'ı; Mehmet'in söylediği gımıldan gımıldan gımıldanır türküsüyle gerçekleşmesini arzu ettiği dileğini, umudunu dillendirir. Küller ve Kemikler'de gurbet/ sıla özlemini ve bununla birlikte toplumun kadına bakış açısını yansıtan türkülerini de görürüz. Sinema İçin Bunca Acıya Değer Mi? eserinde türküler sevgiyi, özlemi, ayrılığı, acıyı dile getirir.

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak filmi, Beyaz giyme toz olur /Siyah giyme söz olur türküsünün melodisi ile başlar.

Ahmet Uluçay'ın uzun metrajlı filmi Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak eserinde Mehmet türkü söyler:

“Gımıldan gımıldan gımıldanır / Ah şöyle nazlı gımıldanır.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 23).

“Bir türküyü başlıyor dağlar üstüne, alı al moru mor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 71).

“Erkek evlatları yokmuş. Kızları da veremden ölmüş. Böyle olunca da bacayı tütüren kalmamış. Zaten erkek evladın olmaması, ocağın sönmesi için yeterli neden...Kızlar, gelin olup başka ocakları tütürmeye gidiyorlar. Hani türkülerde vardır ya. ‘Susuz derelerde kavak biter mi? Üç kız bir oğlan yerini tutar mı?’ (Uluçay, 2015, KK, s. 114).

“Meğer Hüseyin amca türküleri çok severmiş. Ben de ona ‘Halimiz ahvalimiz’ kasetlerini dinlettim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 48).

“Ben bunları yazarken Kerkük ve Emirdağ türkülerine hayranlığımı bildiğinden, İdris radyoyu kapıp gelmiş. Emir dağlarına kara gidelim/Ayvadan usandık nara gidelim/ “Buranın güzeli gönül eğlemez/ Gönül eğleyecek yere gidelim. Ölüp ölüp diriliyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 168).

“Bir gün türkü tadında, türkü içtenliğinde, türkü sadeliğinde filmler yapacağım. Türkü ‘Gönül eğleyecek yere gidelim.’ dese de benim gönlüm yalnızca burada eğliyor. Üstelik Emirdağ türküleri içimde dayanılmaz bir yurt özlemi uyandırıyor. Türkü bitti, yerini cıvık bir şarkıya bıraktı. Bir başka Emirdağ türküsü şimdi kulaklarımda; rahmetli dayımın sesiyle: ‘Söğüdün yaprağı dal arasında/ Severler güzeli bağ arasında.’ Radyodaki türküde mısraı hep kaçırmışım bugüne kadar. Al bohçanı, tut yaylanın yolunu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 169).

“Bugün dinlediğim bir türkü dolanıp duruyor içimde: Karlı dağlar karanlığın kalktı mı? /Kahpe felek ayrılığın vakti mi?” (Uluçay,2018, SBAD, s. 174).

“Radyoda bir türkü:

“Erzurum çarşı Pazar/ İçinde bir kız gezer. Hele sonraki iki dizeye bayılıyorum. Elinde divit kalem/ Dertlere derman yazar. Sonraki dize Elinde divit kalem/ Katlime ferman yazar. Bu nasıl güzellik böyle? Bu nasıl kalem? Bu türküye bir klip çekmeliydim. Sonra kalemlilik türküler sökün etti zihnimden: Kurban olam kalem tutan ellere/ Kâtip arzuhalim yaz yere böyle. Sonra, sonra... Dividim, kalemim yazarım/ Böyle bir yavrunun derdi var bende. Türküler güzelliğinde filmler yapmalıyım, diyorum kendi kendime, türküler tadında.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 197).

“Türkülerde poyraz, garbi yeli, seher yeli gibi çeşitli adlar alan rüzgarlar olumlu olumsuz çeşitli anlam ve işlevler taşırlar. Örneğin, kuzeyden esen sert ve kuru poyraz sevgililer arasındaki ayrılığın simgesidir; poyrazın esmesi onların ayrılığına işaretidir” (Mirzaoğlu, 2015, s. 43).

Ahmet Uluçay'ın Sinema için Bunca Acıya Değer mi? Eserinde poyrazın içinde geçtiği türkü Mirzaoğlu'nun ifade ettiği gibi ayrılığı, yalnızlığı anlatır.

“Radyoda bir Emirdağ türküsü: Zalim poyraz gıcım gıcım gıcılar/ Yüreğime çöktü koygun acılar/ Su yolunda suya giden bacılar/ Bacılar içinde yârim var benim. Hollanda'daki Emirdağlılar istiyor türküyü. Emirdağ türküleri bende kaybolmuş bir yurdun hasretini uyandırıyor. Burnuma yeni sürülmüş bir tarlanın kokusunu getiriyor. Gözümde iki yanı kavaklar sıralı bir köy yolunu canlandırıyor. İyi ki bu türküleri söylemişsiniz Emirdağ'ın esmer, bıçkın, ele avuca sığmaz Türkmen çocukları. İyi ki bu türküleri yakmışsınız.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 206).

“Radyodaki türküler devam ediyor ve Bozkırda Deniz Kabuğu'na epigraf yaptığım türküyü sıra geliyor: ‘Uçun kuşlar uçun İzmir'e doğru.’ Anamın gençliğinde söylediğini hatırlıyorum bu türküyü. Bir daha da hiçbir yerde.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 206).

“...hiç kimseden duymadım. Uzun süre aradım, sordum, izine rastlamadım. Şimdi güzel bir ses (Şemseddin Gülümser) radyoda söylüyordu işte: Beni asker ettiler kıdemli çavuş/ İzmir yollarında oldum bir berduş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 207).

Optik Düşler filminde daktilosunun başında kendi filmleri için senaryo yazar bir yönetmenin çocukluk günlerine dönmesiyle yaşadıkları, hayalleri, düşsel ve gerçekliğin kaynaştığı bir ortamda karşımıza çıkar. Filmin başındaki Kütahya'nın Pınarları türküsü, Kütahyalı olan Ahmet Uluçay'ın görsel anlatımı pekiştirmesi bakımından filmin dokusuyla uyumlu olmuştur. (Optik Düşler Kısa Film).

3.2.Tekerlemeler

Türkçe Sözlüğü (TDK, 1998, s. 2171), tekerlemeyi “Çoğunlukla basmakalıp söz” ve “Birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı” şeklinde tanımladıktan sonra edebiyat ve tiyatro terimi olarak “Çoğunlukla, masalların genellikle başında bulunan “Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde” gibi uyaklı veya ara sözler”, “Saz şairleri arasında yapılan deyiş yarışı”, “Orta oyununda, özellikle Kavuklu'nun kullandığı sözler” anlamlarına da yer vermiştir.

Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğünde (Pakalın, 2004, s. 442), tekerlemeyi sadece saz şiiri açısından ele alarak “Saz şairlerinin fasıl adı verdikleri toplu ahenk sırasında müsabaka mahiyetinde şiir söylenmesi yerinde kullanılan bir tabirdir.” şeklinde ifade etmektedir.

Akalın ise Edebiyat Terimleri Sözlüğünde (Akalın, 1970, s. 178), “Genellikle ölçülü, kafiyeli, simetrik, onomatopeli ve sürrealist anlamlı söz dizisi. Bizde masalların giriş bölümünde sık görülür” ifadelerine yer vermiştir.

Tekerlemeler vezin, kafiye, seci ve aliterasyonlardan istifade ederek, hislerin, fikirlerin, hal ve hayallerin abartma, tuhafılık, zıtlık, benzetme, güldürü, kısa tanım yahut çağrışımlarla ortaya koyduğu bir kısmı ezgili olan basmakalıp sözlerin genel adıdır (Kaya, 2014, s. 761).

Anadolu halk kültüründe yer alan, kısa, uyumlu, ritmik, söz dizisi. Ölçü, uyak, ses taklidi, yineleme ve ikilemeden oluşturulur (Say, 2002, s. 513).

Tekerlemelerde sözcükler anlamlı, anlamsız ya da yarı anlamlı olabilir. Kimi tekerlemeler ezgilidir; kimileri ise belirli bir ezgisi olmayan tartımlı bir yapıya sahiptirler (Sun, 1998, s. 24).

Ahmet Uluçay’a göre tekerlemeler eserlerinde; bir olayı, durumu, düşünceyi ifade tarzı olarak yerini alır.

Recep, Mehmet’e kötü davranan Berber Kamil’i sevmemektedir. Bu yüzden Mehmet’e bir tekerleme söyler:

“Berber tıraş eder kelleri, pis pis kokar elleri.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 17).

“Masaldaki tekerlemeyi oynuyoruz Yakup’la.

-Kar üstüne düşen kekliğin tüyü neye benzer?

-Yusuf’un bıyıklarına ...

-Kar üstüne damlayan kekliğin kanı neye benzer?

-Yusuf’un yanaklarına...” (Uluçay, 2015, KK, s. 26).

“Çiftçilerden birisi güneşe baktı baktı, bir tekerleme söyledi: Akşam kızılığı açar, sabah kızılığı saçar...” (Uluçay, 2015, KK, s. 92).

3.3.Deyimler

Deyimler, günümüzde yazı ve konuşma dilinde sıkça kullanılan “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir” (TDK, 1998, s. 576), şeklinde tanımlanır. İlk zamanlarda atasözleri ile aynı sayılan ve bir arada verilen deyimler, son zamanlarda araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarla atasözlerinden farklı bir yapı ve anlam mahiyetine sahip olduğu fark edilmiştir. Atasözleri tek başına bir hüküm anlatırken deyimler cümle içinde anlam kazanır.

Ömer Asım Aksoy, “Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan

kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce” şeklinde deyim tanımlar (Aksoy, 1988, s. 52).

Doğan Aksan, “Deyim, genellikle bir durumu, karşılaşılan olayların özelliklerini, insan karakter ve davranışlarını, insanların çeşitli fiziksel ve ruhsal niteliklerini betimlemek üzere, birden çok sözcükle oluşturulur.” (Aksan, 2002, s. 95), şeklinde ifade eder.

Zeynep Korkmaz ise, deyim için “Belirli gramer kalıpları içinde bir araya gelen birden çok söz ya da söz grubunun, anlama güzellik ve zenginlik katmak için, mecazlı kullanışlar yolu ve çekici anlam kılığı ile yeni bir anlam oluşturacak biçimde kaynaşmış bulunan söz topluluklarıdır” şeklinde bir tanımda bulunur (Korkmaz, 2003, s.175).

Türk dilinin bilinen ilk yazılı kaynakları olan Orhun ve Yenisey yazıtlarında deyim yapılarına rastlamaktayız. Kül Tiğın Yazıtı’nda “ot sub kılmak”, “tünli künli”, “atı küsi yok bolmak” gibi sayısını artırabileceğimiz birçok deyim yer almaktadır. Ayrıca Kaşgarlı Mahmut’un “Divan-ı Lügati’t-Türk” ile Yusuf Has Hacıp’in “Kutadgu Bilig” adlı eserindeki deyimlerin bazıları hemen hiç değişmeden günümüze kadar ulaşmıştır (Aksan, 2002, s. 114).

Ahmet Uluçay, gelenek ve göreneklerin bir parçası hâline gelmiş deyim ve atasözlerini eserlerinde yerinde ve etkileyici bir biçimde kullanır.

Deyim ve atasözleri Türk halkının geçmişten gelen deneyim ve birikimi neticesinde oluşturduğu yaşam biçiminin tasviridir. Ahmet Uluçay’ın eserlerinde deyimleri herkesçe bilinen şekliyle ve bunun yanı sıra kendi yöresine ait kullanım şekliyle ifade ettiğini görürüz.

- Aç doyurmak: Yoksulları beslemek.

“Aç doyuruyoruz.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 27).

- Ağırdan almak: Bir işi gereken süre içinde bitirmemek.

“Recep ağırdan alıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 38).

- Ağırdan satmak: Nazlanmak, gönülsüz davranmak.

“Bu adamlara ara sıra kendimi ağırdan satmam gerek.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 126).

- Akılda kalmak: Akılda yer etmek, unutulmamak.

“Okuduğum ve duyduğum aklımda kalıyordu o kadar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 26).

- Aklına bir şey takılmak: Sürekli olarak bir şeyi düşünmek, bir düşünceye saplanıp kalmak.
“Aklıma bir şey takıldı da.” (Uluçay, 2015, KK, s. 110).
- Akli ermemek: Anlayamamak.
“Başka bir şeye akli ermiyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 141).
- Alık alık bakmak: Şaşkın şaşkın, aptal aptal bakmak.
“Çocuk anlayamıyor, alık alık bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 84).
- Allak bullak etmek: Düzeni bozmak, karmakarışık bir duruma getirmek. “Senaryo üzerinde Ezel ve Serdar’ın söyledikleri kafamı allak bullak etti.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 111).
- Anası ağlamak: Çok sıkıntı çekmek, eziyet çekmek.
“Temmuz, ağustos güneşin altında döğenlerin üstünde dönmekten anamız ağlardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 21).
- Baş göstermek: Ortaya çıkmak, belirtmek.
“Bugün yarın kömür derdi de çıkacak, parasızlık şimdiden baş gösterdi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 30).
- Başını alıp gitmek: Kimseye danışmadan ve nereye gideceğini söylemeden, çevresindekilerle ilgisini kesip, bulunduğu yerden ayrılmak.
“Kırlangıçlar ise çoktan başlarını alıp gittiler.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 13).
- Bir atla deve: Önemli bir şey değil.
“Bir atla bir deve mi tutacak bunun masrafı, demiş” (Uluçay, 2015, KK, s. 46).
- Bir baltaya sap olmamak: Belli bir iş sahibi olmamak.
“Kadın hayatta hiçbir şeyin delisi olamamış, bir baltaya sap olamamış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 176).
- Bir köroğlu bir ayvaz: Bir karı kocanın çocuklarının, yakınlarının yanlarında bulunmadığını veya hiç çocuklarının olmadığını anlatır.
“Bir köroğlu bir ayvaz evlad eliyle açılacak kapıları da beklemek istemiyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).
- Boş vermek: Boş geçirmek.
“Boş ver komutanı şimdi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 37).
- Burnunun direği sızlamak: Çok acı duymak, çok üzülmek.
“Burnumun direğini sızlattın.” (Uluçay, 2015, KK, s. 78).

“Burnumun direği sızlamadan hatırlayamam bu kadının dileğini.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 94).

- Burnundan kıl aldirmamak. Kendisine hiç söz söyletmemek, çok huysuz olmak.
“Burnunuzdan kıl aldirmazsınız.” (Uluçay, 2015, KK, s. 43).

- Burnunu sokmak: Geremediği hâlde her işe karışmak.
“Oraya da burnunu sokma, diyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 110).

- Burnundan solumak: Çok öfkelenmiş olmak.
“Recep kısa bir an başını kaldırıp baktığında, Nihal’in burnundan soluduğunun, derin derin iç geçirdiğinin farkına varıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 28).

- Büyük adam olmak: Yetişip iyi bir duruma gelmek.
“Nah şuraya yazıyorum, görürsünüz bu oğlan ilerde büyük adam olacak!” derlerdi. (Uluçay, 2015, KK, s. 26).

- Canı çıkmak: Çok yorulmak veya çok zorluk çekmek.
“İşin yoksa senin burada canın çıksın, onların tüyleri bile kıpırdamıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 82).

- Canına okumak: Berbat ve perişan etmek.
“Haşim Bayram’ı memnun edecek değişiklik yaparsam benim öykümün canına okunur.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 14).

- Dalga geçmek. Üzerinde durulması gereken işle ilgilenmeyerek, başka şeyler düşünmek.

“Sana sanat öğretmez diye gayret ediyöz, sen dalga geçiyöz.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 33).

- Dedikodu yapmak: Birini çekiştirmek.
“Selma’nın yanında biraz (epey) dedikodu yaptık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 111).

- Dert yanmak: Derdini sızlanarak anlatmak.
“Sizleri ben büyüttüm diye dert yansın.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).

- Dikkatini çekmek: İlgi toplamak.
“Bir bacanın üzerinde yer alan leylek yuvası dikkatimi çekti.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 13).

- Dilinden düşürmemek: Sürekli olarak aynı kişiden veya şeyden söz etmek.
“Son zamanlarda herkesin dilinden düşürmediği bu postmodernizm lafı, belki modern öncesine duyulan özlem...” (Uluçay, 2015, KK, s. 72).

- Dişe dokunmak: İşe yarar olmak, önemli olmak yerinde ve anlamlı olmak.

- “Hiçbirisi dişe dokunur bir şey söylemedi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 14).
- Duman attırmak. Yenmek, başarı sağlamak.
“On “Preşeva ile sinemamız Hollywood’a duman attırırdı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 22).
  - Elinden bir şey gelmemek: Çaresizlikten veya yeteneksizlikten bir iş yapamamak.
“Nihal bu çocuğu mahvedecek. Buna izin vermemeliyim, ama elimden bir şey gelmiyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 12).
  - Eteğindeki taşları dökmek: Bütün bildiklerini açıklamak.
“Eteğimdeki taşları dökeceğim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 127).
  - Ezbere konuşmak: Bilmeden, aslını arayıp sormadan konuşmak.
“Adamlar ezbere konuşuyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 14).
  - Faş olmak: Belli olmak, ortaya çıkmak, açıklanmak. “Senaryo öylesine faş oldu ki...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 16).
  - Gökte ararken yerde bulmak: Çok güçlkle elde edebileceğini, bulabileceğini, görebileceğini sandığı şeyi veya kimseyi birdenbire bulmak.
“Haşim Hoca’yı gökte ararken yerde bulacaktım. Şansım dönüyor mu ne?” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 22).
  - Gönül vermek: Sevmek, âşık olmak.
“İdris’e bir zengin kızın gönül vermiş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 75).
  - Görmezden gelmek: Görmemiş gibi davranmak.
“Demek beni görmezliğe geliyorlar, idare ediyorlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 36).
  - Göz açıp kapayınca kadar: Çok kısa bir zamanda.
“Göz açıp yumuncaya kadar biter.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 46).
  - Göz açtırmamak: Başka bir iş yapmasına vakit veya imkân vermemek.
“Tipi göz açtırmıyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).
  - Göz atmak: Kısaca bakıvermek.
“Nezihe’nin evine şöyle bir göz atıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 56).
  - Gözden geçirmek: Okumak.
“Şu senaryoyu bir daha gözden geçirmen gerek.” (Uluçay, 2015, KK, s. 43).
“Ezel’le konuştuktan sonra senaryoyu bir daha gözden geçirmek için kalktım ve öykü kıpırdadı, akıverdi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 75).
  - Göz gezdirmek: Derinlemesine incelemeyi okumak.

“Recep ve Mehmet fuayedeki afişlere göz gezdiriyorlar.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 39).

- Göz göze gelmek: Her iki tarafın bakışları karşılaşmak.

“Göz göze geliyoruz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).

- Göz gözü görmemek: Yoğun sis, duman, toz gibi sebeplerle hiçbir şey görülememek.

“Ortalık sisten göz gözü görmüyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 145).

- Gözlerini kırpmamak: uyumamak.

(...) gözlerini bir an bile kırpmadan perdeye bakıyor. (Uluçay, 2015, KKGY, s. 90).

- Gözüne girmek: Davranış ve yetenekleriyle ilgi ve önem kazanmak.

“Gözüme girdin deyyus.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 13).

- Gözünü budaktan esirgememek: Tehlikeli işlere atılmaktan çekinmemek

“Eskiden gözümü budaktan esirgemezdim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 74).

- Gözünden kaçmamak: Dikkatle izlemek.

“Onun bu ilgisi gözümünden kaçmıyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 94).

- Güngörmüş: İyi yaşamış.

“Baba ocağı gibi yoktur oğul! Dedi güngörmüş bir ihtiyar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82)

- Havadan nem kapmak: En küçük bir şeyden alınmak, çok alıngan olmak.

“Allah’ım benim kalbim böyle havadan nem kapar olmasaydı keşke.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 23).

- İçi boşalmak: Önemi ve anlamı kalmamak.

“Bir sürü içi boşalmış, kof ses yığını, bir sürü cümle, bir sürü mekanik...” (Uluçay, 2015, KK, s. 1).

- İçi cız etmek: Ansızın içi sızlamak.

“İçim cız ederek uyandım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 88).

- İçine atmak: Sıkıntısını kimseye belli etmemek.

“Yüzeyde halletmem gereken birçok şeyi içime atıyor, içimde, derinlerde çözmeye çalışıyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 83).

- İçine dert olmak: Bir şeyi yapamamaktan dolayı üzülme.

“İçime dert olmasın.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 106).

- İçi el vermemek: Rızı olmamak.

“Bakmaya da içim el vermedi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 202).

- İç geçirmek: Derin soluk alarak üzüntüsünü belli etmek.
“Recep kısa bir an başını kaldırıp baktığında, Nihal’in burnundan soluduğunun, derin derin iç geçirdiğinin farkına varıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 28).
- İçi içine sığmamak: Telâş, sabırsızlık, coşkunluk göstermekten kendini alamamak.
“Yakup’un içi içine sığmıyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 14).
“Filmi çekmeye ufaktan başlamalı mıyım, bilmem. Şimdi o karlı sahneyi çekmenin tam zamanı. İçim içime sığmıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 64).
- İçten pazarlıklı olmak: Öfkesini, kinini kimseye sezirmeyen, iyi görünüp kötülük yapan.
“Nihal, ne içten pazarlıklıymış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 84).
- İğne atsa yere düşmemek: Çok kalabalık.
“İğne atsan yere düşmez bir hastane.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 88).
- İncir çekirdeğini doldurmamak: Çok az veya çok önemsiz olmak.
“Onunla böyle sık sık incir çekirdeğini doldurmayan şeyler için tartışıyoruz.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 30).
- İpliği pazara çıkmak: Kötü nitelik ve suçları ortaya çıkmak.
“İpliğin pazara çıktı artık.” (Uluçay, 2015, KK, s. 44).
- İşin kolayına kaçmak: Derinliğine araştırmadan basit olarak düşünmek, yüzeyde kalmak, tembellik etmek
“İşin kolayına kaçmayı düşünüyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 75).
- Kafaya takmak: Sürekli o şeyi düşünmek.
“Boş ver efendilik sen de kalsın. Kafaya takma.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 89).
- Kafa yormak: Bir iş, bir konu üzerinde çokça düşünmek.
“Üzerinde öylesine çok kafa yordum ki, her şeyin bir kaderi olduğu gibi, bu öykünün kaderinin de böylece kilitli kalmak olduğuna inanmaya başladım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 74).
- Kan ter içinde kalmak: Çok terli, yorgun ve perişan durumda olmak.
“Ben kan ter içinde ağlıyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s.24).
- Kaşlarını çatmak: Kızmak, öfkelenmek.
“Küçük oğlum ağabeyinin sözünden çıkmasın diye kaşlarımı çatarak onu ikaz edeyim.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).
- Kazık atmak: Aldatmak, kazıklamak.
“Gene kendime kazık attım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 11).

- Kılığını asmak: Surat asmak.
“Boş ver ya. Büyük kız benim evlerine girmemi istemiyor herhalde. Beni gördü mü kılığını asıyo.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 43).
- Kılı kırk yarmak: Titiz ve ayrıntılı bir biçimde incelemek, önemle üstünde durmak.
“Kılı kırk yaran bir göz değilseniz eğer, filmin video ile çekildiğini (bir sahne hariç) anlayamazdınız.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 69).
- Kıs kıs gülmek: Sessiz ve alaylı bir biçimde gülmek.
“Kemal, Recep’in çıplak kafasına bakıp kıs kıs gülmeye başlıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 56).
- Kocaya varmak: Kız, kadın evlenmek.
“Eskişehir’e mi Balıkesir’e mi, bir yere kocaya vardı Nezihe.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 88).
- Koltukları kabarmak: Kendine veya yakınlarına yapılan övgüden kıvanç duymak.
“Anamın, babamın koltukları kabarırdı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 26).
- Kötü yola düşmek: Kötü kadın olmak.
“Kötü yola düştü sanki.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 17).
- Lafını balla kesmek: Bir kimsenin sözünü kesmek gerektiğinde “izin verin” anlamında kullanılır.
“Lafını balla kesiyorum Yakup, diyorum sofradaki balı göstererek.” (Uluçay, 2015, KK, s. 97).
- Minnet etmek: Boyun eğip yalvarmak.
“Yaz geldi mi dört karpuz kabuğu için elin adamlarına minnet ediyο.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 15).
- Nefes aldirmamak: Dinlenmesine fırsat vermemek, aralık vermemek.
“Adamcağıza çevresindeki onlarca ricacı, nefes aldirmiyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 21).
- Nüfuz edememek: Etkili olamamak.
“Asla hayata nüfuz edemiyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 17).
- Ocağı tütmek: Soyu devam etmek.
“Bırakıp geldiğim ocağın tütüğünü göreyim.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).
- Ömrünü harcamak:
“Nineleri kirpiğinde titreyen kuşku lu bir damla yaşla sinema diye tutturdu, ömrünü bu uğurda harcadı gitti, diye onlara dedelerini anlatsın.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).

- Para etmemek: Etkisi olmamak, işe yaramamak
“Bizim inandığımız değerler şimdi para etmiyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 14).
- Şekerleme yapmak: Kısa bir süre uyumak, kestirmek.
“Kemal sırtını çınara vermiş, şekerleme yapıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 13).
- Tadı olmamak: Zevksiz, yavan.
“Tadım yok” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 43).
- Taş kalpli olmak: Merhametsiz olmak.
“Biraz vurduğum duymaz, biraz taş kalpli olsaydım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 116).
- Tarihe karışmak: Unutulmak, yalnız adı kalmak.
“Dam altlarındaki yuvaları çoktan tarihe karıştı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 13).
- Tuzla buz olmak: Cam türünden şeyler onarılamayacak biçimde kırılmak, dağılmak, paramparça olmak.
“117 katlı iki gökdelen tuzla buz.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 122).
“Tuzla buz olan aynanın kırıkları...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 58).
- Tüyleri diken diken olmak: Üşümekten veya korkmaktan vücuttaki kılların dipleri kabarıp kıllar dikilmek.
“Dinleyenlerin tüyleri diken diken olurdu, gözleri yaşarırdı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 26).
“Onurumuzu koruyarak yaşayabilmemiz için ihtiyacımız olan (asgarilere bile) ne kadar uzak olduğumu düşündükçe, tüylerim diken diken oluyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 145).
- Umut bağlamak: Olmasını, olacağını ummak.
“Büyük umutlar bağlardı bana.” (Uluçay, 2015, KK, s. 26).
- Vız gelmek: Pek önemsiz görünmek.
“Artık yağmur, kar vız gelir.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 48).
- Adaletin yerini bulması:
“Adalet böylece yerini bulmuş mu oluyor?” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 44).
- Yıldızı barışmamak: Görüş, duygu ve düşünce bakımından uyuşmamak.
“Hiçbir zaman yıldızlarımızın barışmadığı babamla ne yapar eder, aramızda bir tatsızlık çıkmamasını sağlardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 49).
- Yol göstermek: Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek.
“Kaybolmuş meleklerle yol gösterirdi hani?” (Uluçay, 2015, KK, s. 13).
- Yolunu gözlemek: Gelmesini beklemek.

- “Binemeyeceğimiz trenlerin yollarını gözlerdik biz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 22).
- Yük olmak: Zahmet, sıkıntı vermek.
- “Sanki kendisine yük olacaktım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 16).
- Yüreği ağzına gelmek: Birdenbire çok korkmak, aşırı korku ve sevinçten fazlasıyla heyecanlanmak, endişelenmek.
- “Eyvah! Gene gece dersi var diye yüreğim ağzıma gelirdi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).
- Yüzleşmek: Yüz yüze gelmek.
- “Allah’ım ne olur, hiç olmazsa korkumla uygun bir yerde yüzleşeyim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 12).
- Yüzünden düşen bin parça olmak: Öfke ve küskünlükten ileri gelen can sıkıntısı ile suratı asık olmak.
- “İkisinin de yüzünden düşen bin parça.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 93).
- Yüz yüze gelmek
- “Yakında bomboş, bembeyaz bir sayfayla yüz yüze gelmekten korkuyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 11).
- Yüzünü kara çıkarmak: Birini utandırmak.
- “Hepsinin yüzünü kara çıkardım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 26).
- Yüzüstü bırakmak: Birini yapayalnız, kimsesiz, kötü bir durumda bırakmak.
- “Hayat denen yoldaş yarı yolda, o kadar çok yüzüstü bıraktı ki beni artık sadakatine güvenim kalmadı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 20).
- Zebella gibi dikilmek:
- “Berber, kapıda asık suratıyla zebella gibi dikilmekte.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 53).
- Zoruna gitmek: Onuruna gitmek, gücüne gitmek.
- “Zoruma gitti.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 23).

3.4. Atasözleri

Halkın yarattığı ve binlerce yıldan beri benimseyerek hayat düsturu edindiği hikmetli, özlü, veciz sözlere atasözü denir. Eskiden sav ve daha sonra mesel, darbimesel terimleri bu anlamda kullanılmıştır. Atasözleri, doğruca akıl ve mantığımızı seslenirler. Hepsi bir dünya görüşünü ve hayat dersini kaplamaktadır. Bunlar yüzlerce defa denenmiş gerçekleri ifade ederler. Bir milletin her türlü cemiyet ve fert meselelerine bakış ve onları çözüm tarzı atasözlerinde görülür (Kabaklı, 1983, s. 69).

“Atasözleri, duygu, düşünce ve hayat görüşlerimizin binlerce yıl içinde geçirdiği deneyimlerle kazanılan, halkın yazılı olmayan anayasası gibidir” (Alizade, 1992, s. 13).

“Atasözlerinin ortaya çıkışı hakkında Şükrü Elçin şu görüşleri dile getirmektedir: “Mensur atalar sözü, nazmın parçalanmasından, onu teşkil eden unsurların düşmesinden, unutulmasından meydana gelebileceği gibi müstakil bir hüviyetle de dilde asıl şeklini almış olabilir” (Elçin, 1969, s. 176).

Kur’an’ın Türk atasözlerinin oluşumunda rol oynadığı bilinmektedir. “...O’nun ‘ol’ dediği gün (her şey) hemen oluverir. O’nun sözü hakır.” (En’am, 6/73) ayeti, atasözlerimize “Altı olur, yedi olur, hep Allah’ın dediği olur.” şeklinde geçmiştir. “Olur ki hoşlanmadığımız bir şey sizin için hayırlı olur.” (Bakara, 2/216) “Olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur.” (Nisa, 4/19) ayetleri de “Her işte bir hayır vardır.” şekliyle atasözlerimizin içinde yer almıştır.

Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü adlı eserinde atasözünü; “Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler” şeklinde tanımlarken atasözlerinin ortaya çıkışı hakkında şu bilgilere yer vermektedir: “Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler” (Aksoy, 1988, s. 15).

Kemal Eyüboğlu, atasözü için şu tanımı yapar: “Atasözü bir fikri savunmada, bir olayı, bir davranışı yorumlamada, yermeye kullanılan etken bir dil aracıdır ya tam ya da öznesi, yüklemi veya tümleci eksik bir önermedir. İçindeki düşünceyi dolaylı yoldan benzetme ile söyler” (Eyüboğlu, 1973, s. 20).

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde atasözünün tanımı ise, “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mâl olmuş söz, darbimesel” şeklinde verilmiştir (TDK, 1998, s. 155).

Ahmet Uluçay, eserlerinde deyimlere nazaran atasözlerine daha sınırlı yer vermiştir. Ayrıca eserlerinde atasözlerinin bölge ağızlarında kullanıldığı şekliyle verilmesi dikkat çekmiştir.

- Eşek hoşaftan ne anlar: Bilgisiz, görgüsüz kimse ince, güzel şeylerin zevkine varamaz, değerini ölçemez.

“Sen gelir buraya sinema açarsan olacağı bu eşek hoşaftan ne anlarsın?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 67).

- Ayının kırk türküsü var, kırkı da ahlata üstüne: Bir kimsenin hep aynı şeyi veya hikâyeyi anlatması.

“Ayının dokuz türküsü varmış, dokuzu da armut üstüne...” (Uluçay, 2015, KK, s. 56).

- Meyhaneciden şahit istemişler, bozacıyı göstermiş: Uygunsuz iş yapan kimse, haklı olduğunu göstermek için kendine benzeyen birini tanık gösterir.

“Meyhanenin şahidi, bozacı diye kızsın nineleri.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).

“Yılanın eniği çıyan olur zaten.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).

- Arı bal alacak çiçeği bilir: İşini bilen kimse nereye başvuracağını bilir.

“Arı bal alacağı çiçeği bilir. Bu yüzden onlara asla ‘Benim film çekmeme yardımcı olun’ filan demedim şimdiye kadar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 9).

“Ne ben yonca ektim ne de ekilmedik yonca biter.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 9).

“Zenginlik fıkrası komik olur, demiş atalar. Gülmek gerek.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 21).

“Deli alı sever, darbimeselinin etkisinde kalarak böyle davranmış olacağım. Şimdi itiraf ediyorum, en çok sevdiğim renk kırmızı. Kırmızıyı deli gibi seviyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 24).

“Zaten biz çıracı olduk mu, ay akşamdan doğar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 62).

“Adam haklı. Alacaklı, bir çift öküzden daha güçlüdür, derler.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 146).

3.5. Efsaneler

Farsça kökenli bir kelime olan efsane, Türkiye Türkçesine de buradan geçmiştir. Farsça: “Hikâye, meselden bozma masal” (Sükûn, 1996, s. 155), anlamına gelen efsane, Türkçede: “Masal, asılsız hikaye, hurafat, şöhret bulup, dillere düşen vak’a ve hal, destan” (Şemseddin Sami, 2010, s. 136); “Asılsız hikâye, masal, boş söz, saçma-sapan lakırdı” (Devellioğlu, 2011, s. 234); “Dinsel nitelikleri olan erkek ve kadınlarla ilgili olaylarla, kutsal varlıklarla ilişkili hayvan, bitki ve nesnelere konu alan masal türü” (Acıpayamlı, 1978, s. 88); “Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikâye, söylence (TDK, 1998, s. 674) gibi anlamlara gelmektedir.

Latince “legendus” terimi Hristiyan azizlerin bayram günlerinde, kutsal ayinlerde okudukları, azizlerin hayatlarını anlatan bir anlatıya karşılık gelir (Fedakâr, 2008, s. 89). Batı dillerinde “legendus” kökünden türetilen efsane kelimesi, İngilizce “legend”, Almanca “legende”, Fransızca “légende”, İtalyanca “leggenda”, İspanyolca “leyenda” şeklinde kullanılmaktadır. “Legendus” köküne dayanmayan Almanca “sage”, Yunanca “mythe/mythos”, Arapça “ustûre (cem-i mükesseri esâtîr) ve Rusça “predaniye”, “legenda”, “skaz” terimleri de “efsane” terimini karşılamaktadır (Sakaoğlu, 1980, s. 4).

Efsane türünü Türkiye’de ilk tanımlayan isim Ziya Gökalp’tır. Gökalp: “Üstûreler, ilâhlara taalluk eden maceralardır. Menkıbeler de kahramanlara yani nim ilâhlara isnat olunan sergüzeştler” olarak iki türü tanımlamıştır (Ziya Gökalp, 1976, s. 105). Bu tanıma göre üstûre ile menkıbe arasındaki temel fark kahramanın tanrı veya insan olmasıdır. Gökalp’ın tanımlaması hem efsane türünü tam karşılamaması hem de efsane ve menkıbe türü arasındaki farkı tam ortaya koymamasına rağmen ülkemizde efsane konusuna değinen ilk çalışması olması nedeni ile önemlidir.

Türkiye’de efsane üzerine yapılan ilk tanımlardan biri Bahaeddin Ögel’e aittir. Ögel efsane türü ile ilgili olarak: “Tarihte adı geçmeyen, artık unutulmuş büyük kahramanlara ait efsaneler, mitolojinin kadrosuna girer. Tarihte yaşadıklarını bildiğimiz kişilere ait efsaneler ise destan, yani ‘Legende’dir. ... Efsanelerin kendilerine Mythos veya Mythe denir. Mitoloji (Mythologie) ise bu efsaneleri inceleyen ilim koludur” (Ögel, 2010, s. 5), demektedir. Batı’da olduğu gibi Türkiye’de de türler üzerine yapılan ilk çalışmalarda kavramların birbiri ile iç içe girdiği görülmektedir.

Pertev Nâili Boratav, efsane türünü tanımlamak yerine bu türün özelliklerini belirlemeye çalışmıştır. Boratav’a göre; “Efsanenin başlıca niteliği inanış konusu olmasıdır. Onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir ...Başka bir niteliği de düz konuşma diliyle ve her türlü üslup kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa bir anlatı oluşudur... Kısacası, efsane kendisine özgü bir üslubu, kalıplaşmış kuralları, biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür” (Boratav, 1992, s. 98, 99).

Türkiye’de efsane türü üzerine çalışan araştırmacılar arasında, önde gelen isimlerden biri olan Saim Sakaoğlu’na göre: “Efsaneyi açıklamak hem kolay hem zordur. Sınırları oldukça geniş olan bu kavramı kelimelerle anlatmak zordur; ancak bir sözlük maddesi gibi açıklamak kolaydır. Efsane bir hikâyedir, küçük bir hikâyedir.

Ancak özelliği, inanılan bir hikâyeye olmasıdır. Şahıslar, olaylar veya yerlerle ilgili olabilir. Bunların gerçek olması da gerekmez, hayalî bile olabilir. Efsanenin en önde gelen özelliği ona inanılmasıdır; onu masaldan ayıran en önemli özelliği budur. Olayı dinledikten/ okuduktan sonra inanmak zorundasınız; çünkü efsane mantığı bunu gerekli kılmaktadır” şeklinde izah eder, bu türün özelliklerini şu şekilde sıralar:

1. Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.
2. Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır.
3. Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.

4. Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatıdır (Sakaoğlu, 1980, s. 5, 6).

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde efsaneler; yer adlarının etrafında şekillendiği gibi bazen de halkın inandığı veya inanmak istediği olayları yansıtır. Uluçay, Anadolu’da yaygın olarak bilinen Şahmaran efsanesine de eserlerinde oldukça sık yer vermiştir.

Türk anlatı sistemine Pers kültüründen giren Şahmaran, yerin derinliklerinde kendisine ait bir ülkede yaşayan, belinden yukarısı insan, aşağısı yılan formunda bir yaratıktır ve aynı zamanda adından da anlaşılacağı üzere yılanların şahıdır. Türk anlatı sisteminde yolu Lokman Hekim’le kesişen Şahmaran, özellikle Anadolu’nun güney bölgelerinde popülerleşmiş efsanevi bir anlatı kahramanıdır. Şahmaran ustalarının yaptıkları Şahmaran resimleri, halk resim sanatının nitelikli örnekleri olmakla birlikte; efsane türündeki çeşitli anlatılar çevresinde oluşan Şahmaran’a dair inanışlar da bu anlatıların yaygın olduğu bölgelerde günümüzde de varlığını sürdürmektedir (Güvenç, 2020, s. 83).

Şahmaran, başı insan gövdesi yılan biçiminde olan bir efsane kahramanıdır. Yılanların hükümdarı olarak bilinen bu varlık bakışları ve soluğuyla kötü niyetli insanları öldürdüğüne inanılır. Ayrıca Anadolu’da insanoğlunun ihanetini hatırlatıp hainlere karşı koruyucu olması inancıyla çeşitli eşyalarda şahmaran motiflerine rastlarız.

“Karşımızdaki kararan dağın geniş göğsünde, belli belirsiz ışık lekesi halinde Mimye Köyü görünüyor. Mimye, düşünsene ne masalsı bir isim... Geçenlerde Mimyeli birisine “Nerden geliyor sizin köyün ismi?” dedim. Ne anlatsa beğenirsin? Dedi ki: Karşı köyde oturanlar, akşam olduğunda bizim köyün ışıklarına bakarlar, ‘Mumlar yandı!’ derlermiş. Bu ‘Mum yandı!’ sözü giderek ‘Mimye’ olmuş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 83).

“Bizim mahalle işte böyle Yakup, diyorum. Kadınlar arasında dolaşan rivayete göre, beddua almış bizim mahalle. Veremler, hastalıklar, yoksulluklar, erken ve nedensiz ölümler, mutsuzluklar. Bir başka rivayete göre, bir zamanlar veremin vatanıymış burası. Her aile sıksa gövdesine binmiş dev sorunlarla baş etmeye çalışıyor. Beni biliyorsun iki yakam bir araya gelmedi şimdiye kadar. Şimdi de hastalıklar, ayrılıklar. Daha filmimi de çekemedim.” (Uluçay, 2015, KK, s. 114).

“Sonra defineci arkadaşlara uğradım. Bu adamlar harika. Yarımşar metre kadar boyunda üç minare gördüklerini söylüyorlardı. Üçü de taştan oyulmuş, aslına kusursuz benzerlikte üç minare. Minareler tılsımlıymış, yılda yalnızca bir kere, en fazla yarım saat kadar görünüp sonra da ortadan kayboluyorlarmış. Geçen yıl bizzat kendi gözleriyle görmüşler. Bu yıl da aynı gün ve aynı saatte bir daha görüleceğine inandıkları için miladi yılla hicri yılın farkını hesaplıyorlardı; gidip minarelerin tekrar görünmesini bekleyeceklerdi. Sonra, minarelerin olduğu yeri kazıp defineyi bulacaklar. Olmazsa eğer, bir yıl boyunca hiç ayrılmadan nöbetle minarelerin görünmesini beklemekten bile söz etti birisi. Minarelerin olduğu yerde mağara varmış, bundan 700 yıl önce bir imam ve altı papaz buraya altın saklamış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 131, 32).

Filmde hasta çocuğun yastığının arkasında yılan motifli işlemeli bir örtü vardır. (Koltuk Değneklerinden Kanatlar Yapmak Kısa Filmi).

Genç kız gergefte nakış işlemektedir. İşlediği nakış şahmaran motifidir. Şahmaran efsanesinden yola çıkarak Uluçay’ın filmde insanoğlunun içinde biriktirdiği kaygı ve korkulara, ölüme işaret ettiğini söyleyebiliriz (İnci Denizin Dibinde Kısa Filmi).

Şahmaran işlemeli bir yastık peyda olur. Duvarda değişik görüntüler, gaz lambasının ışığı titrer. Her yerde şahmaran örtüleri vardır. Çocuk korku duyar, gaz lambasını alır. (Optik Düşler Kısa Filmi).

3.6. Dualar ve Beddualar (Alkışlar ve Kargışlar)

3.6.1. Dualar (Alkışlar)

Türkçe Sözlük’te; “1.Tanrı’ya yalvarma, yakarış. 2.İbadet veya yakarma amacıyla okunan din değeri olan metin.” olarak açıklanmıştır (TDK, 1998, s. 639). Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü’nde “Hayır dua, dua, iyi dilek”, Bilim ve sanat terimleri sözlüğü- Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğünde “insanın yaşamı yararına yapılmış olan olumlu bir işi, eylemi ya da yaratıyı onaylamakta ve övmekte uygulanan, iki elin avuçlarını birbirine vurarak çıkarılan sesle ortaya konulan değerlendirme ve

anlatım yolu”, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü-Tiyatro Terimleri Sözlüğü’nde; “Seyircilerin el çırparak oyuncularını, yazarını, sahneye koyucuyu, dekor sanatçısını, vb. beğendiklerini belirtmeleri, açıkça göstermeleri”, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü Tarih Terimleri Sözlüğü’nde; “Padişah ile vezirleri yüceltmek için yapılan gösteri” olarak açıklanmaktadır (tdk.gov.tr.).

Alkış sözcüğünün günümüz Türkiye Türkçesi’nde birçok alanda çeşitli anlamları karşılayacak biçimde kullanılmakla birlikte, iki temel anlamıyla ön plana çıktığı görülmektedir:

1. İki eli birbirine vurmaya suretiyle beğenisini bildirmek üzere takdir gösterisinde bulunmak, onaylamak, desteklemek, alkışlama eyleminde bulunma işi.
2. İyi dilekte, övgüde, hamd ve senada, hayır duada bulunma işi ve bu amaçla sarf edilen sözler.

Günümüzde bu iki kullanım biçimi ve anlam alanından ilkinin şehir ortamında daha fazla bilinip yaygın olarak kullanıldığı görülen alkışın ikincil anlamı, sözcüğün en eski dönemlerden itibaren görülen esas anlamı olarak dikkat çekmektedir. Konumuz bakımından bizi ilgilendiren de alkış sözcüğünün bu ikinci anlamıdır.

Türk kültüründe alkış, övme, hayır duada ve iyi dileklerde bulunma, kutlama ve kutsama, dua etme, birinin iyiliklerini sayma maksadıyla sözleri tanımlamak için en eski dönemlerden itibaren kullanılmaktadır (Tanyu, 1980, s. 45, 51, 64). Bu bakımdan alkışlar hem övme, dua etme, iyi dilekte bulunma ve kutsama eylemlerine verilen adı ve hem de bu eylemlere eşlik eden sözcük ve ifadelerle verilen adı karşılamaktadır.

Ahmet Uluçay, duayı bir sığınak olarak görür. Bilhassa Sinema İçin Bunca Acıya Değer Mi? eserini ‘şikâyetname’ olarak değerlendirse de eseri; yaşamın sunduğu zorluklar, çektiği yoksulluk ve insanların vefasızlıkları karşısında aslında yaratıcıya acı dolu bir yakarıdır. Eserinde daha çok uzun metrajlı film çekmek ve sinema dalında başarılı olmak ve bu hayallerine ulaşması için sağlıklı olmak dilekleri ile yaratıcıya niyazda bulunur.

“Recep bir elinde kandille birtakım kapılar açıp kapatıyor. En son içinde yeşil örtülü bir sanduka bulunan basit bir odaya giriyor. Sandukanın çevresindeki mumları yakıyor. Sandukanın ayakucundaki ibriği alıyor, kulağına götürüp sallıyor. (Lıkırtı sesi yok) Doldurup getiriyor, yerine koyuyor. İbriği oyduğu yerde bir çift takunya var. Sandukayı zorlayıp kaldırıyor. Cebinden çıkardığı film rulolarını sandukanın altına koyuyor, yavaşça sandukayı indiriyor. Sonra sandukayı okşayarak konuşmaya başlıyor.

(Recep)-Aman dede, bunlar sana emanet. Anamın eline geçerse valla gene halleder. Hem yardım et de şu bizim filmler gımıldasın gali. Evelallah bir şeyler halledersin sen.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 36, 37).

“Hadi bismillah, yükleyin bakalım.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 64). Bismillah Allah’ın adı ile anlamında, bir işe başlarken söylenen veya şaşırma, korku gibi duyguları belirten söz. Bismillah demek, bir işe uğurlu olması dileğiyle başlamak (TDK, 1998, s. 313).

“Hakkını helâl et. Helâl olsun.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 63, 64). Helâl etmek, Tanrı’yı tanık tutarak bir şeyi bağışlamak (TDK, 1998, s. 975).

“Neyse hadi bana eyvallah.” (Uluçay, 2015, KKGY, s.66). Eyvallah “teşekkür ederim”, “Allah’a ısmarladık”, “evet, öyle olsun” anlamlarında kullanılır (TDK, 1998, s. 750).

“İnşallah sinemaya eski bir film gelmiştir de makinist gene bir sürü kesip atmıştır.” (Uluçay, 2015, KKGY, s.86). İnşallah Allah “Tanrı dilerse” anlamında dilek anlatır (TDK, 1998, s. 1090).

Ahmet Uluçay, Sinema İçin Bunca Acıya Değer Mi? Adlı günlüğünde kalıp dua söyleyişleri yerine içinden geldiği gibi hâlini arz eder ve niyazda bulunur.

“Allah’ım beni koru, sana sığınıyorum. Allah’ım yalnız sana sığınıyorum. Korktuğum her şeyden sana sığınıyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 12).

“Allah’ım ne olur, hiç olmazsa korkumla uygun bir yerde yüzleşeyim. Hiç olmazsa bu kadarcık olsun duamı kabul et! Allah’ım...İnsanların bana kamyon çarpmış bir köpek yavrusuna bakar gibi bakmalarını istemiyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 12, 13).

“Allah’ım herkes beni bağışlasın. Allah’ım vicdanımın acısına ‘Dur!’ de! Benim kendime ettiğim kendime yeter, benim kendime ettiğim kendime yeter.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 15).

“Allah’ım ben küçücük şeylerle de mutlu olabiliyorum. Bu küçücükler ne kadar büyümüş meğer. Beni kendinsiz bırakma ne olur. Beni bana da bırakma!” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 17).

“Allah’ım beni utandırma!” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 19).

“Allah’ım, ben uyurken masum değil miyim? Uyuyanlar senin merhametini cezbetmez mi? Sana sığınıyorum ve kendimi emin hissetmek istiyorum. Yalnız senden merhamet diliyorum. Ağrılı başımı senin, senin merhametinin yumuşak yastıklarına

birakmak istiyorum. Evrende yalnızca orada rahat edeceğimi biliyorsun. Benim hastalığım ve ilacım belli. Sana ne kadar muhtaç olduğumu sen daha iyi biliyorsun.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 26).

“Allah’ım, yaşlılık ve ölüm ne zor. Senin merhametin yastık olsun, ben ağırlı başımı ona koyayım. Senin merhametin bağır olsun, ben ona basılayım. Senin merhametin açık kapı olsun, ben ona kaçayım; bütün korktuklarımdan sana kaçayım. Ey en güvenilen, ey merhametliler merhametlisi, beni anlıyorsun ve iyi ki varsın. Sana sonsuz şükürler.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 30).

“Allah’ım, görüyorsun ki ben sağlıklı olmazsam, iyi bir kul da olamıyorum. Lütfen bana seni, sevdiklerini hakkıyla sevebilecek bir sağlık, salim bir kafa lütfet! Bu senin için ne kadar kolay. ‘Selam’ senin ismindir Allah’ım. Kavga ve kargaşa ülkesinden senin selamet ülkene iltica ediyorum. Lütfen kabul buyur.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 32).

“Allah kabrini cennet etsin.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 67).

“Ben ilkbaharı ve sabahları sevmek istiyorum Allah’ım. Seni sevmek istiyorum. Korktuklarımdan emin olmak için sığınacak senden başka dostum olmadığını da biliyorum. Bana iyi, güzel ve doğruyu sevdik. Benim bu günlüğümü dua olarak kabul et! Beni asla kendinsiz bırakma! Meleklerle birlikte: Âmin!” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 72, 73).

“Beni vicdanımın cehennemine atma Allah’ım. Beni böyle cezalandırma Allah’ım. Beni hiç cezalandırma! Benim cürmüm ne ki, günahım ne olsun?” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 78).

“Allah’ım lütfen bana güç ver, sağlık ver, kendine güven ver! Allah’ım, bunları vermek senin için ne kadar kolay...Allah’ım, lütfen, sevdiklerinin hürmetine, duasını kabul ettiklerinin hürmetine...Allah’ım, beni yardımına layık kıl! Kimseyi incitmeme, kimsenin kalbini kırmama, senin hoşuna gitmeyen hiçbir fiili işlememe izin verme! Allah’ım senden istemeye yüzüm olacak kadar temiz olmak, temiz kalmak istiyorum. Lütfen Allah’ım...Ey, kendisinden isteneni lütfetmek şanından olan, Ey Sevgi, Ey Merhamet, Ey Sımsıcak Rahmet...Beni duyduğunu biliyorum. Beni kendinsiz bırakma lütfen!..” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 85).

“Hey benim geceleri sabaha ulaştırın Allah’ım. Benim de sabahlarımı uzatma, lütfuna layık olmasam da...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 86).

“Allah’ım yolda yanımda sen olmazsan, kimseler olmaz, biliyorsun. Ey benim yolculukta arkadaşım, yalnızlıkta dert ortağım, beni yalnız bırakma!” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 97).

“Allah’ım biliyorsun ki, ben kendime kolayca yeni oyuncaklar bulabilirim. Kolayca mutlu olabilirim. Lütfen bana ağrısız bir baş ver. Bu duamı sana yerleri ve gökleri dolduran meleklerin, günahsız bebeklerin ağzıyla beraber ediyorum, âmin.

Bu senin için ne kadar kolay... Ve sen ne kadar cömertsin.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 99).

“Sevdiklerinin hatırına beni utandırma Allah’ım. Biliyorsun ki, benim muhteşem bir sinemam var. Eşi bulunmaz öykülerim var. Onların mahvolup gitmelerine izin verme Allah’ım. Beni utandırma! Benim kimsem yok, senden başka, benim cidden hiç kimsem yok. Allah’ım ne olur, bana yardım et! Yardım edersen eğer, senin hazinelerin tükenmez; ama ben mutlu olurum. Utanmam. Kambursuz yaşarım. Adam yerine konurum. Bu benim için ne kadar önemli biliyorsun. Senin içinse ne küçük bir lütf. Lütfen...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 139).

“Allah’ım otuz yıldan fazla bir zamandır yardımını bekliyorum, otuz yıldan fazla bir zamandır, sabrediyorum. Yoksulluğa, sefalete, utanç duya duya, aşağılanarak katlanıyorum. Artık lütfen Allah’ım. Lütfen...Sana sevgine layık olmaya çalışacağım. Beni utandırma.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 175).

“Allah’ım ben geldim. Sana kalbimi getirdim Allah’ım. Kalbimi hırslardan, kinlerden, dünya sevgisinden arındırarak geldim Allah’ım. Lütfen beni kabul et! Her şeysiz olur ama sensiz olmaz. Olmuyor bak! Sensiz olmuyor. Sizensiz olmuyor. Benim derdimin dermanı sensin. Tabibim sensin. Sensiz olmuyor. Beni iki dünyada da kendinsiz bırakma Allah’ım. Bana ameliyatta cesaret ver! Beni sevdiklerinle yalnız bırakma! Yolumun büyükleri ile birlikte kıl! Tek ilticagâhım sensin.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 191).

“Ya Muhyi, Ey hayat veren Allah’ım. Beni bir kere daha azat et! Affedici sensin.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 193).

Filmde Ahmet Uluçay’ın eşi dua etmeye başlar: “Allah’ım n’olur bu mübarek gecenin hürmetine bize bir ev ver. Kira evlerinde oturmaktan bıktık Allah’ım. Elin gahrı mı çekiliyo. Oğlumuzun da zekâsı açık olsun. Goca şehirlerde üniversitelerde okusun. Bubası gibi filmci milmci olmasın. Ahmet de uzun metraç mı ne çekecekse çeksin de emekleri boşa gitmesin.” (Uzun Metrajın Resmi Kısa Film).

3.6.2. Beddualar (Kargışlar)

Türkçe sözlükte **beddua**; ilenme, ilenç; **beddua sinmek**, ilencin tutması yüzünden, birinin işi sürekli ters gitmek”; **bedduası tutmak** birinin bedduasını almak biri tarafından kendisine ilenilmek şeklinde açıklanmıştır (TDK Türkçe Sözlük, 1998, s. 253). Farsça “kötü, olumsuz, fena, çirkin, yaramaz” anlamındaki bed ve Arapça “isteme, dileme” anlamına gelen dua sözcüklerinin birleşiminden oluşan beddua birleşik sözcüğü, “bir kimsenin başına kötü şeylerin gelmesini dilemek, doğaüstü güçlerden bir kişiye, nesneye, olguya zarar vermesini istemek, Tanrı’nın öfkesini onun üzerine çekmek” anlamında kullanılmaktadır.

Kargış sözcüğü Türkçe sözlükte “kargıma işi veya bu maksatla söylenen sözler, lanet, telin, beddua, ilenç, alkış karşıtı” olarak tanımlanmıştır. Yine Türkçe sözlükte Kargış etmek/vermek “kargımak, kargışlamak, lanet etmek”; kargışlama “kargışlamak işi”; kargışlamak “kargımak”; kargıma “kargımak işi, lanet”; kargımak “birine, Tanrı’nın insanların sevgi ve ilgisinden yoksun kalıp nefretlerine uğramasını dileğinde bulunmak, ilenmek, lanet etmek, lanetlemek”; kargışlı “Tanrı’nın ve insanların nefretine, lanetine uğramış, melun, lanetli” olarak açıklanmıştır (TDK Türkçe Sözlük, 1998, s. 1216).

Kargışlar her türlü konuda söylenebildiği gibi ağırlıklı olarak kişinin canını yakan kişinin yaşarken hastalık, yoksulluk, ihanet, lanet, vb. kötülöklere maruz kalması ayrıca ölüm sonrasında ise azap çekerek cehenneme gitmesi dilekleriyle toplumda yer edinir.

Kargışlar haksızlığa uğradığına inanan insanlar tarafından; sözün büyüü olduğuna inanılan etkisiyle doğaüstü güçleri harekete geçirerek istenilen sonuçlara ulaşmak gayesiyle oluşturulur.

Gerek dualar gerekse beddualar, söylendiği andaki duyguları ifade etmesi, o andaki ruh halini yansıtması bakımından önem taşırlar, ancak söyleniş sebepleri çeşitlidir. Bunların türü, insanın karakteristik yapısına, zaman, çevreye, şarta ve olaya göre değişir. Bu sebepleri şöyle sıralamamız mümkündür:

1. Aile ve toplum tarafından hoş karşılanmayan yüz kızartıcı hareket üzerine söylenmiş beddualar,
2. Günlük olaylar üzerine kişilerin (Ana-baba-çocuk-komşu-arkadaş) birbirlerine söylediği beddualar.
3. Haksızlık, baskı ve zulüm karşısında söylenen beddualar,

4. Millî hislenişlerle söylenen beddualar,
5. Aşkın karşılıksız kalması üzerine sevgiliye söylenen beddualar.
6. Gurbet acısıyla söylenen beddualar

Halk, genellikle bilinen beddualar kullanır. Fakat çevrenin durumu, olayın önemi ve kişinin psikolojik yapısı ile, yeni beddualar ortaya çıkabilir (Kaya, 1997, s. 15, 16).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde beddua örnekleri fazla görülmemektedir. Uluçay'ın eserlerinde beş yerde beddua örneklerine rastlarız:

“Sıçan gibi girip çıkmadığı delik kalmadı boyu devrilesicenin.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 30).

“Sizi gidi resimlerinin canına okuduklarım sizi.” (Uluçay, 2018, KKGY, s. 30).

“Bizim mahalle işte böyle Yakup, diyorum. Kadınlar arasında dolaşan rivayete göre, beddua almış bizim mahalle.” (Uluçay, 2015, KK, s. 114).

“Eskiden büyükler, ‘ocağı sönesi!’ diye beddua ederlerdi. Soyun süregitmesi, kültürümüzde çok önemlidir. Bitkiler de dahil, bütün canlılarda bulunan bir iç dürtü, soyun süregitmesi...” (Uluçay, 2015, KK, s. 114).

“Babam gelmiş. Hayatta bir kere olsun benim için iyi konuştuğunu hatırlayamadığım babam, bana manda şifaları dileyip gitmiş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 204).

3.7. Halk Ağzı

Ağız, bir ülkenin çeşitli coğrafi bölgelerinde konuşma dilinde görülen söyleyiş farklılığıdır. Türkçe de uzun yıllardır değişik coğrafi bölgelerde varlığını sürdüren bir dil olduğundan ağız özellikleri bakımından oldukça zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Bir yazı dilinin kullanıldığı saha içinde yer alan bütün ağızlar, o yazı dilinin zenginlik kaynaklarıdır. Bir yörenin ağzı esas alınarak ortaya konan yazı dili diğer ağızlardan da çeşitli şekiller ve kelimeler alarak gelişir ve zenginleşir.

Ağızlar bir dilin bozulmuş şekilleri değil, konuşma dilinin bölgeler arasında ses ve şekil yönünden küçük farklılıklar göstermesi ile ortaya çıkan ve tarihi yazı dilleri ile çağdaş lehçelerden bazı izler taşıyan kollarıdır (Çiloğlu, 2008, s. 44).

“Bugün ülkemizin değişik yörelerinde çeşitli ağızlar kullanılmaktadır: Tokat ağzı, Rize ağzı gibi. Dil bilimi araştırmacılarından bazıları ağız terimini şu şekilde açıklamıştır: “Bir dil bilimi terimi olarak ağız, genel anlamda, bir dilin (langue) veya lehçesinin (dialecte) sınırları içinde, belli bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım

yollarının bütünü, diye tanımlanabilir” (Gemalmaz, 1999, s. 4). “Ağız, bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklılıklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verdiğimiz addır” (Ergin, 1994, s. 9).

Kütahyalı olan Uluçay, Kütahya ağzını yöreye ve halkın kullanım şekline uygun en içten ve doğal hâliyle eserlerine yansıtır. Ahmet Uluçay; halk ağzını kullanarak eserlerindeki olayların inandırıcılığını ve okur/ izleyici üzerindeki etkisini artırmayı, toplumla arasındaki samimiyet bağını güçlendirmeyi hedefler.

“Ustayla karpuzla peynir yiyoz.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 28).

“Gel bakem, sen benim yanıma oturcen.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 48).

“Get yalancı seni.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 50).

“Zırlama diyom. Kes sesini. Saç, saç değil ki, keçi kılı. Saçı da kendi gibi inat. Ne yunar ne taranır. Seni kılçanlı seni.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 51).

“Ne len o gavırın delisi? Yeni mi çıktı bu adet, gözünün önünde fırıldak gibi.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 29).

“Napıyon len?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 53).

“Tıraş olcem.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 53).

“Al dikkat edeceksin, dikkat. Bak hala kanırtır gibi tutuyosun makineyi.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 54).

“Gel bakem buraya.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 56).

“Sende durakoyusun.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 61).

“Dükkânın önüne çömelip vitrindeki büyütülmüş fotoğraflara, fotoğraf makinelerine bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 66).

“Karşıma, masanın öbür yanındaki iskemleye ilişiyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).

“Sırtında kepenegi, elinde değneğiyle kutsal kitap çobanlarından birisi...” (Uluçay, 2015, KK, s. 19).

“Hepimiz sıcaktan burunlarının derisi yüzülmüş, yüzünde çiller çıkmış çapar çocuklardık.” (Uluçay, 2015, KK, s. 21).

“Gavurun matematiği de zayıf oluversin.” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).

“Öteki derslerin hepsi ezber, hepsi fasarya...” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).

“Hergele! Valla pataklayacağım seni.” (Uluçay, 2015, KK, s. 44).

“Valla cackcem şimdi dört dene!” (Uluçay, 2015, KK, s. 89).

“Len ağlarken öyle çikin oluyorsun ki...” (Uluçay, 2015, KK, s. 90).

“Şerifle hırlaştık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 25).

“Nedense biz, köycek hasta oluyoruz, köycek iyileşiyoruz.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 112).

“Zararı yok iğneyle iştiriveririm, dedi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 137).

“Köpekler dalamış az önce.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 137).

“Sol böğrümde ince bir dert/ Batar Yunus Yunus diye.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 150).

“Eşine: “Bugün Hıdırellez herkes namazlar kılıyo, dilekler diliyo. Sinemadan kafanın kaktığı yok senin de. Ağır mübarek gün çocuğun galbini bari gırma. Galk iki rekât namaz kıl, bi dua et. Belki nasip ediverir de Allah çekersin uzun metraj mı ne bileyim neyse.” Eşi dua etmeye başlar: “Allah’ım nolur bu mübarek gecenin hürmetine bize bir ev ver. Kira evlerinde oturmaktan bıktık Allah’ım. Elin gahrımı çekiliyo. Oğlumuzun da zekâsı açık olsun. Goca şehirlerde üniversitelerde okusun. Bubası gibi filmci milmcı olmasın. Ahmet de uzun metraç mı ne çekecekse çeksın de emekleri boşa gitmesin (Âmin).

Gökyüzünde ay bir büyür, bir küçülür; devinim halindedir. Baykuş, kuş sesleri birbirine karışır. Baba, çocuk uyur. Çocuğun üzerinde altı mayısı gösteren takvim yaprağı vardır. Kadın kâğıda bir şeyler çizer. “Gözlerini aç len bugün Hıdrellez. Resim yapıp dilek dileycez.” Ahmet: “he” Karısı: “Uzun metracın resmi nasıl oluyo ki?” (Uyuyan eşine soruyor.) (Uyku sersemi)- Ne uzun metraji

-Bak sana da uzun metrac dileği verem diyom. Resimler çizip, ağaca bağlycez, gün doğmadan bağlycez. Gün doğarsa hiç gıymeti yok.

-Ne diyon sen gız sabah sabah resmi mi olur uzun metracın?

-Geber hadi. Neyine gerek senin uzun metrac gısa film çeke çeke gısal git. Gözlüğü çıkar bari gırcen. Sakızı da çıkar ağzından garı gibi sabahtan beri cak cak.”

(Uzun Metrajın Resmi Kısa Filmi).

3.8. Argo Sözcükler

Hemen her dilde mevcut bulunan ve anlam itibariyle genel olarak dilden ayrılarak onu kullanan kişiler arasında gizli bir anlaşmayı sağlayan argo, menşei bakımından tam bir açıklığa sahip değildir. Argo kelimesinin Fransızca karşılığı olan argot kelimesi Fransız akademisinin sözlüğüne 1700’lü yıllarda girmiştir. Bugün kullanılan anlamını ise 1600’lü yılların sonunda kazanmıştır. Argo kelimesinin eski

anlamı hırsızlık sanatı veya dilenci esnafıdır. Bu sözün etimolojisi karanlık olmakla beraber argo kelimesi hakkında birçok fikir öne sürülmüştür.

Grandval ve Furetiere Fransız argosunun kelime haznesine pek çok Yunanca kelime girmiş olduğundan yola çıkarak, kelimenin aslının Yunanistan'daki Argos şehrinden veya Yunan efsanesine göre Argonautların bindiği Argo adlı geminin adından geldiğini düşünmüşlerdir (Devellioğlu, 1945, s. 26, 29).

Argo kavramı ile ilgili olarak birçok sözlük ve ansiklopedide çeşitli tanımlar yapılmıştır. “Kullanılan ortak dilden ayrı olarak aynı meslek veya topluluktaki insanların kullandığı özel dil veya söz dağarcığı. 2. Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim.” (TDK, 1998, s. 129).

Bir başka tanıma göre argo; aynı uğraş alanındaki insanların kullanılan ortak genel dilden ayrı olarak, benimseyip kullandıkları, herkesçe anlaşılmayan, kendilerine özgü sözcük ve deyimlerin yer aldığı özel dil ve bu dili oluşturan sözcüklerin tümüdür. Örneğin okul argosu, kışla argosu, gemici argosu vb. gibi her topluluğun kendine özgü dili argodur (Püsküllüoğlu, 1995, s. 8).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde genel argonun ve alan argosunun yanında insanlara hayvan yakıştırmaları yapılarak, öfke içeren, küçük düşürücü sözlerin sarf edildiğini görürüz.

Bazı argo kelimelerin farklı işlevde kullanıldığına da rastlarız. ‘Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak’ eserinde Karpuzcu Kemal ve çırağı Recep arasındaki bazı diyaloglar buna örnektir. Karpuzcu Kemal argo sözleri, aşağılama ya da küçümseme mahiyetinde değil sevdiği çırağına latife etme amacıyla kullanır.

“Kemal’in malını ya kuşlar yer zaten ya puşlar.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 10).

“Gözüme girdin deyyus.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 13).

“Bu gavırın eniği resimlerini buraya mı saklıyo acaba?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 30).

“Eşşek herif seni. Eşşoğlu eşşek...işine gelmiyorsa def olur gidersin.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 33).

“Salak gibi dükkânın yakınına mı gittin?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 73).

“Bu kasaba kızları zilli olur zilli.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 73).

“Sizi gidi ayının doğurdukları, diye kovaladı bizi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 20).

“Salak! Sen anlamazsın.” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).

“Sonradan böyle bir cevabın babamı ne kadar kızdıracağını hesap eder, iyi ki böyle bir halt etmemişim diye sevinirdim.” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).

“Babam beni öküzleri idare ettiği değnekle dövmeye başladı. Değnek havada vınlıyarak geliyor, kıcıma iniyordu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 38).

“Baş ağrısısınız ulan siz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 43).

“Ya anasını sattığımın Amerikalıları ya!” (Uluçay, 2015, KK, s. 49).

“Al len deyyus, bu senin.” (Uluçay, 2015, KK, s. 52).

“Vay anasını, diyor Yakup.” (Uluçay, 2015, KK, s. 79).

“Kıçı kırık onca filmle aramızda yalnızca format farkı var diyen ben miyim?” (Uluçay, 2015, KK, s. 102).

“Anam avradım olsun pişman edeceğim seni, cinsini cibilliyetini...” (Uluçay, 2015, KK, s. 113).

“Hay silsilesini...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 11)

“Bu adamlar gevşek. Bu adamlarla yapılan sinema gevşek, yavşak ve yumuşak sinema olur.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 21).

“Bu ülkede puştun enflasyonu var.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 21).

“Öğleden sonra ‘Anasını satayım!’ deyip uyudum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 28).

“İlla bir halt edip beni günaha sokacak.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 34).

“Film bol alkış aldı. (...) dünyanın en yavşak insanlarıymış. Bunu da öğrenmiş oldum. İşte bu aşağılık insanlar festival düzenliyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 51).

“Bu anasını sattığımın piyasasından iş çıkmaz.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 60).

“Bizim köyümüzün insanı eşşek, yüz bin kere eşşekoğlu eşşek...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Üstelik gözünün önünde milyon dolarlarla yavşak ve gevşek bir sinema yapılıp dururken...Bu toplumu, bu puşt sinemayı asla bağışlamayacağım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 70).

“Birilerinin keyfi olacak. Birileri zahmet edip kıcını oturduğu iskemleden kaldıracak, hem de benim için...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 83).

“İnanıyorsam, kimseyi iplemeyip filmi çekmenin yolunu aramalıyım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 85).

“Bir eşşoğlu eşşegin cep telefonu ölü gömülürken bilmem ne makamında ötmeye başladı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 159).

“Bir film çekmiş, bir boka benzemez, şimdi de seviyesiz bir gazeteci. Olamamanın sancısını benim köylü sinemacı olmamdan çıkarıyor. Bu türün yazgısı bu, kışlarını yırtmak. Rahat rahat yırtmaya devam etsinler. Ben köyünde yaşayan oldukça iyi bir sinemacıyım. Bunu artık herkes biliyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 176).

3.9. Selamlaşma

İnsanoğlu sosyal bir varlıktır ve ancak başkaları ile kuracağı ilişkileri sayesinde varlığını sürdürebilir. Diğer insanlarla hiçbir ilişkisi bulunmayan bir insan düşünülemez. Kendilerine ait belirli bir sosyal çevre içerisinde yer alan insanlar, sürekli olarak birbirleriyle karşılıklı olarak ilişkilerde bulunurlar. Bu tip karşılıklı ilişkiler de sosyal hayatın temelini oluşturur. İşte insanların; “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim sürecine iletişim adı verilmektedir.” (TDK, 1998, s. 1067).

Fertler arasında iletişimi sağlayan en önemli aracı ise dildir. Dil olmadan bireylerin kendi aralarında anlaşmaları, sosyalleşmeleri ve diğer bireylerle ortak bir dünya oluşturmaları mümkün değildir. Görüldüğü üzere dil insanlar arasındaki iletişimin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte insanların iletişim hâlinde bulunurken kullandıkları tek araç da dil değildir. “Dil ile gerçekleştirilebilen ilişkilerin yanı sıra insanlar, sözsüz olarak da birbirleriyle ilişki kurabilmektedirler. Yüz ifadesiyle, el ve vücut hareketleriyle, vücudun duruşuyla, göz temasıyla, beden temasıyla da karşısındakine belli mesajlar verebilmektedir” (Özkan, 2010, s. 16).

Kişiler arası iletişimin ilk adımı, giriş kapısı selam alıp vermektir. Selamlaşmadaki maksat, iletişime başlamadan insanlar arasındaki güveni sağlamak, kişilerin birbirlerine karşı olan ön yargılarını yıkmak ve aralarında oluşacak muhabbet bağını arttırmaktır.

Selam kelime anlamı itibariyle “Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba demektir” (Akalin, 2005, s. 1724, 1725). Dilimize bu sözcük Arap dilinden girmiştir. “Arapça bir kelime olan selam; ayıplardan ve afetlerden korunma manasına gelir” (Akalin, 1971, s. 151). “Kuran-ı Kerim’de ve hadislerde “eman, kurtuluş, esenlik, barış” manalarına da gelmektedir” (Efendioğlu, 1994, s. 342).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde selamlama sözlerini insanların karşılaşma ve vedalaşma anlarında görürüz. Selamlama bazen de sözlü olarak değil de jest ve mimiklerle işaret yoluyla ifade edilir.

“Allah’a ısmarladık.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 16).

“Kemal’e eliyle ‘hoşça kal’ işareti yapıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 65).

“Neysel hadi bana eyvallah.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 66).

“Hoş geldin! dediler, çay ısmarladılar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 91).

“Ben de eyvallah! Deyip ayrıldım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 92).

“Haydi hayırlısı ...dedi diğerleri.” (Uluçay, 2015, KK, s. 92).

“Ben de uğurlar ola! dedim.” (Uluçay, 2015, KK, s. 93).

“Neredeyse yarım ağızla ‘Hoş geldin yeğen’ dedim çocuğa.” (Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Hoşça kal sevgili güncem.” (Uluçay, 2015, KK, s. 46).

“Ona ‘güle güle...’ demeye yetişemedim. (Uluçay, 2015, KK, s. 46).

“Günaydın, diyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 96).

3.10. Yeminler

Arapça yemin kavramına karşılık gelen Türkçe ant kelimesinin tarihi oldukça eskidir. İlk defa Eski Uygur Türkçesinde tanıklayabildiğimiz bu sözcük, Röhrborn’a göre; “a. yemin, ant, b. adak, vaat” anlamlarında kullanılmıştır. Eski Türklerin İslamiyet ile tanışmasıyla birlikte ant sözcüğü metinlerde daha sık geçmeye başlamıştır. Bu anlamda 10. yüzyıldaki Karahanlı Türkçesi ile kaleme alınan ilk satır-arası Kur’an tercümelerinde, yemin kavramına karşılık olarak ant sözcüğünü ve bu sözcükten elde edilmiş olan andık- “ant içmek, yemin etmek” fiilini tanımlamak mümkündür (Kök, 2004, s. 250, 252).

Yemin Arapça kökenli bir kelime olduğundan güç ve kuvvet, sağ el ve yemin etmek anlamlarına gelmektedir. Yemin kelimesinin sağ elle olan ilişkisi şu şekilde açıklanabilir; sağ el genellikle zor işlerde kullanıldığı için gücü ve kuvveti vurgulaması bakımından önemlidir. Ayrıca eski Arap toplumlarında sözün kuvvetli olduğunu göstermek için sağ tarafa veya sağ ele vurulması ve insanların karşılıklı anlaşmaları sonrası birbirlerinin sağ elini tutması gibi nedenler kelimenin bu anlamını açıklamamızda yardımcı olabilir (Gedikoğlu, 2006, s. 12).

Din, toplumlar üzerinde derin etki yaratan bir olgudur. Bu etkinin doğal bir sonucu olarak da din, hayatın her alanında kendini hissettirmektedir. Kuşkusuz dinin

etkilediği toplumsal olguların başında dil gelmektedir. Öyle ki toplumların yaşantısında, günlük dillerinde veya yazınsal kaynaklarında dini terimler vazgeçilmez ifade unsurlarıdır. Nitekim bunun dikkate değer bir yansıması da yeminlerdir.

Eski Türklerin İslam ile tanışmasıyla birlikte ant sözcüğü metinlerde daha sık geçmeye başlamıştır. Bu anlamda 10. yüzyıldaki Karahanlı Türkçesi ile kaleme alınan ilk satır-arası Kur'an tercümelerinde, yemin kavramına karşılık olarak ant sözcüğünü ve bu sözcükten elde edilmiş olan andık- "ant içmek, yemin etmek" fiilini tanıklamak mümkündür (Kök, 2004, s. 250, 252).

İslamiyet'in kabulü ile birlikte; Kur'an'a el basmak, Kur'an'ı öpmek, Tanrı nimeti ekmeği çiğnemek gibi fikhî yeminler öne çıkmaktadır. Bu durum, Köse'ye göre eski Türklerin ilk zamanlarda yemin için kullandıkları maddi objeler tüfek, kılıç vb. yerine dinî unsurlar barındıran 'Kur'an', 'Allah' vb. manevi unsurlar kullanmaya başladıklarını gösterir (Köse, 1991, s. 170).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde yemin, sözün doğruluğuna inandırma ya da ağız alışkanlığı olarak ifade edildiği gibi geleneklere, inançlara, kutsiyet arz eden unsurlara göre de değişmektedir. Uluçay'ın eserlerinde Allah'ı şahit tutarak, ekmek ve namus üzerine yeminler edilmektedir.

"Bizim usta, valla, gıyak adamdı ya." (Uluçay, 2015, KKGY, s. 69).

"Vallahi gördüm." (Uluçay, 2015, KKGY, s. 72).

"Ekmek çarpsın bak yalan söylüyorsam." (Uluçay, 2015, KKGY, s. 73).

"Hergele! Valla pataklayacağım seni." (Uluçay, 2015, KK, s. 44).

"Gülme, atarım valla." (Uluçay, 2015, KK, s. 46).

"Almazsam namussuzum!" (Uluçay, 2015, KK, s. 52).

"Valla hep kaytarıyorsun sen." (Uluçay, 2015, KK, s. 86).

"Kur'an çarpsın çakıcam tokadı." (Uluçay, 2015, KK, s. 89).

"Valla cakcem şimdi dört dene!" (Uluçay, 2015, KK, s. 89).

"Üff! Dizim çok ağrıyor valla..." (Uluçay, 2015, KK, s. 95).

3.11. Hitaplar

Türkçe Sözlük'te "1. Seslenme işi. 2. Sözü birine veya birilerine yöneltme şeklinde tanımlanan hitaplar (seslenme sözcükleri), bir diyalog ya da konuşma esnasında konuşanın muhatabına tebrik, çağrı, komut veya istek gibi çeşitli amaçlarla sarf ettiği sevgi, saygı, incelik belirten, genellikle cümle başı vurgulu sözcüklerdir." (TDK, 1998, s. 999).

Kullanıldıkları yer, zaman, durum ve miktar bakımından dilden dile farklılıklar gösterse de her dilin söz varlığında bir şekilde yer alan, dilin ifade gücünü ve o dilin konuşurlarının kültürel kimliğini yansıtan önemli dil birimlerinden biri olan hitapların çeşitli kaynaklarda pek çok tanımı yapılmıştır.

Bu tanımlardan çıkan ortak özellik, “sözü veya yazıyı muhatap ya da muhataplara ulaştırmak ya da o kişiden söz etmek üzere kullanılan sözcük ya da ifadelerdir (Püsküllüoğlu, 2004, s. 630; Ayverdi, 2005, s. 1279; Gökçe, 2013, s. 52). Hitaplar cümledeki görevini tek başına üstlenebilecekleri gibi bazı durumlarda iletilen mesajı daha da kuvvetlendirmek gayesiyle hitaplarla birlikte çeşitli ünlemler de kullanılabilir.

Her toplumda, başkasıyla konuşulurken kişilerin nasıl çağrılacağı, adlandırılacağı ve tanımlanabileceği konuları dil edinim süreçlerinde önem arz eder. Bu meselelerden en önemlisi hiç şüphesiz muhataba yönelik uygun bir hitap bulma kaygısıdır. Aksi hâlde konuşmada bir eksiklik varmış gibi hissedilir. Kullanılması olası hitaplarla ilgili bir dizi seçenek oluşturulur. Bu seçimler rastgele değil, belli bir sistem gözetilerek yapılır. Dil tutumundaki bu tür sistematiklik, ister kullanım isterse yorum olsun, evrenseldir. Ancak kişiye özgü bazı hitap türleri, bağlamdan anlaşılabilir. Hitaplar, karşı karşıya gelen kişilerden birinin genellikle konuşmayı başlatmak ve söze girmek için kullandığı bir vasıtaadır. Aynı şekilde dikkati başka yerde olan muhatabın dikkatini konuşmaya çekmek amacıyla kullanılan en önemli uyarıcı faktörlerden biridir.

Önemli Türk dil bilimcilerinden Muharrem Ergin’in bu konuyla ilgili olarak tanımlaması şu şekildedir:

Bunlar his ve heyecanları sevinç, keder, ıstırap, nefret, hayıflanma, coşkunluk vb. gibi ruh hallerini tabiat seslenmeleri, tasdik, ret, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır (Ergin 1993, s. 329).

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde hitap sözleri kimi zaman insanlara seslenme kimi zaman da sevinç, öfke, korku, heyecan, üzüntü gibi duyguları ifade manasında kullanılır.

“Usta” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 12).

“Len çırak, sen baya da ressamışsın kerata.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 13).

“Yengeee! Ablaaaa!” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 14).

“Nuriye, hey! Nuriye, gız, valla üşüdüm. Geleceksen gel gali.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 90).

- “Hişt, şunlara bak.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 40).
- “Receeeep!” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 44).
- “Anneee, Recep ceviz getirmiş.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 45).
- “Damat, hey, sana söylüyom.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 56).
- “Heyt! Ne yapıyosun sen onları?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 67).
- “Allah Allah...O niye, diye soruyor Yakup.” (Uluçay, 2015, KK, s. 23).
- “Hah! Diyorlar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 24).
- “Hadi defol korkak kerata! diye kovalıyorlar beni.” (Uluçay, 2015, KK, s. 24).
- “Eyvah! Korktuğum başıma gelmişti.” (Uluçay, 2015, KK, s. 25).
- “Yakup, gel bakalım buraya!” (Uluçay, 2015, KK, s. 25).
- “Öğretmenim!” (Uluçay, 2015, KK, s. 31).
- “Efendiler! Hepiniz reisicumhur olabilirsiniz ama sanatçı olamazsınız! Sözü üzerinde ilk kez ciddi ciddi düşünmeye başladım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 36).
- “Edebi yazıyormuşum, hıh!” (Uluçay, 2015, KK, s. 42).
- “Hergele! Valla pataklayacağım seni.” (Uluçay, 2015, KK, s. 44).
- “Gel bakalım kerata! dediler” (Uluçay, 2015, KK, s. 52).
- “Gel aslanım!” dedi bana.” (Uluçay, 2015, KK, s. 52).
- “Kes artık, diye sesimi yükseltiyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 54).
- “Hay Allah! Kibrit de ceketimin cebinde.” (Uluçay, 2015, KK, s. 63).
- “Yakup, kalak artık yüreğim, uyan...” (Uluçay, 2015, KK, s. 68).
- “Vay vay vay, diyorum gülmeye çalışarak.” (Uluçay, 2015, KK, s. 71).
- “İçmeyeceksin. İçmeyeceksin! Hadi söz ver, söz ver!” (Uluçay, 2015, KK, s. 73).
- “Yavaş! Kemiklerimi kıracaksın, diye bağıriyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 74).
- “Hadi canım sen de diyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 86).
- “Aaaa...Valla çocuk gibisin...Sana bir şey mi dedim ben? Ne dedim?” (Uluçay, 2015, KK, s. 88).
- “Sus, diyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 88).
- “Yakup, dur bir dakika!” (Uluçay, 2015, KK, s. 88).
- “Yürü, tepemi attırma!” (Uluçay, 2015, KK, s. 89).
- “Suss! Aman çerçevem suss! Sır verme...” (Uluçay, 2015, KK, s. 95).
- “Yeter! diye bağıriyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 95).
- “Üff! Dizim çok ağrıyor valla...” (Uluçay, 2015, KK, s. 95).
- “Hayır canım, bu kadar olmaz!” (Uluçay, 2015, KK, s. 99).

“Ya, bırak dalgayı...” (Uluçay, 2015, KK, s. 101).

“Aferin! dedi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 106).

“Allah’ım vicdanımın acısına ‘Dur!’ de!” (SBAD, s. 15).

“Ey şen şakrak Beyoğlu.” (SBAD, s. 17).

“Aman Allah’ım! Hayatımdaki en baskın duyguyu söyle deseler, hiç düşünmeden söyledim: Korku! Korku, ne katlanılmaz bir duygu. Ne olur, sevdiklerinin hürmetine beni bu duygudan kurtar!” (SBAD, s. 27).

3.12. Nasihatler

Nasihat kelimesi Arapça bir kelime olup sözlüklerde “öğüt, nush, pend, mev’ize”; “ibret verici ders, tavsiye, ihtar” (Yeğin, Badıllı 1978, s. 1188), “doğru yola, iyiye, güzele sevk etmek için yapılan konuşma, akıl öğretme, yol gösterme, âşık edebiyatında öğretici öğüt verici şiir türü” (Doğan, 2001, s. 990), gibi anlamlara gelir.

Nasihat kelimesi; kötülük ve bozukluktan uzak bulunmak, iyi niyet sahibi olmak ve başkasının iyiliğini istemek anlamlarındaki “nush” kökünden türemiştir (Çağırıcı, 2006, s. 408). Nasihat etmek kavramı ise “doğruluk ve iyilik telkin etmek, öğüt vermek” anlamındadır.

Türk edebiyatında nasihat konusu çeşitli tür ve şekillerde yer almıştır. İslam’dan önceki sözlü ve yazılı eserlerimizde nasihat şeklinde algılanabilecek ifadeler vardır. Bu konuda Göktürk Yazıtlarında Türk hükümdarının milletine hitap ettiği sözler başlı başına bir nasihat özelliği gösterir. İlk yazılı eserlerden günümüze kadar birçok edebiyat ürününde nasihat etme geleneği devam etmiştir.

Türk edebiyatında nasihat konusu din ile birlikte ele alınmıştır. Nasihat etmenin en büyük etkenlerinden biri de dindir. Türklerin Müslüman olmasıyla birlikte İslam’ın emir ve yasaklarını halka ulaştıran derviş ve sufiler halka nasihat ederken ayet ve hadislerden yararlanmışlardır.

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde nasihat dini içerikten ziyade tecrübelerin öngörüsü olarak iyi niyetli telmihler şeklinde karşımıza çıkar.

“Resimlerle oynamayı unutmayın emme. Bizim dar-ı dünyada bir Kayı dedemiz var. Bizim atamız. Kalkıp şurdan iki mum yakacaksın. Yapacağın iş bu. Bi darılırsa bize, ocağımız söner. Hem şu gımıldakla uğraşıp durma, betimizi bereketimizi kaçıracaksın.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 35).

“Fotörlü adam: Say hele şu parayı. Saysana ya. Yerde bile bulacaksın sayacaksın.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 63).

“Boş ver üzülme. Olur böyle şeyler. Kârla zarar ikiz kardeştir, beraber gezerler.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 64).

“Hadi doğru köye. Marş. Zaten sana göre değildi karpuz işi. Oku. Okumaya devam et. Oku da adam gibi şöyle, resimci ol.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 65).

“Neyse neşeyi kaybetmek yok.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 65).

“Okumaya devam.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 66).

“Onu unut, biz sinemamızı yapalım.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 76).

“Gitme. Laftan anla. Beni seviyorsan varma oralara.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 78).

“Kafaya takma.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 89).

“Boş ver efendilik sende kalsın.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 89).

“Yeter gali. Valla çocuk gibisin sen de. Sana kız mı yok?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 91).

“Boş ver Yakup, diyorum. Sen köyünden çıkma. Hep tertemiz kal. Çıkarsız dostlukların olsun, kar beyazı aşkların olsun, ihanet nedir bilmeyen sevgililerin olsun, ciğerlerini kurşun ve karbonun kirletmeyeceği nefesin olsun... Yıldızlara bakarak yönünü öğren, koyunların söylesin sana bu kışın nasıl geçeceğini.” (Uluçay, 2015, KK, s. 72).

“İçme, diyor Yakup. Hani beyazperdemiz, hani üzerinde güvercinler uçacak... Bu gidişle hepsine hasret öleceğiz. İçme şunu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 73).

“Baba ocağı gibisi yoktur oğul! dedi güngörmüş bir ihtiyar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Çocuklar siz de kendinize doğru dürüst bir iş seçin. Hepiniz şoför olacaksınız da yolcu kim olacak.” (Uluçay, 2015, KK, s. 106).

“Ethem telefon etmiş İdris’e. ‘Akşamın erken olduğu yerlere sakın gezmeye bile gitme.’ diyormuş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 37).

“İnsan hastalığını bedeninde değil, hayatında aramalı, diyor Peyami Safa.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 32).

3.13. Kıssalar

Kıssa kelimesi “söz (hadis), haber, mevzu, mesele, hal (şan, emr)” anlamlarına geldiği gibi muahhar Arapça’da “hikâye” (daha çok dini ve ahlaki), “tarih” (daha çok Endülüs Arapçasında) ve “dilekçe / hak talebi yazısı” manalarını ifade eder (Şengül, 2002, s. 498, 499).

Kıssa efsane ve destan manasına da gelir. Eskiden el-Kâs, el-Kassâs, el-Kussas adı verilen kıssa anlatan hocalar vardı. Bunlar kürsüye oturur roman tefrika eder gibi

günlerce halka heyecanlı kıssalar anlatılırdı. Anlatılan kıssaların bir kısmı Kur'an kıssalarından bozmadır. Meselâ; Yusuf ile Zeliha adlı efsanenin konusu Kur'an'dan alınmıştır. Fakat içerisine birçok şeyler sokularak bir roman hâline getirilmiştir. Bir kısmı İsrailiyattır. Tevrat'tan, İncil'den veya Yahudi ve Hristiyan rivayetlerinden alınmıştır. Bir kısmı İran menşelidir. Daha sonra teşekkül eden kıssa ve efsanelerde mevcuttur (Uludağ, 1975, s. 199).

Eski edebiyatımızda ise bu iki kavram aynı anlamda kullanılmıştır. Kur'an'da geçmeyen, Hint, İran ve Arap menşeli hikâyeler için de "kıssa" kavramının kullanıldığı gibi dini menkıbevi olaylar için de "hikâye / hikâyet" kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Manzum veya mensur olarak yazılmış bu kıssalarda aşk, kahramanlık konularının yanında dini-menkıbevi olaylar da işlenmiştir (Kavruk, 1998, s. 23).

Edebiyatımızda kıssalar içinde peygamber kıssaları önemli bir yer tutmaktadır. Kısas-1 Enbiya denilen bu eserlerde, peygamberlerin hayatları, mücadeleleri, tebliğ faaliyetleri, ders ve ibret verici yönleri anlatılmaktadır.

Kıssaları Kur'an'da anlatılan peygamberlerin ve diğer bazı kişilerin, ayrıca kavim ve olayların büyük bir kısmı Tevrat ve İncil'de de nakledilmektedir. Dolayısıyla kıssaların birçoğu İslâm'ın geldiği dönemde Yahudi ve Hristiyanlarca bilinip anlatılmakta, özellikle Yahudilerle bir arada yaşayan Araplarca da bilinmekteydi ...

Kur'an'da kısaca yer alan kıssalar daha sonra Kur'an dışı kaynaklarla genişletilmiş, bu noktada İsrailiyat denilen Yahudi ve Hristiyan kutsal metinleriyle Yahudi dini literatüründen istifade edilmiş, önceleri tefsirlerde yer alan bu açıklamalar özel bir tür olan kısas-1 enbiyâ eserlerini meydana getirmiştir (M. Süreyya, 2002, s. 495).

Edebiyatımızda yazılmış peygamber kıssalarında genellikle, evrenin yaratılışı, ilk insanlar Âdem ve Havva'nın yaratılışı, Cennet'ten kovuluşundan başlayarak tüm peygamberlerin hayatları, yaşadıkları zorluklar ve mücadeleleri anlatılmıştır.

Edebiyatımızda peygamberlerin tarihini anlatan Kısas-1 Enbiya'ların yanında tek bir peygamberin yaşamını ve macerasını anlatan kıssalar da vardır. Kur'an-ı Kerim'de "ahsen'ül- Kasas olarak anılan Hz. Yusuf kıssası edebiyatımızda çok sevilen ve anlatılan kıssalardan olmuştur.

Gerek mesnevi biçiminde gerek mensur olarak yazılmış kırkın üzerinde eser vardır. Türk edebiyatında ilk Kıssa-i Yusuf olarak "Ali", "Harezmi Ali", "Kul Ali", "Kul Gali" adlarıyla tanınan müellifin "Kıssa-i Yusuf" adlı eseridir. Bu eser, H. 630/M.

1232 yıllarında kaleme alınmıştır. Bundan başka Kırımlı Mahmud, Şeyyad Hamza, Süle Fakih, Darir gibi müelliflerin de eserleri vardır. Edebiyatımızda Yusuf kıssasından başka, Zülkarneyn (İskender), Hz. Süleyman, Hz. İbrahim, İsa peygamberlerle ilgili mesneviler bulunmaktadır (Türkdoğan, 2019, s. 78, 90).

Ahmet Uluçay, eserinde yer verdiği Yusuf kıssası ile kendi yaşamındaki benzerlikleri ortaya koyar. Ahmet Uluçay'ın Yusuf kıssasını anlatmasındaki amaç felaket ve sıkıntılara karşı dayanma gücünü artırmak, dua, sabır ve tevekkülle Allah'ın seçkin kullarına ihsan ettiği nimetleri hatırlayarak kendi kendini teselli etmektir.

“Neyse, diyorum. Birakalım şimdi bunları. Anlat bakalım ne var ne yok köyde. Bilge kişi nasıl? Kutsal kitaplardan göndermeler yapıyor mu hâlâ sana? Seni İsrail peygamberi Yakup'a benzetiyor mu? Yusuf'u arıyor musun kuyularda?” (Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Sabret Yakup gün olur çıkar Yusuf kuyulardan. Güneş, ay ve on bir yıldız secdeye varır önünde. Mısır'ın tahtı onu beklemekte Yakup. Züleyha'nın gözü yollardadır şimdi. Bu öyle bir öyküdür ki, dipsiz kuyuların kör karanlığından Mısır'a yükselişin öyküsüdür. Gün olur Yakup, gün olur Züleyha'nın konukları Yusuf'un güzelliği karşısında ellerindeki meyveler yerine parmaklarını keserler. Bilge kişi de böyle anlatırdı, diyor Yakup. Böyle anlatırdı, diyorum. Biz de böyle anlatacağız. Unutmayacağız Yusuf'u kör kuyularda. Biz üvey kardeşler değiliz ki, biz Bünyamin'iz, biz Yakup'uz... Vefa unutulmuş bir duygu değil bizim için.” (Uluçay, 2015, KK, s. 18).

3.14. İlk Görüşte Aşk Motifi

Masallarda âşık kadın veya erkek bir diğerini sevgisine cevap almadan- platonik olarak- da sevebilmektedir. Bu şekilde erkeğin sevilmeden sevmesinin az olmasına rağmen kadının sevilmeden sevmesi bundan daha da azdır. Kadınların pek çoğu sevdikleri ya da kendilerine âşık olan erkekler üzerinde şaşılacak derecede etkili olmuşlardır. Kadın ve erkek arasındaki her bir karşılaşma veya bir bakış daha sonrasında onlardan her birinin hayatına sadakat veya vefanın mührünü vurmuştur.

Aşkın masallardaki gelişim aşamaları genellikle “ilk karşılaşma ve âşık olma, ayrılık ve kavuşma” şeklindedir. Erkek/ kız ya uzaktan ya da yakından karşı cinsi görerek, herhangi bir yerde resmini görerek, güzelliğini duyarak vb. şekillerde ona âşık olur (Ergül, 1999, s. 40).

Ahmet Uluçay'ın Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak eserinde Recep, Nihal'i gördüğünde ilk bakışın masumiyetiyle ondan hoşlanır. Her ne kadar Nihal'den yaşça

büyük olsa da Recep ona âşık olur. Ancak Nihal Recep'e yüz vermez onunla alay eder. Ahmet Uluçay, aşk motifini eserinde olaylar arasında bir geçiş ve kurguyu zenginleştirme işleviyle kullanır.

“Nihal avluda ipe çamaşır seriyor. Çamaşır ipinin üzerinden yalnızca burnu ve gözleri görünen Nihal'in güzel yüzüyle çamaşır selesinin yanında duran çıplak ayakları Recep'in gözünden kaçmıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 14).

“Karpuz sattığım mahallede Nihal diye bir kız var. Öyle güzel ki. Gerçi yaşı benden büyük emme, olsun varsın...Onu bir alırsam, valla abla gibi severim. Hiç sözünden çıkmam. Dizin dibinde uslu uslu otururum...Haberin olsun da dedem benim. Evelallah bir şeyler halledersin sen.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 37).

Haberleşme, herhangi bir bilginin gönderenden alıcıya aktarımıdır. Modern haberleşme teknikleri olduğu kadar geleneksel haberleşme teknikleri de vardır. Bu teknikler, eldeki olanaklarla geliştirilmişlerdir. Işıklı haberleşme, bu konuda verilebilecek en popüler geleneksel haberleşme yöntemidir. Geleneksel haberleşme, insanların çeşitli sebeplerle kendi aralarında geliştirdikleri iletişim biçimlerinin her biridir. Birbirleriyle toplumun onayladığı sözlü ya da nişanlı olmak gibi herhangi bir bağı olmayan erkekle kadının iletişim kurmasının tabu olarak görüldüğü toplumlarda birbirlerine ilgi duyan gençler kendilerine özgü haberleşme teknikleri geliştirmişlerdir (Güvenç, 2020, s. 119).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde haberleşme geleneksel bir yöntemlerle mektup ve işaretleşme şeklinde görülmektedir.

“Recep: Nihal'i de göremedik. Mektup verecektim.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 69).

“Şimdi bana beyaz mendilini veren kız ‘batmış güneşlerden birisi mi’ oluyor?” (Uluçay, 2015, KK, s. 69).

“İdris'le Tavşanlı'ya gittik. Sokakta bir kızla işaretleştiler.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 23).

BÖLÜM IV

AHMET ULUÇAY'IN ESERLERİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI

4.1. Halk Biliminin Tanımı ve Konusu

Folklor, insanoğlunun kimliği ve geçmişini öğrenme arzu ve ihtirasından kaynaklanarak gelişen bir araştırma alanı, sosyal ve beşerî ilimler arasında yer alan müstakil bir disiplindir (Yıldırım, 2016, s. 118).

Halk bilimi oldukça genç bir bilimdir. Batı ülkelerinde 1846'dan bu yana İngilizce folk (halk) ve lore (bilim) kelimelerinden meydana gelmiş olan folklore deyimiyile o tarihten önce bilim konusu sayılmayan ya da başka bilimlerin alanı içinde kalan birtakım olguları kendine özgü yöntemlerle incelemeyi üzerine alan bağımsız bir bilim olarak tanınmaya başladı. Yurdumuzda bu bilimin adı ilk olarak 1913'te Rıza Tevfik'in 'Peyam' gazetesinin edebî ilavesinde yayınladığı 'Folklor' başlıklı yazıda anıldı (Boratav, 1992, s. 5).

1927-1928 yıllarında Türk Halk Bilgisi Derneğinin geliştirdiği ve 1928 yılında "Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber" adıyla yayınladığı folklor kadrosunda şu ana başlıklar bulunmaktadır:

Çevreye ait halk bilgisi, eve ait halk bilgisi, ev eşyasına ait halk bilgisi, ev hayatına ait halk bilgisi, sanatlara ve mesleklere ait halk bilgisi, giyim kuşama ait halk bilgisi, yiyecek ve içecek, örf, adet, töre ve gelenekler, inançlar, bilgi, şiir, tiyatro, hikâye, musiki, halk oyunu, hukuk (Balaman, 1983, s. 7).

Bu konu sıralaması üretim biçiminden, tüketim türlerine değin uzanan, içinde manevi değerlerin de yer aldığı geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır.

Halk bilimi veya folklor, halkın geleneğe bağlı maddi ve manevi kültürünü kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran ve çözümleyen bunun yanında halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir (Tan, 1995, s. 121).

Halk bilimi, kültürel muhteva, kültürün yapısı bağlamında insan ve insan davranışları konularını tahlilinde başvurulacak en önemli bir sosyal bilim hüviyetindedir. Bu hüviyetiyle halk bilimi sosyal ve beşerî bilimlerin öğretilerinin, alanlarının ve yöntemlerinin bazen birleşip örtüştüğü çoğunlukla da kesiştiği bir kavşak konumundadır. Bu bağlamda, Halk bilimi bir topluluğun geleneksel ve anonim dünya görüşünü ve bunun dışavurumları olarak kabul edilen, söze, harekete ve nesneye dayalı

olarak ifade edilen her türlü anlamlı formu ve bunların oluşumları, geliştirilip ve pekiştirilmelerine yönelik iletişim olaylarının içinde konu edildiği bir bilim alanıdır (Çobanoğlu, 2015, s. 20).

4.2. Halk Botaniği

Biyoloji disiplininde “etnobotanik” terimiyle karşılanan ancak folklorda “halk botaniği” olarak adlandırılan kavram halkın bitki dünyası ile ilgili bilgi ve uygulamaları derleyip değerlendiren bilgi dalıdır. Halkın bitkilere verdiği adlar, bitkileri sınıflamada izlediği ölçütler, bitkilerden yararlanma yollarına dair bilgiler, inanışlar ve uygulamalar, halk botaniği araştırmaları içinde yer alır. Halk botaniği araştırmalarında gerek evlerde gerekse kırlarda yetişen çiçekler, meyveler ve sebzeler kısaca bütün bitkiler, araştırma kapsamındadır (Kültürel Bellek, 2011).

Halk botaniği, insanların geleneksel dünya görüşü çerçevesinde doğal ortamında kendiliğinden yetişen bitkileri kullanması, adlandırmasını, bunlarla ilgili sürdürdüğü inançları ve bu inançlara bağlı oluşan ritüelistik uygulamaları kapsar.

Ahmet Uluçay, eserlerinde yaşadığı yörenin iklim yapısına uygun bitkilere yer verir. Dolayısıyla eserlerinde yer verdiği mekânlar ve bitkiler gerçekte uyumludur. Bitkiler; Ahmet Uluçay’ın eserlerinde şifa verici özelliği, besin ve ısınma ihtiyacı olarak yer edinirken aynı zamanda Uluçay’ın iç dünyasını yansıtan bir sembol olarak da karşımıza çıkar.

Ahmet Uluçay, yaşamında iyi gitmeyen durumları yapraklarını dökmüş kurumuş ağaçlarla; sevgi ve umudunu renk renk çiçeklerle anlatır. Bitkilere kimi zaman mistik manalar yükler: Çınar ağacı ile büyük bir medeniyeti, yalnız bir ağaçla toplumun anlamadığı ve değerlerini koruma adına toplumdaki yüz çeviren, kendi iç alemine yönelen bir insanı anlatmaya çalışır.

“Yürüdükleri yolu kavakların gölgeleri kaplamış.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 42).

“Tam bırakıp gideceği sırada çınarın arkasından uzanan Recep’in ayağını görüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 46).

“Biraz sonra sazlıkların oradaki söğüdün gölgesine oturup...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 68).

“Akasyalar bakımsızlıktan kurumak üzere.” (Uluçay, 2015, KK, s. 33).

“Benim en sevdiğim kır çiçekleriydi gülfatmalar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 55).

“Hatta bodur söğütlere bile tepeden bakıyordum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).

“Dantela gibi örülmüş süslü yaprakları, patates gibi, yer elması gibi yumru kökleri vardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).

“Sarsak adımlarla yalnız ağaca varır. Ağacın gövdesine sarılır. Yakup:

Ben bu yalnız ağacın eşiyim. Bu ağaç gibi ayaklarım toprağa bağlı. Yağmur, kar, fırtına...Şikâyete hakkı yok bu ağacın. Bu ağaç gibi kuruyup gideceğim bozkırın ortasında.” (Uluçay, 2015, KK, s. 67).

“Baktık ki kahveci, yeni dükkanını kaşla göz arasında çınarın altına açivermiş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Pancar toprakta çürüyecek.” (Uluçay, 2015, KK, s. 91).

“Aradığımız gibi bir çınar bulamadık. Oysa bizim kültürümüz kubbeler, kemerler, minareler ve çınarlar kültürü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 10).

“Yeni sürülmüş bir tarla, toprak kokusu, iki yanı ulu kavaklar dizili bir köy yolu, tarla dönüşü bir öküz arabasının üstünde yorgun yakılan bir cigara...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 17).

“Avludaki vişne ve armut yapraklarını döktü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 39).

“Bir de bir tür mor çiçekler var, adına leylak diyesim geliyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Benim Leylak sandığım o mor renkli çiçekler, erguvanmış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 66).

“Bana ısrırgan otu önerdi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 108).

“Babam bir traktör arabasıyla söğüt ağacı getirdi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 121).

“Dönüşte Kible çamlarına kadar çıkıp kekik topladık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 196).

Epileptic filmi başak tarlasındaki görüntülerle başlar. Buğday bu filmde bitki olmaktan öte farklı manalar içerir. Olgunluğu, tecrübeyi, bilgeliği anlattığı gibi hayatın sararıp solduğu anlamında ölümü ayrıca hasat zamanını yani dünyadaki yaptıklarımızın karşılığını alacağımızı da sembolize eder (Epileptic Kısa Film).

Epileptic filminde gördüğümüz Kavak ağacı uzun süre yeşil kalan ancak kış mevsiminde yapraklarını döken bir ağaç türüdür. Filmde yeşil yaprakları varken ağacın balta sesleriyle birlikte devrildiğini görürüz. Bu da bize henüz genç yaşta iken hayallerin, yapılması arzu edilen işlerin sekteye uğradığı veya hayatın sona erdiği mesajını verir (Epileptic Kısa Film).

4.3. Halk Zoolojisi

Türklerin İslamiyet'e girmelerinden sonra oluşan edebiyatlarında, Kur'an ve hadislerde zikredilen hayvanlar kadar eski medeniyetlerinde önem verdikleri hayvanlar da eserlerine yansımıştır. Klâsik Türk edebiyatının çevre ve tabiatla olan ilgisi çeşitli hayvanların birer vesile ile anılmasına zemin hazırlamış ve müstakil kitaplardan küçük nazım parçalarına kadar pek çok edebî üründe onlara da yer ayrılmasına sebep olmuştur.

Nitekim Mevlana'nın Mesnevî'sinden itibaren çeşitli Gülistan tercümelerinde ve telif mesnevîlerde kıssadan hisse çıkarılabilecek hayvan hikâyeleri sıkça yer alır ve bu hikâyelerde felsefeden, sosyolojiye, folklordan geleneğe kadar her türlü bilgi birikimin aktarıldığı görülür. Bunu Türk halkının minyatür, hat, dokuma, ahşap oymacılık, madenî eserler vb. geleneksel el sanatlarına yansıyan hayvan sembolizminin yazılı eserlerdeki tezahürü olarak değerlendirmek mümkündür.

Çocuklarına Aslan, Şahin, Tuğrul gibi isimler verip bayraklarına aslan ve kartal motifleri işleyen Türklerin yaşadıkları coğrafyada karşılaştıkları hayvanlar kadar kültürlerine girmiş, anka, hümâ ve ejderha gibi efsanevî hayvanları da söz konusu ettikleri edebiyat mahsulleri daha ziyade şiirlerdir. Türk edebiyatında birer sembol teşkil eden hayvanlar teşbih, istiare ve mecaza konu oluşlarıyla da dikkat çeker (Albayrak, 1998, s. 102).

Ahmet Uluçay; eserlerinde hayvanların davranışları, görev ve işlevlerini göz önünde bulundurarak onlara çeşitli manalar yükler. Eserlerinde çoğu kez mecazî anlatımlara ve benzetmelere başvurur. İnek, tavuk, horoz gibi hayvanlarla beslenme ihtiyacını; baykuş, köpek, yılan gibi hayvanlarla uğursuzluğu; uysal, ehil bir hayvan olan koyunla tabiatın sakinliğini; bülbül ve kumru ile aşkı anlatırken sinek vızıltısı ile avareliği dile getirir.

Ahmet Uluçay, hayvanların özelliklerinden yola çıkarak insanların kişilik özelliklerine de yer verir. Hayatında kötü kişilik özelliklerine sahip insanları, onların hainliklerini çakal, yılan, çıyan gibi hayvanlarla ilişkilendirerek kişilik tahlilleri yapar.

“İneklerim var benim, onlara yedircem.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 10).

“Uzaktan bir baykuş sesi, bir köpek havlaması duyuluyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 19).

“Kumru sesleri...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 26).

“Amanın sağılıp indi. Allah'ım neymiş bunlar, yılan gibi?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 36).

“Recep, kırdaki koyunlarıyla birlikte.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 78).

“Bülbüller ötüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 90).

“Uzaktan yakından horoz sesleri geliyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 92).

“Duvarın ötesinden ürken tavuklar büyük gıdıklamalarla uçuşuyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 92).

“Yalnızca sinek vızıltıları...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 93).

“Koyunlar birbirlerine sokuluyorlar hep diyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 20).

“Atlar, öküzler serbest bırakılırdı hep.” (Uluçay, 2015, KK, s. 20).

“Bir baykuş uçup geliyor bir yerlerden.” (Uluçay, 2015, KK, s. 29).

“Yakup’un köpeği koyunların çevresinde dolanıyor boyuna.” (Uluçay, 2015, KK, s. 30).

“Kırlangıçlar saçakların altındaki yuvalarına çamur sıvamaya başladılar, davarlar kıra gitti, avlularda çıkrık sesleri yankılandı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 47).

“Göçmen kuşlar, katar katar turnalar geçiyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 70).

“Yakup, cıvıl cıvıl bir serçeye dönüyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 73).

“Tilki gibidir.” (Uluçay, 2015, KK, s. 75).

“Gündüzleri havuza giren çocukların çığlıkları, geceleri su şıkırtısı ve çırçır böceklerinin ötüşünden başka ses duyulmazdı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 81).

“Oysa bizim kültürümüz kubbeler, kemerler, minareler, çınarlar kültürü... bir de güvercinler...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 10).

“Dünyanın bütün serçelerine, bütün kumrularına selam olsun.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 11).

“Baykuş olmak ne zor...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 11).

“Köydeki tek leylek yuvası yalnızca bu kaldı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 13).

“Kırlangıçlar ise çoktan başlarını alıp gittiler.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 13).

“Yeni sürülmüş bir tarla, toprak kokusu, iki yanı ulu kavaklar dizili bir köy yolu, tarla dönüşü bir öküz arabasının üstünde yorgun yakılan bir sigara...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 17).

“Kendisinden güçlü olanlara karşı kuyruklarını sallayan köpeğe, güçlü olduklarına karşı da yırtıcı bir çakala dönüveriyorlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 22).

“Kendimi onun yanında bir kelebek gibi hafif hissediyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 33).

“Çoktan beri bir baykuş beslemeyi düşünüyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 41).

“Rüyamda fare ile tavşan arası yumuşak tüylü iki hayvan gördüm.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 56).

“Sungurlar ötmeye başlamış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Koca suyun bir kümese tavuk yemi götürmüştüm.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Köpekler cıyaklayarak kaçtılar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 86).

“Dört yıldır sinek bile öldürmemeye dikkat ediyordum oysa.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 86).

“O gece kediyi düşünmekten uyuyamadık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 114).

“Ben de ciddi ciddi yaşadığım köyü terk edip Ovacık (bugün aklıma geldi) ya da Başköy’de ucuz bir ev almayı, domates ekmeyi, ördek yetiştirmeyi düşünmeye başladım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 196).

“Karnım acıktı. Balık tutamadık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 196).

“Türküler geçiyor başımın üzerinden, turnalar geçiyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 198).

“Ben nasıl yaşadım, yılan-çıyan yuvası kaygısı ve korkularıyla bunca yıl?” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 215).

Kumru sevginin, barışın, birlikteliğin sembolüdür. Filmde Uluçay’ın eşi bir çift kumru resmi ile birlikte aile saadeti dileklerini ağaca asar (Uzun Metrajın Resmi Kısa Filmi).

Kuş sesleri, köpek havlaması, gökyüzündeki beyazlığın ardından horoz sesleri, cırcır böcekleri ardından gün doğar (Uzun Metrajın Resmi Kısa Filmi).

Filmde uğur böceği bir çocuk elinin üzerindedir. Masumiyeti, gençliği, umudu, şansı, yaşamı anlatır (Epileptic Kısa Filmi).

Çalışkan bir hayvan olan karınca filmde yaşlı bir elin üzerinde görülür. Karınca azim ve çalışmayla gelen bereket, bolluk ve tecrübeyi anlatır (Epileptic Kısa Filmi).

Filmin sonunda yaralı bir kuş görürüz. Can çekişen kuş daha sonra çocukların etrafına toplanmasıyla adeta yeni bir hayata gözlerini açar. Bunu da kuş seslerinden anlarız. Tasavvuf inancına göre beden kafestir, kuş ise candır. Uluçay ölümü ve yeniden dirilişi kuş metaforuyla anlatır (Epileptic Kısa Filmi).

Kırlangıç sesleriyle uyandığım sabahlar/ Dönün rüyalarım (Hasta Çocukların Duası Şiiri).

4.4. Meslek Folkloru

Arapça bir kavram olan meslek, “Sulük” kelimesinden türetilmiştir. Kavramın köküne bağlı olarak, “yol, gidiş, usul, tarz, tertip” gibi anlamlara gelmektedir. Meslek insanın kendisi ve diğer insanlar için değer ve hizmet üretme maksadıyla enerji harcaması, bir sosyal ve ekonomik faaliyette bulunması şeklinde tanımlamıştır (Uzun, 2000, s. 5).

Ekonomik anlamda ele alındığında meslek, insanoğlunun varlığını sürdürmek için gerekli olan ekonomik bir malı üretmek amacıyla harcadığı bir güçtür. Meslek, bir bireyin hayatını devam ettirmek ve geçimini sağlamak için sürekli ve sistemli bir şekilde üzerinde çalıştığı iş veya fikir alanı olarak tanımlamaktadır.

Ahmet Uluçay’ın incelediğimiz eserlerinde kimileri günümüzde varlığını sürdüren, kimileri ise günümüzde işlevini yitirerek kaybolmuş mesleklere ve bunlara ait gelenek görenekler ve davranış biçimlerine rastlarız.

Eserlerinde Ahmet Uluçay, usta-çırak ilişkisi içerisinde halkın ihtiyaçlarına bağlı olarak varlığını sürdüren geleneksel mesleklerin yanı sıra toplumun gelişmişlik düzeyini gösteren sanatla ortaya çıkan ancak henüz yeterince benimsenmemiş mesleklere de yer verir. Meslekleri ele alırken bazı meslekleri usta-çırak ilişkisi ve esnaf-müşteri ilişkisi bağlamında değerlendirdik.

“Karpuzcu Kemal cami avlusunda sırtını parmaklıklara vermiş oturuyor.” Uluçay, 2015, (KKGY, s. 9).

“Ben ressamım.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 12).

“Berber, suratını gizlediği gazeteyi indiriyor, saatine bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 16).

“Terzilik temiz işti.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 17).

“Diş çekmekle sünnet etmeyi de öğrendim mi...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 17).

“Saatçi, dükkânının penceresinin önündeki tezgâha oturmuş, gözünde büyüteci, gaz lambası ışığında saat tamir etmekte.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 19).

“Bir simitçi geçiyor. Recep bir simit alıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 26).

“Seyirci, ‘Makinist! Uyuma’ diye bağırlıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 41).

“Recep bir köşeyi kıvrılıyor, fotoğrafçının olduğu sokağa geliyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 66).

“Sinemacı yazlık sinemanın önündeki tahta panoya yeni filmlerin afişlerini raptiyeyle tutturmakta.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 66).

“Evinizde kendi kendinize radyoculuk. Günümüzün bol kazançlı mesleklerinden olan radyo tamirciliğini kimsenin yardımına muhtaç olmadan, yayınlarımızı takip ederek, kendi kendinize, artık evinizde öğreneceksiniz.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 74).

“Karpuz marpuz derken döndük geldik çobanlığa.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 75).

“Değirmenci kalk uyuma. Buğdaylar var öğütülecek.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 96).

“Öğretmen gitti diyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Törelerden sonra bir aşçıya gitmişsiniz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 17).

“Sırtında kepenegi, elinde değneğiyle kutsal kitap çobanlarından birisi...” (Uluçay, 2015, KK, s. 19).

“Doktora benzedin ulan kerata!” (Uluçay, 2015, KK, s. 23).

“O ressam olan öğretmenimiz, çalışkan öğrencileri en ön sıralara ve kızların arasına oturturdu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 24).

“Zavallı yönetmen ne yapsın?” (Uluçay, 2015, KK, s. 43).

“Çocukluğumda hep saatçi olmayı düşlerdim. Bizim köyde bir saatçi vardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 44).

“Salih Ağa, dükkânının olduğu o daracık aralığın diğer ucundaki mescitte ezan okur, namaz da kıldırırdı imamın olmadığı vakitler.” (Uluçay, 2015, KK, s. 45).

“Uyanık berber, dükkanını çoktan tahta bavuluna doldurmuş, yamaçtaki kayanın üzerine çıkıp tünemişti” (Uluçay, 2015, KK, s. 81).

“Kamyonumuz vadideki bayırı çıkarken hamam müsteciri arkamızdan iki el silah atarak uğurladı bizi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Baktık ki kahveci, yeni dükkanını kaşla göz arasında çınarın altına açivermiş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Çiftçilerin işi kötü.” (Uluçay, 2015, KK, s. 90).

“O yağmur sonrası gün ışığında bir bakkal arkadaşın dükkânına uğradım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 93).

“Müfettiş güldü.” (Uluçay, 2015, KK, s. 106).

“Yolcunun kim olduğunu bilmiyorum ama hepimiz şoför olduk.” (Uluçay, 2015, KK, s. 106).

“Doktora gitmek zorunda kaldım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 17).

“Saat yediyi geçti, simitçi geçmedi hâlâ” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 21).

“Kurgucu çalışıyor, yönetmen haytalık yapıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 22).

“Bugün berbere gidip tıraş oldum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 25).

“Damı aktaracak adam geldi bugün.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 44).

“Kilitçiye giderken nöbet yokladı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 45).

“Nörolog psikolojik tedavi görmem gerektiğini söylerken belki de haklıydı.”

(Uluçay, 2018, SBAD, s. 45).

“Terzilik yapan oğlan genç yaşta veremden ölmüştü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s.

53).

“Önceki sahibi, yıllar önce Tavşanlı’da at arabacılığı yapan, hali vakti de oldukça yerinde olan Ciroğlu namında bir adamın oğluymuş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s.

53).

“Sevdiğim yazarlar, oyuncular, yönetmenler, ressamalar, resimler vs. hoş.”

(Uluçay, 2018, SBAD, s. 62).

“Kamyon şoförü olduğum günler aklıma geldi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 64).

“Her aradığı telefona da dışçisinden ve kalpçisinden randevu aldığını söylüyor, sağlığıyla ilgili uzun malumatlar veriyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 68).

“Çoban Mustafa arıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 101).

“Karpuzcu Kemal ile özdeşleşmiş bir kere.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 101).

“Yanımda işinin pazarcılık olduğunu söyleyen şişman birisi vardı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 102).

“Topçam’da otobüs muavinliği, İstanbul’da dolmuş şoförlüğü, tamircilik.”

(Uluçay, 2018, SBAD, s. 115).

“Gün doğar doğmaz kömürcü de geldi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 130).

“Kamyonculuk yaptım yıllarca sonra tavukçuluk; iflasla sonuçlandı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 139).

“Sonra sekiz yıl hamallık yaptım köy kooperatifinde.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 139).

4.4.1. Usta-Çırac İlişkisi

Mesleklerin, özellikle de geleneksel mesleklerin sürdürülmesinde usta-çırak ilişkisinin önemli bir yeri vardır. Mesleğe yeni bireyleri kazandırmak ve böylece onun sürdürülebilirliğini sağlamak için yanına çırak alan ustalar, çırak seçiminde başta çalışkanlık, sadakat, iyi bir aileden gelmek ve ahlaklı olmak gibi belli kriterleri gözetirler.

Ustalar, kendilerine, “Eti senin kemiği benimdir” denilerek teslim edilen çırakların, âdeta ikinci babaları olurlar. Onlara, meslek öğretmenin yanı sıra, iyi bir insan olmaları için de yardımcı olan ustalar, yetiştirdikleri çıraklarının ahlaki, insani ve sosyal sorumluluklarını da üstlenirler. Çıraklar da ustalarını saygın bir konuma yerleştirirler ve onlara karşı hiçbir şekilde saygısızlık etmezler. Çıraklar, ileriki dönemlerde ustaları ile anılırlar, ustalık dönemlerinde de ustalarının itibarından istifade ederler. Çeşitli açılardan çok daha ayrıntılı bir şekilde ele alınabilecek mesleklerle bu mesleklerin icracıları (ustalar, çıraklar ve kalfalar), geleneksel toplumlarda çeşitli inanış, uygulama ve anlatıların da konusu olagelmışlerdir (Aça, 2015, s. 111, 137).

Ahmet Uluçay, eserlerinde usta çırak ilişkisini iki farklı örnekle ele almıştır. Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak eserinde Karpuzcu Kemal, yetim olan çırağı Recep’e bir baba şefkati ve koruyuculuğu ile yaklaşır. Ona karşı hoşgörülüdür, hakkını gözetir ve yeri gelir nasihat verir. Ancak aynı eserde Berber Kâmil, çırağı Mehmet’e kötü söz söyleyip dayak atmakta ve insafsız davranmaktadır.

“Len çırak, sen baya da ressammışsın kerata. Karpuzlara bak. Esasından ayırabilene aşk olsun. Çekirdeklerini de mi yaptın len, he? Aferin sana. Gözüme girdin deyyus. Okuyacaktın sen, okuyacaktın. Karpuzculuk sana göre değil.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 13).

“Mehmet’in ensesine ‘çaatt!’ diye bir tokat indiriyor. Mehmet sandalyeden yüzüstü düşecek gibi oluyor. Karagöz mi oynatıyoz len burda? Eşşek herif seni. Eşşoğlu eşşek. Sana sanat öğretmez diye gayret ediyoz, sen dalga geçiyon. İşine gelmiyorsa defolup gidersin. Köylü milletin sanatkâr olduğu nerde görülmüş? Kabahat bizde. Gitsin çiftini sürsün, tohumunu eksin.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 33).

“Usta, baya geç oldu, ben gitsem? Arkadaş bekliyordur. Oldu, aslan çırak. Git bakam. Bekletme arkadaşını.” (Uluçay, 2018, KKGY, s. 15).

“Bizim deyyusun ‘Usta ben gideyim mi?’ diye sormasam, beni bırakacağı yok. İnsan bir düşünür, ‘Bu çocuk bi saatte köye varcem diye yayan yürücek’ diye. Anasını sattığımın herifi.” (Uluçay, 2018, KKGY, s. 17).

“Bizim usta gıyak adam.” (Uluçay, 2018, KKGY, s. 17).

“Bugün de dövdü mü? Fazla değil iki kere kafama vurdu.” (Uluçay, 2018, KKGY, s. 17).

4.4.2. Esnaf-Müşteri İlişkisi

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak adlı eserde müspet karakterde olan Karpuzcu Kemal çırağına iyi davrandığı gibi müşterilere de iyi, sevecen davranmaktadır. Berber Kâmil ise müşterilerine göre muamele etmektedir. Kolonyanın iyisini hatırlı müşteriye vererek insanlar arasında sınıf ayrımı yapmaktadır.

“N’oldu len buna? Karpuzda da mı güvenemiycez bu dünyada? Olur, neyse. Çıksa çıksa bir tanesi kelek çıkardı, o da bize denk geldi. Müşteriye gitmesin de.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 11).

“Mehmet peştamalı topluyor, fırçayla Recep’in ensesini temizliyor, tam başına kolonya dökcekken usta bağıyor.

Ondan değil, ondan değil. Öteki şişe. Sen de arkadaşına bi torpil geç bakalım. Biz her müşteriye dökmeyiz o şişedekini. Bir tek hatırlı müşterilerimize dökeriz.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 54).

4.5. Halk Ölçüleri

“Halkın günlük işlerinde, alışverişinde, her türlü değiştirme işlemi vb. hesaplama gerektiren durumlarda kendi kendine geliştirdiği ölçü birimlerini kullanmasına halk matematiği denir.” (Artun, 2018, s. 221).

Eskiden sözlükte “Bir şeyin ağırlığını tahmin etmek, ölçüye vurmak, tartmak” anlamında kullanılan vezn kökünden türemiş mizân tartı aleti olarak kullanılırdı. (TDV, 2005, s. 211).

Ölçü bir niceliği o nicelik için kabul edilmiş birimlerden birine göre onaylayarak değerlendirme, mizan demektir. Bu değerlendirmede kullanılan birim, ölçme birimi anlamına gelir. Metre, kilo, litre, kile, kova, ölçek, okka birer ölçü birimidir.

Eskiden geçerli resmi ölçü birimlerinin yanında halkın kullandığı değerlerini ancak kendilerinin bildiği veya bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği birçok ölçü birimi mevcuttu ve bunlar konuşma dili içinde yerlerini almışlardı.

26 Mart 1931 tarihinde yapılan ağırlık ve uzunluk ölçü birimlerindeki değişiklik kanunundan sonra metrik sisteme geçilmesiyle modern ölçü birimleri elektronik ölçü ve tartılar hayatımızın her alanına girmiş ve Türk toplumunda eskiden beri kullanılan ölçü birimleri bir kenara bırakılmıştır. Ancak Cumhuriyet Döneminden önceki resmi ölçü birimlerinden bazılarının (okka, kile vb.) günümüzde Anadolu’nun bazı yerlerinde kullanılmaya devam edildiği bilinmektedir.

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde ölçü birimleri resmi olan ölçülerin dışında benzerlik yoluyla, tabiat olaylarını gözlemleyerek oluşturulmuş olan, halk arasında bilinen şekliyle kullanılan ölçü birimleri olarak da karşımıza çıkar. Ayrıca birçok eserinde yer verdiği saatler Uluçay'ın derin manalar yüklediği semboller olarak tanımlanabilir.

“Diğerleri kantarı, şunu bunu ne varsa, arabaya koyuyorlar.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 64).

“Kemal’in arkadaşı, boşalan çay bardağını terazinin yanına koyuyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 56).

“Bir ara merak edip filmi bir kulaç kadar açıp bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 31).

“Kibrit kutusundan az daha büyük fotoğrafta filmin yönetmeni görünüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 31).

“O yana çevirdiğinde burnu bir nohut kadar minnacık küçülüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 33).

“Çevresine bir karış yüksekliğinde duvar örerek bir avlu içine almıştır güneş saatini.” (Uluçay, 2015, KK, s. 41).

“Avuç içi kadar, küçücük dünyamda ben böyle mutlu yaşarken kim soktu aklıma uzak denizler?” (Uluçay, 2015, KK, s. 71).

“Takvimimin yaprakları, bilmiyorum kaç gündür koparılmamıştır.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 18).

“Doktorun dediği gibi psikolojik değil bu ateş. Termometre ile ölçülebilen cinsten.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 19).

“Gün doğar doğmaz kömürcü de geldi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 130).

“Yarımşar metre kadar boyunda üç minare gördüklerini söylüyorlardı.” (Uluçay, 2015, SBAD, s. 131).

İnci Denizin Dibinde adlı kısa filmde zaman ölçüsü olarak saatleri görürüz.

İnsana insan yaşamına hükmeden zaman; hikmeti, aşkın kudretini anlama noktasında gerçeği perdeler. Filmde ünlü Ressam Salvador Dali'nin Belleğin Azmi eseri sorgulanır. Aşk ateşiyle yanan eriyen mum damlaları saatleri kaplayarak zamanın hükmediciliğine son verir (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

Filmde gece iki çocuk dışarıda dolaşırken saatçi dükkânının önünden geçerler. Çocuklar tik tak sesleri eşliğinde pencereden saatçinin saati tamir edişini izler. Saatçi fark edip onlara bakar (Optik Düşler Kısa Film).

4.6. Halk Eşyaları

İster evde üretilmiş, isterse de satın alınmış olsun, her evin vazgeçilmez eşyalarından biri de kilimdir. Bu yaygılarda kullanılan motifler yöresel folklorla göre belirli anlamlar taşır. Döşeme yaygılarının daha ucuz bir türü de keçelerdir. Keçe değişik kalınlıklarda üretilir, bazen üstü çeşitli motiflerle süslenirdi. Yatakta üstü örtmek için pamuk yorgan kullanılırdı. Yorgan yüzleri çoğunlukla parlak ipekli kumaştan yapılırdı; atlas, diba, ya da daha basit beledi kumaların kullanıldığı da olurdu. Osmanlıda masayı bilmiyorlardı; yere çoğunlukla deriden yapılan ve sofraya denilen bir tepsi koyup onun üstünde yemek yerlerdi; böyle yer sofrası olarak tahta ya da madenî siniler de kullanılırdı. Kentlerde oturanlar uzun süredir yer sofrasında yemeseler de sofraya sözcüğü bugün hâlâ yemek sözcüğü yerine kullanılmaktadır. Eskiden kap kacağın hemen hepsi bakırdan olur, yemekten zehirlenmemek için bunların içi kalaylatılırdı. Gündelik kullanılan toprak çömlekler ve seramik kaplardan günümüze pek azı kalmıştır. Giysiler ve çeşitli eşyalar gömme dolaplarda ya da sandıklarda saklanırdı (Faroqhi, 2005, s. 174, 175, 176).

Hayatımızın her alanında mevcudiyetini kurmuş olan eşyalar, işlevsel olarak yaşamı kolaylaştırmanın yanı sıra insanın kendini ifade biçimi olarak da karşımıza çıkar. Evlerde kullanılan eşyalar hane sahibinin kişinin düşünce yapısını, estetik ve güzellik algısını temsil eder.

Ahmet Uluçay eserlerinde eşya motifini; köydeki sosyal yaşamı belirgin kılan günlük kullanımının dışında, mekân-insan ilişkisi çerçevesinde sembolik anlamlar içeren bir unsur olarak görürüz. Örneğin Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak eserinde Uluçay; yatırdaki evliyanın ayak ucuna konulan ibriği suyun arılığı, bereketi ayrıca 'su gibi akıp gitmek' deyimini de göz önünde bulundurduğumuzda evliyadan bir an evvel gerçekleşmesini istediği muratları dillendirdiği bir metafor olarak kullanır.

Yine Uluçay'ın eserlerinde sıkça yer verdiği Şahmaran işlemeli örtüleriyle; korkuları, insanoğlunun ihanetini, yalnızlığı, acımasızlığı dillendirirken kimi zaman da Şahmaran'a koruyuculuk misyonu yükler.

Ahmet Uluçay'ın geçmişini anlattığı eserlerinde aydınlanmak için kullanılan gaz lambası ön plânda olup o dönemlerde elektriğin kullanılmadığına işaret etmektedir.

Saten işlemeli yorgan ve yastıklar, sini sofraları, yüklükler, döşekler ön plâna çıkan diğer eşyalardır.

“Recep’le Mehmet ellerinde el fenerleriyle karanlık bir sokakta yürüyorlar.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 19).

“Saatçi, dükkanının penceresinin önündeki tezgâha oturmuş, gözünde büyüteci, gaz lambası ışığında saat tamir etmekte.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 19).

“Mehmet merdivenin yarısına kadar çıkıp Recep’in elinden filmleri alıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 20).

“Nezihe Recep’i avludaki bir iskemleye oturtuyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 26).

“Bahçede yere bir yaygı yapılmış, üstüne de bir sofrası konmuş.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 27).

“Recep bir elinde kandille birtakım kapılar açıp kapatıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 36).

“Recep, ahşap sandalyeye oturmuş karnını doyuruyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 38).

“İbriği doldurup geliyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 42).

“Dolu ibriği takunyaların yanına bırakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 42).

“Mumları birer birer yakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 42).

“Cebinden yuvarlak, horozlu aynasını çıkarıp kendine bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 58).

“Yerde bir leğen, hamam tası, sabun.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 74).

“Recep kendi halinde, iğne kolu kırılıp atılmış bir pikabı, bir film parçasını iğne yerine kullanarak seslendiriyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 77).

“Recep çivi çaktığı çekici yere bırakıp kapıdan dışarı bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 83).

“Elindeki idare kandilini bırakıyor yere.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).

“Tam iskemlesine oturacak, cebinden bir şıkırtı duyuluyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).

“Rulo yapıp bir iple bağladığı kalın bir yorganı var Yakup’un.” (Uluçay, 2015, KK, s. 30).

“Sehpanın karşısında, ayakta, resim yapmakta.” (Uluçay, 2015, KK, s. 31).

“Siyah, Remington marka daktilonun şaryosu bir tarafa kaymış.”

(Uluçay, 2015, KK, s. 31).

“Öğretmen, masa, yazı makinesi, resim sehпасı, kitaplık...” (Uluçay, 2015, KK, s. 33).

“Bak, kül tabakasında sigaram var.” (Uluçay, 2015, KK, s. 42).

“Dolabın önünde eşya yığılı.” (Uluçay, 2015, SBAD, s. 14).

“İşığı yakmak için yanı başımdaki masa lambasını aradım, bulamadım.” (Uluçay, 2015, SBAD, s. 22).

“Canları sıkıldıkça leğene oturtup yıkarlarmış beni.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 25).

“Abidinler sobaları kurmuşlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 39).

“Uzak mahallelerin birinden tahtaya çivi çakan bir çekicinin tok sesi yankılanarak geliyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 49).

“Akşamüstü elimde dürbünle geçen uçakları seyretmek için avluya çıktım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 126).

“Çekyatı gidip getirdim bugün.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 137).

“Pikapın tamir edilmesi gerekiyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 178).

“Elimde tespih, nöbet öncesi iki kez aura yaşadım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 191).

“Beynimdeki sorundan mı kaynaklı bilmiyorum, yemekte, lokma yerine komik bir şekilde çatalı ısırđım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 204).

Çocuklar gaz lambası ışığında film makinesi ile uğraşırlar (Optik Düşler Kısa Filmi).

Şahmaran işlemeli bir yastık görünür (Optik Düşler Kısa Filmi).

Hasta çocuğun yastığının arkasında yılan motifli işlemeli bir örtü vardır (Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak Kısa Filmi).

Odada bir masa üzerinde testi, gaz lambası, etrafında ilaç şişeleri vardır (Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak Kısa Filmi).

Film bir ayna parçasını yüzünün yarısına tutan erkek çocuğu ile başlar. Çocuğun yüzünün diğer yarısı aynaya yansiyarak bütünlük oluşturur. Ancak çocuğun yüzü gerçeğinden farklı şekilde görünür. Bunu aynayı yüzünden çekince anlarız (Minyatür Cosmos’da Rüya).

Gaz lambasının zayıf ışığında gergefte işlediği şey Şahmarandır. Yerde yatakta bir çocuk uyur. Çocuğun rüyasında ortasında mum olan metal bir mum tablası hızlı hızlı dönerek hareket eder (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

Çocuk ablasının verdiği paketteki leblebiyi metal kâseye boşaltır (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

Müziğe karışan, balta sesleridir (Epileptic Kısa Film).

Önündeki çay bardağına ayağı ile dokunarak ses çıkarır (Uzun Metrajın Resmi Kısa Film).

“Gözlüğü çıkar bari gircen.” (Uzun Metrajın Resmi Kısa Film).

Birbirine bağlı bir çift ayakkabı, eriyen mumlar, sallanan anahtarlar, alevler, hareket eden sandalyeler görünür. Karanlık bir odada asılmış sallanan bir süpürge, yine çılgınlık duyulur (Exorcise Kısa Film).

4.7. Halk Mimarisi

Konutlar geçmiş toplumların kalplerinin attığı ortamlardır. Orta Anadolu’da kökleri Neolitik Döneme kadar giden binlerce yıllık bir kerpiç geleneği vardır. Güneydoğu Türkiye, Mezopotamya ve Kuzey Suriye ile komşudur. Bu bölgede görülen taş yapı geleneğinin karakteristik biçimleri, Roma ve Erken İslâm çağrışımları ile Kapadokya’nın volkanik bölgelerine kadar uzanmaktadır. Anadolu Türk toplumunun maddi kültür tarihi içinde, bu eski geleneklerin mirası, Osmanlı toprakları içinde gelişen yaygın ahşap konut tipolojisine göre daha sınırlı alanlardadır. Karma bir inşaat tekniği ile yapılmışlardır: Temelleri ve zemin kat duvarları taştan, üst kat güneşte kurutulmuş kerpiç dolgulu ahşaptandır. Ahşap çatıları kiremitle örtülüdür. Gelişmesi dört yüzyıl boyunca izlenebilen bu ev biçimi, egemen ögesi hayata bağlı olarak hayatlı ev olarak anılmıştır (Kuban, 2013, s. 11, 12).

Kerpiç sığağa soğuğa karşı çok iyi bir yalıtıcıdır. Oda içindeki nemi dengeler. Yangına dayanıklıdır...Her yerde de bulunur. İşçiliği de kendisi de en ucuz gereçtir. Yapımında en az enerji tüketilir. Çevreyi kirletmez. Yağmura karşı korunduğunda kalıcıdır (Bektaş, 2016, s. 57).

Evin mimari kurgusunda Yakındoğu mimari geleneklerinin etkileri olmasına karşın, işlevsel gelişiminin kadının aile ve toplumdaki yerine bağlı olduğunu görüyoruz. Bu, İslâm dünyasının başka bölgelerinde de rastladığımız, yaşamsal ve yarı tarımsal bir düzenin ifadesidir. Dünya erkeğin, ev kadınıdır.

Ev yaşamında kadının günlük işleri olan yemek pişirme, ekmek yapma, dikiş nakış, çamaşır yıkama, köylerle küçük taşra kentlerinde meyve kurutma, odun kesme ve hayvan bakımı için geniş mekânlara gerek vardı. Büyük dolaplar; eşek, at veya katır için ahır, avluda ya da bahçede kümes de gerekliydi. Bütün bunlar günlük işleyişi ile kırsal özelliklere sahip tarımsal bir ekonominin ortak nitelikleridir. Ev geniş bir merkezi devinim mekânı çevresinde gelişmiştir. Çalışma alanları avluya açılır. Zemin kat sokağa tümüyle kapalıdır. Evin girişi, yabancılar için geçilmemesi gereken bir kale kapısı gibidir. Ev ailenin iç yaşamının kalesidir.

Bahçe ya da avlu kapısından genellikle döşeli olmayan bir avluya girilirdi. Burada bir kuyu, bir çeşme ya da havuz, yani su unsuru ve birkaç ağaç, genellikle meyve ağacı ya da çiçek tarhı olurdu (Kuban, 2013, s. 13).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde ev; barınma, korunma, yaşamını asgari şartlarda güvenli sürdürme imkânını sağlayan doğal malzemelerle yapılmış sade, mütevazı yapı olarak karşımıza çıkar. Evlerin en karakteristik özellikleri sade olmasının yanı sıra ihtiyaca yönelik ahır, sofa, avlu, samanlık, fırın gibi bölümlerin olmasıdır.

Ahmet Uluçay kısa filmlerini yaşadığı evde, çoğunlukla iç mekânlarda çekmiştir. Uluçay'ın maddi imkânsızlıklar içindeki ahşap merdivenli iki katlı, kerpiçten yapılmış evi; Uluçay'ın hayal dünyasıyla zenginleşirken gerçeklikle mekân arasındaki bağ iyice güçlenmiştir.

Ayrıca Uluçay'ın eserinde bahsettiği kuyular yaşadığı yöreye ait bir başka yapı örneğidir. Ahmet Uluçay, Metin Erksan'ın “Kuyu” filminden etkilendiğini söyleşilerde dile getirirken kısa filmlerinin çoğunda kuyu metaforuna yer verir. Uluçay'ın eserlerinde özellikle Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak'ta geleneksel mimarimizi yansıtan kesme taşlardan yapılmış, kemerli derin pencereleri, pencerelerin kafesli çıkıntıları ile kerpiç dolgulu ahşap ya da taş merdivenli iki katlı, cumbalı eski Türk evlerini estetiğin zarafete dönüştüğü şekliyle de görebiliriz.

“Avlunun karşı yakasındaki sundurmanın penceresinden başını uzatıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 14).

“Recep'in anası evden çıkıp eski ahıra doğru yürüyor. Samanlık duvarına dayalı merdivene kuşkulu kuşkulu bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 29).

“Fırında ateş yanmakta.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 30).

“Deli Ömer avlunun bir köşesine oturmuş, güneşlenmekte.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 29).

“Şimşek serenli bir kuyunun üzerine düşüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 78).

“Avlu kapısının önüne çıkıyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 76).

“Sofada terliklerinin sesini duyuyormuş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 78).

“Avluya girdim, avlu karanlıktı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 31).

“Akşam karanlığında (biraz geç) damın tamiri bitti.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 48).

“Bursa kızlarının oturdukları tek katlı, beyaz badanalı muhacir evleri...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 79).

“Ev, inanılmaz güzel. Dışarıdan görülen ikinci kat, birinci kat hakkında hiç fikir vermiyormuş meğer. Hele bahçe, hele hele (Kenan Serdaroğlu’nun deyişiyle) ‘taş ev’ inanılmaz. Bahçenin bir köşesinde büyük kesme taşlardan yapılan iki katlı küçük bir ev, tut ki küçük bir şato; çocuklar evcilik oynasınlar diye yapılmış, bir masal şatosu. Oldukça eski. Taşlar çatlamış. Demir bir kapıdan giriliyor eve. Kemerli derin pencereler, yukarı kata çıkan daracık bir merdiven, karanlık odalar, Serdarların dedelerinin ruhları sinmiş buraya.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 107).

“Ahır ayrı bir sahne, ahırın kapısı ayrı bir sahne, bu yeni sahne anlayışına ısınamadım bir türlü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 113).

“Binanın taş duvarlarında bir ağaç büyümüş. Kemerli derin pencereler, kemerli demir kapılar...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 133).

“Köyün yapı taşı belki de yirmiye indi. Şimdi içim burkularak hatırlıyorum. Köyümüzde bir zamanlar olup da şimdi yerinde yeller esen üç tane megalitik anıt vardı. Şimdi yok. Bir dolmen ve iki menhir. Halkın çevrili taşlar diye andığı, biri Kıranbaşı’nda diğeri köyün girişinde iki menhir ve Şerifağacıklar’ın evinin olduğu sokakta musalla taşı olarak kullanılan bir dolmen...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 137).

“Köydeki kuyuları konuştuk. Şimdi hepsinin yerinde yeller esiyor. Mahalledeki ‘Sarı kuyu’, üç beş yıla kadar vardı şimdi yok. ‘Eşik Kuyu’ yok. ‘Kurbağalı Kuyu’ yok. ‘Havva Kuyu’ yok.’ ‘Ahmet Dede Kuyusu’ yok. Hassüleymanlar’ın ağılının oradaki kuyu, çoktan yok. ‘Aşağı Çamaşırılık Kuyusu’ yok. Valide kırındaki kuyu, bilmem yerinde duruyor mu? Aşağı çamaşırılıktaki kuyu çoktan dolduruldu. ‘Hacı Hasan Kuyusu’ da yakında doldurulur. Sonra odalar...Yukarı Tekke Odası yok, Sarılar’ın Odası yok, Orta Tekke yok, Duman Tekke yok, Abekir Odası, eski şekliyle yok. Hassönler’in Oda yok. Aşırılar’ın evinin ardındaki oda çoktan yok. Hele Kel Oda, güzelim Kel Oda yok. Ne güzel mimarisi vardı oranın. Tepecik köy müzesi

olabilirdi orası; kuzeye bakan camsız, kepenkli pencereleriyle çevrili hani yaltıyla Kel Oda, yok. Hassönler'in Oda yok. Bu köyün adı 'Yoklar Köyü' olmalı artık. Bu bana büyük acı veriyor." (Uluçay, 2018, SBAD, s. 192).

"İdris'le Ayşe, Kâmil'in kümeden getirdiği eski follukları kırıp odun yapıyorlar." (Uluçay, 2018, SBAD, s. 192).

Exorcise filminde cinden kurtulma seansları metruk bir binada gerçekleşir. Halk arasındaki inanışa göre cinler terk edilmiş, virane yerlerde barınırlar. Bu film Ahmet Uluçay'ın yaşadığı evde çekilmiştir. Ev çok eski olmasının yanı sıra Uluçay'ın katkıları ile filmin dokusuna uygun bir yapıya dönüşmüştür (Exorcise Kısa Filmi).

Filmde loş yarı aydınlık bir oda, sıkıntılı rüyalar gerçek yaşamdaki buhranı yansıtarken kuyu görüntüsünün ardından rüya yoluyla farklı bir aleme yolculuk başlar. Dervişlerin zikir ayinleri, yüzlerindeki huzur ve nurani bir ortam asıl gerçekliği/ İlahi aşkı anlatır. Kuyu insanoğlunun iç dünyasını simgelediği gibi bir âlemden başka bir âleme geçişini de anlatır (İnci Denizin Dibinde Kısa Filmi).

Filmde çakırık/ serenli kuyu görüntüsü vardır. Kuyu yazarın iç alemini yansıtır. Kuyuda düşleri, sırları, çocukluğu her şeyi saklıdır. Ahmet Uluçay, el yordamıyla oluşturarak maketlerden yaptığı Köyün minyatür görünümü ile bir başka aleme geçiş yapar (Optik Düşler Kısa Filmi).

4.8. Halk Giyim Kuşamı

Arapça kıyâfe sözlükte masdar olarak "birinin peşinden gitme; çocuğun fizikî özelliklerine bakarak nesebini tespit etme" gibi anlamlara gelir. Giyim kuşama da hem insanın kişiliğini yansıtması hem de geleneğin takip edildiğini göstermesi açısından kıyâfet denilmiştir.

Kıyafetin fizikî, etik ve estetik açılardan önemi büyüktür. Kur'an'da insana örtünmesi için, ayrıca bir süs ve güzellik unsuru olarak elbise malzemesinin verildiği, çıplaklığın hayâ duygusunu ve takvayı gidereceği bildirilir. Ayrıca elbisenin soğuk ve sıcağa karşı vücudu koruyan bir nimet olduğu belirtilir.

Kaşgarlı Mahmud'un verdiği bilgilerden çeşitli bölgelerde yaşayan Oğuz, Karluk, Çiğil, Kıpçak, Yağma, Kençek ve Uğrak gibi Türk kavimlerinin kendilerine has kıyafetlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Türklerin kıyafetleri biraz daha vücuda oturan modellerdeydi. Başlarına börk, vücutlarına kaftan, altına hırka, gömlek ve şalvar yahut potur, ayaklarına da çizme veya çarık türü ayakkabılar giyerlerdi. Bunlardan başka kuşak, kemer, uçkur, mendil, eldiven gibi kıyafet çerçevesine giren yardımcı unsurlar da

vardı; fistan dışında erkek kıyafetleriyle kadın kıyafetleri arasında fazlaca bir fark yoktu.

İslâm ve Türk dünyasında her dönemde devlet ve ileri gelenleri tarafından üzerinde durulan kıyafet, gelenek ve dinî değerler açısından giyilmesi tavsiye edilen- edilmeyen, câiz olan- olmayan şeklinde tasnif edilerek sosyal boyut kazanmıştır (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2002, s. 508, 510).

Giyim insan bedenini örten giysileri, aksesuarları, makyaj ve bunları kullanma biçimidir. Giyim coğrafi koşullar, cinsiyet, yaşam tarzı ve kültür etkisi ile tarih boyu değişime uğramıştır. Kültür insanların geleneksel giyim tarzında kendini göstermiş, toplum içindeki sosyolojik tabakalar, ekonomik durum, toplumsal saygınlık, meslekler giyim tarzını belirleme üzerinde etkili olmuştur (Türkoğlu, 2002, s. 22).

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde kahramanların kıyafetleri yaşadığı çevrenin kültürü ile bütünleşerek ve kişilikleri ile uyumlu olarak karşımıza çıkar. Çarşaf, peçe, şalvar yöre kadınlarının geleneksel kıyafetlerini yansıtırken; erkekler, geleneksel kıyafetlerden ziyade o dönemin modasına uygun ceket, pantolon, gömlek giyip başlarına kasket takmaktadırlar. Ayrıca kimi kıyafet tercihlerinde ekonomik koşulların da tesirinden söz edilebilir.

“Recep ve Mehmet kasabaya girince kasketlerini çıkarıp ceket ceplerine sokuyorlar.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 24).

“Geniş pantolon cebinden bir avuç ceviz çıkarıp...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 45).

“Gene her günkü gibi günlük tıraşını olmuş, beyaz gömleğini giymiş.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 50).

“Gözlerinin yaşını, sümüğünü, ceketinin yenine siliyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 91).

“Entarisinin kolunu sıyırıp bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 39).

“Nihal, dizinin altında duran cevizi usulca yuvarlıyor, getiriyor, alıp hırkasının yan cebine koyuyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 77).

“Babam, sıcaktan ceketini çıkarmış, hemen yanına koymuş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 23).

“Yalnızca çok yaşlı ninelerle dedeler çorap örerken, Kur'an okurken gözlük takarlardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 23).

“Kravatlı bir çoban...” (Uluçay, 2015, KK, s. 23).

“Yüzü de siyah bir peçeyle örtülüydü.” (Uluçay, 2015, KK, s. 28).

“Beyaz bir toz bulutu çıktı çarşıftan.” (Uluçay, 2015, KK, s. 28).

“Etekleri yerdeki tozları süpürüyordu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 28).

“Bir kandil gecesi sokaklarda beyaz namaz başörtüsü örtmüş kadınlar, sokaklara taşan ilahi mırıltıları...” (Uluçay, 2015, KK, s. 46).

“Ceketimiz, şapkamız iyice ıslanmış.” (Uluçay, 2015, KK, s. 61).

“Gocuğumu örtüyorum ben de.” (Uluçay, 2015, KK, s. 65).

“Islak gömleklerimiz az biraz kurumuştü.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Sıcaktan korunmak için Japon turistlerin giydikleri gibi bir şapka aldım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 16).

“Bej renkli pantolonumun fermuarı bozuldu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 42).

“Ceketimi çıkarıp sürekli kucağımda tutup durdum, bozuk fermuarım görünmesin diye.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 42).

“Dışarıda kar savrulurken sırtımı sobaya dönüp üstüme gocuğumu çekecek, rahatça şekerleme yapacağım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 49).

“Sonra çizmelerim geldi aklıma. Ayşe’ye sordum duruyormuş. Lastik, içi tüylü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 63).

“Genç bir üniversiteli kirasını ödeyemediğın yoksul bir evden ev sahibine görünmeden her çıkışında paltosunun altında üç beş kitabımı kaçıırıyor. Böylece evini boşaltıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 91).

“Çoraplarımın tekini bulamadım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 141).

“İki hafta önce Hayrettin Hoca ile birlikte aldığımız kabanı Ayşe’yle Cuma pazarına gidip değıştirdik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 149).

“Hazal bir eldiven almak istiyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 154).

“Benim Denizli işi ayakkabılarımın altları sert ve ince olduğı için buzda çok kayıyor.” (Uluçay,2018, SBAD, s. 159).

Gaz lambası elinde, uzun geceliğı ile çocuk merdivenlerden çıkar, bir odaya yönelir (Optik Düşler Kısa Filmi).

Pazen elbisesi, örgü yeleğı ve başındaki yazması ile bir kız çocuğı ve yün çorabı, başındaki takkesi ile bir erkek çocuğı oyun oynar (Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak Kısa Filmi).

Bir akşam vakti örgü yelekli, başındaki halayık şeklindeki yazmasıyla bir genç kız gaz lambası ışığında gergefte işleme yapar (İnci Denizin Dibinde Kısa Filmi).

“Türlü renkli çiçeklerden örülmüş cübbesi vardır. Al yemeni giyer.” (Uzun Metrajın Resmi Kısa Filmi).

Ayakkabının teki yüksek bir yerden yere düşer, sallanır vaziyette. Darağacında asılı bir adam gölgesi ortaya çıkar. Ayakkabının teki sallanır. Alevler ayakkabıya sıçrar, ayakkabı yanar, ayakkabının teki yere düşer. Yumurtalar yere düşüp kırılır. Sonra yerde bir pantolon, bir gömlek yanmaya başlar (Exorcise Kısa Filmi).

4.9. Halk Mutfağı

“Asya ve Anadolu topraklarının sunmuş olduğu ürünlerin çeşitliliği, tarihsel süreç boyunca diğer kültürlerle yaşanan etkileşim, Selçuklu ve Osmanlı saraylarında yeni gelişen tatların varlığı, Mezopotamya’dan kaynaklanan Anadolu mutfağının varlığı gibi etkenler Türk mutfağının renkliliğini ve çeşit zenginliğini sağlayan unsurlardır” (Güler, 2010, s. 1, 2).

“Türkler Orta Asya ve Anadolu’ya göç ettikten sonra, tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşmaları doğal olarak beslenme biçimlerine de etki etmiştir. Türk yemekleri çoğunlukla hayvani ürünlerden oluşmaktadır. Bu durum, Türk yemeklerinin lezzetini olumlu yönde etkilemiştir” (Toygar 1981, s. 153).

“Türkiye’nin birçok yöresinde değişik yemek çeşitleri bulunmaktadır. Ancak her bölgenin kendine özgü, beslenme kültürü ve pişirme teknikleri vardır. Türkler yaşadıkları yerlerdeki faydalı şeylerden yararlanmasını bilmişlerdir. Yerleşme yerinin fiziki, beşerî ve ekonomik durumu yemeklerin lezzetini ve yaygınlığını etkilemiştir” (Maviş, 2003, s. 58, 60).

Türklerde toplu olarak yemek yeme geleneği oldukça eskilere dayanır. Türk Mutfak kültürü ile ilgili gelenek ve uygulamalar günümüzde hala uygulanmaktadır. Doğumdan ölüme kadar geçen zaman içinde, insanların özel günleri ile ilgili törenlerde, dinsel veya toplumsal kökenli bayramlarda ikram edilen yiyecek ve içecekler sanki bir kurala bağlıymış gibi uygulanmaktadır. Anadolu’da, yeni doğan bebek ziyaret edildiğinde “Loğusa şerbeti” ikram edilmektedir. Gelen konuklara, Loğusa şerbetinin yanında, pide ya da tavuklu pilav ve ayran ikram edilir. Aynı şekilde, bebeğin ilk dişi çıktığında haşlanmış buğday olan “hedik” ikram edilmesi eskiden beri devam eden bir gelenektir (Halıcı, 1997, s. 65).

Ahmet Uluçay’ın yaşadığı coğrafyayı, ekonomik koşullarını göz önünde bulundurarak eserlerindeki yiyecek ve içecekleri değerlendirebiliriz. Uluçay, eserlerinde

genellikle, yemeklerin sadece adlarından söz etmiştir. Yalnızca midyenin nasıl yendiği konusunda bilgi vermiştir. Eserde geçen yiyecek-içecek adları, gelenekleri de beraberinde getirir. İkram edilen yiyecek ve içecekler insanımızın misafirperverliğini, cömertliğini gösterir.

“Recep bir simit alıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 26).

“Al götür şu çayı aç doyuruyoruz.” (Uluçay, 2015, KKGY, s.27).

“Ustayla karpuzla peynir yiyoz.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 28).

“Ceviz, erik, dut, kiraz, bi de kızılıcık.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 38).

“Recep bir elinde üstüne kaymak sürülmüş bir dilim ekmek, diğer elinde bir bardak çayla duvar kenarındaki ahşap sandalyeye oturmuş, karnını doyuruyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 38).

“Kuru fasulye yiyordunuz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 17).

“Dut, kiraz, erik...Midelerimizi onca abur cuburla doldurduktan sonra ‘su!’ diye cıyıklamaya başladık.” (Uluçay, 2015, KK, s. 81).

“Pancar toprakta çürüyecek belki de bu yıl...” (Uluçay, 2015, KK, s. 90).

“Oturup bisküvi ile çay içiyoruz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 90).

“Leblebi var mı? diye sordu bakkal arkadaşına.” (Uluçay, 2015, KK, s. 93).

“Mantar satmaya gelmiş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 93).

“Sonra ‘Kağıtlı şeker var mı?’ diye sordu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 93).

“Beş yumurta daha ver abi, dedi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 93).

“Lafını balla kesiyorum Yakup, diyorum sofradaki balı göstererek.” (Uluçay, 2015, KK, s. 97).

“Ama ilk kez muz yediğimi çok iyi hatırlıyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 97).

“Peki kadayıftan da mı tatlı, diyordum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 98).

“Gittikçe bu yaşam beni bir dilim ekmek ve bir bardak çaya razı edecek.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 31).

“Kalktım, Ayşe’nin duvara astığı kırmızı kurutmalık biberlerin videosunu çektim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 33).

“Dut, erik, kiraz gelecek yaza.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 40).

“Oturduk, konuştuk, çay, kahve içtik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 47).

“Çaylar, peynirler, kaynamış patatesler, yumurtalar...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 55).

“Kabak tatlısı müthişti.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 96).

“Midyenin kabuğunu ayırıyorlar, üstüne birkaç damla limon sıkıyorlar, kabuğun diğer yarısıyla midyenin etini kazıyıp yiyorlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 110).

“Bildircin etinden Şam tatlısına kadar (tost most) vs. satılıyor burda...” (Uluçay, 2018, SBAD, s.129).

“Anam mantı yapmış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 140).

“...Ne kestane kavrulan kış geceleri...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 149).

“Yaz yoksul işi. Domates, biber bol, odun kömür derdi yok.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 149).

“Bugün iftar yemeğimizde şöyle kehribar bir üzüm olsun istedim, gözüme çarpınca.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 149).

“Benim evimde bu akşam kaynayacak olan çorbanın yağı yok; evet, çorbaya yağ yok.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 200).

“Kooperatife gidip pazartesiye veresiye yağ, salça ve tuz aldım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 201).

4.10. Ulaşım Araçları

“Halk taşıtları, halkın günlük yaşamda kullandığı taşıma araçlarıdır. Halkın binlerce yıllık birikimini yansıtan taşıtlar zamana ve mekâna göre değişim göstermektedir” (Şevli, 2015, s. 86).

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde vasıtalar geçim kaynağı olarak kullanılmasının beraberinde ulaşım aracı veya sosyal statüye göre bir eğlence aracı olarak kullanılmıştır. Ahmet Uluçay, bazen de sembolik bir anlam yükler araçlara. Eserlerinde sık sık yer verdiği tren onun için sevgiyi, ayrılığı, özlemi, kavuşmayı, yaşamın kendisini anlattığı gibi iç dünyasına yaptığı yolculuğu da anlatır.

“Bir traktör gelip duruyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 19).

“Kamyonun kasasından işçiler iniyorlar.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 63).

“Karşı tepelerden bir tren geçmektedir.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 75).

“Bisikletinin selesine bindirip bir çingene düğününe götürmüştü seni.” (Uluçay, s.2015, KK, s. 17).

“Biz çocuklar can atardık motorlu tren gelsin diye.” (Uluçay, 2015, KK, s. 20).

“Otobüsle döndük Ankara’dan.” (Uluçay, 2015, KK, s. 22).

“Taksim’de tramvay durağında, bir gece yarısı cebimdeki kurumuş bir simit parçasını dişlerken, koltuğumun altındaki senin öyküne yaslanıp ısınmaya çalışıyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 39).

“Çocukluğumda iki ya da üç kamyon vardı koca köyde.” (Uluçay, 2015, KK, s. 80).

“İki de traktör vardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 106).

“Defolup gitmeli miyim, şimdi 3 saat sonra otobüs var?” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 16).

“Minibüste yeniden çağırdılar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 16).

“Akşam Boğaz’da yat gezisi yaptık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 23).

“Koca köyde ne bir motor sesi ne bir gürültü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 49).

“Trenin, karanlığın içinden çıkıp gelişini seyrettik” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 50).

“Babam bir traktör arabasıyla söğüt ağacı getirdi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 121).

“Akşamüstü elimde dürbünle geçen uçakları seyretmek için avluya çıktım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 126).

“İFR’ ye giderken, metroyu kullanıyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 147).

“Bisikletimi özledim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 197).

Filmde Tren görüntüsü ve tren raylarında koşan bir adamı görürüz. Dünya’da bir yolcu olduğumuzu düşünürsek tren imgesinin yaşamın ta kendisi olduğunu görebiliriz. Tren Türk halk kültürümüzde kimi zaman sevginin önündeki bir engel olarak ayrılığa, kimi zaman da kavuşmaya işaret eder. Filmde trenin peşinden koşan Uluçay bazen de trenin önünde koşar. Filmin sonunda ise trenin önünde koşarken düşer ve altında kalır. Burada Ahmet Uluçay’ın hayat mücadelesini ve yaşadığı zorluklar karşısında hayallerinin sonlanışını görebiliriz (Epileptic Kısa Filmi).

Filmde hasta olan çocuk, yatağından oyun oynayan çocukları izler. Elindeki kâğıda bir tren resmi çizer (Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak Kısa Filmi).

“Çoban Masalı

Bir gemi kalkardı limandan

Bir tren, bir uçak kalkardı

Kıtalar kapı komşuydu ses hızıyla

İnsanlık, uzayın kapılarını zorlardı.” (Adıgüzel, 2017, s. 36, 37)

4.11. Halk Hekimliği

Halkın hastalık sebepleri hakkındaki görüş ve düşüncelerinin, hastalıkları tedavi etmek için kullandığı ilaç ve metotların hepsine birden ‘halk hekimliği’ denmektedir.

Halkın âdet, inanma, düşünce ve ampirik bilgileriyle beslenen bu zengin folklor müessesesi gerek hastalık sebeplerini gerekse tedavi metotlarını genellikle irrasyonel düşünce ve görüşlerde temellendirmektedir (Örnek, 1966, s. 105).

Halk hekimliği insanlık tarihi kadar eskidir. Gözlem ve deneme yoluyla elde edilen bilgiler yüzyıllarca birikerek kültür vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış ve tıp biliminin temellerini oluşturmuştur. Hekimle temasa geçme zorluğu nedeniyle de halk kendi bilgilerini uygulamıştır. Nitekim Anadolu’da pek çok hastalığın halk ilaçları ile tedavi olduğu bilinmektedir. Gözle görülen nedenlerle ortaya çıkan hastalıklar genellikle aynı yörede yetişen bitkilerle yapılmaktadır (Bayat, 1992, s. 43).

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde insanlar yaşam koşullarının ve gelenekçi yapının tesirinde hastalıklara çözüm önerileri getirir. Uluçay, bir eserinde geçmişte yaygın görülen bir hastalığın (verem) halkın bilgisizliğinden, yanlış inancından kaynaklı tedavi usulünü insanları yargılamadan eleştirel bir şekilde ortaya koyar.

Kendi yaşamını anlattığı ‘Sinema İçin Bunca Acıya Değer Mi?’ adlı eserinde ise rahatsızlığını ve tedavi şekillerini bu kez geleneksel yöntemlerle değil modern tedavi yöntemleriyle anlatır.

“Ne güzel saçların var senin böyle, ipek gibi yumuşacık yumuşacık. Ay, hoşuma gitti! Neyle yıkıyorsun sen saçlarını?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 49).

“Baş kiliylen.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 49).

“O zamanlar soğğun ve toprakla uğraşmanın neden olduğu eldeki çatlaklara birebir geldiği ve ucuz olduğu için en çok köylerde tüketilen ‘kramper’ adlı ünlü kremler vardı. Yuvarlak, metal kutuları bir cep ya da kol saatine benzerdi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 48, 49).

“Dur senin kulunçlarını çiğneyeyim, diyor Yakup. Ben yerde yüzükoyun yatarken Yakup sırtımda geziniyor. Ara sıra topuğuyla basıyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 74).

“Çocukluğumun geçtiği mahallede üç veremli kız hatırlarım. Balmumu benizli, zayıfça, hayata hep ağlarmış gibi bakan üç genç kızdı bunlar. Avlumuzda küçük bir ekmek fırını vardı. İşi olan gelir kullanırdı bu fırını. Bir gün birkaç kadın fırına çömlük içinde bir şey koydular. Kendi aralarında gizli gizli konuşuyorlardı. Ne yapıp edip anlamıştım. Çömlükte köpek eti pişiriyorlardı. Veremli kızlara yedireceklermiş bunları. Köpek eti verem hastalığına birebirmiş. Birebirmiş ama nedense okuldaki verem afişlerinde bundan söz etmiyordu. Anlamıştım ki, köpek yavrularını bir çingeneye

kestirmişler. Kadınlar ürpere ürpere konuşuyorlardı. Çingene üç köpek yavrusunu yan yana koyup enselerine birer balta vurarak kesmiş. Kadınlar, artık her şeyi bildiğimi anlamışlardı. Eğer kızlara söylersen, yemin olsun sana yediririz bunları! Diye gözümü korkuttular. Kesinlikle böyle bir şey yapmazdım. Kızların ölecek olmaları beni acıtıyordu. Kızlar öldüler mi? diye soruyor Yakup. Öldü üçü de.” (Uluçay, 2015, KK, s. 117).

“Hava sıcaktı. Nöbete çağırdılar. Atlattım. Minibüste yeniden çağırdılar. Esra'nın olduğu yere yürürken gene çağırdılar. Bu kez ciddiymi. Bir kadın kolonya vermek istedi, sol kolum yoktu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 16).

“Ayağa kalksam, eminim yürüyemeyeceğim. Ayşe bunun bir ‘ortalık hastalığı’ olduğunu söylüyor. Yalnız ben değil, koca köy hastaymış. Bugün filancı da aynı şeyleri söylemiş. Millet hastalıktan kırılıp geçiyormuş. Nedense biz, köycek hasta oluyoruz, köycek iyileşiyoruz. Ayşe'nin böyle hazır hastalık tarifleri var. ‘Ortalık hastalığı’, ‘Yaza doğru böyle olur’, ‘Baharda insanların dizlerindeki derman, ağaçlara gider’, ‘Yaz yorgunluğu’ vs. vs.” (Uluçay, 2015, KK, s. 112).

“Öğleden sonra nöbet yokladı. Ayaklarımı toprak duvara dayadım. Böyle durumlarda toprakla temas, vücutta biriken elektriği boşaltmaya yarıyormuş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 139).

4.12. İsimler ve Lakaplar

İsim sözlükte, “varlıklara verilen ad” olarak tanımlanır. Terim olarak ise; “canlı-cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime”, “bir şeyi anlatmaya, bildirmeye yarayan söz” demektir.

Bir kimseye asıl adından ayrı olarak sonradan takılan ikinci adı, şeref payesi, halife ve sultanların hâkimiyet alameti demektir. Arapça bir kelime olan lakabı (çoğulu elkab) dilciler “nebez” ile açıklarlar. Nebez, “bir kimseye gizli kalmasını istediği bir ayıbıyla hitap etmek” anlamına gelir. Aslında “sıfat, vasıf” demek olan, genellikle “kişinin severek aldığı, onu toplum içinde yücelten ad” anlamındaki naat da lakap karşılığında kullanılmaya başlanmış, böylece lakap, “övgü veya yergi ifade eden isim ve sıfat” manası kazanmıştır (Bozkurt, 2003, s. 65).

Ahmet Uluçay, eserlerinde bahsettiği kişilere yaşadığı yörede bilinen lakapları ile yer verir. Lakaplar kimi zaman kişilerin mesleği ile ilgili iken kimi zaman da insanların herkesçe bilinen belirgin özelliklerini taşıyan sülale adları olarak karşımıza çıkar.

- “Ah valla mahvoldum sağdıç.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 60).
- “Adımız ‘gımlıdakçı’ya çıktı zaten.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 85).
- “Çocuklar benimle ‘Dört göz’ diye alay etmeye başladılar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 24).
- “Benim sülalem Demirkıratçılardandı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 37).
- “Bizim köyde bir saatçi vardı. ‘Mine Salih’ dedikleri bir adam.” (Uluçay, 2015, KK, s. 44).
- “Bu yüzden ‘Uzun Aliye’ derlerdi ona.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).
- “Sonra, Ellezler’in kızının başına gelenleri anlattı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 60).
- “Alamancılar uzakların öykülerini anlattılar.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).
- “Akşam Sofular’a gittik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 32).
- “Köyün en yaşlısı Sarılar’ın Süleyman Ağa ölmüş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 54).
- “Yumuk Eminler’in oğluyum, dedi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).
- “Madanlar’ın sokağına gidip o pencereye baktım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 73).
- “Kahvede karpuz işi için, Efeler’in M. Ali Çakır ile görüştüm.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 99).
- “Hoşafçılar’ın Necati de vardı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 99).
- “Zehrerler’in oradan, Yumuklar’ın eski evinin önünden geçtik; Abekir Odası’nda ışık vardı, dönüp dolaşip kahveye geldik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 100).
- “Sonra Kürt Mehmet beni arabanın önüne aldı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 102).
- “Berberler’in (Yetim Ahmetler’in) Ömer Ağa ölmüş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 120).
- “Helen Topal İsmail...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 127).
- “Karadayılar’ın Recep’ten şu büro işi masayı almalı mıyım bilmem.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 131).
- “Sarılar’ın halam geldi öğle yemeğine.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 133).
- “İğneci Nömne Abla ölmüş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 141).
- “Teybeler’in Abdullah abi’yi de ziyaret ettim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 157).
- “Yörük İsmaila ile Uzun Süleymanlar’ın Mehmetala öldü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 159).
- “Sakalar’ın Ahmet abi, Naci...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 190).
- “Hassüleymanlar’ın ağılının oradaki kuyu, çoktan yok.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 191).
- “Hacı Hasan Kuyusu da yakında doldurulur. Sonra odalar... Yukarı Tekke Odası yok, Sarılar’ın Odası yok, Orta Tekke yok, Duman Tekke yok, Abekir Odası, eski şekliyle

yok. Hassönler'in Oda yok. Aşırlar'ın evinin ardındaki oda çoktan yok.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 192).

“Kocagelinler'in İsmail abi, gelip okudu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 195).

“Efedayı'nın Abdullah 'geçmiş olsun'a gelmiş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 211).

“Dokumacılar'ın Akif abi 'geçmiş olsun'a gelmiş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 211).

4.13. Yer Adları

Bir topluluğun maddi ve manevi bütün değerlerini barındıran önemli unsurlardan birisidir yer adları. Yer adları, o bölgenin coğrafyasını, tarihini, ekonomisini, siyasi yönünü, kültürel dokusunu yansıtır. Yer adlarına baktığımızda bir dilin tarihi gelişimi hakkında da bilgi ediniriz. Nesnelere birbirinden ayıran en önemli şey, adlarıdır. Ad, bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim anlamındadır (Türkçe Sözlük, 1998, s. 19).

İnsanoğlu, tabiat karşısında önce kendini daha sonra da kendi gözüyle dikkatini çeken özelliklerine göre, çevresini tanımlamaya ve adlandırmaya başlamıştır. Ad ve adlandırma, her türlü varlığı birbirinden ayırmaya yaradığı için, insanlık tarihi kadar eski ve ona paralel olarak gelişen bir olgudur. Adıyla kendini bir başkasından farklı kılan insanoğlu, çevresini de kullanım amacına ve işlevine göre farklı adlandırmayı ihmal etmemiştir. İnsanlar hem kendi adlarının hem de yer adlarının ne zaman ve nasıl meydana geldiğini, manasının ne olduğunu merak ederek, önce kendi adını, daha sonra da yaşadığı bölgedeki coğrafi adları bu manada hep sorgulamıştır (Şenel, 2013, s. 39).

Ahmet Uluçay'ın eserlerindeki yer adları; kendisinin bulunduğu mekânların dışında, ilişki kurduğu insanlara ait ya da tarihte yer alan önemli sosyal olay ve durumları ifade ederken paylaştığı şehir ve ülke adlarıdır.

Uluçay'ın eserlerinde mekânlar tıpkı diğer halk bilimsel öğeler gibi duygularıyla sarmaş dolaştır. Ahmet Uluçay; acı çekerken, haksızlığa uğramışken zulüm altındaki bir ülkeyi, düşlerine ortaklık eden bir şehri, vatan birlikteliğini anlattığı iki kardeş şehri, mistik mana yüklediği bir başka şehri anlatır. Kimi zaman da bir efsane ile mekâna vurgu yapar.

“Ha Adana, ha Diyarbakir...İkisi de aynı memleketin çocuğu.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 10).

“Kutuların üzerine adres yazılı kağıtlar yapıştırılmış. Gönderen: Ulus Film, İzmir Alıcı: Aygül Sineması, Tavşanlı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 44).

“Eskişehir’e mi, Balıkesir’e mi, bir yere kocaya vardı Nezihe. Belki de Kütahya’ya.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 88).

“İsparta’daymış diyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 16).

“Otobüsle döndük Ankara’dan (belki de yalnızca Eskişehir’e kadar olan yolculuğumuz otobüsleydi.)” (Uluçay, 2015, KK, s. 22).

“Beyoğlu’nun ara sokaklarında yapımcı peşinde koşuyorum. Taksim’de tramvay durağında, bir gece yarısı cebimdeki kurumuş simit parçasını dişlerken, koltuğumun altındaki senin öyküne yaslanıp ısınmaya çalışıyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 39).

“Biz küçük çocuklarken hep İzmir’e kaçmayı düşünürdük.” (Uluçay, 2015, KK, s. 69).

“Burdur’un Harman Makinesi, Balıkesir’in Traktör Römorku afişleri...” (Uluçay, 2015, KK, s. 92).

“Anamın büyükbabası çok çok yıllar önce İstanbul’da ya da Kastamonu’da bir Yahudi’den almış bu makineyi.” (Uluçay, 2015, KK, s.119).

“Zeki Demirkubuz’la telefonda konuştuk. ‘Bilge’yle senin filmi biz bari yapalım.’ dedi durup dururken. Cannes’a gidecekmış, oradan Bilge’yle Japonya’ya geçeceklermiş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 9).

“Bugün İsmail, Şerif hep birlikte Kütahya’ya gittik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 10).

“Konya’daki Ehlullah’a teşekkürler.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 14).

“İstanbul’dayım. Akşamüstü Beyoğlu’ndaki Ezgi’de Zeki Demirkubuz’la buluştuk.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 15).

“Ey şen şakrak Beyoğlu. Şimdi tiksiniyorum, İzmit’e varmadan özleyeceğimi bildiğim halde.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 17).

“Birlikte Tavşanlı’ya gittik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 18).

“Erciyes’ler, Uludağ’lar hep oradaydı, gene hep orada olacak.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 19).

“Bugün Haşim Hoca ile Emirdağ’da görüştüm.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 21).

“Beşiktaş İskelesi’nde Mustafa Preşeva ile buluştuk.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 22).

“On Preşeva ile sinemamız Hollywood’a duman attırırdı. Yüz tanesiyle bu kötürüm ülke, Amerika gibi olurdu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 22).

“İdris’le Tavşanlı’ya gittik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 23).

“Antalya’ya filmin betacam kopyasını gönderdim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 24).

“İsmail (yeğenim) ilk öğretmenliği için Gediz’e gitti. Ethem’e (yeğenim) üniversite sınav sonuçlarında Elâzığ çıkmış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 29).

“Niğdeliyim komutanım, dedi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 37).

“İlker’in Fındıklı’daki yeni evine gittik sonra.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 52).

“Yanılmamışım, Afyon’un Sandıklı ilçesinde yaşıyorlarmış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 59).

“Paris’ten yeni gelmiş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 64).

“Hüseyin’le Gölcük’e gidip geldik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Gece İran’dan Behruz’u aradım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 66).

“Ankara’dayım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 68).

“İlker’in Cihangir’deki evi çok hoş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 76).

“Pendik ve Adalar merkezli bir depremmiş bu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 76).

“Eskişehir’e gidip geldik bugün.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 88).

“Ayşe’nin annesinin hastalığı için babası, Bursa’ya götürmemizde ısrar ediyormuş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 91).

“İnegöl İşi ve Cevizden Bir Şiir” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 109).

“Venedik’in sokaklarının sular basan bir şehir olduğunu, sokaklarında sandallarla gezildiğini anlattım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 114).

“1950’lerde Tokat’ın Pazar İlçesi’nin bir köyünde başlayan, anne ve babasız muavinlikle, tamircilikle geçen kısa bir yaşam, bizim köyde bitti.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 115).

“Şu anda (saat 02.13) yolda olmalı, belki Kayseri’de filan.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 121).

“Bugün Newyork’ta, Dünya Ticaret Merkezi’nin iki gökdelenine iki ayrı yolcu uçağı çarpıyor. Bir de Pentagon’a...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 122).

“Ben bu satırları yazarken Amerika, Afganistan’a bomba yağıdırıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 128).

“Tüm düş güçleri Antalya’da, Marmaris’te, şurada burada yapacakları tatile odaklanmış.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 133).

“Almanya’dan Fatih’i (Akın) aradım. Trendeymiş, bilmem ne burgdan Hamburg’a gidiyormuş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 134).

“Uşak plakalı, Ford marka, kırmızı bir minibüs.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 135).

“Ayakkabılarım ucuz, Denizli işi olduğundan tabanları çok ses yapıyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 135).

“Londra’ya filmi göndermeyeceğimi bildirmeliyim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 136).

“Hasan Polatkan’ın Eskişehir’de yaşayan ananesine, oğlunun asılarak öldürüldüğünü söylemiyorlar. Pakistan’a sürgün edildiği masalını uyduruyorlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 140).

“Sabahattin Ali, ‘Seni Bulgaristan’a Kaçıracağız’ diye kandırılıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 140).

“Mustafa Suphi Yoldaş, Karadeniz’e atılarak” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 140).

“Yarın festival için Ankara’ya gitmeliyim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 151).

“Filmin transferini Rusya’da yaptırmayı düşünüyormuş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 155).

“Bir haftalığına Yugoslavya’ya gidip gelmesi gerekiyormuş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 171).

“Bilecik’ten ötesi kar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 173).

“Sen zaten Pasinler’e alışmadın.” (Uluçay, 2018, SBAD, s.217).

“Erzincan Kabuller Köyü Derneği harika!..” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 218).

“Yüzyılın en büyük soğuğu dedikleri Sibiryâ soğukları geldi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 239).

4.14. Benzetmeler

Geçmişte şiire özgü bir söz sanatı olarak görülen *benzetme* günümüzde genel dilde olduğu kadar, özel dillerde; günlük konuşmalarda, edebî eserlerde, haber ve reklam metinlerinde yaygın olarak kullanılan bir söz figürüdür. Kullanım alanının genişlemesi daha önce yalnızca *belagat* ile ilişkilendirilen *benzetmeyi üslup bilim, anlam bilim, psikolojik dil bilim ve bilişsel dil bilim* gibi alanlarının da ilgi sahasına sokmuştur. Bu gelişmeler *benzetmenin* tanımlaması ve sınıflandırılması konusunda disiplinlere has farklılıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Pilten, 2016, s. 172).

Ahmet Uluçay, içinde yaşadığı dünyayı, insanları tanımaya ve anlamaya çalışır. Bu bağlamda *benzetme* unsurlarını fiziksel, işlevsel özelliklerinin yanı sıra insan davranışlarını açıklamada en etkin biçimde kullanır. *Benzetmeler* rastgele bir söylenen

sözlerden ziyade kendisine benzetilen unsurun özellikleri düşünülerek ve bazen de derin manalar içeren semboller olarak kullanılır.

“Kadın, merdiveni bir tuhaf, kurbağa gibi hoplaya zıplaya çıkıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 30).

“Sıçan gibi girip çıkmadığı delik kalmadı boyu devrilesicenin.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 30).

“Akli başında kadın, deli kızlar gibi hoplaya zıplaya gidiyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 30).

“Sütçü beygirleri gibi ayakta kestiriyon heralde.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 31).

“Mehmet’in dişleri aynada bir atın dişi gibi iri görünüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 33).

“Allah’ım neymiş bunlar yılan gibi, yılan gibi?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 36).

“Recep alnında boncuk boncuk ter ekmeğini yiyiyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 39).

“Ne güzel saçların var senin böyle, ipek gibi yumuşacık yumuşacık.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 49).

“Saç saç değil ki, keçi kılı. Saçı da kendi gibi, inat.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 51).

“Yürürken aynayı dikiz aynası gibi kullandığı da oluyor.” Uluçay, 2015, (KKGY, s. 52).

“N’apcekmiş bu yaşta saçı? Parmak kadar veletler...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 53).

“Bak, nur gibi oldun.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 55).

“Ne len bu böyle, kabak gibi?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 56).

“Tuzla buz olan aynanın kırıkları bir avuç konfeti gibi ışıltılar halinde yere düşüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 58).

“Kemal sanki oturan bir ölü.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 63).

“Recep adama kaşlarının altından düşman gibi bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 64).

“Kedi gibidir bu kasaba kızları, onların hakkından kim gelebilir ki sen gelcen?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 90).

“Valla çocuk gibisin sen de.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 91).

“Yakup, bir kedi sessizliğiyle geliyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).

“Suçüstü yakalanmış gibiyim.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).

“Yakup’un yüzü düş görür gibi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 12).

“Yakup, yetim çocuklar gibi boynunu büküyor; omuzları düşüyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Sütbeyaz sakallarına çiğ tanesi gibi yaşlar dökülüyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Biliyorsun kuluçka makinesinden çıkan civcivler gibi kimsesiz yaşadık her birimiz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 17).

“Yol bir kıl kadar incecik görünüyordu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 28).

“Al yanaklı, elleri kınalı, zeytin gözlü sevgililer geçiyor.” (Uluçay, 2015, s. KK, s.70).

“Güz yaklaşınca, zaten sıva toprağı gibi olan benizleri daha da sararmış, güz yaprakları gibi titremiş korkudan.” (Uluçay, 2015, KK, s. 118).

“Arafta gibiyim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 32).

“Kendimi kuş gibi hafif hissettim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 72).

“Avucumda buz gibi bir beyaz Uludağ gazozunun terlemiş şişesi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 79).

“Dilenci psikolojisiyle geceleme zorunda kaldığım bir ev.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 110).

“Dikdörtgen camdan görünen yağmur, tül perde gibi görünüyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 110).

“Günce yazmak, bir terapi gibi, sevilen bir dostun randevusuna gitmek gibi, yemek vakti sofrada olmak gibi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 112).

“Evet rüya gibi gelip geçmiş bütün trenler.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 118).

“Bundan sonra uyurken Demirli İstasyonu’nu düşünerek uyuyacağım. Görsel bir ninni gibi...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 118).

“Yalnızca sinema mı, tüm ülke, kıllarının arasında bit, pire ve kene barındıran köpek sırtı gibi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 122).

“Kendimi çiğnenip çiğnenip tükürülmüş bir sakız gibi hissediyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 124).

“Kendimi bir elma gibi uzayın derinliğine atıyorum ve düşüyorum, düşüyorum...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 143).

“Özellikle Fatoş’un cadı gibi görüldüğü planlar...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 148).

“Buzağıya sahip olan çocuk, piyango çıkmış gibi mutlu olurdu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 157).

“Masamın üstü darmadağın. Deprem sonrası küçük bir kasabanın görüntüsü gibi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 160).

“Üzerimde kumdan koca bir dağ var.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 164).

“Eskiden canavar gibi çalışırdım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 164).

“Kamera vahşi bir hayvan gibi, tırnaklarını bileklerime geçiriyor, tırmalıyor, ısırıyor, çıldırıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 164).

“Yollarda kalın bir buz tabakası parafin dökülmüş gibi parlıyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 165).

“Hep bir tavşan ürkekliğiyle yaşadım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 165).

“Kafamın içinde sanki güneş tutuldu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 181).

“Karnım taş gibi tok.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 182).

“O iyiliği dağ gibi insan bundan sonra olmayacak artık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 188).

“Ekrem abi çocuk gibi uysal.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 188).

“Ben bir kuş gibi sevinirdim bahar gelince.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 189).

“Doktorlar sihirbaz gibi insanlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 225).

“Sen hep bir çocuk gibi yalın ayak bas bu topraklara...Bas ki, senin yüreğin kadar dolu, senin kadar samimi ve bizim kadar biz olan hikâyeler çıksın ortaya.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 230).

“Lacivert gecelerim/ Suya düşen kıvılcımlar gibi” (Hasta Çocukların Duası Şiiri).

“Her fırtınada savrulduk acımasızca, her baharda tohumlara döndük, yeşerdik,
Kum tanelerinde kaybolurken sürüklendik sonsuzluğa,
Bir kış gecesi gibi soğuk dahi olsa yalnızlık;
Biz uçurumdan savrulduk, uçamadık kum tanelerine.” (Rimayelerde Kaybolduk Şiiri).

4.15. Çocuk Oyunları

Oyun kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence, tiyatro ve sinemada sanatçının rolünü oynama biçimi, müzik

eşliğinde yapılan hareketlerin tümü, seslendirilmek veya sahnede oynanmak için hazırlanmış eser, bedence veya kafaca yetenekleri geliştirmek amacıyla yapılan çevikliğe dayanan her türlü yarışma, güreşte rakibini yenmek için yapılan türlü biçimlerde şaşırtıcı hareket, teniste tavlada taraflardan birinin belirli sayı kazanmasıyla elde edilen sonuç, hile düzen desise, entrika olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998, s. 1526).

Oyun, çocuğu hayata hazırlayan en önemli pedagojik araçlardan biridir. Oyun: Uzak bir maksada veya geleceğe ait bir tatmine dayanmaksızın maksadı içinde bulunan herhangi bir zevk verici faaliyettir.

Çocukluğun başlangıç yıllarında oynanan oyunlar düzenli veya kurallı olmaktan uzaktır. Yaş ilerledikçe oyunun niteliği değişir. Oyunun amacı, sadece faaliyettir. Bunun dışında bir sonuç beklenemez. Çocuk için en önemli uğraştır oyun ve bu noktadaki en kıymetli malzemeleri de oyuncaklarıdır.

Çocukların birbirleriyle ortak bir anlaşma yoludur oyunlar. Çocuğun bağımsızlık ve bireyselliğini destekleyen ve bununla birlikte sosyalleşmesini sağlayan oyun, aynı zamanda hem fiziksel hem de zihinsel açıdan çocuğu geliştirir. Oyun, çocuğun özgürlüğüdür (Özdemir, 2006, s. 25).

Oyun insanların var oluşuyla birlikte başlamış ve günümüze kadar gelişimini sürdürmüştür. Çocuklar için vazgeçilmez olan, sözlü kültür ürünü olarak oyun, içinde bulunduğumuz toplumun kültürel kodlarını üzerinde taşıyan ve gelecek kuşaklara aktaran kıymetli bir zenginlik kaynağıdır.

Ahmet Uluçay'ın eserlerinde kendi çocukluğunun izlerini görürüz. Kendi oynadığı ya da tanıklık ettiği oyunların yanı sıra artık oynanmayan çocuk oyunlarını da görürüz. Bazı oyunların yalnızca adı geçerken bazı oyunların oynanış şeklinden bahsedilir.

“Üzerindeki fırlıdağı unuttun.” (Uluçay, 2015, KK, s. 14).

“Hendek atlama yarışını hep o kazanırdı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 16).

“Çelik çomak oyununu gene o...” (Uluçay, 2015, KK, s. 16).

“Tahtadan müthiş oyuncaklar yapardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 16).

“Babamla bir kahvede oturuyorduk. Yerde gazoz kapakları vardı. Üzerlerinde rengarenk resimler ve yazılar vardı gazoz kapaklarının. Bizim oralardaki gazoz kapaklarına hiç benzemiyordu. Bizimkiler alüminyum renkli, hiç de çekici olmayan şeylerdi. Ben kahvede gazoz kapağı toplamaya başlamışım. Bu renkli şeyleri köydeki

çocuklar bende gördüklerinde kim bilir ne kadar imreneceklerdi. Enseme bir el kavradı. Babamdı. ‘Ayıp!’ dedi. ‘Yere atılan şey alınmaz!’ Demek kentte onurlu bir köylü olacaktım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 22).

“Bir dükkâna girdik sonunda. Babam bana oyuncak otomobil aldı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 22).

“Kız çocuklarının evcilik oynadığı gibi ha?” (Uluçay, 2015, KK, s. 44).

“Şakalaşyoruz, güreşiyoruz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 73).

“Karanlık sokaklarda sobe oynayan çocukların neşeli çığlıkları duyuluyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 75).

“Seksek oynayan Yakup bir düşüyor ki...” (Uluçay, 2015, KK, s. 95).

“Akşamüstü sokağa çıkıp top oynayan çocukları çektim.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 34).

“Görenler beni Karagöz oynatıyor sanmışlardır.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 38).

“Ne çocuk çığlıkları ne salıncaklar ne gezintiler...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 41).

“Köyde sokakta çocuklar vardı. Bayram harçlıklarıyla oyuncak tabanca almışlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Bahçenin bir köşesinde büyük kesme taşlardan yapılan iki katlı küçük bir ev, tut ki küçük bir şato; çocuklar evcilik oynasınlar diye yapılmış, bir masal şatosu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 107).

“Hatta kız çocuklarının evcilik oynadıklarına dair birkaç küçük obje. Kolları koparılmış naylon bebek, bir beşik vs.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 108).

Kız çocuğu bez bebekle, erkek çocuğu araba ile oynar (Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak Kısa Filmi).

Parmağına insan suratı çizer mendili ile eşarp yapar. Parmağını kukla gibi oynatır (Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak Kısa Filmi).

4.16. Aile İlişkileri ve Sosyal İlişkiler

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde kahramanlar genellikle çocuklardır. Eserlerinde ebeveynlere ve diğer yetişkinlere çoğu kez rastlanmaz. Ahmet Uluçay; söyleşilerinde de bahsettiği gibi dünyaya çocuk gözüyle, masumiyetiyle bakarak yalnızca çocuklara yer verir.

Gerçek hayatta onu anlamayan, onunla sağlıklı bir iletişim kuramayan babası; eserlerinde çatışmaya girdiği bir yetişkin veya yaşamayan bir insan olarak karşımıza

çıkar. Annesi ise şefkat doludur ancak babasının otoriterliği karşısında oğlunu koruyamayacak zayıflıktadır.

Eserlerinde çocuk kahramanlarla yetişkinlere mesajlar gönderir. ‘Sinema İçin Bunca Acıya Değer Mi?’ adlı eserinde ise dış çevreyle insanlarla kurduğu ilişkiler sembolik anlatımın ötesinde diğer eserlerine nazaran daha açık bir şekilde ele alınır.

4.16.1. Baba-Oğul İlişkisi

Ataerkil bir yapıya sahip olduğu varsayılan toplumumuzda, baba olmak çok önemli yer tutmaktadır. Babalık kavramı, çocuklarına bakmakla yükümlü ve yasal olarak onlar üzerinde yetki sahibi olan kişi şeklinde tanımlanmaktadır (Sancar, 2013, s. 126).

Ahmet Uluçay babasıyla yıldızlarının barışmadığını hemen hemen bütün eserlerine yansıtmıştır. Yazılı eserlerinde bu olumsuz ilişkiyi açıkça ifade ederken filmlerindeki çocukların babalarının ölmüş olmasıyla da bunu ortaya koymaktadır.

“Her şeyi anlatmayı düşünüyordum babama. O güne kadar- ne o günü, şu ana kadar- bir kere olsun karşılıklı konuşmadığım babama.” (Uluçay, 2015, KK, s. 51).

“Bugün öğrendim. Anamla babamı ziyarete gitmişim geçenlerde. Babam evde yoktu. Dışarıdan gelip de ayakkabılarımı eşikte görünce, eve girmeyip ahırda beklemiş. Yüzümü görmemek için beklemiş. Ne zaman ki ayakkabılarım eşikte yok, eve o zaman girmiş. Bunları kahvede birilerine kendisi anlatıyor. Allah’ım ne olur, en yakın senin şahit olduğun bu çok kötü baba-oğul ilişkisinde alacağım varsa, fazla geç olmadan bana lütfet! Babam bana domuza bakar gibi bakıyor ve hep öyle baktı. Dağarcığımı karıştırıyorum da ona ait yaşamış olduğuma sevindiğim hiçbir anım yok. Ben bu adamı seviyor muyum?... rağmen belki de hâlâ, hem de çok...”(Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Sakatlığımdan dolayı benden nefret eden bir babam vardı. Mutsuz bir çocukluğum oldu. Hep ayakaltında büyüdüm. Babamın ve amcalarımın gözlerine batan bir fazlalıktım. Gençliğim zaten öyle.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Babam gelmiş. Hayatta bir kere olsun benim için iyi konuştuğunu hatırlayamadığım babam, bana ‘manda şifaları’ dileyip gitmiş. Ardından uğurlamaya da çıktım ama dediğini duyamadım, çocuklar söylediler. Benim beynimde ciddi bir ur taşımam ona nasıl görünüyor bilmiyorum. Sinirlendim. Üzuldüm. O, ömrünün sonbaharında, ben yarıyı çoktan geçtim, bir kere olsun baba oğul olarak sağlıklı bir kontak sağlayabilmeyi başaramadım. Bunun açıklaması eğitimsizlik ve cahillik değil, kesinlikle insanlık ya da insaniyetsizlikle ilgili habis bir durum ve kesinlikle bu

adamdan umudumu kesmiş durumdayım. Üzerimden gölgesini çeksin yeter.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 204).

“Bugün öğle yemeğinde düşündüm de yaşamım boyunca hep bir yanım aksadı. Hayatımda garip bir asimetri vardı. Bir yanımda müşfik bir anne, diğer yanımda, korktuğum, yüz yüze gelmek istemediğim bir baba.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 206).

4.16.2. Karı-Koca İlişkisi

Kırsal kesimdeki erkeklerin kadınlara yaklaşımını Ahmet Uluçay’ın eserinde de görüyoruz. Hayatlarının her safhasında en büyük destekçisi olan eşini yetersiz gören bir adam ve bilinçsiz baba otoritesine karşı evladını koruyan ve savunan anne örneği Uluçay’ın eserlerinde vurgulanmaktadır.

“Anamın yüreği dayanamazdı. ‘Bırak şu çocuğu.’ derdi. ‘Öteki dersleri pekiyi ya işte...Gavurun matematiği de zayıf oluversin! ‘Salak!’ Sen anlamazsın diye kestirip atıverirdi babam.” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).

“Anam çocuğuyla kocası arasında aracıydı, Bütün Anadolu anaları gibi. Bu işi yapardı anam. Hiçbir zaman yıldızlarımızın barışmadığı babamla ne yapar eder, aramızda bir tatsızlık çıkmamasını sağlardı. Anam iyi bir yönetmendi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 49).

4.16.3. Ata –Erkil Toplum Anlayışı

İçinde yaşadığımız kültür erkeğe ve erkeklik rolüne öncelik tanır. Buna karşılık kadın ve kadının yaptığı işler üstü kapalı bir biçimde küçümsenir. Toplumun erkek kimliğine ilişkin beklentilerini karşılayamadığı için kendisini değersiz bulan insanlar, erkekliklerini abartılmış biçimde yaşayarak üstün bir varlık olabilecekleri sanısına kapılırlar. Böyle erkekler çok sayıda kadını baştan çıkarmakla ya da saldırgan davranışlarda bulunmakla güçlü erkek imajına ulaşabileceklerine inanmışlardır (Geçtan, 2016, s. 80).

Erkek otoritesinin hâkim olduğu aile modelidir. Temel kararların alınmasında erkek ve erkek tarafı belirleyicidir. Geniş ailede, otorite figürü olan erkek öldüğünde onun yerine evin en yaşlı erkeği geçer. Batıda sanayi öncesi toplumlarda görülür. Sanayileşmeyle birlikte ailede otorite ilişkileri kısmen daha eşitlikçi hâle gelmiştir.

Günümüzde ataerkil aile modeli, toplulukçu kültürlerde, geleneksel toplumlarda ağırlığını devam ettirmektedir (Zencirkıran, 2019, s. 168, 169).

Ahmet Uluçay eserlerinde, yaşadığı toplumun kadına bakış açısını geleneksel bir çerçevede değerlendirerek eleştirel bir dille ifade etmiştir.

“Anamın yüreği dayanamazdı. ‘Bırak şu çocuğu.’ derdi. ‘Öteki dersleri pekiyi ya işte...Gavurun matematiği de zayıf oluversin! ‘Salak!’ Sen anlamazsın diye kestirip atıverirdi babam.’ Zayıf oluversinmiş! Karı aklınla karışma sen!” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).

“Kadın olarak dünyaya gelmekle babalarının umutlarını yerle bir eden ve bu yüzden şikâyete hakkı olmayan bütün köy kızlarının ezikliğiyle bu yaramaz oğlana katlanır, boyunlarını bükerlerdi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 56).

“Benden yalnızca kırk gün büyük olduğu halde Azize’ye teyze demek zorunda bırakılırdım. Azize teyzemle ben, iki çocuk, güle oynaya gidiyorduk kadınların arkasından. Tarla çok uzaktı. Yorulmuş olmalıyım ki, mızımızlanmaya başladım. Anamın amca kızlarından birisi beni omuzlarına bindirdi...Azize teyzem beni kiskanıyordu. O da mızımızlanmak falan istedi ama kız olduğu için kimse onu pek fazla umursamadı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).

“Erkek evlatları yokmuş. Kızları da veremden ölmüş. Böyle olunca da bacayı tütüren kalmamış. Zaten erkek evladı olmaması, ocağın sönmesi için yeterli neden...Kızlar, gelin olup başka ocakları tütürmeye gidiyorlar. Hani türkülerde vardır ya. 'Susuz derelerde kavak biter mi? Üç kız bir oğlan yerini tutar mı?' Bu kadar önemli mi, diye soruyor Yakup. Önemli olmaz mı? Eskiden büyükler, ‘ocağı sönesi!’ diye beddua ederlerdi. Soyun süregitmesi, kültürümüzde çok önemlidir. Bitkiler de dahil, bütün canlılarda bulunan bir iç dürtü, soyun süregitmesi...” (Uluçay, 2015, KK, s. 114).

4.16.4. Komşuluk

Aynı mahallede yaşayan ailelerin doğum, evlenme, sünnet, yıkım, ölüm sırasında; ev yapımında, ekip biçmede, araç gereç sağlanmasında; çocukların, delikanlıların, yaşlıların, dulların, genç kızların gözetim ve bakımında; hakların korunmasında birbirlerine yardım ermelerine ve dayanışmalarına komşuluk denir. Komşuluk, Türk kültüründe en yaygın ve en güçlü geleneklerin başında gelir (Artun, 2018, s. 284).

“Bir akşam komşu kadınlar, hısım akraba konukluktaydı bizde.” (Uluçay, 2015, KK, s. 50).

4.17. Mitolojik Unsurlar

4.17.1. Ağaç Kültü

Evrenin var oluşundan itibaren su, hava, toprak kadar elzem, hayatın merkezinde var olan bir unsur da ağaçtır. Ağaç, her şeyden önce varoluşu, hayatı, canlılığı, bereketi temsil eder.

Türk ve Dünya kültüründe ağaca çağlar içinde birbirinden farklı pek çok rol verilmiştir: kozmik ağaç (dünya ağacı, hayat ağacı...), Tanrıyla iletişim aracı olarak ağaç, şeytan ya da kötü ruhları kovma törenlerinde ağaç, tabiat olaylarını yönlendirme törenlerinde ağaç, güneşin batışını engelleme ya da geciktirme törenlerinde ağaç, rüzgâr estirme ya da durdurma törenlerinde ağaç, ay tutulmasını engelleme ya da tutulan ayı kurtarma törenlerinde ağaç, yağmur yağdırma törenlerinde ağaç, sağaltma törenlerinde ağaç, defin törenlerinde ağaç, bereketi artırmaya yönelik mevsimlik törenlerde ağaç, şekil değiştirme ya da bitkilerin kökenleri ile ilgili mitlerde ağaç... (Ergun, 2004, s. 17, 66).

Uluçay eserlerinde yalnız ağaçla kendisini anlatır. Onun düşünce ve hayallerinden uzak kalabalıklar içinde tek başlılığını anlatır. İşlerinin istediği gibi gitmediği zamanlarda ümitsizliğe kapıldığında, ihanete uğradığında tıpkı yalnız ağaç gibi yaprakları dökülür. Başka eserlerinde çınar ağacıyla, koskoca bir medeniyeti; kavak ağacıyla insan ömrünü, Hıdrellez Günü dileklerini astığı ağaçla umudu dile getirir.

“Yürüdükleri yolu kavakların gölgeleri kaplamış.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 42).

“Tam bırakıp gideceği sırada çınarın arkasından uzanan Recep’in ayağını görüyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 46).

“Yakup, yalnız ağacın altına oturmuş, kendi yaptığı güneş saatine bakmaktadır.” (Uluçay, 2015, KK, s. 41).

“Sarsak adımlarla yalnız ağaca varır. Ağacın gövdesine sarılır. Yakup: Ben bu yalnız ağacın eşiyim. Bu ağaç gibi ayaklarım toprağa bağlı. Yağmur, kar, fırtına...Şikâyete hakkı yok bu ağacın. Bu ağaç gibi kuruyup gideceğim bozkırın ortasında.” (Uluçay, 2015, KK, s. 67).

“Babam bir traktör arabasıyla söğüt ağacı getirdi.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 121).

Filmde suya yansıyan ağaçların görüntüsü terstir. Yaşamında ters giden şeyler gibi (Koltuk Değneklerinden Kanatlar Yapmak Kısa Filmi).

Yaprakları olmayan, yalnız bir ağaç. Mitolojide Tanrının eşinin olmaması, doğurmaması özelliğinden yola çıkılarak yalnız ve meyvesiz ağaçlar kutsal kabul edilir. Uluçay filmde yalnız ve kimsesiz ağaç ile anne babasını yitirmiş ancak yaratıcının korumasında iki kimsesiz çocuğa atıfta bulunur (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

Bu filmde de yapraklarını dökmüş yalnız bir ağacı görürüz (Minyatür Cosmosda Rüya Kısa Film).

Ahmet Uluçay bir Hıdrellez Günü eşiyle yaşadığı olayı film hâline getirir. Türk inanç sisteminde gördüğümüz kutsal atfedilen ağaçlara bez bağlama geleneğinde görüldüğü gibi Uluçay'ın eşi de filmde gerçekleşmesini istediği dilekleri bir kâğıda yazarak ya da resimlerini çizerek ağaca asar. Eşinin uzun metrajlı film çekme sevdasına yönelik isteğini de film peliküllerini ağacın dallarına asarak gerçekleştirir. Yeşil doğanın rengi olduğu için, bereket-bolluk, şifa, umut, iyimserlik hayat sembolüdür. Kutsallık atfedilen ağaç bu düşünce ile filmin merkezinde yer alır (Uzun Metrajın Resmi Kısa Film).

Filmde yeşil yapraklı kavak ağacının balta sesleriyle birlikte devrildiğini görürüz (Epileptic Kısa Film).

Dolunay önünde yalnız bir ağaç görüntüsü vardır (Optik Düşler Kısa Film).

4.17.2. Su Kültü

Su insanlar için hem maddi hem de manevi arınmayı gerçekleştirir. Bütün bedeninin veya belli organlarının su ile yıkanmasıyla fiziksel temizlenmeyi sağlar. Ayrıca bazı dinlerde belli ibadetlerden önce bir kısım organlarının su ile yıkanması suyun fiziksel temizlenmenin yanında manevi arınmayı da sağlayan bir kaynak olduğunu gösterir.

Su, sahip olduğu olumlu özelliklerin yanında, belli zamanlarda gösterdiği taşkınlık nedeniyle karşı konulmaz bir hal almakta ve canlılar için olumsuz bir etkiye de sahip olabilmektedir. Suyun bu olumsuz özelliği, insanların belli dönemlerde işledikleri günahlardan ve gösterdikleri taşkınlıklardan dolayı suların altında kalması yani “tufan olayı” ile sembolize edilir. Tufan olayı ise insanların günahlarından dolayı suda arınıp temizlenmesi ve yeni bir insanlıkta hayat bulması şeklinde algılanır (Eliade, 2003, s. 254).

Türk toplumunun kültür ve inanç dünyasında sahip olduğu anlam ve değer dolayısıyla su, günümüze kadar önemli bir kült olarak varlığını sürdürmüştür. Bu düşünce çerçevesinde Türkler bazı suları, sahip olduğu bir kısım ayırıcı özelliklerinden

hareketle kutsallaştırmışlardır. Kutsal gücün merkezi olarak gördükleri bu suların, belli usullerle temasa geçildiğinde kendilerine fayda sağlayacağına inanmışlardır.

Recep köyünde bulunan Kayı Dede adındaki yatırdan yardım ister. Recep'in Kayı Dede'yi ziyareti ayrıntılı olarak aktarılmaktadır: “Recep bir elinde kandille birtakım kapılar açıp kapatıyor. En son içinde yeşil örtülü bir sanduka bulunan basit bir odaya giriyor. Sandukanın çevresindeki mumları yakıyor. Sandukanın ayakucundaki ibriği alıyor, kulağına götürüp sallıyor. İbrik boş. İbriği alıp dışarı çıkıyor. Doldurup yerine getiriyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 36, 37).

Su yaşamı, sağlığı, bereketi temsil eder. Filmin başındaki göl ve göle yansıyan görüntüler su dalgaları ile bozulur. Bir şeylerin yolunda gitmediğine işaret eder (Koltuk Değneklerinden Kanatlar Yapmak Kısa Film).

Filmde çocuğun rüyasında deniz görüntüsü vardır. Tasavvuf kültüründe aşk varlık sırrını içinde taşıyan bir mana denizidir. Deniz görüntüsü ve ardından dervişlerin zikir ayinleri huzura davet eder. Halk arasında yapılan rüya yorumlarında deniz gönlün genişlemesi, ferahlama, sıkıntıların sona ermesi anlamlarına gelir. Filmde çocuk korkulu rüyaların ardından huzura kavuşur (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

4.17.3. Ateş Kültü

Ateş kavramına baktığımızda, ısıtıcı, yakıcı, pişirici, ayrıştırıcı gibi özellikleriyle dikkatimizi çekmektedir. Bu özellikler insanın ateşi keşfettiği zamandan günümüze kadar, kademeli olarak hayata yansıtılabiliştir. Ateşin keşfiyle insanlar avlanmayı, avlarını pişirip yemek yapmayı öğrenmiş, yine ateşle ısınıp soğuğa karşı direnmeyi bilmiştir.

Ateş demir gibi madenlerin eritilmesini sağlayarak sanayinin oluşmasına vesile olmuş ve “insanlığın gelişimi açısından çok önemli bir adım olan ateş” ile suyun ısıtılması sonucu birçok teknolojik gelişmeyi de beraberinde getirmiştir (Gündüz, 1998, s. 47). Bu yararlarının yanında ateşin yakıcı, yok edici ve dolayısıyla korkutucu bir boyutu da bulunmaktadır.

Ateşin bu korkutucu boyutu, sadece yaşanan âlemle sınırlı kalmayarak, kimi dinlerde onun, uhrevî âlemde bir ceza unsuru olarak algılanmasına da sebep olmuştur. Ateşin maddi niteliklerinin yanında insanın günlük yaşamında bu derece önem arz etmesi, düşünsel-manevi boyutta da birtakım fikirlerin oluşmasına etki etmiş ve böylelikle gerek dini gerek kültürel sahada birçok inanış ve düşünce pratiğe yansımıştır.

Başlangıçtan günümüze gelinceye kadar ateş; Türk kültür hayatında, inanç dünyasında önemli bir yere ve işleve sahiptir. Türklerde ateş bir kùltür. Kùlt, kùlter konu olabilecek bir nesne ve kişinin varlığı, bu nesne ya da kişiden insana zarar gelebileceğine ilişkin inancın varlığı, bu inancın sonucu olarak fayda sağlayacak, zararı uzaklaştıracak ziyaretler, adaklar, kurbanlar vb. uygulamaların varlığıdır (Artun, 2006, s. 19, 28).

“Geçiş dönemlerinde kültürel bir öge olarak karşımıza çıkan ateşin insanların ve hayvanların tedavisinde sağaltım aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanında ateşin bir kùlt olma özelliğine bağlı olarak ateş, köz, kül, duman ve ocakla ilgili çeşitli inanışların günümüzde de canlılığını koruduğu söylenebilir” (Doğaner, 2012, s. 37, 41).

“Recep köyünde bulunan “Kayı Dede” adındaki yatırdan yardım ister. Recep’in Kayı Dede’yi ziyareti ayrıntılı olarak aktarılmaktadır: Recep bir elinde kandille birtakım kapılar açıp kapatıyor. En son içinde yeşil örtülü bir sanduka bulunan basit bir odaya giriyor. Sandukanın çevresindeki mumları yakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 36, 37).

Filmde Hoca, genç kıza musallat olan cinleri uzaklaştırmak amacıyla kıyafetleri ateşe verir. Mumlar yanar, muskaların kenarları mum alevlerinde yakılır (Epileptic Kısa Film).

Filmde mum metafordur aslında. İlahi aşkın coşkunluğu ile önce yanıp aydınlanan sonrasında yüce varlık karşısında acziyet gösterip eriyen dervişleri anlatır (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

4.17.4. Boynuzlu Hayvan Başı

Boynuzlu hayvan başları Türk inanışına göre kötü ruhlardan korunma amacıyla evlere asılırdı. Filmde gökyüzünde beliren boynuzlu hayvan kafası ve ardından deniz görüntüsü karşımıza çıkar (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

4.17.5. Güneş, Ay ve Gökyüzü

Türk mitolojisinde güneş, önceleri daha büyük bir öneme sahipti. M.S. 763’te Uygurlar “Mani” mezhebini kabul edince, yavaş yavaş “Ay” da büyük bir önem kazanmaya başladı. Türklerde güneş doğunun, ay da batının sembolü idiler. Oğuz Destanı’nda sabaha, tan ağarmasına ve gün çıkmasına büyük bir önem verilmişti. Bütün bir hayat, gün ve güneşle başlıyordu. Güneş battıktan sonra ise her şey duruyordu. Türkler, göğe bir renk vererek çoğu zaman “Gök Tengri” yani “Gök Tanrı” deyimini

kullanıyorlardı. Gök kelimesi bir rengi ve maviliği ifade ediyordu (Ögel, 2001, s. 17, 18, 47).

Ahmet Uluçay, eserlerinde güneş, ay ve gökyüzünü yaşadıkları olayların neticesinde ruh hâline göre şekillendirir. Güneş bazen usul usul doğarken bazen renk cümbüşü ile batmaya hazırlanır. Kimi zaman masmavi gökyüzü yerini gamlı gri gökyüzüne bırakır.

“Gün karşı dağların ardında batmaya hazırlanıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 59).

“Gün usul usul doğuyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 93).

“Sonra gümüşü bir dolunay ışığında kaldım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 28).

“Hele bir yaz günüyse, masmavi bir gökyüzü altındaysa büsbütün dayanılmaz oluyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 55).

“Gri gökyüzünü söylediğim gibi tarlanın kuzeyde olduğunu da kesinlikle söylemem gerek.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).

“Kızıl bir gün battı batacak.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Tertemiz, lacivert bir temmuz gökyüzü var üzerimizde.” (Uluçay, 2015, KK, s. 83).

“Güneşin önüne sarı bir filtre konmuş gibiydi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 92).

“Gökyüzünde parça parça kara bulutlar var.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 39).

“Lacivert gökyüzünde yıldızlar ve ay pırıl pırıl.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Bu gri, gamlı gökyüzünün altında sonsuz, uçsuz bucaksız bir mezarlık, uzanmalıymışım gibi geliyor bana.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 70).

“Gökyüzü bulutlarla örtülü. Sarı bir ışık var. Hastalıklı, ölü benizli sarı bir ışık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 77).

“İki akşamdır ne güzel günbatımı vardı. Altın renginden tut, kırmızıya kadar bütün renklerle gökyüzü tutuşmuş yanıyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 82).

“Mavi gökyüzüne asılı duran dalgın bulutlara, göçmen kuşlara el sallasın istiyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 105).

“Camdan giren gün ışığının içinde altın renkli toz zerrecikleri uçsunsun.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 108).

“Gümüş renkli parlak bir gökyüzü. Ara sıra mavi lekeler...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 110).

Gökyüzü mavi, ay kırmızı dolunay şeklindedir (Minyatür Cosmosda Rüya Kısa Filmi).

Bu filmde de dolunay görüntüsü vardır (Optik Düşler Kısa Filmi).

4.17.6. Kırk Sayısı

“Türk kültüründe sayılar oldukça önem arz etmektedir. Bu önemin büyük bir bölümü dini inanmalardan kaynaklanmaktadır. Bazı sayıların kültürümüzdeki işleri İslam öncesi sosyal hayata dayanmaktadır. İslam dininde de bazı sayılar kutsallık taşıır” (Artun, 2018, s. 382).

“Kırk sayısı, İslamiyet öncesi ve sonrası geleneklerde en çok yer tutan sayıdır. Hz. Muhammed’e kırk yaşında vahiy gelmesi, Allah’ın Hz. Adem’in çamurunun kırk gün yoğrulduğuna inanılması, Mehdi’nin dünyada kırk gün kalacak olması gibi inanışlar nedeniyle kırk sayısı pek çok eserde sembolik olarak kullanılmıştır” (Çoruhlu, 2006, s. 209).

“Halk inanışında kimi sayılara özel bir anlam verildiği, onların sık sık kullanılmasından, tam ve gerçek rakam yerine bildirilmek istenen miktarın böyle bir sayı ile gösterilmesinden de anlaşılır. 1, 3, 5, 7, 9, 12 gibi ilk sayılarla 40, 70, 72, 99, 300, 360, 366, 1001, 18000 gibi daha yüksek sayıların her biri kutluluk, hayırlılık, uğurluluk anlamı taşırlar.” (Boratav, 2013, s. 90).

Ahmet Uluçay eserlerinde, mitolojiden ve gelenekten beslenen ayrıca mistik değeri olup günümüze kadar gelen formel sayılara da yer verir.

“Madem kırmama, diyorsun bir yumurtayı kırk gün cebinde taşı. Kırk gün sonra yumurta sağlam duruyorsa ben babana söylerim, o da sana saat alır.” (Uluçay, 2015, KK, s. 50).

“Benden kırk gün kadar büyükmüş Azize. Anamla anneannemin kırkları karışmış.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).

“Kırk yaşını çoktan geride bıraktın, daha ilk filmi çekemedin be adam.” (Uluçay, 2015, KK, s. 97).

4.18. Renkler

Varoluşunu doğal kabul ettiğimiz renkler, toplum tarafından işlendiğinde kültürel bir boyut kazanır. Renklerin kültürel boyutu da renklerin sembolleşmesini sağlar. Sembolleşen renkler, zamanla manevi ve milli boyut kazanır. Mitlerden bugüne şekillenen ve sembolize edilen renkler insan üzerinde önemli bir etki oluşturur. Bu etki,

insanların renklerle duygularını ifade etmelerini sağlar. Bu anlamda renklerin ifadesini duygusal kullanım olarak kabul edebiliriz (Naskali, 1996, s. 7).

Ahmet Uluçay eserlerinde; orijinal, derin manalar yüklediği renk sıfatları ile duygularını ve hayallerini ifade etmedeki ustalığını gösterir. Örneğin, sarı renk genellikle ayrılık rengidir. Ayrılık, hüznün ve kederin sembolü olarak göze çarpar. Ahmet Uluçay da ‘sarı bir hüznün’ olarak tanımladığı eylül ayına bu ayın çağrıştırdığı sosyal olaya (12 Eylül) atıfta bulunur.

Ahmet Uluçay’ın görme duygusu çok güçlü, resim yeteneği çok gelişmiştir. Eserlerinde kullandığı renklere; kimi zaman dini bir sembol kimi zaman ise duygularının yön verdiği yaşamı tasvir ettiği tabirler olarak rastlarız. Örneğin gökyüzü farklı renk nüanslarıyla vasıflandırılır. Masmavi gökyüzü, gümüşü gökyüzü, lacivert gökyüzü, gri gökyüzü...Bu durum Ahmet Uluçay’ın yaşadıklarının ruh haline yansımalarından kaynaklanır.

“Tabutun üstündeki yeşil örtü kımıldıyor gibi.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 9).

“Karpuz bu sefer kıpkırmızı...” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 11).

“Ahırın yeni kireçlenmiş beyaz, kerpiç duvarında, elinde tabanca tutan bir adam görüntüsü beliriyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 21).

“Pencerelerde sarı ışıklar.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 19).

“Kızın pembe teninde bir morluk var.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 39).

“Işık makine dairesinden tek nokta halinde çıkıyor, mavi sisten bir piramit haline dönüşerek perdeye doğru uzuyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 40).

“Recep’in elinde kirli, beyaz küçük bir torba var.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 42).

“Gene her günkü gibi günlük tıraşını olmuş, Beyaz gömleğini giymiş.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 50).

“Yüzü kıpkızıl olmuş.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 71).

“Masanın üzerinde duran birkaç kulaçlık 35 mm siyah-beyaz filmi eline alıp kare kare bakıyor.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 80).

“Süt beyaz sakallarına çiğ tanesi gibi yaşlar dökülüyordu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Üzerine kir düşmemiş kar beyazı bir beyazperdemiz.” (Uluçay, 2015, KK, s. 15).

“Mendilim akşama kadar gri bir renk alırdı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 25).

“Ellerimin üstü de simsiyahtı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 25).

“Yüzü de siyah bir peçeyle örtülüydü.” (Uluçay, 2015, KK, s. 28).

“Sonra gümüşü bir dolunay ışığında kaldım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 28).

“Hele bir yaz günüyse, masmavi bir gökyüzü altındaysa büsbütün dayanılmaz oluyor.” (Uluçay, 2015, KK, s. 55).

“Beyaz, pembe, kırmızı...Yeşil yaprakları kadife duygusu verirdi insana.” (Uluçay, 2015, KK, s. 56).

“Gri gökyüzünü söylediğim gibi tarlanın kuzeyde olduğunu da kesinlikle söylemem gerek.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).

“Yoğun mavimsi beyaz bir ışık parlayıp sönüyor pencerede.” (Uluçay, 2015, KK, s. 63).

“Sabah yoğun bir aydınlık, beyaz bir körlük...” (Uluçay, 2015, KK, s. 64).

“Kara gözlerinde uyku mahmurluğu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 68).

“Pembe, sağlıklı bir yüzü var.” (Uluçay, 2015, KK, s. 68).

“Sarışın, mavi gözlü Alaman kızlarından bahsettiler.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Kızıl bir gün battı batacak.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Tertemiz, lacivert bir temmuz gökyüzü var üzerimizde.” (Uluçay, 2015, KK, s. 83).

“Sarı, kandil ışıklarıyla perilerin yaşadığı bir masal köyü.” (Uluçay, 2015, KK, s. 83).

“Güneşin önüne sarı bir filtre konmuş gibiydi.” (Uluçay, 2015, KK, s. 92).

“Renkleri ve resimleri severim oldum olası. En çok sevdiğim rengin ne olduğunu soranlara yeşil ya da gri olduğunu filan söylerdim hep. Giderek buna kendim de inanmaya başladım. ‘Deli alı sever’ darbimeselinin etkisinde kalarak böyle davranmış olacağım. Şimdi itiraf ediyorum. En çok sevdiğim renk, kırmızı. Kırmızıyı deli gibi seviyorum.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 24).

“Beyaz bir körlüktü bu. Beyaz bir karanlık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 26).

“Otlar sapsarı. Ufuklar çıldırtıcı. Sarı bir hüznün.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 36).

“Gökyüzünde parça parça kara bulutlar var.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 39).

“Bej renkli pantolonumun fermuarı bozuldu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 42).

“Siyah bir ceket ve siyah bir gömleğim var.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 44).

“Yüzü bembeyazdı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 57).

“Lacivert gökyüzünde yıldızlar ve ay pırıl pırıl.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Dışarıda gri bir gökyüzü var. Gri ve aydınlık. Aydınlık kovalıyor beni. Üzerine projektörler tutulmuş cezaevi firarisi gibi korku duyuyorum. Griyi severim oysa. Gri kuzey ve uçma duygusu uyandırıyor oysa. Ama bu parlak, göz kamaştırıcı gökyüzü kötü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 70).

“Bu gri, gamlı gökyüzünün altında sonsuz, uçsuz bucaksız bir mezarlık, uzanmalıymışım gibi geliyor bana.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 70).

“Kan rengi bir dolunayın üstüne dünyamızın gölgesi de düşmüş...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 72).

“Üstelik pencerede içinde pembe çiçekler olan bir saksı da var.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 73).

“Gökyüzü bulutlarla örtülü. Sarı bir ışık var. Hastalıklı, ölü benizli sarı bir ışık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 77).

“İki akşamdır ne güzel günbatımı vardı. Altın renginden tut, kırmızıya kadar bütün renklerle gökyüzü tutuşmuş yanıyordu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 82).

“Kapı açılır, içeri simsiyah, kediye benzer bir şey girer, insanı bastırır.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 93).

“Simsiyah bir dekor, bir körlük dekoru.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 100).

“Siyah önlüğümün içinde bembeyaz bir yürek.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 101).

“Mavi gökyüzüne asılı duran dalgın bulutlara, göçmen kuşlara el sallasın istiyorum.” Uluçay, 2018, (SBAD, s. 105).

“Camdan giren gün ışığının içinde altın renkli toz zerrecikleri uçuşsun.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 108).

“Gümüş renkli parlak bir gökyüzü. Ara sıra mavi lekeler...” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 110).

“Kırmızı bir işaret vardı bezin üzerinde. Sonra siyahla yazılmış başka işaretler vardı.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 130).

“Vişnenin yanından avlu kapısına kadar papatyalar ve kırmızıya yakın pembe diyebileceğim dört yapraklı bir tür çiçekler açmıştı. Renk belleğim güçlüdür; ama bu rengin adını bilemiyorum. Çok hoş bir kırmızı...Az biraz mora yakın. Rengin içinde tam dozunda mavi de var.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 195).

“Bileğimden beyaz çarşafa bir damla kan düştü. Kanım kıpkırmızıydı, alev gibiydi, yaşam doluydu.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 215).

“Bir sonbahar akşamı odamda

Karanlık ormanlarda dökülen yaprakları düşünüyorum
 Yapraklar bir zaman yeşildi, öyle ya
 Yeşildi; rüya değil/ Biliyorum” (Uyumsuzluk Şiiri).

4.19. Geçiş Dönemleri

Doğum, evlenme ve ölüm gibi önemli olayları ifade eden geçiş dönemleri çevresinde birçok âdet, ayin, tören, dinsel ve büyüsel işlem mevcuttur. Bu işlemlerin hepsinin amacı insanın yeni durumunu kutlamak ve kutsamak, aynı zamanda da onu, ‘geçiş’ sırasında yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Böylece, ‘geçiş’ dönemlerinde görülen âdetler, gelenekler, törenler araştırılan ülkenin, coğrafi bölgenin ya da kent, ilçe, köy gibi daha küçük toplumsal ünitelerin folklorlarının ana bölümlerinden birini oluşturmaktadır (Örnek, 1971, s. 11).

4.19.1. Doğum/ Çocuğa Ad Verme

“Geleneksel kültürümüzde adın, insanın kişiliği ve geleceği üzerinde etkisi olduğuna inanılır. Bu yüzden de ‘ad verme, ad koyma, ad takma’ sıradan bir olay değildir”. Bu inanç da adın seçimini, veriliş şeklini, adı veren kişiyi etkilemekte; ad vermeyi gelişigüzel bir davranış olmaktan çıkarmaktadır” (Altun, 2004, s. 170, 171).

Ad verilmede kişisel ve sosyal etkenler belirleyici olur. Anne babanın kişisel tercihleri, beğenileri, yaşadıkları, arkadaşları, içinde buldukları çevre, aldıkları eğitim etkili olmaktadır. Çocuğa verilecek ismi karı-kocanın beraber seçmesi ataerkil aile yapısının kırıldığını, modern aileye geçildiğini gösterir. Bazen de ad verme üzerinde toplumsal normlar etkisini gösterir. Evli çiftlerin, özellikle de babanın ailesi belirleyici unsur olur ve çocuğa uygun bir “ata dede” ismi arayışı içerisine girerler. Çocuğun ismini büyük çoğunlukla babanın seçmesi ve kendi akrabalarından seçmesi ataerkil aile yapısını belirler (Başgöz, 2004, s. 16). Toplumların kültürel ilişkiler kurdukları farklı kültürlerden etkilenmeleri de verilen ad konusunda belirleyici olabilmektedir (Türkdoğan, 1999, s. 158).

“Kucağıma torunun diye tutuşturulan kar topunun kulağına ilk ezanı ben okuyayım, ona kendi adımlı vereyim.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).

4.19.2. Sünnet

“Sünnet, Müslüman toplumlarda erkekler için dini açıdan bir gereklilik, sosyal açıdan da erkek olma yolunda önemli bir geçiş dönemidir” (Eroğlu Farsakoğlu,2011, s. 164). “

Bir erkeğin yaşamındaki en önemli olay, Kur'an'da hiç sözü edilmeyen ancak tüm Müslüman erkekler için vazgeçilmez bir merasim olan sünnet töreniydi. Hiçbir şekilde dinî olmayan bir törendi ve özel duası yoktu. Bazı bebekler kırkları çıktığında sünnet edilir ama çoğu beş ila on iki yaşları arasında, özellikle yedi ve sekiz yaşında bu operasyonu geçirirdi. Çocukların erkekliğe geçişlerini tebrik etmek ve onlara uygun hediyeler vermek üzere konuklar gelirdi (Lewis, 2006, s. 99, 100).

Sünnet merasimlerinde yapılan eğlenceler, yemek ikramları toplumda sosyal dayanışma ve bağlılığın güçlenmesine vesile olur.

“09'da sünnet davetindeydim. Gene kurt gibi yedim. Bu gidişle yüz kiloyu bulacağım. Behlül'ün sünnet olurken, ‘Ana gitti gali!’ diye bağırması herkesi güldürdü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 197).

4.19.3. Evlenme

Evlilik, dinsel törenlerin yapılmadığı, tamamen ferdî bir meseleydi. Her iki tarafta bir anlaşmaya vardıklarında oğlan ve kız birbirlerine nişan armağanları gönderir, evlilik akiti hazırlanır ve her iki tarafa birer kopyası verilirdi. Damadın ailesinin düğün masraflarına katkısı ve boşanma hâlinde kızın çeyizinin hangi bölümünün alıkonulacağı gibi maddi meseleler konusunda yapılan bir pazarlığın ardından, her iki tarafın da memnun kalacağı şekilde bir anlaşmaya varılırdı. Düğün şenliklerinin süresi, iki ailenin zenginliğine ve koşullarına bağlıydı. Bazıları o gün bir şenlik düzenler ve gelin babasının evinde yaşamak üzere damatla eve giderdi (Lewis, 2006, s. 102, 103).

Günümüzde düğün gelenekleri bireylerin istekleri, imkânları doğrultusunda değişikliğe uğramıştır. Uluçay'ın eserlerinde ise düğün, geleneklerle birlikte yer almıştır. Uluçay, aynı zamanda düğün geleneklerine dair yaptığı çıkarımları da eserinde bizlerle paylaşır.

“Mahallede düğün var. Tabancalar, tüfekler...Ortalık yıkılıyor. Çatılara saçmalar yağıyor. Hoparlörde çirkin bir müzik. İnsanın kulağına çivi çakılıyor sanki. Çok geçmedi, elektrik tellerine bir kurşun isabet etti. Tel koptu, yere düştü. Mahalle karanlıkta kaldı. Bunlar olurken Şerif'le kahvenin önüne oturmuş, insanoğlunun havai fişek atmasının, göğe doğru kurşun sıkmasının ardındaki ruhsal ihtiyacın kaynağını konuşuyorduk. Şuydu: ‘Ey Allah'ım, sen ordasın ama bak burada da biz varız!’ (Babamın çok kullandığı) Yerel bir deyim aklıma geldi: Göklere ürmek.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 41).

4.19.4. Ölüm

“Ölüm her canlının mutlak sonudur. Ne kadar uzun yaşanırsa yaşansın herkes mutlaka ölümü tadacaktır. Ölüm insan hayatında son büyük geçiş ve değişikliktir. Geçiş dönemleri içerisinde belki de insanı en çok etkileyen, en çok meşgul eden süreçlerden birisidir” (Boyraz, 2003, s. 13).

“Her devirde ve her millete ölüm ve ölüm sonrasında uygulanan pratikler vardır. Bu pratiklerin şekillenmesinde milletin uygarlık seviyesi, gelenekleri ve dini inançları belirleyici unsur olmaktadır. Ölüm sonrasında uygulanan pratikler ölüye karşı saygıyı, yaşanan üzüntüyü, ölüme karşı duyulan saygıyı yansıtmaktadır.” (Çağınlar, 2010, s. 29).

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde ölüm ve ölümlle ilgili uygulanan pratiklere baktığımızda Kur’an okuma gibi dini uygulamaların yanı sıra ölüne üzerine bıçak koyma, ölüne ruhunun hafifleyeceğine inanılarak yapılan birçok yörede görülen yemek ve un helvası ikramını görürüz.

“Tabutun üstündeki yeşil örtü kımlıyor gibi.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 9).

“Bu akşam ölen halamın daveti de vardı.’ Vasiyet etmiş: ‘Benim ölümüm düğün gibi olsun’ demiş, ‘Herkes yesin içsin’ demiş. Yemekte tulumba tatlısının yanında un helvası da vardı. Bu da halamın vasiyeti olmalı, dedim kendi kendime. Öyleymiş. Bu davet, 7’si yerineymiş. Oysa gideli 15 gün oldu.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 42).

“Dayın da öldü diyorum, Nevzat dayımız.” (Uluçay, 2015, KK, s. 16).

“Kızları da veremden ölmüş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 114).

“Kapı tokmaklarından, merdiven korkuluklarından ellerimin izi silindiğinde, ayakkabılarım kaldırıldığında eşikten, sapını ellerimin cilalayıp aşındırdığı Devrek işi bastonum, yoksul ihtiyaç sahibine hayır olsun diye verildiğinde, onlar için ak sakallı hoş bir anı olarak kalayım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).

“İğneci Nömne abla ölmüş.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 141).

“Bugün Ayşe’nin annesinin ölümünün elli ikinci gecesi. Yatsıdan sonra Kur’an okundu. Camideydik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 129).

“Necati’yi toprağa verdiler. (Ben, tomografiye uzanırken.)” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 188).

Filmde ölüm trenin adamın üzerinden geçmesi ve yaralı bir kuşun can çekişme sahnesiyle karşımıza çıkar (Epileptic Kısa Film).

Gaz lambası elinde, uzun geceliği ile bir çocuk merdivenlerden çıkar, bir odaya yönelir. Kapıyı açar. Karanlık bir odanın içinde ölünün başında ağıt yakan bir kadın vardır. Ölünün üzerinde bir bıçak vardır. Çocuk yaklaşır, oturur ve öylece kalakalır. Çocuk babasını yitirmiştir. Ama annesi oğluna sarılmak yerine sessizce kocasına ağıtlar yakar (Optik Düşler Kısa Filmi).

4.20. Dini Günler, Bayram ve Kutlamalar

Bayramlar her millette görülen ve toplumun bütün fertleri tarafından benimsenen ve gününde bütün imkânları ile halkın katıldığı ortak âdetlerdendir. Bu hâliyle bayramlar, insanlar arasındaki karşılıklı sevgi ve saygının perçinlediği gündür. Bayramlar, insanların birbirleri ile olan dargınlıklarını unuttukları, barıştıkları, kardeşçe kucaklaştıkları gündür.

Aynı şekilde bayramlar, millî ve dini duyguların, inançların, örf ve âdetlerin uygulandığı, sergilendiği, bir toplumda millet olma şuurunun şekillendiği, kuvvetlendiği günlerdir. Bilindiği üzere bütün bayramlar dinî ve millî bir inanıştan, o toplumu ilgilendiren ortak bir hatıradan, geleneklerden, duygulardan ve tabiattan doğmaktadır (Çay, 1997, s. 5).

XX. yüzyılın başlarında bayramlar sade bir biçimde kutlanır, bayram arefe günü top atışlarıyla başlar ve bayramın son gününün ikindisinde atılan topla sona ererdi. Ramazan gecelerinde olduğu gibi Ramazan Bayramı'nı müjdeleyen davul sesleri hem çocukları hem büyükleri sevindirirdi. Büyükler ve küçükler sabah erkenden bayramlık elbiselerini giyerler ve yakınlarında bulunan camide bayram namazını kılmaya giderlerdi. Namazdan sonra camide yapılan bayramlaşmayı eve dönünce aile fertlerinin bayramlaşması takip ederdi. Büyükler birbirlerine hediyeler verir, küçüklere de şeker, lokum ile bayram harçlığı verilirdi. Daha sonra mahallenin bekçisi davulcuyla birlikte gelerek bayram bahşişini alırdı (Özdemir, 1992, s.264, 265).

Kurban Bayramı, Hicri takvime göre Zilhicce ayının 10. günü dâhil olmak üzere dört gün süren, imkânı olanlara kurban kesmenin vâcip kılındığı dini bir bayramdır. Ahmet Uluçay, eserinde Kurban Bayramı ile ilgili arefe günü bayram alışverişi, akraba ziyaretleri gibi günümüzde canlılığını koruyan adetlerden bahseder. Ayrıca dini günlerden Müslüman toplumlar için önem taşıyan Ramazan ayıyla ilgili bir şiiri de bulunmaktadır.

“Bugün bayram. Bayram namazından sonra Hüseyin’le Gölcük’e gidip geldik. Gölcük’ten gelince de akraba ziyaretine çıktım. Köyde sokakta çocuklar vardı. Bayram harçlıklarıyla oyuncak tabanca almışlar.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 65).

“Bugün bayramın ikinci günü. Ayşe’yle Tavşanlı’ya gittik. Amcamla teyzeme bayramlaşmak için uğradık.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 66).

“Bugün arefe. Ayşe ile bayram alışverişi için Tavşanlı’ya gittik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 156).

“Bugün bayram. Hısım akrabayı dolaşmaya çalıştım.” (Uluçay, 2018, SBAD, s.157).

“Bugün bizim Halil, Kütahya’dan kurbanlığı alıp getirmiş. Kurbanlıklar dün ve bugün Tavşanlı’da oldukça pahalıymış” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 177).

“Saat 07.de bayram namazına dış sancısıyla uyandım. Çocukluğumdan beri çekerim dişlerimden. Bugün de tam bayramı buldu. Bayram boyunca suratımı ekşitip duracağım demektir bu. Bizim kurbanlık bembeyaz bir şeymiş. Kirpiklerine kadar beyaz...Gayet uysal. Kesilirken hiç üzülmeydi. Onun uysallığı beni bir kat daha üzdü.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 177).

“Kameri Takvim” e göre her yıl, bir önceki güneş takviminin yılına göre on gün önce başlayan, 29 veya 30 gün devam eden Ramazan ayı, İslam’ın beş şartlarından biri olan “oruç” ibadetinin yapıldığı dinî bir aydır.

Ramazan İslam aleminde ‘on bir ayın sultanı’ olarak kabul edilmiştir. Bütün akıl ve baliğ olan Müslümanların -eğer sağlık durumları müsaitse- bu ayın her gününü tan ağardığı andan itibaren, gün batımına kadar hiçbir şey yemeden, içmeden oruçlu olarak geçirmeleri farzdır. Ramazan’ın toplumumuzda çok önemli bir yeri vardır. Bu ayda, bir yandan Allah’ın emrettiği şekilde O’nun rızasını kazanmak için oruç tutulurken, diğer yandan da yine aynı gaye ile sadaka, fitre zekât dağıtılır; herkes kendi gücü nispetinde fakir, kimsesiz, hasta, garip, çaresiz insanlara yardıma koşar (Çelik, 2019, s. 159).

Ahmet Uluçay, Müslümanlar için önemli bir yere sahip Ramazan ayına dair duygularını ve Ramazan ayına has uygulamaları yazdığı şiirle ifade etmiştir:

Sen, minarelerde mahya

Sen, gönüllerde şenlik

Camilerde Kur’an sesi

Akşamları kulaklarda

Ezan sesi

On bir aydır işitmedik
Gittin, bir hüznün çöktü akşam soframıza

4.20.1. Hıdrellez

Hıdrellez ya da Hıdrellez, Türk dünyasında kutlanan mevsimlik bayramlardan biridir. Rûz-ı Hızır/ Hızır Günü olarak adlandırılan Hıdrellez Günü, Hızır ve İlyas Peygamberin yeryüzünde buluştukları günün olduğu varsayılarak kutlanmaktadır. Hıdrellez Günü, Gregoryen/Miladi takvimine göre 6 Mayıs, eskiden kullanılan Rumî takvim olarak da bilinen Jülyen takvimine göre 23 Nisan günü olmaktadır. 6 Mayıs'tan başlayıp 8 Kasım'a kadar olan süre Hızır Günleri adıyla yaz mevsimini, 8 Kasım'dan 5 Mayıs'a kadar olan süre ise kasım günleri adıyla kış mevsimini oluşturmaktadır.

Bu yüzden 5 Mayıs günü gecesi kış mevsiminin bitip sıcak yaz günlerinin başladığı anlamına gelmektedir. Hıdrellez, ortak kültürel değer olması yönüyle önemli bir yere sahip olup Türklük dünyasında ve Anadolu'da ortak inanmalarla, ortak heyecanlarla yüzyıllardır kutlanılmaktadır (Artun, 1990, s. 20).

Türkler, XI. asır sonları ile XII. asır başlarında Anadolu'ya geldiklerinde, ilkbaharda kutlaya geldikleri şenlik ve törenleri de beraberlerinde getirmişlerdir. Bu törenlerden biri olan Hıdrellez, asırlar içinde İslamiyet'in de etkisiyle giderek zenginleşmiş, Türk'ün ruhuna sinmiş ve benliğine yer etmiştir. Hıdrellez, bir bayram olarak bütün Türk milletinin topluca katıldığı, kutladığı, birtakım töreleri yerine getirdiği bir bahar bayramıdır. Hıdrellez'den sonra yazın geldiği inancını yaşatan Türk toplumu, Hıdrellez'le birlikte artık karakışın geride kaldığını görmekte ve gelecek günlerde tabiatın canlandığı, yeşerdiği bahar ve yaz günleri olduğunu bu bayram ile birlikte vurgulamaktadır (Sezen, 1999, s. 82).

Filmin başında Ahmet Uluçay'ın oğlu takvim yaprağından kökü İslam öncesi Orta Asya, Ortadoğu, Anadolu yaz bayramlarına dayanan Hıdrellez hakkında bilgiler verir. Eşi ise bugüne has hacet (istek) namazı kılarak muratlarını yaratıcıdan diler. Hızır'ın yeryüzünde dolaştığı, dokunduğu şeylere bereket bolluk getirdiği dilekleri kabul ettiği inancı söz konusudur. Filmde İslam düşünce sistemine ait namaz, dua unsurlarını ve İslamiyet ile ilgisi olmayan ağaca dileklerin bağlanması gibi gelenekleri bir arada görebiliriz (Uzun Metrajın Resmi Kısa Film).

4.21. Gelenekler

Gelenekler bir toplumda/ grupta geçmişten beri yapılageldiği için yerleşmiş eylem biçimlerine verilen addır. Her toplumda değişik derecelerde gelenekler varlığını

devam ettirse de kapalı yapılarda geleneklerin etkisi çok daha güçlüdür. Gelenekler, bir toplumda işlevsel olduğu düşünülen uygulamaların devamlılığını da sağlar. Bu yönüyle gelenekçilik, şekilsel bir takım davranış sergilemenin ötesinde, geçmişten beri var olan ve toplumda önemli fonksiyonlar gören bir düşünce sistematüğını yansıtır (Zencirkıran, 2019, s. 70).

“Yeni bir buzağı doğduğunda, mantı pişer, minik mantı bohçalarının yalnız bir tanesinin içine düğme koyarlardı. Düğme kimin kaşığına çıkarsa, yeni doğan buzağı onun olurdu. Düğme hep de çocuklara çıkardı, düğmeyi bulmak için çokça yediklerinden olsa gerek. Buzağıya sahip olan çocuk, piyango çıkmış gibi mutlu olurdu. Oysa buzağıya sahip çıkmak, bir sorumluluğu üstlenmekti, onu beslemek onun işi olurdu. Yarın mahallede Lütfü'nün oğlu'nun sünnet daveti varmış, davetten sonra gelecek. Ben de davete gitmeyi düşünüyorum” (Uluçay, 2015, KK, s. 156).

4.21.1. Uğurlama

Uğurlama, karşılama Türk halk kültüründe günümüzde de sürdürülen bir gelenektir. Özellikle askerlik insan hayatında bir geçiş dönemi olması yönüyle çeşitli aşamalarıyla kültürümüzde yüzyıllardır tören olarak kutlanmaktadır. Askere gönderme, karşılama törenleri dinsel, toplumsal ve kişiseldir. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme, adak, kurban vb. iç içedir.

“Kamyonumuz vadideki bayırı çıkarken Hamam müsteciri arkamızdan iki el silah atarak uğurladı bizi bu oraya özgü uğurlama şekli; sanırım hâlâ devam ediyormuş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

4.22. Halk İnanışı Unsurları

İnanış, bir kimse veya şeyin doğruluğunu, büyüklüğünü ve gücünü sarsılmaz bir duygu ile benimseme, iman, itikat olarak tanımlanabilmektedir (TDK, 1998, 1079).

Halk inanışı ise, halkın yaşadığı olaylar neticesinde tecrübe edinerek kabullenilirliği hükmüne varılmış dini ya da din dışı inanmalardır. Bu inanışlar beraberinde birtakım pratiklerle toplum hayatında kendine yer edinir.

Halk inanışlarını 195 başlık altında sınıflandıran Tanyu (1976, s. 123, 142), “Bazen bir inanç veya bir görünüş, davranış hakkındaki yargı, bir yönden folklorun bir bölümü, bir yönden dini, manevi folklorla ilgili olabilir” diyerek halk inanışlarını dini folklorun malzemesi olarak görmüştür.

Ona göre; tabiatla, hava ile (meteoroloji) ilgili folklor, çok zaman dini folklorun dışında olmasına rağmen, söz gelişi, köpeğin uğursuzluğu veya ulumasının yer

sarsıntısına veya bir felakete delalet olduğu, kavak ağacının yaprağının tepeden dökmesiyle kışın sert geçeceği inancı yanında, dolu yağmasını durdurmak için kavak ağacını aracı kullanmak veya ruhların konakladığı yerlerden birisinin de kavak ağacı olduğu görüşü dini folklorun ağaçla ilgili inançları içerisinde (Tanyu, 1976, s. 124).

Çobanoğlu, halk inanışlarını “eski dinlerden aktarılanlarla, resmi dinin inançlarının türlü nedenlerle geniş halk yığınları arasında çeşitlenerek aldığı yeni yorum ve inanış” olarak tanımlamaktadır (Çobanoğlu, 2003, s. 12).

Şişman’a göre; halk inanışları, “toplum tarafından kabul edilmiş ilahi bir dinin bilinen hükümleri ve öğretileri dışında kalan, fakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşayan, itibar gören ve nesilden nesile (sözlü gelenek yoluyla) aktarılan itikatlar ve inanmalardır (Şişman, 2000, s. 472).

Halk inanışları zamana ve koşullara göre değişim göstermektedir. Toplumumuzda dinle iç içe geçen halk inanışları bazen dinin öğretisi gibi varlığını korurken bazen de etkisini yitirerek yerini yeni inanışlara bırakmıştır.

Kalafat, bu konuyla ilgili olarak “insanların dinin özündeki temalardan uzaklaşarak beşerî davranışlarını dine ilave ettiklerini ve din ile meşrulaştırarak uygulamada bulduklarını” söylemektedir (Kalafat, 1996, s. 2).

Ahmet Uluçay’ın eserlerinde Türk toplumunda genellikle rastladığımız halk inanışlarının yanı sıra, yöre halkının yaşadıkları olaylar neticesinde kazandıkları tecrübelerinden kaynaklanan halk inanışlarına rastlarız.

“Bir eve bir oğlan yeter inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 29).

“Evin betinin bereketinin kaçacağı inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 30).

“Köylü milletin sanatkar olduğu nerde görülmüş inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 33).

“Kişiler arasındaki dargınlığın ocakları söndüreceği inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 35).

“Karla zararın iki kardeş olduğu beraber gezdikleri inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 64).

“Hangi mahalleye girdik de sopa yemeden çıktık inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 65).

“Aşkın acısını gurbet unutturmuş inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 76).

“Gelinlik kıza bugün yarın nasip çıkacağı inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 89).

“Deliyle Pazar mideyi bozar inancı.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 94).

“Hani birkaç günlük bebekler, düşlerinde kendilerine göz kırpan meleklerle gülümserler.” (Uluçay, 2015, KK, s. 13).

“Yahu Hasan Hoca Müslümandır haram yemez, ben bilmesem de paranın üstünü eksiksiz geri verir baba! filan diyecek olurdum sopadan kurtulmak için.” (Uluçay, 2015, KK, s. 34).

“Kara sevda, derler buna Yakup’um. Vallahi verem olursun.” (Uluçay, 2015, KK, s. 70).

“Acı çekmeden şair olunmaz ki...” (Uluçay, 2015, KK, s. 70).

“Boş ver Yakup, diyorum. Sen köyünden çıkma. Hep tertemiz kal. Çıkarsız dostlukların olsun, kar beyazı aşkların olsun, ihanet nedir bilmeyen sevgililerin olsun, ciğerlerini kurşun ve karbonun kirletmeyeceği nefesin olsun...” (Uluçay, 2015, KK, s. 72).

“Bizim mahalle işte böyle Yakup, diyorum. Kadınlar arasında dolaşan rivayete göre, beddua almış bizim mahalle. Veremler, hastalıklar, yoksulluklar, erken ve nedensiz ölümler, mutsuzluklar...” (Uluçay, 2015, KK, s. 114).

“Ben memnun, içim rahat, kefenimi yeniden başıma çekip, kıvrılıp mezarıma, torunumun gönderdiği Fatihalarla ısınmaya çalışayım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 115).

“Çekirdek aile çoktan baş tacı edildi, sen ulu çınarlardan söz ediyorsun.” (Uluçay, 2015, KK, s. 116).

“Yakup, veremliler sonbaharda ölürlerdi, yaprak dökümünde.” (Uluçay, 2015, KK, s. 117).

“Köyün en yaşlısı Sarıların Süleyman Ağa ölmüş. Sonra ölünün evine gittim. Saat 01. Az önce ölünün evinden geldim. Altı kişi ölünün hem en yanındaki sofraya oturmuş, yemek yiyorlardı. Hem de iştahla. Çaylar, peynirler, kaynamış patatesler, yumurtalar...Sanki suç işleniyormuş gibi geldi bana. İhanetmiş gibi geldi bana. Bir bardak çay içip ayrıldım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 55).

“Gece rüyamda bir pencerenin perdesinin aralığından bakıyorum. Çatılar ve bacalar kalabalığı görüyorum. Yangın var. Kocaman, kapkara bir duman gökyüzüne doğru yükseliyor. Yangın bizim mahallede. İçim cız ediyor. Sonradan öğreniyorum ki, yanan ev bizim ev. Bu kötü işte. Mahvoldum demektir.

Rüyamı Ayşe’ye anlattım. Kara duman iyiye alamet değilmiş. İçim yeniden cız ediyor. Bir yoksula iyilikte bulunmalıyım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 121).

“Tunalı Hilmi Caddesi boyunca akan, yüzlerce insandan bir tek kişi olsun, Ramazan dolayısıyla sigara içene rastlamadım. Ben dalgınlıkla bir tek yakmışım, Çiğdem söndürttü. Giderek daha hoşgörülü, daha müsamahakâr, birbirine daha saygılı bir toplum oluyoruz belki de.” (Uluçay, 2015, KK, s. 152).

“Dedem, oturduğu odaya isterse beş yaşında bir çocuk girsin, ayağa kalkardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 157).

“Akşam. Abdullah’ın (Kaderli) kolu kırılmış. ‘Geçmiş olsun’ a gittik. Bir sürü insan vardı. Kaloriferden, ısı yalıtımından konuşmaya başladılar. ‘Çift kat duvarlar’, ‘Sandviç duvarlar’, straforlar, ytonglar ...Hastanın odası şantiyeye dönünce ayrıldım. Ahlaksız bu adamlar. Abdullah yarın ameliyat olacak. Kırık kötüymüş, yumuşak doku tahrip olmuş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 183).

Karanlık bir odanın içinde ölünün başında ağıt yakan bir kadın vardır. Ölünün üzerinde bir bıçak vardır (Optik Düşler).

4.22.1. Yatırlarla İlgili İnanışlar

“Anadolu insanı Şamanizmin kalıntısı, inançlarımızın uzantısı ve öteden beri süregelen geleneklerin de etkisi ile Allah’a yakın hissettikleri ermiş kişileri, ya da Tanrının sevgisine nail olduklarına inandıkları insanları ululaştırmışlar ve onlara büyük saygı gösterip zor anlarında bunlardan medet ummuşlardır.” (Yardımcı, 1993, s. 285, 286).

Atalar ruhunun geride kalanlara yardım edebileceği inancı ile Anadolu halkı yatırlara ilgi gösterir. Uluçay eserlerinde yatırı ziyaret ederek, mum yakıp ibriğe su koymak gibi pratiklerle buradaki zatın manevi gücünden yararlanmak ister. Yatırda yapılan uygulamaların amacı geleceğe dönük isteklerin gerçekleşmesi, sağlıklı ve huzurlu yaşam dilekleridir.

Recep ile Mehmet köyde kendi imkânlarıyla bir film makinesi yapmak istemekte ve her denemelerinde başarısızlığa uğramaktadırlar. Recep köyünde bulunan Kayı Dede adındaki yatırdan yardım ister. Recep’in Kayı Dede’yi ziyareti ayrıntılı olarak aktarılmaktadır:

“Recep bir elinde kandille birtakım kapılar açıp kapatıyor. En son içinde yeşil örtülü bir sanduka bulunan basit bir odaya giriyor. Sandukanın çevresindeki mumları yakıyor. Sandukanın ayakucundaki ibriği alıyor, kulağına götürüp sallıyor. İbrik boş. İbriği alıp dışarı çıkıyor. Doldurup yerine getiriyor. İbriği koyduğu yerde bir çift takunya var. Sandukayı zorlayıp kaldırıyor. Cebinden çıkardığı kırpıntı film rulolarını

sandukanın altına koyuyor, yavaşça sandukayı indiriyor. Sonra sandukayı okşayarak konuşmaya başlıyor: -Aman dede yardım et de şu bizim filmler gımıldasın gari. Asıl babam asıl Mehmet'le anamız ağladı. Aslında saniyede yirmi dört kareyi tutturuyor emme, resimlerin gımıldadığı yok gine de. Sahi unuttuyodum. Karpuz sattığımız mahallede Nihal diye bi kız var. Öyle güzel ki. Gerçi yaşı benden büyük emme, olsun varsın...Onu bi alırsam, valla abla gibi severim. Hiç sözünden çıkmam. Dizin dibinde uslu uslu otururum. Çocuğumuz oğlan olursa da senin adını veririm, "Süleyman" diye. Gelgelelim, kızın yüzümüze baktığı yok. Anası çok seviyor beni. Seviyor da kız beni gördü mü kılığını asıyo. Bi de âşık olursak işimiz var. Haberin olsun da dedem benim. Evelallah bir şeyler halledersin sen" (Uluçay, 2015, KKGY, s. 36, 37).

Çocuk yatırın olduğu odaya gelir. Yatırın etrafında mumlar vardır. Diz çöker dua eder (Optik Düşler Kısa Film).

4.22.2. Batıl İnanışlar

Arapça "butlan" kelimesinden türetilen batıl kavramı, "boş, çürük, asılsız ve gerçeğe aykırı olan" anlamlarına gelir (Ayverdi, 2006, s. 303). Batıl inanış, asılsız şeylere inanma demektir. Buradan hareketle, bilimin ve geçerli bir dinin reddettiği inançlar, batıl inanışlar olarak değerlendirilebilir.

Psikolojik anlar, eşyanın mahiyetini ve doğa kanunlarını bilmemek, geleceği öğrenmek arzusu, korku, cin, peri ve dev inancı, batıl inanmalarla ilgili yayınlar, batıl inanışlara yol açan sebepler arasındadır. Kimine göre batıl inanış, belirli bir din ile bağdaşmayan, aslı esaslı olmayan veya toplumun ulaştığı bilgi düzeyiyle çelişen genel bir zan olarak değerlendirilirken; kimine göre de eşyaya doğüstü, insana da insanüstü nitelikler atfetme olarak görülür (Örnek, 1966, s. 19).

Bazı hayvanları görmenin veya seslerini duymanın, belirli günlerde ve zamanlarda iş yapmanın, mavi boncuk vb. şeyleri takmanın ve bazı rakamların uğursuz ya da uğurlu olduğuna inanmak İslami temeli bulunmayan inançlardandır. Aynı batıl inançlar çerçevesinde evden çıkarken kedi veya köpek görmek, baykuş sesini ve köpek ulumasını duymak uğursuz sayılmıştır (Yel, 1998, s. 383).

"Recep'in Anası: (Sesi dışarıdan geliyor) Recep, dedenin mumlarını yaktın mı?"

Recep: Valla unuttuğum ana. Hemen yakarım şimdi.

Recep'in Anası: Resimlerle oynamayı unutmuyon emme. Bizim dar-ı dünyada bi Kayı Dedemiz var. Bizim atamız. Kalkıp şurdan iki mum yakacaksın. Yapacağın iş

bu. Bi darılırsa bize, ocağımız söner. Hem şu gımıldakla da uğraşıp durma, betimizi bereketimizi kaçıracaksın.” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 35).

4.22.3. Albastı/ Cinlerle İlgili İnanışlar

Anadolu’da yerine göre; cin, ecinni, cadı, peri, şeytan, üç harfli, iyi saatte olsunlar, pir (evin piri), sahip (evin, koyunların sahibi), bekçi (evin, koyunların bekçisi), mekir, ferişte, feriştah, Rüküş Hanım, İbrik Kalfa (Bayrı, 1972, s. 199) gibi isimler verilirse de cinler kimlikleri birbirine karışmış, iç içe geçmiş şekilde karşımıza çıkarlar.

Cinlere ilişkin ayetleri yorumlayarak cinlerin insanlar gibi doğan, yiyip içen, evlenip çoğalan, ölen hatta insanlarla ilişki kurabilen varlıklar olduğu âlimlerin çoğu tarafından kabul edilir. Bazı kaynaklar, cinlerin yemek kokularıyla veya kemik vb. yemek artıklarıyla yahut hayvan dışkısıyla beslendiğini naklederse de tercih edilen görüşe göre kendilerine özgü bir tarzda beslenirler. Yine kaynaklar cinlerin insan şeklini alabildikleri gibi hayvanlardan yılan, kedi, köpek ve inek şekline girebildiklerini, dünyanın çeşitli bölgelerinde özellikle dağlık yerlerde, harabelerde, denizlerde, çöllerde, çöplüklerde ve mezarlıklarda yaşadıklarını da kaydeder (Kılavuz, 1993, s.9).

Türk toplumundaki büyü ile ilgili inanışlarda bu varlıkların insanlar üzerinde etkili olabileceği düşüncesine ulaşırız. Bilhassa pis ve metruk ortamlarda yaşadıklarına inanılan bu varlıklar akşam saatlerinde anlatılan hikâyelere de konu olur. Ahmet Uluçay’ın eserlerinde ise cinler; gizemli yaratıklar olarak sıra dışı olayların içinde, yaşanan olumsuz durumlar karşısında korkulu rüyalarda, büyüsel uygulamalarda, metruk mekânlarda bunların dışında ise zararsız minik bir varlık olarak da karşımıza çıkar.

“Sanki önünden biri yürüyormuş. -Kim? Cinler mi?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 76).

“Değirmenci kapıyı açmıyor. Anlıyo ki, bunlar gerçek insan değil. Cinler mi? Kim bilir?” (Uluçay, 2015, KKGY, s. 97).

“Her akşam bir periler düğünü oluyordur buralarda. Cinler şehrayin yapıyordur.” (Uluçay, 2015, KK, s. 27).

“Sakın ecinni üstüne uğramış olmayasın? dedi büyük teyzem. Cinler seni götürüp, gözüne bir şeyler göstermişlerdir belki de... ‘Sonra, Ellezlerin kızının başına gelenleri anlattı. Anam, yıllar önce bıraktığı yerden alıp benden şikâyete başladı. ‘Hiç söz dinlemezdi bu çocukluğunda.’ dedi. ‘Neler çektim ben bundan, neler ...Nerede sıkışsa, oraya dikilip işerdi. Yapma oğlum, etme oğlum desem de

dinlemezdi...Küllerin, kemiklerin üstüne işedi belki de...Şunun ettiği laflara bir baksana..." (Uluçay, 2015, KK, s. 60).

"Gece gene ağırlık bastı. Bir kapıya uzanmak istiyor, uzanamıyordum. Şakası yok, bu hal beni öldürecek. Belki beni yatağında ölü bulacaklar. Bu iş bu kadar ciddi. Hatırlarım, eskiden kadınlar sürekli bu hali yaşadıklarını anlatır dururlardı.

Kapı açılır, içeri simsiyah, kediye benzer bir şey girer, insanı bastırırmış. Parmağını bile kıpırdatamazmışsın." (Uluçay, 2018, SBAD, s. 93).

"Define düşü kuranlarla konuşmak dinlendiriyor beni. Adamların ne kadar sınır tanımaz ne kadar naif düşleri var: Cinlerin çıkardığı su sesi, çingirak sesi, rüzgâr sesi..." (Uluçay, 2018, SBAD, s. 125).

"Korkulu rüyalar gördüm. Abdullah'ın akşam anlattıklarından etkilenmiş olacağım. Bu öyküler bir çocuğu nasıl etkiliyorsa beni de hâlâ öyle etkiliyor. Korkarak uyandım, dua ettim; yeniden uyudum. İyi ki sığınacak bir yerim var. Son günlerde bu duygu (korku) peşimi bırakmıyor. (Zaten zaman zaman peşime düşer.) Gece sokakta yürüyorum. Önümde çocukların tıkınıp durdukları yiyeceklerin boş bir paketi, (mısır patates cipsi paketi) ansızın uçarak kaldırımında sürüklenmeye başladı. Durdum, rüzgâr olup olmadığını kontrol ettim, yoktu. Çevremde bir ağaç görmeye çalıştım, yapraklarının rüzgarla kıpırdayıp kıpırdamadıklarına bakmak için. Bir ağaç gördüm, yapraklar kımıldamıyordu. Demek ayaklarımızın altında bizim farkında olmadığımız küçük hava akımları olabiliyor. Yalnız az önce gelirken Abdullah'ın Kahvesi'nin camı niye titreşip 'zzzz' diye sesler çıkarıp çıkarıp sustu." (Uluçay, 2018, SBAD, s. 142).

"Geçtiğimiz gece arkadaş toplantısında beni sık sık ağırlık bastığımı söyledim. Bunun bir cin tasallutu olduğunu söylediler. Tavşanlı'da aynı dertten muzdarip Mehmet diye bir arkadaştan söz ettiler. Mehmet uyanamaz hale gelmiş. Bu hâli gündüz bile yaşamaya başlamış. Cinin anahtar deliğinden girdiğini görmüş. Kara buluta benzeyen bir şey gelir, üstünü örter, nefes alamazmış. İyi ki benim bir silahım var." (Uluçay, 2018, SBAD, s. 167).

Filmde cinlerin musallat olduğu genç bir kızın bir hocadan yardım isteyerek bu sıkıntıdan kurtulma eylemine tanık oluruz. Cinler gözle görülmemektedir. Filmdeki eşyaların hareketliliği (yürüyen ayakkabılar, açılıp kapanan kapılar) korku oluşturan çığlık ve kahkahalar o varlıkları hissettirmektedir (Exorcise Kısa Filmi).

Hoca cinlerin etkisinde kalan genç kadını kurtarmak için dualar okuyup yüzüne üfler. Muska yazar (Exorcise Kısa Filmi).

Filmde İki eş kenar üçgen şeklindeki muskalar üst üste konularak Davut Yıldızı şeklini oluşturur. Yanan mumlar da Davut Yıldızı şeklinde sıralanır. Büyü ritüellerinde rastlanan Davut Yıldızı kötülüklerden korunma ve musibetlerden uzaklaştırılmak için kullanılır (Exorcise Kısa Film).

İnsanları etkisi altına alan genellikle insanlar yalnızken ortaya çıkan ve insanlara kendisini gösteren varlıklara inanmalar halk arasında yaygın bir durumdur. Bunlar halk arasında “karabasan, cin, peri... vb. adlarla anılmaktadır. Genellikle kötülüğü çağrıştıran bir varlık olan cinler bu filmde zararsız bir yaratık olarak anne babasını yitirmiş iki çocuğun dünyasına konuk olur. Onları eğlendirir (İnci Denizin Dibinde Kısa Film).

4.23. Köy Yaşamı

4.23.1. Köy Odası

Köy odaları; köyün zenginleri veya köy halkının birlikte yaptırdığı köye gelen yolcuların misafir edildiği, köy halkının sohbet, kutlama, cenaze, eğitim gibi sosyal ve kültürel amaçlar için kullandığı mimari bakımından sade yapılardır. Bu odalar televizyon ve radyo gibi iletişim araçlarının olmadığı zamanlarda köy halkının çeşitli masallar, efsaneler anlattığı, oyunlar, eğlenceler düzenlediği folklorik açıdan önem taşıyan mekânlar olarak karşımıza çıkar. Günümüzde teknolojik gelişmeler ve ulaşım kolaylıklarının sağlanmasıyla bu odalara ihtiyaç kalmamıştır.

“Katlayıp babama vermesi için anama teslim ettim mektubu. Babam okumuş. Hoşuna gitmiş. Cebine koyup köy odasına götürmüş. İnanmamışlar bunları bir çocuğun yazdığına. Babam ‘o yazar! ’ demiş.” (Uluçay, 2015, KK, s. 52).

“Sonra odalar...Yukarı Tekke Odası yok, Sarılar’ın Odası yok, Orta Tekke yok, Duman Tekke yok, Abekir Odası, eski şekliyle yok. Hassönler’in Oda yok. Aşırılar’ın evinin ardındaki oda çoktan yok. Hele Kel Oda, güzelim Kel Oda yok. Ne güzel mimarisi vardı oranın. Tepecik köy müzesi olabilirdi orası; kuzeye bakan camsız, kepenkli pencereleriyle çevrili hani yalıtıyla Kel Oda, yok. Hassönler’in Oda yok. Bu köyün adı ‘Yoklar Köyü’ olmalı artık. Bu bana büyük acı veriyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 192).

4.23.2. Kahvehane

Geleneksel dönemde mahalle halkı ve dışarıdan gelen yabancıların birlikteliği kahvehaneler tarafından sağlanırdı. Kahvehaneler halkın gündelik hayatına, insanların toplanıp doğrudan diyalog kurabilme imkanını getirerek yeni hareketlilik alanları

oluşturmuşlardır. Kahvehaneler hayatın kültürel dolaşımı içinde toplumsal iletişimin çok yönlü olarak gerçekleşmesini sağlamasının yanı sıra eğlence merkezi konumunda bir işleve de sahiptir (Meriç, 2000, s. 142).

Sosyalleşmenin ilk ortamlarından biri olan kahvehaneler; Uluçay'ın eserlerinde köy halkının sohbet ettiği, maç izlediği, oyunlar oynadıkları, gündeme dair meseleleri konuşup tartıştıkları mekânlardır.

“Babamla bir kahvede oturuyorduk. Yerde gazoz kapakları vardı. Üzerlerinde rengarenk resimler ve yazılar vardı gazoz kapaklarının. Bizim oralardaki gazoz kapaklarına hiç benzemiyordu. Bizimkiler alüminyum renkli, hiç de çekici olmayan şeylerdi. Ben kahvede gazoz kapağı toplamaya başlamışım. Bu renkli şeyleri köydeki çocuklar bende gördüklerinde kim bilir ne kadar imreneceklerdi. Enseme bir el kavradı. Babamdı. ‘Ayıp!’ dedi. ‘Yere atılan şey alınmaz!’ Demek kentte onurlu bir köylü olacaktım.” (Uluçay, 2015, KK, s. 22).

“Yağmur bir ara diner gibi oldu. Baktık ki kahveci, yeni dükkanını kaşla göz arasında çınarın altına açivermiş. Yağmur dindi ya, bizi evde tutana aşk olsun. Kahveye üşüştük.” (Uluçay, 2015, KK, s. 82).

“Yüzlere bakıyordum. Sabahtan akşama kadar çay satan, halinden en az şikayetçi olması gereken kahveci de kederli bakıyordu.” (Uluçay, 2015, KK, s. 91).

“Zehherler’in oradan, Yumuklar’ın eski evinin önünden geçtik; Abekir Odası’nda ışık vardı, dönüp dolaşıp kahveye geldik.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 100).

“Bu gece bütün kahvelerde herkes büyülenmiş gibi, Fener bilmem ne maçını izliyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 131).

“Arkadaşlar sahura kadar kahvede oturuyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 153).

4.23.3. Kaplıca

Kelimenin aslı kapalı ılıcadır; halk arasında kaynarca, ılı su, ısı su, germabe, kudret hamamı, hudai hamam ve abizenne gibi isimlerle de bilinir. Anadolu’daki birçok coğrafi isim, o yerin yakınında bulunan sıcak su kaynağına eski dönemlerde verilmiş isimlerden gelmektedir; Germe, Germiab, Germili, Terme, Çernik, Ilıca, Ilıcalar, Kaynarca gibi. Sıcak kaynak sularının faydalanılması ve bunların bir mimari tesisle bütünleştirilerek hamam haline getirilmesi eski bir geçmişe dayanmaktadır. Başlangıçta termal kaynakların şifa verici özelliği fark edilmeden sadece masrafsız sıcak su olmalarından dolayı yıkanma tesislerinde kullanılmaları sebebiyle bütün dünyada

buralara “hamam” denilmesine rağmen kaplıcalar işlev ve mimari yönleriyle hamamlardan farklı yapılardır (Karakaya, 2001, s. 351).

Uygarlığın ögesi olan su ile yıkanma ve temizlik fikri, insanlık tarihinde tıp tarihi ile birlikte, kültürel gelişim doğrultusunda, günümüz koşullarına kadar ulaşmıştır. Sağlıklı yaşam için insan vücudunun temizliği ve bakımından doğal enerji kaynaklarından yararlanma olanakları da uygarlığın gelişmesi oranında, bilimsel yöntemler ile değerlendirilmeye başlanmış ve halk sağlığının hizmetine sunulmuştur (Özer, 1988, s. 204).

“Eskiden köycek bu kaplıcaların düşkünüyduk Yakup, diyorum. Hala köyün yarısı yazı orda geçiriyor. Çocukluğumda iki ya da üç tane kamyon vardı koca köyde. Şoförlerden birisinin kafası eser zaten hepsi berduş insanlardı. Haydi bakalım, bütün mahalle hazırlansın, yarın Sulla’ya gidiyoruz, derdi. O gece börekler, gözlemeler yapılırdı geç vakitlere kadar. Sabah erkenden binerdik kamyonun kasasına salkım saçak.” (Uluçay, 2015, KK, s. 80).

4.23.4. Tarım

Osmanlı döneminde Anadolu tarımının temel birimi köylü ailesi ya da hanesine dayalı işletmelerdir. Devlete ait olan ve mirî olarak adlandırılan topraklar, işlenmeleri ve belirli vergilerin ödenmesi yükümlülüğü karşılığında köylü hanelerine bırakılıyordu. Böylece devlet, kendi mülkiyetindeki toprakların kullanım hakkını babadan oğula geçer biçimde köylülere bırakmış veya kiralamış oluyordu. Bu toprakların ya da çiftliklerin kullanım hakkı bir belge ile köylü hanesine verilirdi (Pamuk, 2005, s. 39).

Anadolu insanının geçim kaynağı olan tarım Uluçay’ın eserinde; tarımın uygulanışı ve tarımla uğraşan insanlar anlatılarak yer alır. Genellikle köy halkı toprakla uğraşır ve yalnızca erkekler değil kadınlar ve çocuklar da bu geçim kaynağının önemli bir parçasıdır.

“Sonunda tarlaya vardık. Burası söğütlerle, çalılarla bir duvar gibi çevrelenmiş büyükçe bir tarlaydı. Kadınlar çapa yapmaya başladı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 57).

“Bir öğleden sonra babamla çift sürüyoruz tarlada. Sarı bir sonbahar günü ve bir öğleden sonra kalmış aklımda. Babam pulluğu tutuyor, ben pulluk düz bir çizgide gitsin diye öküzleri önden asılıyorum.” (Uluçay, 2015, KK, s. 38).

4.24. Sosyal Olaylar

Hiçbir halk ve toplum, her yönüyle homojen bir yapıya sahip değildir. Aynı anne babadan doğma kardeşler arasında bile bazen çatışmalar yaşanır. Hâl böyle olunca halk

arasında bazı çatışmaların yaşanması ve organik bir yapıya sahip toplum içinde vücudun bazı organlarının arıza vermesi gibi zaman zaman rahatsızlıklar olması normal bir durumdur. Bu çatışmalar ve rahatsızlıklar zaman içinde toplumda bazı sosyal olayların yaşanmasına sebep olur. Aynı şekilde devlet ve millet hayatında, doğal afetlere, sosyal, siyasal ve ekonomik sebeplere bağlı tarihi birçok olay yaşanır (Gökşen, 2019, s. 66, 67).

4.24.1. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi

Ahmet Uluçay, eserinde 27 Mayıs darbesine ayrıntılı bir şekilde yer vermese de toplum nazarında nasıl bir sarsıntı yaşandığını eleştirel bakış açısıyla ortaya koymuştur.

“O yıllarda köy ikiye bölünmüştü. Bir yanda Halk Partisini tutanlar diğer yanda Demokrat Partiyi tutanlar... “Demirkıratçı!”, “Halkçı!” diye adlandırıyorlardı birbirlerini. Kimse kimseyi sevmezdi. Benim sülâlem Demirkıratçılardandı. Kocaman bir Adnan Menderes resmi asılı dururdu evde. Hepimiz ondan saygıyla söz ederdik. Ruhuna dualar okurduk. Bu adamın bize ne iyilikler yaptığını bilmezdim herkes seviyor diye ben de severdim.

Bir gün öğretmenimiz resim dersinden ev ödevi verdi bize. “Türk Büyükleri”nin resimlerini yapıp gelecektik. Türk Büyüklerinin resimleri hep bildik, tanıdık şeylerdi. Artık ressam diye sırtım okşanmıştı ya, ben kesinlikle değişik bir şeyler yapmalıyım. Düşündüm, taşındım, Adnan Menderes’ten başka resmini yapacak Türk büyüğü aklıma gelmedi. Herkes Atatürk’ten, Fatih Sultan Mehmet’ten tutun, Tiryaki Hasan Paşa’ya kadar herkesin resmini yapmıştı. Öğretmen teker teker bakıyordu resimlere. Az sonra sıra bana gelecek, gene kocaman bir “Aferin!” alacaktım. Hiç de öyle olmadı. Öğretmen resme şöyle bir baktı. “Bu kim?” diye sordu. “Adnan Menderes” dedim saf saf. Daha der demez, suratımda şimşek gibi bir tokat patladı Yakup. Ne olduğunu anlayamadım. “Böyle bir şeyleri bir daha okula getirme!” dedi. Hâlâ anlayamadım ne olduğunu. “Neden?” dedim gene saf saf. Bu sefer suratımın öbür yanında da bir tokat patladı. İnan anlayamamıştım ne olduğunu. Sersemledim. Az kalsın bir kez daha “Neden?” diye soracaktım ki ne olur ne olmaz deyip vazgeçtim. Suratım cayır cayır yanıyordu. Ne halt ettiğimi akşam eve gelince öğrendim. Demek öğretmen Menderes’i sevmiyordu. Demek o bir “Halk”tı. (Uluçay, 2015, KK, s. 37, 38).

“Bir öğleden sonra babamla çift sürüyoruz tarlada. Sarı bir sonbahar günü ve bir öğleden sonra kalmış aklımda. Babam pulluğu tutuyor, ben pulluk bir çizgide gitsin diye öküzleri önden asılıyorum. Ya ben beceriksizdim ya öküzler çok inatçıydı. Bir türlü düz bir çizgide gitmiyordu pulluk. Babam şöyle yap, böyle yap diyorsa da

beceremiyordum. Babam beni öküzleri idare ettiği değnekle dövmeye başladı. Değnek havada vınlayarak geliyor, kıcıma iniyordu. Değneklerin ardı arkası kesilmiyordu bir türlü. Tarla yeni sürüldüğünden, iri tezekler kaçmama engel oluyordu. Ben düşüyor kalkıyor, yuvarlanıyor, bağıra çağıra ağlıyordum. Bir türlü kurtulamıyordum değneklerden. Babam beni yoruluncaya kadar dövdü. Uzun süre kıcımın üstüne oturamadım. Meğer o gün Menderes'in idamını duymuş babam. Beni de cuntacılarla karıştırmış olmalı. Zaten hep birileriyle karıştırıp durdu beni. Bu da 27 Mayıs Darbesi'nden benim payıma düşen ikinci taksit...Nasıl?" (Uluçay, 2015, KK, s. 38).

“Adnan Menderes’i asmadan önce prostat muayenesi yapıyorlar. Astıktan sonra tekmeliyorlar. Birisi hızını alamayıp bir kere daha asmayı öneriyor. Gerçi bunların birçoğunu Mehmet Ali Birand’ın belgeselinden biliyorduk ama gene de tüylerimi ürperti. Onunla birlikte asılan Hasan Polatkan’ın Eskişehir’de yaşayan annesine, oğlunun asılarak öldürüldüğünü söylemiyorlar. Pakistan’a sürgün edildiği yalanını uyduruyorlar. Yaşlı anne, kalan yıllarını bu yalanla teselli bularak yaşıyor. Gene Yassıada mahkumlarından Celal Bayar, elleri kelepçeli olduğundan tuvalet ihtiyacı için ‘Siz benim evladım yerindesiniz, çok sıkıştım, pantolonumu çözer misiniz?’ diye erlere yalvarıyor. Mustafa Suphi Yoldaş Karadeniz’e atılarak boğuluyor. Sabahattin Ali, ‘Seni Bulgaristan’a kaçıracağız’ diye kandırılıyor; Trakya’da ıssız bir yerde boğularak öldürülüyor. Dersim olaylarında on binlerce masum insan Zeylan deresine doldurularak öldürülüyor. Varlık Vergisi işkencesiyle birçok azınlık kırılıyor, yapılmadık eziyet bırakılmıyor. Bizim işte böyle anlı şanlı ve elleri kanlı bir yakın tarihimiz var. M. Ali Birand’ın belgeselini izlediğimde yaşayan 27 Mayısçılarla aynı atmosferi paylaşmaktan iğrendiğimi düşünmüştüm. Onların leşleri yakında bir çukura atılacak ama aynı zihniyeti taşıyanların içimizde hâlâ var olduklarını görüyorum. Yani aynı iğrenti, bulantı devam ediyor.” (Uluçay, 2018, SBAD, s. 140).

4.24.2. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi

“Hep eylül ölümleri kaldı aklımda Yakup. Hep eylül ölümleri...Sararmış bir tepenin üzerinde bir öğle vakti yapılan cenaze törenleri kaldı...Bir kişi ölümüyle geride kalanlara sonsuz bir acı vermek istiyorsa, bir eylül günü ölsün Yakup. Dayılar bilirim, hep gencecik. Amcalar, halalar...Sonra nineler, dedeler, hep eylüllerle...Benden öç alır gibi hep eylüllerle gittiler, dönmediler...Sızılarını konserve yaptım. Sancıları hep taze, hep sıcacık durur sol böğrümde...” (Uluçay, 2015, KK, s. 17).

4.24.3. Kore Savaşı 1950-1953

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Bloku'nda yer almak ve NATO'ya girmek isteyen Türkiye bu sebeple Kore Savaşı (1950-1953)'na asker göndermiştir. Türk askerlerinin Kore'deki mukavemeti Türkiye'de yakından izlenmiş, bu konuda gazete ve dergilerde pek çok haber, yazı, şiir, hikâye ve roman tefrikaları neşredilmiştir. Peyami Safa ve Yusuf Ziya Ortaç *Ulus*, Ahmet Muhip Dranas ve Aka Gündüz *Zafer*, Behçet Kemal Çağlar ve Feridun Fazıl Tülbentçi *Vatan*, Etem İzzet Benice ve Nizamettin Nazif *Son Telgraf*, İsmail Hami Danişmend *Milliyet* ve Hikmet Feridun Es *Hürriyet* gazetesindeki köşelerinde bu savaşı konu etmiştir. *Varlık*, *Kaynak*, *Orkun*, *Tanrıdağ*, *Ufuklar* ve *Türk Dili* dergilerinde Kore Savaşı hakkında şiir ve yazılara yer verilmiştir. Nazım Hikmet savaşı yakından takip etmiş ve Doğu Bloku ülkelerinde Türkiye'nin savaşa katılmasını eleştiren şiirlerini paylaşmıştır (Çetin, 2018, s. 43).

Ahmet Uluçay eserinde Kore Savaşı ile ilgili ayrıntılı bilgi vermemektedir. Sadece Kore Savaşına katılan askerlerimizin toplum nazarında daha özel bir yere sahip olduğuna atıfta bulunur.

“Bizim köyde Ali diye bir çocuğun motorlu oyuncak bir treni varmış. Babası Kore'den getirmiş. Görenler öge öge bitiremezlerdi. Ben Ali'nin motorlu trenini hiç görmedim. Yalvarırdım Ali'ye: Ali ne olursun Ali, getir de şunu bir göreyim...Babama kahrederdim Kore Savaşına gitmediği için. Korkak herif Türkiye'de yapmış askerliğini diye! İçerlerdim. Yücelirdi Ali gözümde o bir kahramanın oğluydu. Onun motorlu treni vardı.” (Uluçay, 2015, KK, s. 21).

BÖLÜM V

SONUÇ

Ahmet Uluçay, kullandığı dil ve üslup ile yerli ve milli kültürden beslenir. Bunda Ahmet Uluçay'ın ömrünü geçirdiği çevrenin; duru, sade, gösterişten uzak, bozulmamış bir dil, kültür ve folkloru sahip olmasının da büyük önemi vardır. Ahmet Uluçay'ın eserlerindeki kahramanlar yaşamının, hayallerinin, bilhassa kayıp çocukluğunun aynasıdır.

Uluçay, geleneğe yaslanan ve aynı zamanda geleneğe yenilikler katmaya çalışan bir sanatçıdır. Kendi deyimiyle söyleyecek sözü olan, insanın yüreğine hitap ederek söylemeyi bilen biridir. Sanatın hakikatten ayrı düşünülmemeyeceğini, arasındaki bağı koparılamayacağını bizlere anlatır. Ahmet Uluçay'ın sanat anlayışından yola çıkarak toplumsal kültürümüzden beslenen bir sinema dili ürettiğini, sinemayla toplumun başından geçenleri anlattığını söyleyebiliriz.

Uluçay; yerel kültür ve folkloru, evrensel değerlerle ortaya koyduğu sanatla bütünleştirir. Uluçay sinemasında halk bilimsel öğeler felsefi yaklaşımlar ve sembolik şifreleriyle karşımıza çıkar. Üstelik bütün bu unsurlar Anadolu'nun "bir geri kalmışlığı" olarak ön plâna çıkarılmaz. Anadolu insanının gelenekten gelen değer yargıları ve yaşam biçimi olarak karşımıza çıkar. Uluçay'ın eserlerine baktığımızda yaşadığı zamanı ve dünyayı en samimi, gerçekçi hâliyle kavramaya çalıştığını görürüz.

Ahmet Uluçay son dönem Türk sinemasına, meydana getirdiği eserlerle damga vurmuş önemli bir yönetmendir. Bütün maddi olumsuzluklarına rağmen Anadolu'nun ücra bir kasabasından bütün dünyaya sinema sayesinde sesini duyurabilmiş, sinema sayesinde Anadolu'yu ve Anadolu insanını kültürel kodlarıyla tanıtmaya çalışmıştır.

Ahmet Uluçay filmlerini diğer sinema eserlerinden ayıran en önemli özellik, bizim insanımızı meydana getiren kendine has düşünme, hissiyat ve davranış şeklini samimi ve gerçekçi bir şekilde ortaya koymasıdır. Uluçay'ın eserlerindeki karakterlerin çoğu çocuk olsa da Ahmet Uluçay hem yetişkin hem de çocuk ruhuna nüfuz eder. Eserlerinde her ayrıntı bir simgeye dönüşmüş ve dünyanın gerçek değerleri, insanı kuşatan çevresindeki güzelliklerle birlikte insanın kendini buluşu olarak izleyiciye yansımıştır.

Bu kendini buluş, kültür öğelerinin ve folklorik inançların filmlerin içerisine profesyonelce ve aşırıya kaçmadan yayılması ile gerçekleşir. Ahmet Uluçay eserlerinde

folklorik inançların, teknoloji ve modernizme rağmen Anadolu'da varlığını sürdürdüğünü ortaya koyarak toplumsal gerçekliğe ayna tutar.

Yaşadığı coğrafyayı, o coğrafyanın insanlarını iyi tahlil eden Uluçay; halk bilimsel öğeleri eserlerine ustaca yansıtır. Eserlerinde yaşadığı yöreye ait eski Türk evlerinin mimari dokusunu; halkın yaşam biçimi, inanç ve gelenekleri çerçevesinde ele alır. Ayrıca halkın günlük yaşamındaki ekonomik faaliyetlerini, tarım ve hayvancılığın dışında farklı meslek dallarıyla eserlerine yansıtır. Köy halkının çalışma hayatını ve bu bağlamda meslekî ve insanî ilişkilerini de anlatır.

Uluçay kendi çocukluğunu anlattığı hikâyelerinde o dönemlerde oynanan çocuk oyunlarına da yer verir. Ayrıca evlilik, doğum, ölüm gibi geçiş dönemleri etrafında şekillenen gelenekler, kutlama ve temsiller eserlerindeki diğer önemli unsurlardandır.

Sinema ve edebiyat ilişkisini göz önünde bulundurduğumuzda halk edebiyatı ürünlerinin (türküler, deyimler, tekerlemeler, efsaneler, kıssalar...) bütün örnekleri ile ele alındığını görürüz. Ahmet Uluçay'ın eserlerinde yer verdiği deyimler, atasözleri, kargışlar, alkışlar, yeminler, tekerlemeler; dilsel öğelerin içeriğe kattığı zenginliklerdendir.

Günümüzde geçerliliğini yitiren bazı gelenekler, Uluçay'ın eserlerinde gün yüzüne çıkarken devam etmekte olan halk bilimi ürünleri yine bu eserlerde yaşatılmıştır. Türk halk kültürü ile beslenen Uluçay sineması, halk bilimi ürünlerinin gelecek kuşaklara aktarılacak şekilde işitsel ve görsel olarak korunup kaydedilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1978). *Halkbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Aça, M. (2015). Meslek folkloru araştırmaları tarihine bir bakış. *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi, I*, 111-137.
- Adıgüzel, G. (2017). *Kendi rüyasında uyanan derviş*. İstanbul: Profil Kitap.
- Akalın, L. S. (1990). *Türk dilek sözlerinden alkışlar kargışlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi.
- Akalın, L. S. (1970). *Edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Varlık.
- Akalın, ř. H. (2005). *Büyük Türkçe sözlük (10. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2002). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi.
- Aksoy, Ö.A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü (C. 2)*. İstanbul: İnkılap.
- Albayrak, N. (1998). Hayvan. *İslâm ansiklopedisi (C.17)*. İstanbul: TDV.
- Alizade, S. (1992). *Oğuzname (Emsal-i Mehmedalî) XVI. yüzyılda yazılmış Türk atasözleri kitabı*. (Eklerle yayına hazırlayan Prof. Dr. Ali Haydar Bayat) İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Altun, I. (2004). *Kandıra Türkmenlerinde doğum, evlenme ve ölüm*. İzmit: Yayıncı.
- Artun, E. (1990). *Tekirdağ'da Hidrellez geleneği (Türk halk kültüründen derlemeler "Hidrellez özel sayısı")*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi.
- Artun, E. (2014). *Ansiklopedik halk bilimi/ halk edebiyatı terimleri sözlüğü*. Adana: Karahan.
- Artun, E. (2018). *Türk halkbilimi*. Adana: Karahan.
- Ayverdi, İ. (2005). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı.
- Balaman, A.R. (1983). *Gelenekler, töre ve törenler*. İzmir: Betim.
- Başgöz, İ. (2004). Adlarımız ve sosyal değişim. *Günce, 31*, 15-17.
- Bayat, A. H. (1992). Anadolu tıbbi folklorunda göz hastalıkları. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, C. IV*, Ankara: Kültür Bakanlığı Türk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Bayrı, M. H. (1972). *İstanbul folkloru*. İstanbul: Eser Yayınevi.
- Bektaş, C. (2016). *Türk evi*. İstanbul: YEM.
- Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek.
- Boratav, P. N. (2013). *100 Soruda Türk folkloru*. İstanbul: Bilgesu.

- Boyraz, Ş. (2003). *Türkiye’de mezar taşı sözleri*. Ankara: Akçağ.
- Bozkurt, N. (2002). Kıyâfet. *İslâm ansiklopedisi* (C.25). Ankara: TDV.
- Bozkurt, N. (2003). Lakap. *İslâm ansiklopedisi* (C. 27). Ankara: TDV.
- Coşkun, E. (2009). *Türk sinemasında akım araştırması*. İstanbul: Phoenix.
- Çağınlar, Z. (2010). *Hikâyeleriyle Adana Avşar ağıtları*. Adana: Altın Koza.
- Çağrıncı, M. (2006). Nasihat. *İslâm ansiklopedisi* (C. 32). İstanbul: Diyanet.
- Çay, A. M. (1997). *Hidrellez: kültür- bahar bayramı*. (II. Baskı), Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Çetin, Ş. (2018). Kore savaşı’nın Türk edebiyatında uyandırdığı akisler. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 58,1, 43-74.
- Çevik, M. (2013). *Türkü ve algı*. Ankara: Ürün.
- Çiloğlu, M. (2008). *Anadolu ve Rumeli ağızlarında tasviri fiiller*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk halk kültüründe memoratlar ve halk inançları*. Ankara: Akçağ.
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ.
- Çoruhlu, Y. (2006). *Türk mitolojisinin ana hatları*. İstanbul: Kabalcı.
- Devellioğlu, F. (1990). *Türk argosu-genel inceleme ve sözlük*. İstanbul: Aydın.
- Devellioğlu, F. (2011). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın.
- Doğaner, A. (2012). Osmaniye halk kültüründe ateşin yeri ve işlevleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2, 1,37-41.
- Efendioğlu, M. (1994). Selam. *İslâm ansiklopedisi* (C.36). İstanbul: Diyanet Yayınları.
- Ekici, M. (2013). Türkü incelemelerinin yöntemi üzerinde bir değerlendirme. *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I*, Sivas: Es Ofset Matbaacılık.
- Elçin, Ş. (1969). Türk dilinde atalar sözü. *Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 1, 2.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Eliade, M. (2003). *Zalmoksis’ten Cengiz Han’a* (Çev. Ali Berktaş). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Erdal, M. (2010). *Sinemanın gelişim aşamasında Eisenstein sineması ve Potemkin Zirhlisi filminin göstergebilimsel açıdan çözümlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

- Erdal, T. (2011). Erkek ağızlı türkülerde kadın imajı. *Folklor/Edebiyat*, 17, 65.
- Ergin, M. (1993). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Ergun, P. (2004). *Türk kültüründe ağaç kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Ergül, A. (1999). Binbir gece masallarında âşık kadın tipi: Aziz ve Azize masalı. *Millî Folklor*, 11(1), 36-40.
- Eroğlu Farsakoğlu, A. (2011). *Türk ninnilerinde İslami motifler*. Konya: Mehir Vakfı.
- Eyüboğlu, E., K. (1973). *On üçüncü yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler I*. İstanbul: Doğan Kardeş.
- Faroqı, S. ((2005). *Osmanlı kültürü ve gündelik yaşam* (Çev. Elif Kılıç). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Geçtan, E. (2016). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis.
- Gedikoğlu, M. (2006). *Arap dilinde kase*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gemalmaz, E. (1999). *Ağız bilimi araştırmaları üzerine genellemeler ağız araştırmaları bilgi şöleni*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Gökçe, Ö. (2013). *Korecede saygı dili üzerine bir örnekleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gökşen, C. (2019). *Âşık Mustafa Kurbanoglu*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Güleç, H. (2002). *Halk edebiyatı. (1. Baskı)*. Konya: Kriter.
- Güler, S. (2010). Türk mutfak kültürü ve yeme içme alışkanlıkları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 7, Kütahya.
- Gündüz, Ş. (1998). *Din ve inanç sözlüğü*. Ankara: Vadi.
- Güvenç, A. Ö. (2020). *Folklor ve sinema*. İstanbul: Ötüken.
- İnan, A. (1995). *Tarihte ve bugün Şamanizm materyaller ve araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İspirli, S. A. (2011). Erzurum türkülerinde aşk, âşık ve sevgili. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2, 91-118.
- Kabaklı, A. (1983). *Türk edebiyatı (C.1)*. İstanbul: Türk Edebiyatı.
- Kalafat, Y. (1996). *İslâmiyet ve Türk halk inançları*. Ankara: Kültür Bakanlığı. Kale, Ö. (2010). Edebiyat sinema ilişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 269.
- Karakaya, E. (2001). Kaplıca. *İslâm ansiklopedisi (C.24)*. İstanbul: TDV.

- Kavruk, H. (1998). *Eski Türk edebiyatında mensur hikâyeler*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Kaya, D. (1997). Dualar ve beddualar. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 4, 99-121.
- Kaya, D. (2001). *Folklorumuzda beddua söyleme geleneği ve Türk halk şiirinde beddualar*. Ankara: AKMBY.
- Kaya, D. (2014). *Büyük Türk dünyası ansiklopedik Türk halk edebiyatı terimleri sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Kılavuz, A. S. (1993). Cin. *İslâm ansiklopedisi* (C.8). İstanbul: TDV.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri (şekil bilgisi)*. Ankara: TDK.
- Kök, A. (2013). *Karahanlı Türkçesi Kur'an tercümesi*. Ankara: TDK.
- Köprülü, F. (1976). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet.
- Köse, N. (1991). Türk halk hikâyelerinde and. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi VI*, 169-182.
- Kuban, D. (2017). *Türk ahşap konut mimarisi 17-19. yüzyıllar*. İstanbul: İş Bankası.
- Kurusowa, A. (2006). *Kurbağa yağı satıcısı*. İstanbul: Agora.
- Kuyucak, E. Ş. (2010). *Türk sinemasının kilometre taşları*. İstanbul: Agora.
- Lewis, R. (2006). *Osmanlıda günlük yaşam* (Çev. Beyza Sumer Aydaş). Ankara: Adapa.
- Maviş, F. (2003). *Endüstriyel yiyecek üretimi*. Ankara: Detay.
- Meriç, N. (2000). *Osmanlıda gündelik hayatın değişimi*. İstanbul: Kaknüs.
- Mirzaoğlu, F. G. (2015). *Halk türküleri*. Ankara: Akçağ.
- Onaran, A. Ş. (1995). *Türk sineması* (C.1-2). İstanbul: Kitle.
- Onaran, O. (2004). *Sinemada müzik kullanımı ve bir örnek: uzak. Görüntünün müziği müziğin görüntüsü*. İstanbul: Pan.
- Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Örnek, S. V. (1966). *Sivas ve çevresinde hayatın çeşitli safhalarıyla ilgili batıl inançların ve büyüsel işlemlerin etnolojik tetkiki*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu folklorunda ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özçınar, M. (2010). *Sinematografik zaman ve mekânın oluşumunda felsefi arka plan*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özdemir, N. (1992). Bayram. *İslâm ansiklopedisi*. İstanbul: TDV.
- Özdemir, N. (2006). *Türk çocuk oyunları* (C.1). Ankara: Akçağ.

- Özer, N. (1988). Türk halk hekimliğinde kaplıcalarımız. *Türk Halk Hekimliği Sempozyum Bildirileri*, Ankara.
- Özkan, M. (2010). *İnsan, iletişim ve dil*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özön, N. (1972). *100 Soruda sinema sanatı*. (Birinci Baskı), İstanbul: Gerçek.
- Özön, N. (1985). *Sinema uygulayımı, sanatı, tarihi*. İstanbul: Hil.
- Özön, N. (1995). *Karagözden sinemaya Türk sineması ve sorunları (I-II)*. Ankara: Kitle.
- Özuyar, A. (2017). *Sessiz dönem Türk sinema tarihi (1895- 1922)*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Pakalın, M. S. (2004). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: MEB.
- Pamuk, Ş. (2005). *Osmanlı-Türkiye iktisadî tarihi*. İstanbul: İletişim.
- Pay, A. (2011). *Yönetmen sineması*. İstanbul: Küre.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk efsanelerinde taş kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sancar, S. (2013). *Erkeklik, imkânsız iktidar*. İstanbul: Metis.
- Say, A. (2002). *Müzik sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi.
- Saydam, B. (2016). *Karanlıkta ışığı yakalamak. Bir Ahmet Uluçay derlemesi*. İstanbul: Küre.
- Sezen, L. (1999). İlkyaz bayramları (Nevruz-Hıdrellez). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12,81-86.
- Sükûn, Z. (1996). *Farsça-Türkçe lügat (C. 1)*. İstanbul: MEB.
- Şasa, A. (1997). *Bülent Oran'ın hayatı ve sinema anlayışı. Düş, gerçeklik ve sinema*. İstanbul: İz.
- Şemseddin Sami (2010). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı.
- Şen, A. (Ed.). (2010). *Türk sinemasında yerli arayışlar*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Şenel, M. (2013). *Elazığ ili yer adları üzerine bir inceleme*. Elazığ: Manas.
- Şengül, İ. Kıssa. *İslâm ansiklopedisi (C. 25)*. Ankara: TDV.
- Şevli, D. (2015). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarındaki halk edebiyatı ve halk kültürü unsurları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Şişman, B. (2000). Anadolu'da yaşayan halk inançlarının menşei üzerine bir araştırma. *Türk Kültürü*, 448,1-8.
- Tan, N. (1995). *Folklor (Halkbilimi) genel bilgiler*. İstanbul: Hagem.

- Tansuğ, S. (1982). *Herkes için sanat*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tanyu, H. (1976). Dini folklor veya dini-manevi inançların çeşit ve mahiyeti üzerinde bir araştırma. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 123-142
- Tarkovski, A. (2017). *Mühürlenmiş zaman* (çev. Mazlum Beyhan). İstanbul: Agora.
- Tekinsoy, R. (2005). *Sinema tarihi* (C.1). İstanbul: Oğlak.
- Toygar, K. (1981). Değişen Türk mutfağı. *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe sözlük* (C.1-2). Ankara: TDK.
- Türkdoğan, M. G. (2019). Klasik Türk edebiyatında Kur'an kıssalarını konu alan mesneviler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 1.
- Türkdoğan, O. (1999). *Etnik sosyoloji*. İstanbul: Timaş.
- Türkoğlu, S. (2002). *Tarih boyunca Anadolu'da giyim kuşam*. İstanbul: Şahsi.
- Ufuk, Pilten Ş. (2016). Çağdaş Türk edebiyatında yeni bir benzetme kategorisi: ritmik benzetmeler. *Türkbilig*, 31, 171-188.
- Uluçay, A. (2015) a. *Karpuz kabuğundan gemiler yapmak*. İstanbul: Küre.
- Uluçay, A. (2015) b. *Küller ve kemikler*. İstanbul: Küre.
- Uluçay, A. (2018). *Sinema için bunca acıya değer mi?* İstanbul: Küre.
- Uludağ, S. (1975). *İslâm'da mürid ve irşad faaliyeti*. İstanbul: İrfan.
- Uzun, H. (2000). *Meslekler sosyolojisi açısından avukatlar ve avukatlık mesleği Elazığ barosu avukatları üzerine sosyolojik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Yardımcı, M. (1993). *Halkbilim ve edebiyat yazıları*. Malatya: Açıksöz.
- Yalsızuçanlar, S. (1997). *Televizyon ve kutsal*. İstanbul: Timaş.
- Yeğin A. Badıllı A. (1978). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik büyük lügat* (C. 3). İstanbul: TÜRDAV.
- Yel, A., M. (1998). Hurafe. *İslâm ansiklopedisi* (C. 18). İstanbul: TDV.
- Yıldırım, D. (2016). *Türk bitiği*. Ankara: Akçağ.
- Zencirkıran, M. (2019). *Sosyoloji*. Bursa: Dora.
- Ziya Gökalp. (1976). *Türk töresi*. (Hzl. Hikmet Dizdaroğlu) Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kültürel Bellek (2011). Halk bilgisi, (erişim adresi: <http://www.kulturelbellek.com/halkbilgisi>). Erişim tarihi: 10.09.2020
- <https://www.youtube.com/watch> Erişim tarihi: 20. 07.2019

EKLER ²

Fotoğraf 1: Ahmet Uluçay'ın Kütahya Tavşanlı Tepecik Mahallesi'nde filmlerini çektiği evi.

---

² Ahmet Uluçay'ın Tepecik Mahallesi'ndeki evi ve mahallesine ait fotoğraflar tarafımdan 12 Ağustos 2020 tarihindeki ziyaretim sırasında çekilmiştir.

Fotoğraf 2: Ahmet Uluçay'ın Kütahya Tavşanlı Tepecik Mahallesi'nde filmlerini çektiği evin ön cepheden görünümü.

Fotoğraf 3: Ahmet Uluçay'ın Kütahya Tavşanlı Tepecik Mahallesi'nde filmlerini çektiği evin tahta merdivenleri.

Ahmet Uluçay'ın İlk Filmi: "Optik Düşler" | 1993

Fotoğraf 4: Filmde Ahmet Uluçay'ın çocukluğunu oynadığı oğlu İdris Uluçay merdivenlerden çıkarken.

Fotoğraf 6: Ahmet Uluçay'ın yaşadığı evin penceresi. İnci Deniz Dibinde Kısa Filminde abla bu pencerenin kenarında nakış işler. Yine Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak kısa filminde hasta çocuk bu pencere kenarındaki yatağından dışarıya bakar.

Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak - Ahmet Uluçay

Fotoğraf 7: Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak kısa filminde hasta çocuk pencere kenarındaki yatağından dışarıya bakar.

Fotoğraf 8: Ahmet Uluçay'ın Kütahya Tavşanlı Tepecik Mahallesi'ndeki filmlerini çektiği evin avlu giriş kapısı

Fotoğraf 9: Ahmet Uluçay'ın Kitaplığı.

Fotoğraf 10: Ahmet Uluçay'ın yaşadığı son zamanlarda film çekerken kullandığı kamera.

Fotoğraf 11: Ahmet Uluçay'ın kazandığı ödüllere: Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Kültürel İşler Genel Müdür Yardımcılığı tarafından 45. Uluslararası Selanik Film Festivalinde Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak Filmi ile Özel Mansiyon kazanmıştır.

f

Fotoğraf 12: Ahmet Uluçay, yurt içinde ve yurt dışında birçok ödül almıştır.

Fotoğraf 13: Ahmet Uluçay, yurt içinde ve yurt dışında birçok ödül almıştır.

Fotoğraf 14: Ahmet Uluçay, yurt içinde ve yurt dışında birçok ödül almıştır.

Fotoğraf 15: Ahmet Uluçay'ın Tavşanlı ilçesi Tepecik Mahallesi mezarlığındaki mezarı.

Fotoğraf 16: Kütahya Tavşanlı'da Ahmet Uluçay'ın adını taşıyan Bilim Sanat Merkezi.

Fotoğraf 17: Kütahya Tavşanlı Tepecik'te Ahmet Uluçay Caddesi.

ÖZ GEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLERİ**

Adı ve Soyadı : Sezen AYDOĞMUŞ

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans : Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
2019-2021.

Lisans : Selçuk Üniversitesi, 2000-2004.

İŞ DENEYİMİ

2004-2014 : Çeşitli Eğitim Kurumları

2014-Devam Ediyor : Özel Osmaniye Bilim Ortaokulu

.

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 29/01/2021

Tez Başlığı / Konusu: Ahmet Uluçay'ın Eserlerinde Halk Bilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 155 sayfalık kısmına ilişkin,15/01/2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 27 'dir.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30) x

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
2- Kaynakça dâhil,
3- Alıntılar dâhil.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10)

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
2- Kaynakça hariç,
3- Alıntılar dâhil,
4- 5 Kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Sezen AYDOĞMUŞ

Öğrenci No: 1821107119

Anabilim Dalı: Türk Dili Ve Edebiyatı

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Doktora

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR.

Dr. Öğr. Üyesi
Ali DOĞANER

Arş. Gör. Zahide EFE